

ΑΝΤΙ

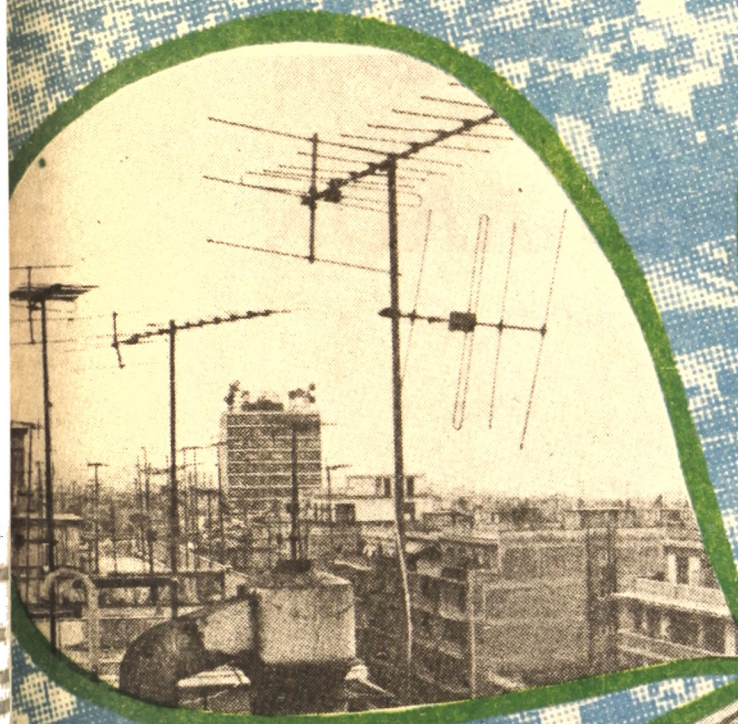
Περίοδος Β', τεύχος 202, Παρασκευή 2 Απριλίου 1982

Δρχ. 40

Εξορκισμός του Νέφους

- Ο σοσιαλιστικός προϋπολογισμός και τα νέα οικονομικά μέτρα

- Πόσο κοστίζει η αστυνομική «προστασία»- μας;

Για μια καλύτερη ποιότητα ζωής ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ και ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Διμηνιαία Επιθεώρηση για να κατανοήσετε και να συνειδητοποιήσετε τα προβλήματα της Οικολογίας, του Περιβάλλοντος και της Ενέργειας.

Περιοδικό προβληματισμού με ανοιχτές απόψεις και γνώμες, που θα μπορούν να αντικρουστούν, να συζητηθούν και να γίνουν αντικείμενο κριτικής, πάντοτε όμως με επιστημονική θεμελίωση και αίσθημα ευθύνης. Μια πλειάδα από ειδικούς επιστήμονες εκλαϊκεύει θέματα όπως:

- Η σχέση ανάμεσα στην οικολογία και το περιβάλλον.
- Αθήνα: Αγώνας για επιβίωση.
- Το οικολογικό πρόβλημα και η αντιμετώπισή-του από επιστημονικούς φορείς.
- Το αλμυρό νερό πάει να χαθεί.
- Επιστημονικά συνέδρια για τη ρύπανση.
- Το πρώτο ελληνικό πετρέλαιο.
- Διεθνείς οργανισμοί και περιβάλλον.

Κι ακόμη ο συναρπαστικός και αποκαλυπτικός «Φάκελος» για την πυρηνική ενέργεια.

Ζητείστε από τους εφημεριδοπώλες, περίπτερα και βιβλιοπωλεία το πρώτο τεύχος (Μαρτίου - Απριλίου 1982)

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ και ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το περιοδικό που θα σας «ξυπνήσει» νέα ενδιαφέροντα και καινούριες επιλογές.

ΕΚΔΟΤΗΣ: Αντώνης Λιβανης.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Σπήλιος Παπασπηλιόπουλος, οικονομολόγος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κώστας Τσαούσης, δημοσιογράφος.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Γιάννης Κορωνάιος.

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΥΠΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΕΣΕΩΝ: Τάκης Ψαράκης, δημοσιογράφος.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ:

Νίκος Ζαλαώρας, δημοσιογράφος - δασολόγος.

Μάριος Νικολινάκος, οικονομολόγος.

Κώστας Παπαβασιλείου, γεωχημικός.

Γιάννης Τρούμπης, δημοσιογράφος.

Κίμων Χατζημήπιρος, φυσικός - οικολόγος.

Στο πρώτο τεύχος συνεργάστηκαν:

Μ. Γενικόπουλος, δημοσιογράφος.

Δημήτρης Γερούκαλης, ψυχίατρος.

Δημ. Ιατρίδης, κοινωνιολόγος.

Ηλίας Καϊναδάς, φυσιογνώστης - οικολόγος.

Αργύρης Κανελλόπουλος, μηχανικός - οικολόγος.

Κώστας Παπαθανασόπουλος, πυρηνικός φυσικός.

Αχιλλέας Ρουσσόπουλος, μηχανικός.

Μ.Ι. Σκούλλος, χημικός.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ και ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Γραφεία: Σόλωνος 94, τηλ: 3610-589 — 3600-398, Αθήνα.

Περίοδος Β'
Χρόνος 9ος
Τεύχος 202

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ: Η πολιτική γραφή του ΠΑΣΟΚ πέντε μήνες μετά την αλλαγή.....	4
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ.....	6
Γ. ΚΑΛΑΪΤΖΗ: Ο άνθρωπος-μας στην ντουλάπα.....	9
ΡΕΠΟΡΤΕΡ 3.200 δραχμές κατά κεφαλήν δαπάνη για την «προστασία-μας».....	10
ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ: Ο Ευρωπαίος..	12
ΑΛΚΗ ΤΖΑΦΕΡΟΥ: ΚΚΕ εσωτ.: Προσυνεδριακά προβλήματα και αναζητήσεις.....	13
— Το «ΑΝΤΙ», ο «ΟΔΗΓΗΤΗΣ» και κάποιος «δαιμόνιος» ρεπόρτερ.....	14
— Ελληνοαμερικανική Υπηρεσία Πληροφοριών.....	17
ΜΑΡΙΑΣ ΔΕΛΙΒΑΝΗ-ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ: Κρίσεις και προτάσεις πάνω στα νέα οικονομικά μέτρα.....	18
Κ. ΚΙΤΣΟΥ: Δημοσιονομικοί χειρισμοί και σοσιαλιστικοί μετασχηματισμοί.....	20
ΕΡΕΥΝΑ: Ατμοσφαιρική ρύπανση..	23-37
ΗΛΙΑ ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΥ: Το νέφος πάνω από την πόλη.....	24
ΡΑΝΙΑΣ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΟΥ: Ένα ειδικό φαινόμενο μεγάλης αστικής συγκέντρωσης.....	27
ΜΙΧ. ΜΟΔΙΝΟΥ: Τα νέφη της υπερσυγκέντρωσης και η αποκέντρωση του νέφους.....	31
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ: Πυρηνικά όπλα - Μ. Βρετανία - ΕΣΣΔ - Β. Κορέα.....	38
ΒΗΣ. ΣΤΑΥΡΑΚΑ: Τοιχογραφία από το φεστιβάλ «Κόμικς» της Αγκουλέμης.....	40
Γ. ΚΛ. ΛΥΚΑ: Τα γηρατιά δεν είναι αρρώστια.....	44
Γ. ΠΟΤΤΑΚΗ: Από τη θεωρία στην πράξη και αντίστροφα.....	46
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ.....	50
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ: (Μ. Νικολινάκος: Βάσω Παπανδρέου).....	51
ΑΛ. Ι. ΞΥΔΗ: Ελληνισμός - Δύση - Ευρώπη.....	54
Γ. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ: Κυρίως μουσική δωματίου.....	56
ΝΤ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΡΟΓΚΑΝ: Η Μεταπρωτοπορία.....	57
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....	58
ΔΙΑΛΟΓΟΣ.....	59

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Νίκου Μπουκλή

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΛΟΓΙΑ

Για πολλά θα μπορούσε να κατηγορήσει η «ΝΔ» το ΠΑΣΟΚ για την τακτική-του ενόσω βρισκόταν στην Αντιπολίτευση. Σε καμιά περίπτωση όμως δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι το ΠΑΣΟΚ διατάραξε τους «κανόνες του παιχνιδιού» σε εκείνα τα σημεία που έθιγαν τα καίρια εθνικά συμφέροντα. Πράγματι, η εφταετία της «Νέας Δημοκρατίας» κύλησε σε ένα πλαίσιο «εθνικής ενότητας» γύρω από κρίσιμα και στρατηγικά προβλήματα εξωτερικής πολιτικής ή και εσωτερικών επιλογών. Το ΠΑΣΟΚ και όχι μόνο αυτό άσκησε στην εφταετία σκληρή και επίμονη αντιπολίτευση, αλλά σε καμιά περίπτωση ανατρεπτική των γενικότερων κανόνων του Κοινοβουλευτικού παιχνιδιού.

Αυτή η υπενθύμιση έχει τη σημασία-της, καθώς σήμερα, στους έξι μήνες από την εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ, αρχίζουν να διαμορφώνονται στη Δεξιά τα στοιχεία μιας αντιπολίτευσης, που πολύ ομοιάζουν με ένα κλίμα της τακτικής του 65-67. Τον τόνο και τα συνθήματα δεν τα δίνει τόσο το κόμμα ή η επίσημη ηγεσία της Δεξιάς όσο η Τύπος και οι πολυάριθμοι «παράγοντες», εκφραστές των πιο σκοτεινών διασυνδέσεων με ξένες υπηρεσίες και κύκλους της ολιγαρχίας. Αναβιώνει ένα κλίμα καταστροφολογίας με κύρια κατεύθυνση την οικονομία και τους κρατικούς μηχανισμούς με αιχμή τις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας.

Ως προς μεν την οικονομία ουδέν χυδαιότερο από τις επικρίσεις της «ΝΔ» προς το ΠΑΣΟΚ. Οι πρώην υπουργοί της Δεξιάς που θορυβούν σήμερα στη Βουλή, γνωρίζουν καλά τα όρια της οικονομίας που παρέδωσαν στη νέα κυβέρνηση. Γνωρίζουν πως τα μέτρα που λαμβάνονται είναι και αναγκαία και επιβεβλημένα και αναπόφευκτα. Και γνωρίζουν εξίσου καλά πως η κρίση είναι χρόνια και σε καμιά περίπτωση θανάσιμη. Όταν κινδυνολογούν λοιπόν, ψεύδονται, και ψεύδονται από ψυχρή επιλογή. Και θα κριθούν γι' αυτό και πάλι, και θα το πληρώσουν σε σκληρό νόμισμα.

Αήθεις και αηδείς είναι επίσης οι εκστρατείες για τη «σωτηρία» των Ενόπλων Δυνάμεων απ' τον «φατριασμό». Η «Ακρόπολις» έφτασε στο γελοίο σημείο να εξηγήσει ότι στο στρατό σήμερα ακολουθείται η λενινιστική τακτική του «σαλαμιού», σε ένα άρθρο που θύμιζε έντονα σχετικές αναλύσεις του περίφημου Γεωργαλά.

Αν πιστεύαμε ότι πρόκειται απλώς για απώλεια ψυχραιμίας θα είχαμε πολλούς λόγους να επιδείξουμε κατανόηση και ανοχή. Είναι φυσικό, η διαρκής συρρίκνωση και διάλυση του κόμματος της Δεξιάς να ευνοεί σπασμωδικές κινήσεις και απελπισμένη αναζήτηση ερεισμάτων και συνεκτικών τακτικών. Έχουμε όμως την σαφή αίσθηση ότι πρόκειται για κάτι παραπάνω από τυφλή αντιπολιτευτική πρακτική. Μάλλον βρισκόμαστε στην απαρχή μιας μακροπρόθεσμης μεθόδευσης υπονόμευσης του κυβερνητικού έργου, με πρώτο τακτικό πρόκριμα τις επερχόμενες δημοτικές εκλογές.

Φρονούμε δηλαδή ότι η ανακωχή που ακολούθησε την εκλογική μάχη έχει μονομερώς διακοπεί. Και μια μερίδα της Δεξιάς ξέθαψε τα τσεκούρια του πολέμου, σκουριασμένα και γεμάτα ντροπή είναι αλήθεια, αλλά ταιριαχτά στη νοοτροπία και την πρακτική της παράταξης.

Είναι βέβαιο επίσης πως μια τέτοια τακτική σφοδρά θα ικανοποιεί και εκείνους τους ιμπεριαλιστικούς κύκλους που επίσης «ανησυχούν» για τις εξελίξεις στην Ελλάδα και θα προετοιμάζουν μια «ομαλοποίηση» και ευθυγράμμιση της χώρας στα κελεύσματα του Ρήγκαν, του Λουνς και των άλλων προστατών του «ελεύθερου κόσμου».

Το καινούριο στοιχείο όμως είναι πως δεν υπάρχει πια το αντικειμενικό έδαφος στο κοινωνικό και το πολιτικό επίπεδο για να ευδοκιμήσει αυτή η τακτική, που μπορεί μάλιστα να επιταχύνει διαφοροποιήσεις μέχρι και διάσπαση στους ίδιους τους κόλπους της Δεξιάς.

Γιατί αυτός ο λαός, επειδή πολλά είδε και πολλά έπαθε, πολλά κατάλαβε και έμαθε κιόλας. Και όταν ακούει ότι «κινδυνεύει η οικονομία» ξέρει πολύ καλά να μεταφράσει ότι θίγεται η ολιγαρχία. Και όταν διαβάζει ότι «φατριάζεται ο στρατός» είναι ήσυχος ότι ο στρατός κάνει τη δουλειά-του και όχι τη δουλειά της Δεξιάς. Και όταν πληροφορείται ότι «κινδυνεύει το έθνος» ξέρει και τα ονόματα πια των εθνοκάπηλων...

Η Δεξιά με τέτοια καμώματα δεν μπορεί να φθείρει πια παρά μόνο τον εαυτό-της. Της ευχόμαστε ολόψυχα καλή επιτυχία — το ταχύτερο.

αντι

Η πολιτική γραφή του ΠΑΣΟΚ πέντε μήνες μετά την Αλλαγή

ΣΤΙΣ ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ, την περασμένη Δευτέρα — πρώτη μέρα των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου — το κλίμα που επικρατούσε στις συζητήσεις για την οικονομική κρίση που μαστιίζει την Κοινότητα, ήταν κλίμα γενικής απαισιοδοξίας... Το κατέγραψε και ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, όταν είπε πως η ανεργία — αυτή η «οξύτερη οικονομική ανισότητα»... — απειλεί και την Ελλάδα και ζήτησε την ενίσχυση του ευρωπαϊκού Νότου με επενδύσεις, μέσα από ειδικά κοινοτικά χρηματοδοτικά πρωτόκολλα.

ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, την ίδια μέρα, ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, κ. Ευ. Αβέρωφ, ανακάλυπτε ότι τα οικονομικά και άλλα μέτρα του ΠΑΣΟΚ συγκροτούν «πορεία αυτοκτονίας», ενώ 24 ώρες πριν, ο Τύπος της Δεξιάς διαβεβαίωνε πως «τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας μόλις επαρκούν για εισαγωγές 15 ημερών»!

ΦΥΣΙΚΑ, οι «εκτιμήσεις» και οι «πληροφορίες» αυτές της Δεξιάς — «από τον κόρακα, κρα θ' ακούσεις», λέει ο λαός... — πόρρω απέχουν από την αλήθεια. «Η Δεξιά και ο φιλικός-της Τύπος», δήλωσε σχετικά κυβερνητικός εκπρόσωπος, «προσπαθούν να παραπλανήσουν το λαό, να σπείρουν τη σύγχυση και, ακόμη, να υπονομεύσουν την εθνική-μας οικονομία». Ωστόσο, θα ήταν τραγικό λάθος κάθε προσπάθεια να ωραιοποιηθεί η οικονομική κατάσταση της χώρας. Η κυβέρνηση μπορεί να εξαγγέλλει προγράμματα για την τόνωση των παραγωγικών επενδύσεων, την πάταξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, τον έλεγχο των μονοπωλίων, την προστασία των μικρομεσαίων, διευκρινίζοντας, παράλληλα, πως «στη μετάβαση προς το σοσιαλισμό, θα υπάρξει ανταγωνισμός οικονομικών δομών και σχέσεων παραγωγής»... Γεγονός, όμως, παραμένει πως οι βιομήχανοι συνεχίζουν — μέχρι στιγμής — την απεργία των επενδύσεων. Πως ο πληθωρισμός στην Ελλάδα, εξακολουθεί να είναι ο υψηλότερος απ' όλες τις χώρες της ΕΟΚ. Πως το φάσμα της ανεργίας, ιδιαίτερα στους νέους, προβάλλει ολοένα απειλητικότερο. Και πως η εισοδηματική ανισότητα, ανάμεσα στους χαμηλόμισθους και υψηλόμισθους, δε σμικρύνθηκε καθόλου. Τα δεδομένα αυτά, άλλωστε, ώθησαν τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ και πρωθυπουργό, ν' απευθυνθεί προς τους εργαζόμενους, ζητώντας «κατανόηση» και, προπαντός, «θυσίες»... Ο συνδικαλισμός — είπε ο Α. Παπανδρέου, μιλώντας, την περασμένη Παρασκευή, στη σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ — «πρέπει να εντάξει τις άμεσες διεκδικήσεις-του μέσα σε πλαίσια που να μην υπονομεύουν την πραγματοποίηση της Αλλαγής». Και αμέσως παρακάτω: «Για να μην υπάρξουν επικίνδυνοι κραδασμοί στο πολιτικοκοινωνικό πρόγραμμα της Αλλαγής, προέχει να υπάρξει συνείδηση και γνώση των θυσιών που πρέπει να κάνουμε πρόσκαιρα, για να διασφαλίσουμε την έξοδο από την κρίση». Μόνο που η έξοδος αυτή, πέντε μήνες μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, δε διαγράφεται ακόμη στον ορίζοντα.

Μια πεντάμηνη πορεία

ΑΛΛΑ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, δεν ήταν το μόνο θέμα που κάλυψε η σύνοδος του ΠΑΣΟΚ, που ασχολήθηκε τόσο με το «δείγμα πολιτικής γραφής» που έδωσε η κυβέρνηση στην πεντάμηνη πορεία-της, όσο και με τον μετεκλογικό ρόλο της οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ, σαν «οργάνωση εξουσίας» σε πολιτικό, κοινωνικό και ιδεολογικό επίπεδο.

ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ τον ρόλο της «οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ», η σχετική εισήγηση διέψευσε όλους εκείνους — κεντρικά και άλλα ανώτερα στελέχη του κινήματος — που πίστευαν ακόμη ότι θα μπορούσαν να έχουν κάποιο λόγο στη διαμόρφωση της κυβερνητικής πολιτικής. Ο ρόλος-σας — τους εξηγεί η εισήγηση — θα είναι ρόλος ενημερωτικός, ρόλος διαφώτισης της κοινής γνώμης, κάθε φορά που υπάρχει απόσταση ανάμεσα στις προεκλογικές-μας διακηρύξεις και τις λύσεις του «εφικτού»...

ΩΣ ΠΡΟΣ το «δείγμα πολιτικής γραφής», το ανέλυσε ο ίδιος ο Α. Παπανδρέου, λέγοντας πως το δείγμα αυτό, εγγυάται «μια σταθερή, ρεαλιστική, αλλά και αταλάντευτη πορεία προς τη μεγάλη Αλλαγή». Για τον πρωθυπουργό, η πορεία προς το όραμα της Αλλαγής, γίνεται τώρα, μέρα με τη μέρα, χειροπιαστή πραγματικότητα. Και το ΠΑΣΟΚ, είπε, ύστερα από πέντε μήνες, αισθάνεται, σήμερα, πιο δυνατό. «Ύστερα από πέντε μήνες, αντί να έχουμε υποστεί τη φθορά των κυβερνήσεων, κρατάμε το κύρος-μας, επιβεβαιώνουμε τους στόχους-μας».

ΩΣΤΟΣΟ, πλάι στους δοξαστικούς αυτούς τόνους, ο πρωθυπουργός δεν παράλειψε να επισημάνει κάποιους κινδύνους: «Ούτε για μια στιγμή — είπε — δεν αμφισβητούμε πως στην πορεία, από το σήμερα στο αύριο, ελλοχεύει ο κίνδυνος της απορρόφησής-μας από το σύστημα». Ένας άλλος κίνδυνος — πρόσθεσε — είναι η (δογματική) γραμμή του «όλα ή τίποτε», γραμμή που «ουσιαστικά δυναμιτίζει τη δημοκρατική πορεία προς την Αλλαγή». Και ως προς τον πρώτο κίνδυνο, είναι κοινός τόπος πως Δεξιά, Αμερικανοί, ΝΑΤΟ, κάνουν το παν για να εντάξουν την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στο «σύστημα». Μερικοί Αμερικανοί αναλυτές, μάλιστα, παίρνουν όρκο, από τώρα, ότι μέσω των βάσεων — που θα διατηρηθούν — μέσω του ΝΑΤΟ — από το οποίο δεν θ' αποχωρήσουμε — μέσω της αμερικανικής βοήθειας — που θα συνεχισθεί — «η σοσιαλιστική κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, θα εξαναγκασθεί, τελικά, ν' ανακρουήσει πρύμναν»... Ως προς τη γραμμή «όλα ή τίποτε», είναι φανερό ότι η αιχμή του ΠΑΣΟΚ στρέφεται, στην προκειμένη περίπτωση, κατά του ΚΚΕ, «που έμεινε — όπως του καταμαρτυρούν στελέχη του ΠΑΣΟΚ — κάπου στα 1917».

Τα δύο ΚΚΕ

Η ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ αυτή, δεν αναιρεί το γεγονός ότι και τα δύο ΚΚΕ τοποθετούνται σήμερα κριτικά απέναντι στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, παρά τις ουσιαστικές διαφορές στο περιεχόμενο και τον τόνο της κριτικής-τους. Έτσι, για τον γενικό γραμματέα του ΚΚΕ, Χ. Φλωράκη, ένα από τα κύρια καθήκοντα των μελών του κόμματος, είναι να εργασθούν για ν' αντιμετωπίσουν «την αντιενωτική, ηγεμονιστική πολιτική του ΠΑΣΟΚ και την προσπάθειά-του ν' απομονώσει τις άλλες προοδευτικές δυνάμεις». Το κόμμα-μας — συνέχισε ο Χ. Φλωράκης, μιλώντας στην τελευταία σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ — «πρέπει να εκφράσει τα αιτήματα, τους πόθους και τις δυσαρέσκειες των εργαζομένων, σε μια κατευθύνση πίεσης και διεκδίκησης από την κυβέρνηση να προχωρήσει σε μέτρα που προωθούν στόχους της αλλαγής, αποκρουώντας, ταυτόχρονα, τα σχέδια της αντίδρασης». Από την πλευρά-του, ο γραμματέας του ΚΚΕ εσωτερικού, Μπ. Δρακόπουλος, σε συνέντευξή-του στην «ΑΥΓΗ», ενώ εκτιμά μια σειρά προοδευτικά μέτρα που πήρε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ (παρά τις αντιφάσεις, τις καθυστερήσεις και υπαναχωρήσεις-της), από την άλλη, επιση-

μαίνει ότι τα μέτρα αυτά «συνοψίζονται, τελικά, σε μια πολιτική μεταρρυθμίσεων δημοκρατικού χαρακτήρα», χωρίς να εντάσσονται σε μια προοπτική σοσιαλισμού με ελευθερία, πλουραλισμό, ανεξαρτησία και αυτοδιαχείριση.

ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ αυτή, απαντά το ΠΑΣΟΚ δηλώνοντας πως δεν πρόκειται ν' αφήσει ανεξέλεγκτους και άκριτους αυτούς που «αποκομμένα και εσθιελικά σκέπτονται, ονειρεύονται πιέσεις, κεντρικές διαπραγματεύσεις και συμμαχίες» (υποτίθεται πως η απάντηση αυτή απευθύνεται προς το ΚΚΕ) και ότι «η αναφορά σε στρατηγικούς στόχους, χωρίς αναγνώριση της διεθνούς και ελληνικής πραγματικότητας, μέσα από την οποία περνά η Αλλαγή, αποτελεί τεράστιο λάθος». (Το δεύτερο αυτό σκέλος, υποτίθεται ότι απευθύνεται προς το ΚΚΕ Εσωτερικού).

ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ αυτές, εντάσσονται στο πλαίσιο της γνωστής θεωρίας του ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα με την οποία άλλο πράγμα είναι οι «θεμελιώδεις αξίες» ενός κόμματος — που αποτελούν τους διακηρυγμένους στόχους-του... — και άλλο η πολιτική που ακολουθεί, μέσα στις συγκεκριμένες συνθήκες όπου δρα.

Ποιός κινεί την 'Αγκυρα;

ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ μέρος της εισήγησης του πρωθυπουργού, στη σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής, καταναλώθηκε στα θέματα εξωτερικής πολιτικής. Ο Α. Παπανδρέου στάθηκε διεξοδικά σ' ό,τι αποκάλυψε ο ίδιος «ελληνική πολυδιάστατη εξωτερική και αμυντική πολιτική» και έδωσε αρκετά παραδείγματα: Από την άρνηση της κυβέρνησης να συγκατατεθεί στη δημιουργία εκστρατευτικού σώματος για τη χερσόνησο του Σινά, ως την άσκηση βέτο στη σύνοδο των υπουργών Άμυνας του ΝΑΤΟ (στις Βρυξέλλες, τον περασμένο Δεκέμβριο), την πρόσκληση προς Αραφάτ, την πρόταση για τη δημιουργία αποπυρηνικοποιημένης Βαλκανικής, την επίσκεψη στην Κύπρο, τον εξοπλισμό των ενόπλων δυνάμεων από εναλλακτικές πηγές, κ.α.

ΔΕΝ ΧΩΡΕΙ αμφιβολία όμως, πως και το δεκαπενθήμερο αυτό, έκλεισε με τη συνεχιζόμενη — και κλιμακούμενη — τουρκική πρόκληση. Η 'Αγκυρα έτσι, για μια ακόμη φορά, μας διαμήνυσε πως δεν αναγνωρίζει τα 10 μίλια σαν εύρος του εθνικού εναέριου χώρου. Πως τα τουρκικά πολεμικά αεροσκάφη — ως εκ τούτου — θα εξακολουθήσουν να παραβιάζουν τον χώρο αυτό, χωρίς να δίνουν λόγο σε κανένα, μια και το βάθος του ελληνικού εναέριου χώρου «πρέπει να είναι» έξι και όχι δέκα μίλια. Πως ο «ελληνικός μεγαλοϊδεατισμός» είναι απαράδεκτος, κλπ. Κατά τον κ. Ουλουσού, μάλιστα, τον πρωθυπουργό της χούντας, η ελληνική κυβέρνηση δεν δικαιούται καν να διεξάγει έρευνες ή γεωτρήσεις στο Αιγαίο, για την ανακάλυψη πετρελαίου, γιατί τέτοιου είδους δραστηριότητες αντίκεινται προς τη συμφωνία της Βέρνης έτους 1976, που φέρει τις υπογραφές των κ.κ. Τζούνη και Μπικέ!

ΤΟ ΘΕΜΑ, ωστόσο, δεν είναι η τουρκική πρόκληση, αλλά η επικίνδυνη κλιμάκωσή-της. Και, προπαντός, τα ερωτήματα που ανακύπτουν εύλογα: Ποιός, λοιπόν, κινεί την 'Αγκυρα, σε μια στιγμή που το εσωτερικό δικτατορικό-της καθεστώδες δέχεται το ανάθεμα των δημοκρατών όλου του κόσμου, όταν σύσσωμη η Ευρώπη — με εξαίρεση την κ. Θάτσερ, τον κ. Τίντεμανς και ίσως τον κ. Αβέρωφ... — αρνείται να δεχθεί τις διαβεβαιώσεις του Εβρέν περί «συντόμου επιστροφής στη δημοκρατική διακυβέρνηση»; Και αν οι τουρκικές προκλήσεις δεν σημαδεύουν την κυβέρνηση της Αλλαγής, τότε ποιός είναι ο άλλος — άμεσος ή απώτερος — στόχος; Η Ουάσιγκτον ίσως μπορεί να δώσει μια απάντηση...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Κεντρική διάθεση: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Τηλ. 729.237 - 732.819

Η ΑΛΛΗ ΕΠΙΤΑΞΙΑ

ΣΥΛΛΟΓΗ
ΜΕ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ
ΙΩΑΝΝΟΥ
ΑΠΟ ΤΟ 74 ΩΣ ΤΟ 81

Προς τους φίλους του «ΑΝΤΙ»

Σχετικά με τη βιβλιοδεσία
των τευχών
του περιοδικού-μας,
σας πληροφορούμε ότι:

• Τα παραδιδόμενα για βιβλιοδεσία τεύχη θα πρέπει να αντιστοιχούν προς τους ζητούμενους τόμους, δηλαδή ο αναγνώστης-μας που θέλει να ανταλλάξει τα τεύχη-του με τον Α' τόμο π.χ., θα πρέπει να μας φέρει τα τεύχη από 1-9.

Για τον Β' τόμο τεύχη από	10-22
Γ'	23-35
Δ'	36-48
Ε'	49-61
ΣΤ'	62-74
Ζ'	75-89
Η'	90-102
Θ'	103-115
Ι'	116-128
ΙΑ'	129-141
ΙΒ'	142-154
ΙΓ'	155-167
ΙΔ'	168-180
ΙΕ'	181-195

• Εξυπακούεται ότι τα τεύχη που θα μας παραδίδονται θα πρέπει να είναι σε πολύ καλή κατάσταση (χωρίς γραψίματα, σχισίματα, κτλ.), όπως άψογοι είναι οι παραδιδόμενοι τόμοι. Θεωρήσαμε απαραίτητη αυτή την ενημέρωση των αναγνωστών-μας, ελπίζοντας στην κατανόηση και την αγάπη-τους για το «ΑΝΤΙ», γιατί ήδη αντιμετωπίζουμε πρόβλημα επάρκειας των παλιών τευχών και, ιδιαίτερα, εκείνων που αφορούν τους τόμους Α' μέχρι και Ζ'.

- ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΟΜΟΥ: 600 δρχ.
- ΙΕ' ΤΟΜΟΣ 650 δρχ.
- ΤΙΜΗ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑΣ: (με παράδοση των αντιστοιχών τευχών): 300 δρχ.
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 60 δρχ.

ΤΟ «ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ»

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πολιτική του ΠΑΣΟΚ για την ΕΟΚ έχει μεταβληθεί ριζικά από την εποχή της κατηγορηματικής απόρριψης της ένταξης. Από το «όχι στην ΕΟΚ», το δημοψήφισμα για την παραμονή ή μη, φτάσαμε στο «ειδικό καθεστώς», που τώρα προσδιορίζεται σαν πλαίσιο «ειδικών ρυθμίσεων» μέσα στην Κοινότητα.

Οι λόγοι που επέδρασαν στην αλλαγή στάσης του ΠΑΣΟΚ είναι κατανοητοί, όσο και αν ποτέ δεν εξηγήθηκαν αναλυτικά οι διαδοχικές προσεγγίσεις στο κρίσιμο αυτό θέμα. Υποθέτουμε, μάλιστα, ότι ο αναπροσανατολισμός αυτός του ΠΑΣΟΚ δεν είναι ασύνδετος και με τους ανασηματισμούς στους κόλπους της Κοινότητας, αλλά και σε μια σφαιρικότερη σύλληψη του όλου πλέγματος της εξωτερικής πολιτικής και της ανάπτυξης της χώρας.

Αν, όμως, φαίνεται ότι η κυβερνητική πολιτική οδηγείται σε μια διεκδίκηση διαφορετικής εθνικής μεταχείρισης στους κόλπους της Κοινότητας, τότε, πρέπει να προσαρμοστεί σχετικά και η κυβερνητική πολιτική στο σύνολότης, αλλά και η κομματική τακτική. Εκτός αν η απειλή της αποχώρησης διατηρείται ως διαπραγματευτικό «ατού», δεν εξυπηρετεί ιδιαίτερα η διατήρηση εκκρεμοτήτων γύρω από το θέμα. Έχουμε από καιρό επισημάνει το ολέθριο λάθος να αντιμετωπίζεται η ΕΟΚ τότε σαν κόλαση και τότε σαν παράδεισος. Η ΕΟΚ είναι μια δυνατότητα, που η τελική-της διαμόρφωση αναλογεί και σε μας.

Αν η επιλογή της κυβέρνησης είναι να δώσει τη μάχη «από μέσα», πρέπει αυτό να γίνει φανερό για να καθοδηγήσει ανάλογα τις πρακτικές συνδικάτων, συνεταιρισμών, οργανώσεων ακόμα και επί μέρους επαγγελματικών ενώσεων.

Η εκκρεμότητα δεν βοηθά κανέναν και πριν απ' όλα την απόδοση της κυβερνητικής πολιτικής. Γιατί η κυβερνητική πολιτική, μπορεί να τεκμηριωθεί με συνέπεια και ακρίβεια επιχειρημάτων. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να δημιουργούνται κενά όπου διεισδύουν αλιεύοντες οι ποικιλότροποι «συνεπείς» υπερασπιστές των συμφερόντων του λαού.

Σαφήνεια και διαύγεια, λοιπόν, για το θέμα της ΕΟΚ είναι δεσμός κοινού συμφέροντος για κυβέρνηση και λαό.

Έχουμε κουρασθεί να επαναλαμβάνουμε ότι ορισμένες παραγωγικές τάξεις είναι κυρίως αντιπαραγωγικές γενικά. Και όχι μόνο επειδή ο καπιταλισμός είναι αντιπαραγωγικός γενικά. Αλλά επειδή αντιπροσωπεύουν ένα ειδικότερο καπιταλιστικό τύπο, με χαρακτηριστικά ελληνικά γνωρίσματα: τον παρασιτισμό, το σαλταδορισμό, την απόλυτη ασυδοσία, το ή «όλα δικά-μας ή τίποτα για κανέναν».

Αναφερόμαστε δηλαδή στην περίφημη «επενδυτική αποχή» των βιομηχάνων, που μετατρέπεται κάθε φορά σε πολιτικό μοχλό πίεσης στις εκάστοτε κυβερνήσεις για διάφορες κρατικές παροχές και τραπεζικά προνόμια. Οι κύριοι αυτοί, σαλταδορικής προελεύσεως, κομπραδωρικής συνάφειας και τραπεζικοί παρακοιμόμενοι στην πλειοψηφία-τους, αφού τακτοποιήθηκαν με τα ακίνητά-τους, τα κότερά-τους, τις καταθέσεις-τους στο εξωτερικό, «δυσφορούν» διότι τα κέρδη-τους αυξάνουν κάθε χρόνο μόνο κατά 100%, και γίνονται έξαλλοι από την «κόκκινη επιδρομή» στην τσέπη-τους, όταν η φορολογία απαιτεί πολύ λιγότερα από όσα έπρεπε να απαιτήσει.

Και δεν φτάνει που παραμένουν ουσιαστικά άθικτοι, αλλ' απειλούν και εκβιάζουν και ανεβοκατεβαίνουν σε Υπουργεία και στο Καστρί για να πείσουν ότι οι παροχές στους βιομήχανους και τους εφοπλιστές είναι ο μόνος όρος για την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας που οι ίδιοι καθηλώνουν. Πρόκειται για ένα πρωτοφανή κυνισμό, που ελπίζουμε ότι δεν θα αντιμετωπίσει την κατανόηση των αρμοδίων.

Η κυβέρνηση έχει πολλά μέσα στη διάθεσή-της για να αναδιατάξει τους όρους του παιχνιδιού. Και οι κύριοι αυτοί πρέπει να καταλάβουν πως ελάχιστα θα κοστίσουν και πολλά μπορούν να υποστούν, αν δεν προσαρμοστούν στο νέο πολιτικό σκηνικό και τη νέα κοινωνική πραγματικότητα που διαμορφώνεται στη χώρα.

Θα ήταν λάθος, αν η κυβέρνηση υπολογίζοντας το βραχυπρόθεσμο κόστος, έχανε τους μακροπρόθεσμους στόχους, υποκύπτοντας στους εκβιασμούς αυτών των κύριων.

ΕΟΚ - ΤΟΥΡΚΙΑ - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Στις 18 Μαρτίου, ο πρόεδρος του Συμβουλίου Υπουργών της ΕΟΚ κ. Τίντεμανς, με εντολή του Συμβουλίου επισκέφθηκε την Άγκυρα για να μεταφέρει στην τούρκικη ηγεσία τις «ανησυχίες» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για

Οι παράξενες διαδικασίες

Κακή η αρχή, χειρότερη η μέση και το τέλος απαράδεκτο στη δεύτερη τακτική συνέλευση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, που έγινε στις 22.3.82.

Άρχισε με την καινοφανή για τα ήθη του συλλόγου δήλωση ταυτότητας των μελών της ΠΑΣΚΑ, της παράταξης που πρόσκειται στο κυβερνών κόμμα. Συστοιχισμένοι σε αρραγές σώμα στη δεξιά ή αριστερή πτέρυγα της αίθουσας — εξαρτάται από που την κοιτάζει κανείς — θεώρησαν πολιτικά (;) αναγκαίο να σηματοδοτηθούν φέροντας πράσινες κονκάρδες στα πέτα-τους... Ποιός ο λόγος; Φοβήθηκαν μήπως ταυτιστούν με τα υπόλοιπα δημοκρατικά μιάσματα που ήταν παρόντα; Ας είναι. Δεν μας είχαν συνηθίσει.

Η μέση τώρα. Η συνέλευση άρχισε και κάποια στιγμή διακόπηκε. Μπήκε στην αίθουσα, κι ήταν ευχάριστη έκπληξη, ο υπουργός χωροταξίας Αντώνης Τρίτσης. Παλαιό και

από τα ενεργά μέλη του συλλόγου. Ενός συλλόγου που, ακόμη κι όταν τα πολιτικά ήθη αυτού του τόπου ήταν τελειώς εξαχρειωμένα, τα μέλη-του είχαν βρει τον τρόπο να υπάρχουν και να αγωνίζονται για δημοκρατία, για ελευθερία, για ανθρώπινη κατοικία, για καλύτερες συνθήκες ζωής. Που με λίγα λόγια αποτελούσε και αποτελεί ζωντανό κομμάτι του ελληνικού λαού που αντιστάθηκε σε τόσα και στα όσα... και που από τη μεταπολίτευση και ύστερα στην πλειοψηφία του 11μελούς διοικητικού συμβουλίου-του εκφράζονται όλες οι τάσεις της Αριστεράς, με μία μόνον εξαίρεση: έναν εκπρόσωπο της Νέας Δημοκρατίας.

Και πως συμπεριφέρθηκε σ' αυτό το σύλλογο ο Υπουργός, που όπως ο ίδιος είπε «γαλουχήθηκε μέσα σ' αυτόν;»

Έβγαλε έναν δεκάλεπτο και όχι χωρίς σημασία λόγο και απεχώρησε. Δήλωσε ότι η

κυβέρνηση και η πολιτική-της εκφράζει εξ ορισμού τον ελληνικό λαό και ότι ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων δεν αποτελεί τμήμα-του, στο βαθμό που δε συνεργάζεται μαζί-του, χωρίς όρους και σε όλα τα επίπεδα. Ο λόγος-του δεν ήταν ανώδυνος γιατί περιείχε την απειλή ότι, αν συνεχίσει να ασκεί — τη γόνιμη, λέμε εμείς — κριτική, θα περιθωριοποιηθεί... Περιέργη αντίληψη για την αυτονομία των μαζικών χώρων, τη στιγμή μάλιστα που ο πρωθυπουργός θέτει για δεύτερη φορά ζήτημα αυτονομίας και αυτής ακόμη της κυβέρνησης από το κόμμα.

Έως εδώ τα πράγματα έστω συζητιούνται. Ο καθένας — ακόμη και όταν είναι υπουργός — έχει δικαίωμα να εκφράζει τις απόψεις-του — έστω προκλητικά — αλλά έχει επίσης υποχρέωση να ακούσει τον αντίλογο. Ο Υπουργός όμως εγκατέλειψε αμέσως την αίθουσα, δίχως καν να δικαιολογηθεί. Ας σημειωθεί ό-

την κατάσταση στην Τουρκία και να ενημερωθεί για αυτή. Ενημερώνοντας την πολιτική επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ο κ. Τίντεμανς διεβίβασε τις απόψεις της τουρκικής χούντας και την «υπόσχεση» του Εβρέν ότι θα τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα για το δημοψήφισμα του νέου Συντάγματος. Αυτά και τίποτε άλλο. Υποθέτουμε ότι μέσα στις «ανησυχίες» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπήρχαν, η ύπαρξη στρατιωτικού νόμου, η κατάλυση των στοιχειωδών δημοκρατικών συνδικαλιστικών και πολιτικών ελευθεριών, οι διώξεις και η διάλυση πολιτικών κομμάτων και συνδικαλιστικών ενώσεων, οι ομαδικές συλλήψεις, τα βασανιστήρια, οι δίκες σκοπιμότητας και πλήθος από άλλες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υποθέτουμε επίσης ότι η Πολιτική Επιτροπή θα προτιμούσε να ακούσει τη γνώμη του κ. Τίντεμανς ως προέδρου του Συμβουλίου Υπουργών και όχι την άποψη του στρατηγού Εβρέν που μάλλον ήταν γνωστή σε όλους από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Οργή και κατάπληξη προκάλεσε στους βουλευτές η ενημέρωση - διαβίβαση των θέσεων του Εβρέν που έκανε ο κ. Τίντεμανς· ιδιαίτερα η στάση των ελλήνων ευρωβουλευτών, είναι, το λιγότερο, δικαιολογημένη. Γιατί ή ο πρόεδρος του Συμβουλίου Υπουργών πιστεύει ότι βαδίζουμε προς αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Τουρκία ή θεωρεί τον εαυτό-του διαβιβαστή των θέσεων της τουρκικής χούντας. Και στις δυο περιπτώσεις η στάση-του είναι απαράδεκτη.

Η υιοθέτηση μιας παρόμοιας στάσης από την πολιτική Επιτροπή της Κοινότητας δεν βοηθάει πουθενά τον αγώνα του τούρκικου λαού. Απεναντίας τον υπονομεύει και προσθέτει στηρίγματα στη χούντα του Εβρέν.

ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΑΙ ΣΩΟΥ

Οι αλλαγές μικρές και μεγάλες για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των κρατούμενων είναι θετικές. Το ίδιο και κάθε νέο μέτρο που συμβάλλει στην τροποποίηση των απαράδεκτων συνθηκών διαβίωσης στις ελληνικές φυλακές. Έτσι παραστάσεις και σώου που έγιναν μέχρι τώρα για τους κρατούμενους είναι πράγματα πολύ καλά και πρέπει να γίνονται.

Αυτά όμως και ενδεχομένως και άλλα ακόμα, που θα γίνουν έχουν νόημα, αποκτούν υπόσταση και μπορεί να συνεισφέρουν από τη μεριά-τους στο βαθμό μόνο που πραγ-

ματοποιούνται δομικές αλλαγές στο Σωφρονιστικό Σύστημα. Και επίσης υλοποιείται ταυτόχρονα μια κοινωνική πολιτική αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούν «εγκληματίες».

Η ευθύνη για τη μελέτη αυτών των προβλημάτων, τη χάραξη κοινωνικής πολιτικής και της εφαρμογής-της δεν είναι θέμα μόνο των υπεύθυνων κυβερνητικών παραγόντων. Γιατί αν οι αρμόδιοι κυβερνητικοί παράγοντες έχουν το μεγάλο μέρος της ευθύνης, την ίδια ευθύνη σ' ένα άλλο επίπεδο έχουν όλοι όσοι αποδέχονται και προβάλλουν σαν τα στοιχεία της αλλαγής και αρκετοι μάλιστα με πη-

τι με τα όσα έλεγε είχαν ήδη αρχίσει από το βάθος της αϊθουσας, να διατυπώνονται αντιδράσεις...

Και τώρα το τέλος (ή η αρχή-του)... Μια ομάδα από ενεργά μέλη της ΠΑΣΚΑ — με την υποστήριξη των υπόλοιπων — ανέλαβε την ευθύνη να φιμώσει τον όποιον αντίλογο, να απαγορεύσει στους παρισταμένους να μιλήσουν. Με ποιές ενέργειες; Με διαδικαστική κωλυσιεργία, με φωνές, με φασαρία, αρπάζοντας τα μικρόφωνα... Επί μιάμιση ώρα (!), επειδή καταψηφίστηκε συντριπτικά η πρότασή-τους να μην ανοιχτεί κατάλογος ομιλητών, υιοθέτησε την τακτική των διαδοχικών ενστάσεων επί του αποτελέσματος της ψηφοφορίας — η οποία και όσο περνούσε η ώρα λειτουργούσε αντίθετα από τη θέλησή-τους... Ώσπου στις δωδεκάμισι το βράδυ επέβαλαν τη βούλησή-τους και κατάφεραν να διαλύσουν τη συνέλευση...

Και νομιμοποιούμαστε να ρωτήσουμε. Το ξέρουν αυτοί οι κύριοι ότι με τις ενέργειές-τους διαβάλλουν την κυβέρνηση της Αλλαγής; Ότι κανείς δεν τους έδωσε το δικαίωμα να συμπεριφέρονται με τρόπο που παραπέμπει σε ήθη άλλων χωρών και άλλων εποχών, ήθη τα οποία καταπολέμησε με τον αγώνα-του και πρόσφατα με την ψήφο-του ο ελληνικός λαός, και θυμούνται αυτοί οι κύριοι ότι ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων δεν είναι από τους χώρους που εύκολα υποτάσσονται στη βία και αποδέχονται τη σιωπή;

25.3.1982

Υστερόγραφο:

Τέλος καλό, όλα καλά;

Αν όλα αυτά συνέβησαν στις 22.3, την επόμενη Δευτέρα 29.3 η εικόνα άλλαξε. Τόσο πολύ ώστε ίσως να μην είχαν λόγο δημοσιεύ-

σης οι προηγούμενες επισημάνσεις.

Και όμως πιστεύουμε πως είναι θετικό να παρακολουθείται η μεταβολή στη συμπεριφορά ενός φορέα όταν είναι αποτέλεσμα κριτικής αντιπαράθεσης απόψεων. Έτσι, στην τρίτη γενική συνέλευση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων (29.3) η εμφάνιση και η παρουσία της ΠΑΣΚΑ ήταν σαφώς διαφοροποιημένη και πάντως σύμφωνη με τους κανόνες της συνδικαλιστικής πρακτικής.

Είναι θετικό ότι τελικά μέσα στους κόλπους της ΠΑΣΚΑ επικράτησαν εκείνες οι απόψεις που σέβονται τις δημοκρατικές διαδικασίες. Η «Αλλαγή» δεν είναι βέβαια μια εύκολη υπόθεση και πάντως προϋποθέτει αλλαγή στις νοοτροπίες των κρατούντων και όχι μεταλλαγή-τους σε εξουσιάζοντες με δεσποτισμό και αυταρχισμό για να γίνει δυνατή και η συναίνεση και η συμμετοχή.

31.3.1982

ΠΕΡΙ ΥΠΟΚΛΟΠΩΝ...

Ένα καλό αστυνομικό σκάνδαλο δεν είναι πάντα και μια καλή πολιτική επιχείρηση. Αυτή τη βασική αρχή φαίνεται να λησμονεί η «Νέα Δημοκρατία» και ο Τύπος της Δεξιάς, όταν επιχειρούν να «βγάλουν ψάρι» από την υπόθεση του παγιδευμένου τηλεφώνου του πρώην Α/ΓΕΝ κ. Καπέτου.

Πριν απ' όλα, αυτή η υπόθεση «βρωμάει» στην κυριολεξία: η παγίδευση του τηλεφώνου του κ. Καπέτου δεν έγινε για να «αποδώσει έργο»· έγινε για να ανακαλυφθεί. Γι' αυτό και υπήρξε τόσο χονδροειδής τεχνικά ώστε μάλλον να εντυπωσιάσει τους αφελείς παρά να εξαπατήσει τους ειδικούς. Βέβαια, η «αποκάλυψη»-της στην «ΑΚΡΟΠΟΛΗ» την επομένη της παραίτησής του Καπέτου, μπορεί να συνδέεται με την μήνιν του κ. πρώην Αρχηγού, μπορεί όμως να συνδέεται και με τους συνδέσαντας τις συ-

σκευές... Δεν εννοούμε, βέβαια, τους φυσικούς αθιουργούς, αλλά τους πολιτικά επενδύοντες στις σκοτεινές ιστορίες των παρασκηνίων...

Θα το πούμε ανοιχτά: η κυβέρνηση με καμιά λογική δεν έχει σχέση με αυτή την ιστορία. Η Αντιπολίτευση κακώς επιχειρεί να εκμεταλλευτεί το θέμα, που κάποιοι μηχανισμοί της παλιάς πελατείας-της το προσφέρουν σήμερα ως έργο άγνωστου σκηνοθέτη, αλλά με σαφές μήνυμα. Αυτό που επιχειρεί το σκοτεινό παρασκήνιο της ιστορίας είναι να μεταδώσει την εντολή: «κάτω τα χέρια απ' το στρατό», δηλαδή το στρατό-«μας».

Ε! όχι κύριοι! Από την ιστορία κάτι διδάσκονται όλοι, ακόμα και οι δημοκρατικές δυνάμεις. Ο στρατός δεν πρόκειται να παραμείνει στεγανό, για να αναπτύσσουν στους κόλπους του τη συνωμοτική-τους δραστηριότητα οι κάθε λογής εγκάθετοι, είτε ξένων υπηρεσιών είτε κύκλων της ολιγαρχίας. Η πολιτική εξουσία οφείλει να ελέγχει το στρατό — και θα το κάνει.

Οι καιροί έχουν αλλάξει. Όσοι δεν το έχουν καταλάβει αυτό θα ζουν στο περιθώριο της πολιτικής ζωής, όπου θα καταλήξουν και όσοι τους ακολουθούν. Ούτε κλοπή, ούτε υποκλοπή της λαϊκής βούλησης είναι πια δυνατή. Προς γνώσιν λοιπόν και συμμόρφωση κύριοι της «Νέας Δημοκρατίας»...

χιαίους τίτλους, έστω και έμμεσα, την ανά τρίμηνο φιланθρωπική εξόρμηση για την προσφορά σώου στους φυλακισμένους. Μετά τί αλλάζει; τίποτε. Γιατί όσο δεν γίνονται προσπάθειες να υπάρξει μια κοινωνική πολιτική αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων θα συνεχίζεται και η ύπαρξή-τους και η αναπαραγωγή-τους.

ΕΓΚΕΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΩΡΑΡΙΟ

Το κακό με τα φυσικά φαινόμενα είναι ότι δεν μπορείς να τα υποχρεώσεις να χτυπάνε καρτέλα και να εμφανίζονται σε καθορισμένες ώρες. Αυτό μας θύμησε για άλλη μια φορά ο κ. Εγκέλαδος, που «χτυπά» μεν, δεν καταγράφεται δε. Διότι, εδώ και καιρό, το Σεισμολογικό Ινστιτούτο λειτουργεί μόνο από τις 7 π.μ. ως τις 10 μ.μ.. Εάν κάποιος σεισμός γίνει στις ώρες που δεν λειτουργεί, δεν θα γνωρί-

ζουμε ούτε την έντασή-του, ούτε το επίκεντρό-του. Όλα αυτά γιατί οι υπάλληλοι του Σεισμολογικού και οι «αρμόδιες» υπηρεσίες δεν μπόρεσαν να συνεννοηθούν για τα θέματα ωραρίου και αμοιβών των υπερωριών.

Θα θέλαμε να θυμίσουμε ότι με τους σεισμούς η χώρα έχει ανόητους λογαριασμούς. Και ότι, οπωσδήποτε, τίποτε πρακτικό και χειροπιαστό δεν πρόκυψε ακόμα σαν αποτέλεσμα της τραγελαφικής εμπειρίας του περασμένου φλεβάρη. Ας πιέσουν, λοιπόν, οι αρμόδιοι Υπουργοί τις αρμόδιες υπηρεσίες για ταχύτερη λειτουργία ώστε, τουλάχιστον, μια και δεν μπορούμε να προβλέπουμε τους σεισμούς, να εκμηδενίζουμε τις επιπτώσεις-τους.

ΝΕΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΕ ΠΑΛΙΑ ΥΠΟΔΟΜΗ

Το Υπουργείο Παιδείας έχει εξαγγείλει ότι θα συνταχθούν νέα ωρολόγια και αναλυτικά προγράμματα και με βάση αυτά θα γραφούν νέα σχολικά βιβλία. Μέχρι εδώ καλά. Είναι γνωστό όμως ότι για τον τρόπο ανάθεσης συγγραφής νέων σχολικών βιβλίων ισχύει το ίδιο καθεστώς από την ίδρυση του Οργανισμού Σχολικών Βιβλίων στη διάρκεια της δικτατορίας του Μεταξά. Το καθεστώς αυτό υιοθετήθηκε από όλες τις μεταπολεμικές κυβερνήσεις της Δεξιάς και μάλιστα επεκτάθηκε σ' όλο το φάσμα του σχολικού βιβλίου.

Μέσα από αυτό το καθεστώς έχουν δημιουργηθεί μια σειρά κυκλώματα τα οποία έχουν εξελιχθεί σε κερδοφόρες επιχειρήσεις με διάφορες διασυνδέσεις, μέχρι το σημείο ακόμα να «κατασκευάζονται» και συγγραφείς. Ένα από τα αποτελέσματα, στον κύριο κορμό της παιδείας-μας είναι η γνωστή ποιότητα των σχολικών βιβλίων και η τροφοδότηση άμεση και έμμεση των κυκλωμάτων της παραπαιδείας. Η παραγωγή και αναπαραγωγή σημειώσεων, λύσεων, μεταφράσεων κτλ. που αποτελούν αναγκαίο συμπλήρωμα για τους μαθητές επαρχιακών και αστικών σχολείων, οι εκδόσεις των φροντιστηρίων, καθηγητών, δασκάλων και εκδοτικών οίκων με κάθε είδους βοηθήματα. Θα περιμέναμε το Υπουργείο Παιδείας να μελετήσει μαζί με τα νέα προγράμματα και το τί γίνεται π.χ. με τον Οργανισμό Σχολικών Βιβλίων, με τις αναθέσεις συγγραφής νέων βιβλίων και με την ποιότητά-τους. Για να μπορέσει να εφαρμοστεί μια άλλη πολιτική πρέπει να τεθούν βάσεις αντιμετώπισης των προβλημάτων μακροπρόθεσμα. Μέχρι να αποκτήσουμε μια διαφορετική συνείδηση σε παρόμοια θέματα και να αντιμετωπισθούν στο σύνολό-τους ριζικά και με νέες αντιλήψεις θα διατηρούμε δίκαια — και όχι μόνο εμείς — επιφυλάξεις διότι, ναι μεν θα έχουμε νέα προγράμματα, αλλά με τα ίδια βιβλία και τις ίδιες αντιλήψεις.

ΕΝΑΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΜΕ ΑΠΟΨΕΙΣ

Ο κ. Μπιστικός έχει τις απόψεις-του για τη λειτουργία του γραφείου Τύπου της Προεδρίας της Δημοκρατίας, όπου προϊσταται. Έχει βέβαια και τις πολιτικές-του προτιμήσεις και προφανώς θυμάται — και καλά κάνει — όσα του είχαμε στο παρελθόν καταμαρτυρήσει όταν ήταν προϊστάμενος ειδήσεων και επικαιρών στην ΕΡΤ. Έτσι λοιπόν — ακόμα και σήμερα — από το «πόστο» που ελέγχει ορίζει κατά το δοκούν ποιοί και πώς πρέπει να ενημερώνονται. Το ANTI είναι προφανώς σε κάποια «μαύρη λίστα», που συνέταξε ο κ. προϊ-

στάμενος· έτσι δεν καλείται το περιοδικό να καλύψει τα ταξίδια του προέδρου της Δημοκρατίας. Καλούνται όμως άλλα περιοδικά και έντυπα με μόνο κριτήριο προφανώς το ότι γράφουν όσα αρέσουν στον κ. Μπιστικό.

Είναι κουραστικό να επαναλαμβάνει κανείς τα ίδια και τα ίδια σε «ώτα μη ακουόντων». Εκκτημένη ταχύτητα; Προσωπικές προτιμήσεις; Είμαστε, πάντως, αναγκασμένοι, να τους θυμίζουμε διαρκώς πως οφείλουν να κάνουν τη δουλειά-τους στο «πόστο»-τους, χωρίς να θεωρούν ότι είναι και πολιτικό-τους φέουδο.

Προς τους φίλους συνδρομητές
Επειδή πολλοί συνδρομητές του περιοδικού-μας καθυστερούν την ανανέωση της συνδρομής-τους τους παρακαλούμε να τακτοποιηθούν ταμειακά εμβάζοντας το ισόποσο της αξίας-της.

ΤΟ «ANTI»

① Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΚΑΙΡΟ ΤΩΡΑ ΕΙΧΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙ ΥΠΟΠΤΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΓΥΡΟ ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ, ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΔΟΣΕΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΣΗΜΑΣΙΑ

② ΚΑΤΙ ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΚΛΕΙΝΑΝ ΜΟΛΙΣ ΤΟ ΣΗΚΟΝΑ ΕΓΩ, ΚΑΤΙ ΞΕΝΑ ΑΠΟΤΣΙΓΑΡΑ, ΚΑΤΙ ΜΙΣΟΛΟΓΑ, ΜΟΥ ΒΑΛΑΝΕ ΨΥΛΛΟΥΣ ΣΤ' ΑΥΤΙΑ.

③ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΕΙΠΑ ΟΤΙ ΕΧΩ ΔΟΥΛΕΙΑ ΚΑΙ Θ' ΑΡΓΗΣΩ. ΕΦΥΓΑ ΑΛΛΑ ΕΚΑΝΑ ΜΙΑ ΒΟΛΤΑ ΚΑΙ ΞΑΝΑΓΥΡΙΣΑ

④ ΜΟΛΙΣ ΕΒΑΛΑ ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΣΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΑΚΟΥΣΑ ΕΝΑΝ ΠΕΡΙΕΡΓΟ ΘΟΡΥΒΟ ΣΑΝ ΝΑ ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΣΕ ΚΑΠΟΙΟΣ ΝΑ ΚΡΥΦΤΕΙ. ΜΠΑΙΝΩ ΜΕΣΑ, ΑΝΑΒΩ ΤΟ ΦΩΣ... ΚΑΙ ΤΙ ΝΑ ΔΩ;

⑤ ΠΕΣΤΕ ΜΟΥ ΤΩΡΑ ΕΣΕΙΣ ΤΙ ΘΑ ΠΡΕΠΕ ΝΑ ΥΠΟΘΕΣΩ ΟΤΑΝ ΒΡΗΚΑ ΕΝΑΝ ΑΝΤΡΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΝΤΟΥΛΑΠΑ; ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΥΔΡΑΥΛΙΚΟΣ; Ο ΕΜΠΟΡΑΣ; Ο ΜΑΚΡΙΝΟΣ ΞΑΔΕΛΦΟΣ ΠΟΥ ΓΥΡΙΣΕ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ; ΤΙ ΓΥΡΕΥΕ ΑΥΤΟΣ ΣΤΗΝ ΝΤΟΥΛΑΠΑ;

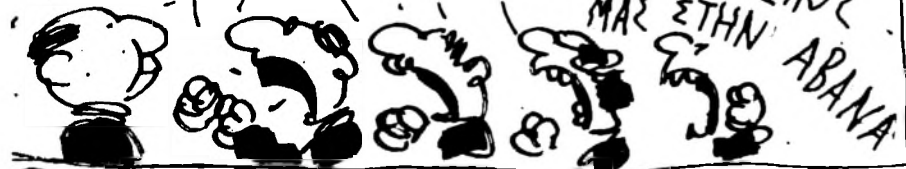
⑥ ΗΤΑΝ ΠΡΑΚΤΟΡΑΣ ΤΗΣ CIA. ΗΤΑΝ ΣΥΝΤ/ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΚΑ-ΓΚΕ-ΜΠΕ. ΗΤΑΝ ΤΗΣ ΜΟΣΑΝΤ.

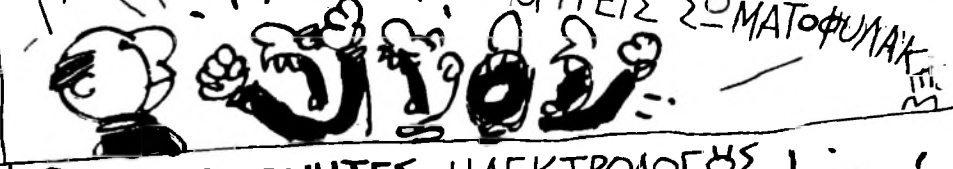
⑦ ΓΥΡΙΣΕ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΥΟ, ΗΤΑΝ Ο 'ΚΙΚΕΡΩΝ', ΗΤΑΝ Ο 'ΖΟΡΓΚΕ', Ο ΚΑΡΙΟΣ ΤΟ ΤΣΑΚΑΛΙ, ΗΤΑΝ ΠΡΑΣΙΝΟΦΡΩΣ, ΕΡΥΘΡΟΦΡΟΥΡΟΣ.

⑧ ΗΤΑΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ 'ΑΣΠΙΔΑ', ΣΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ 'ΠΑΡΑΝΤΑΙΝ', ΣΤΟ 'ΓΟΥΣΤΕΡΓΚΕΝΤ', ΗΤΑΝ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΑΣ ΣΤΗΝ ΑΒΑΝΑ.

⑨ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΟΥ ΣΜΑΪΛΟΥ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΡΕΜΛΙΝΟΥ ΤΟ ΣΚΥΛΙ ΤΩΝ ΜΠΑΣΚΕΡΒΙ, Ο ΧΡΥΣΟΣ ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΣ Η ΦΕΓΚΑΡΟΠΕΤΡΑ, ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΣΟΜΑΤΟΦΥΛΑΚΕΣ.

⑩ ΝΑ ΦΟΝΑΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΠΙΑΣΕΙ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΝ ΚΥΡΤΑ ΜΑΤ.

⑪ ΤΗΛΕΦΩΝΗΤΕΣ, ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ, ΥΔΡΑΥΛΙΚΟΙ, ΗΧΟΛΗΠΤΕΣ, ΝΑΡΚΑΛΕΥΤΕΣ, ΠΥΡΟΤΕΧΝΟΡΓΟΙ, ΝΑ ΤΟΝ ΤΣΑΚΙΣΟΥΜΕ.

⑫ ΝΑ ΤΟΥ ΤΗΝ ΣΤΗΣΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΓΩΝΙΑ

ΝΑ ΚΡΥΦΤΟΥΜΕ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ

ΝΑ ΧΡΕΘΟΥΜΕ ΚΑΤΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ

Σ' ΟΡΚΙΖΟΜΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΤΣΙ ΕΓΙΝΕ ΚΑΙ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΟΛΟΙ ΑΥΤΟΙ ΤΕΛΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΤΟΥΛΑΠΑ

3.200 δραχμές κατά κεφαλήν δαπάνη το 1982

του Ρεπόρτερ

ΤΡΙΑΝΤΑΔΥΟ δισεκατομμύρια δραχμές, είναι ο φετινός προϋπολογισμός του υπουργείου Δημοσίας Τάξεως, αρκετά αποκαλυπτικός από πολλές απόψεις. Οι μηχανισμοί εξουσίας αυτοί, απαιτούν πόρους από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, δηλαδή από τον κοινό πολίτη και το εθνικό εισόδημα του ίδιου ύψους με το σύνολο των δαπανών του υπουργείου Συντονισμού (μαζί με το Πρόγραμμα Δημ. Επενδύσεων), οκτώ φορές περισσότερους από τις συνολικές φετινές δαπάνες του υπουργείου Πολιτισμού, έντεκα δισεκατ. περισσότερα από το όλο πρόγραμμα και κατασκευών του υπουργείου Δημοσίων Έργων και οκτώ δισεκατομμύρια περισσότερα από τα έξοδα λειτουργίας (μισθοί, ενοίκια, προμήθειες κτλ.) όλων των — εκτός των Αθηνών — περιφερειακών υπηρεσιών όλων των υπουργείων!

ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ του πολιτικού λόγου, υπάρχει η προγραμματική διακήρυξη πως η κυβέρνηση «θα πάρει όλα τα μέτρα, που θα οδηγήσουν στην παραπέρα συμφιλίωση των Σωμάτων Ασφαλείας με το λαό» αλλά και «στην περιφρούρηση της γαλήνης του τόπου».

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ αμφιβολία ότι η εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ στις 18 του Οκτώβρη, δημιούργησε ως τα σήμερα, αν όχι ένα πλέγμα νέων σχέσεων απέναντι στα Σ.Α. και το λαό, οπωσδήποτε όμως οδήγησε σε μια χαλάρωση της έντασης μεταξύ-τους. Οτιδήποτε περισσότερο είναι παρακινδυνευμένο. Το υποδηλώνει, ίσως, και η μέχρι τώρα, κυβερνητική πολιτική και συμπεριφορά, όπως την εκφράζει ο αρμόδιος Υπουργός κ. Γιάννης Σκουλαρίκης.

ΑΝ ΚΡΙΝΕΙ κανείς από ορισμένα απτά δεδομένα (διατήρηση «εν αχρηστία» των φακέλλων, πιστοποιητικό «ήθους» για την εισαγωγή στις αστυνομικές σχολές, «κατευναστικές» διαβεβαιώσεις του υπουργού Δημοσίας Τάξης για ορισμένες καταγγελίες βασανισμών μέσα σε αστυνομικά τμήματα, ο χειρισμός του όλου θέματος της παραίτησης του ακροδεξιού αρχηγού της Χωροφυλακής Χρ. Ριζά, ο «επαναπροσδιορισμός» του ρόλου των ΜΑΤ κτλ.) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η κυβέρνηση, προσπαθεί να εξασφαλίσει «πειθαρχικά» Σώματα Ασφαλείας και λιγότερο να τα καταστήσει «δημοκρατικά». Στην (αναγκαστική), μεθοδολογία αυτή, φαίνεται να εντάσσεται και ο προσεκτικός παροπλισμός με 12μηνη διαθεσιμότητα, των γνωστών ακροδεξιών «ομαδάρχων» μέσα στην Αστυνομία Ματζαφά, Γουρνιά, Μπουρδάκου κτλ.

ΕΝΑ ΠΡΟΣΘΕΤΟ ενισχυτικό στοιχείο ότι η κυβέρνηση προτιμά την τακτική της «σταδιακής-της αποδοχής» από τα Σώματα Ασφαλείας, αντί της «βαθιάς τομής», που θα φιλοδοξούσε να εξασφαλίσει συντομότερα τη νομιμότητα, είναι η επιφυλακτικότητά-της να επαναφέρει αποταχθέντες αντιχουντικούς — και μάλιστα σε νευραλγικές θέσεις — και η άρνησή-της να δημιουργήσει προβλήματα επετηρίδας σε προαγωγές και τοποθετήσεις.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, με την υπόσχεσή-της ότι θα διορίσει 2.000 νέους αστυφύλακες, με την εφαρμογή του πενθημέρου, τη βελτίωση των αποδοχών-τους και τις δύο «προσυνεδριακές» συσκέψεις, πιστεύει ότι θα εξασφαλίσει — ευκολότερα — τη συμπάθεια και αποδοχή των κατώτερων αστυνομικών οργάνων. Αλλάζοντας πρώτα διαγωγή και σταδιακά νοοτροπία, όπως πιστεύει κατά τη σωκρατική συλλογιστική για τους «ανθρώπους» στη μεταφυσική-τους διάσταση.

ΑΝ ΟΜΩΣ αυτό είναι ένα περίγραμμα σκέψεων, τα δεδομένα από τον προϋπολογισμό του υπουργείου Δημοσίας Τάξεως — που έχει ολόκληρο στη διάθεσή-του το «Αντί» — οδηγούν σε μερικά ασφαλέστερα συμπεράσματα. Εννοούμε εκείνα που σχετίζονται με τις πολιτικές εισηγήσεις των υπηρεσιακών παραγόντων της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής και τις εγκρίσεις ή ευλογίες της ηγεσίας του υπουργείου Δημοσίας Τάξεως για αναγκαίες δαπά-

νες και πιστώσεις όπως γνωστοποιήθηκαν στο υπουργείο Οικονομικών και την κυβέρνηση. Συγκεκριμένα, πρόκειται για πιστώσεις και ειδικά έξοδα που ζητήθηκαν επίσημα να εγκριθούν και να περιληφθούν στα έξοδα του κράτους για το 1982. Κονδύλια, που συναρτώνται άμεσα με νοοτροπίες και επιμέρους πολιτικές αντιλήψεις. Έτσι, από ένα σύνολο δαπάνων για το 1982 ύψους 16.455.000.000 δραχμών, που αφορούν τη Χωροφυλακή, μπορεί κανείς να επισημάνει και να αποκαλύψει ότι έχουν ζητηθεί πιστώσεις:

- για σύλληψη, κατάδοση ή εξόντωση προσώπων, που θα έχουν επικηρυχθεί και επίσης για άλλα έκτακτα έξοδα δημοσίας ασφαλείας σύνολον ποσού 21 εκατ. δραχμών (έναντι 16 του 1981)•
- για προμήθεια πολεμοφοδίων, που δεν κατονομάζονται ειδικά, δρχ. 17.720.000 (το 1981 το ποσόν ήταν 11.150.000)•
- για προμήθεια οπλισμού των αξιωματικών και ανδρών του σώματος 50.600.000 δραχμές (το 1981 δεν υπήρχε ανάλογη δαπάνη). Σημειώστε αυτή τη δαπάνη γιατί θα επανέλθουμε στη συνέχεια•
- για έξοδα διατροφής και συντήρησης γενικά ατόμων, που βρίσκονται σ' εκτόπιση μ' αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων δρχ. 500.000 (το 1981 ήταν 600.000 και το 1980 ήταν 130.000 δρχ.)•
- για προμήθεια κινηματογραφικών μηχανών και εξαρτημάτων-τους δρχ. 1.210.000 (το ίδιο ποσόν το 1981). Για προμήθεια παρθένου φιλμ το ποσόν είναι 300.000 δρχ. τριπλάσιο εκείνου του 1981. (Πρόκειται για υλικό που χρησιμοποιείται στην «αποτύπωση» διαδηλώσεων κτλ.)•
- στις σχολές αξιωματικών και ανδρών χωροφυλακής τα αιτούμενα ποσά του φετινού χρόνου για προμήθεια πολεμοφοδίων είναι 2,5 εκατ. (πέρσι 1,9) για προμήθεια οπλισμού και ειδών συντήρησης του 2,7 εκατ. (πέρσι δεν υπήρχε ανάλογη πίστωση και αγορά) και για προμήθεια βιβλίων, περιοδικών, εφημερίδων και «λοιπών εκδόσεων» σε όλες τις σχολές μόλις 250.000 δραχμές (πέρσι ήταν 200.000 το σχετικό κονδύλι). Από την κατανομή γίνεται φανερό που πέφτει το βάρος της μόρφωσης και αγωγής.

ΤΟ ΑΡΧΗΓΕΙΟ Αστυνομίας Πόλεων έχει φετινό προϋπολογισμό 7.820.000.000 δραχμές, στον οποίο βεβαίως δεν περιλαμβάνονται οι ειδικές πιστώσεις από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων (κυρίως κτιριακές κατασκευές). Ο προϋπολογισμός του Αρχηγείου προβλέπει μηδέν δαπάνη για «υποχρεώσεις προς ασφαλιστικούς οργανισμούς, λόγω επαναφοράς η αποκατάστασης υπαλλήλων, που διώχτηκαν κατά το από 21.4.1967 μέχρι 21.7.74 χρονικό διάστημα. Αποκλείει δηλαδή, (ποιός άραγε;) κάθε τέτοια περίπτωση τον πρώτο κυβερνητικό χρόνο της Αλλαγής. Αντίθετα, ο προϋπολογισμός της Χωροφυλακής προβλέπει ένα κονδύλι οκτώ εκατ. για φέτος και 15.920.000 δραχμές ως ανάλογες δαπάνες του 1981.

ΓΙΑ ΟΛΟ το χώρο της Αστυνομίας ανάλογο κονδύλιο υπάρχει ένα εκατ. δραχμές στον προϋπολογισμό των περιφερειακών αστυνομικών υπηρεσιών. Επίσης, μπορεί να επισημάνει κανείς ορισμένες άλλες ενδιαφέρουσες — πολιτικά — δαπάνες, όπως:

- 17.320.000 δραχμές για έκτακτα έξοδα δημοσίας ασφαλείας.
- οκτώ εκατομμύρια δραχμές για προμήθειες κλινοσκεπασμάτων στις περιφερειακές αστυνομικές υπηρεσίες (τμήματα)•
- 863.000 δραχμές για προμήθεια παρασήμων και μεταλλίων! (το 1981 ήταν 180.000)•

● 23.339.000 δραχμές για προμήθεια «τηλεπικοινωνιακών» μέσων, που δεν κατονομάζονται ειδικά, τα οποία προστίθενται στα 35.150.000 δραχμές*

● 16.332.000 δρχ. (έναντι 9.913.000 δραχμές) για προμήθεια πολεμοφοδίων της Αστυνομίας, που δεν κατονομάζονται ειδικά και 8.850.000 δραχμές (έναντι 8.770.000 του 1981) για προμήθεια οπλισμού και ειδών συντήρησής-του. Σημειώστε και το πρώτο νούμερο για τα πολεμοφόδια*

● για τα εκτοπισμένα άτομα, με βάση ποινικές αποφάσεις δρχ. 580.000 (το ίδιο ποσόν του 1981) και ένα κονδύλι 4.302.000 για δαπάνες κάθε είδους πολιτικής σχεδίασης έκτακτης ανάγκης του Ν.Δ. 17/1972!

Ας σημειωθεί εδώ ότι όλη η Υπηρεσία Πολιτικής Σχεδίασης Έκτακτης Ανάγκης, που ιδρύθηκε την εποχή της χούντας με την συντομογραφία ΠΣΕΑ έχει φετινό προϋπολογισμό 57.011.000 δραχμές (έναντι 43 του 1981). Άλλες 18.776.000 δραχμές θα κοστίσει φέτος η λειτουργία άλλου χουντικού κατασκευάσματος του λεγόμενου «Συντονιστικού Επιτελείου». Πολύ συνοπτικά η ΠΣΕΑ έχει σκοπό να συντονίζει από του υπουργείου Δημοσίας Τάξεως τις πολιτικές υπηρεσίες (Υπουργεία, Οργανισμοί κτλ.) σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και το Συντονιστικό να κάνει το ίδιο για τα Σώματα Ασφαλείας*

● για όλες τις σχολές Αστυνομίας υπάρχει ένα κονδύλι 600.000 δραχμών, με το οποίο θα πρέπει να καλυφθούν οι ανάγκες για προμήθεια βιβλίων, περιοδικών, εφημερίδων και «λοιπών εκδόσεων». Το ποσοστό κατά σπουδαστή και μετεκπαιδευόμενο αστυνομικό είναι δεν είναι 700 δραχμές το χρόνο.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ «εθνική αποστολή» έχει η περιώνυμη ΥΠΕΑ και γι' αυτό δεν μπορούσε παρά να έχει δικό-της προϋπολογισμό, και μάλιστα κάθε άλλο παρά ευκαταφρόνητο. Εκατόν ενενήντα εκατομμύρια δραχμές θα φτάσουν το 1982 τα έξοδά-της, στα οποία δεν περιλαμβάνονται μισθοί, επιδόματα κτλ. του προσωπικού-της, ούτε βέβαια και ενοίκια από τότε που στεγάστηκε στον ουρανοξύστη της οδού Μεσογείων, με τις άλλες ομογάλακτες υπηρεσίες.

ΤΟ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ ενδιαφέρον του φετινού προϋπολογισμού της Υπηρεσίας Εθνικής Ασφάλειας, δηλαδή αυτών των 190 εκατ. δραχμών είναι αφ' ενός η σύγκρισή-τους με τα έξοδα του 1981 που ήταν 130.277.000 δραχμές για το ενδεκάμηνο και αφ' ετέρου (το σπουδαιότερο) οι κυβερνητικές δηλώσεις ότι η αντιδημοκρατική υπηρεσία αυτή θα καταργηθεί ή τουλάχιστον θα συρρικνωθεί.

ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ομολογουμένως απορίες, πως μπορεί να γίνονται αναγκαίες για το 1982 νέες δαπάνες εκατομμυρίων (θα δούμε ποιές και γιατί) όταν υπάρχουν πρόσφατες διαβεβαιώσεις πως η ΥΠΕΑ τερμάτισε τη φακελλοποιητική-της αποστολή. Μάλιστα κανένας κυβερνητικός αρμόδιος δεν ισχυρίστηκε πως η υπηρεσία αυτή θα αναλάβει νέο ρόλο και καθήκοντα ισοδύναμα με αυτά που καταργήθηκαν. Έτσι αν λάβει υπόψη-του κανείς ότι το 1982 ο συνολικός προϋπολογισμός της ΥΠΕΑ ήταν 72.456.000 (με επιβαρύνσεις για ενοίκια κάπου τέσσερα εκατ. δραχμές για τα γραφεία στο κτίριο του Μετοχικού Ιδρύματος Στρατού απορεί ποιά δεδομένα επέβαλαν μέσα σ' ένα χρόνο την αύξηση του προϋπολογισμού κατά 160%!

ΑΣ ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΟΥΜΕ όμως να ιχνηλατήσουμε σκοπιμότητες και αιτίες.

● για μισθώματα μηχανικού και λοιπού εξοπλισμού για τις ανάγκες της ΥΠΕΑ το 1982, ποσόν 36 εκατ. δραχμών (το 1981 ποσόν 26 εκατ. και το 1980 ποσόν 18.765.000)*

● για συντήρηση και επισκευή ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών μηχανημάτων 1,5 εκατ. (το 1981 δεν υπήρχε ανάλογη πίστωση) και για «εκτυπώσεις» εκδόσεις γενικά και βιβλιοδετήσεις της ΥΠΕΑ άλλες 7.500.000 δραχμές (έναντι 3,5 του 1981)*

● για εξοπλισμό γραφείων και εργοστηρίων ποσόν 4.880.000 δρχ. για προμήθεια γραφικής ύλης 2.260.000 δρχ. και άλλα 1.260.000 για προμήθεια ηλεκτρικών εντύπων και δελτίων μηχανογράφησης. Επίσης για φωτοαντιγραφικά και άλλα υλικά, ποσόν 860.000 δραχμών*

● άλλο ποσόν 39 εκατ. δραχμών (έναντι 13 του 1981) προβλέπεται ως έξοδα διατροφής, συντήρησης και περίθαλψης πολιτικών φυγάδων γειτονικών κρατών (αφορούν τη μονάδα του Λαυρίου) και επιπλέον 6 εκατ. δραχμές κρίνονται απαραίτητα ως έξοδα απέλασης αλλοδαπών (έναντι 5 εκατ. του 1981)*

● νέο ποσόν 55 εκατ. δραχμών προβλέπεται το 1982 για αγορά ηλεκτρονικών υπολογιστών και βοηθητικών μηχανών (άλλα 40 ξοδεύτηκαν το 1981) και άλλα έξι εκατομμύρια δραχμές χαρακτηρίζονται ως «κάθε είδους» δαπάνες για ανανέωση ταυτότητας πολιτών.

ΑΣ ΣΗΜΕΙΩΘΕΙ, για να κατανοηθεί καλύτερα η σκοπιμότητα και ο χαρακτήρας ορισμένων από τις δαπάνες που αναφέρθηκαν για τα Σώματα Ασφαλείας, ότι άλλα 11.135.000 δραχμές κοστίζει το Τυπογραφείο της Αστυνομίας και Χωροφυλακής, χωρίς να υπολογίζονται στο ποσό αυτό αμοιβές κτλ. προσωπικού. Στο μεγαλύτερο μέρος-του, τα χρήματα αυτά για το 1982, αφορούν αγορά υλικού εκτυπώσεων, τοπογραφήσεων, βιβλιοδετήσεων κτλ.

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ οικονομικά δεδομένα με βάση την κατανομή των «αναγκαιών πιστώσεων» για το 1982, που ζήτησαν από την κυβέρνηση, οι υπηρεσιακοί παράγοντες και η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Δημοσίας Τάξεως, οδηγούν σε κάποιες διαπιστώσεις.

ΜΕΤΑ από αυτά τα στοιχεία, γίνονται κατάδηλες ορισμένες μετεκλογικές — και σημερινές — αντιλήψεις για το ρόλο των Σωμάτων Ασφαλείας, την τύχη κάποιων μηχανισμών από το παρελθόν, το είδος της εκπαίδευσης που συνεχίζεται στις αστυνομικές σχολές κτλ.

ΜΙΑ συνολική θεώρηση των πεπραγμένων και των διακηρύξεων της κυβέρνησης θα συμπέρανε έτσι εξισωτικά, ότι ναι μεν η κυβέρνηση αποφάσισε για το 1982 να μην εμπλουτίσει τον εξοπλισμό των ΜΑΤ, αλλά δεν παραμέλησε την ανανέωση και την αύξηση του οπλισμού των άλλων αστυνομικών μονάδων και οργάνων.

ΟΤΙ ΝΑΙ μεν καταργήθηκαν οι φάκελοι φρονημάτων, αλλά ενισχύεται ο ρόλος των ειδικών υπηρεσιών, που είχαν ταυτιστεί μ' αυτές.

ΚΙ ΑΝ ναι μεν είναι τόσο πολλές και σπουδαίες οι νέες «εθνικές και δημοκρατικές» δραστηριότητες, τότε προς τι οι διακηρύξεις για την κατάργησή-τους;

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΖΩΔΙΑΚΗ ΠΛΗΓΗ 17, 36-37 980

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ
ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΙΜΗ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΛΩΝ
ΤΩΝ ΑΝΤΙΕΞΕΣ/ΑΣΤΙ-
ΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
"Ελεύθερος Τύπος"

βιβλία

περιοδικά

forum

Αλκιβιάδου 165 Πειραιας

...ΚΙ ΕΣΕΙΣ ΓΚΡΙΝΙΑΖΕ-ΤΕ ΕΠΕΙΔΗ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΕΙΝΑΙ ΞΑΝΑΞΕΣΤΑΜΕΝΟ;

ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΒΛΕΠΕΙ ΝΟΜΑΡΧΙΝΕΣ, ΑΝΟΙΓΕΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ.. ΟΙ ΝΟΜΑΡΧΙΝΕΣ, ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΟΙ ΝΟΜΑΡΧΙΝΕΣ, ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ.. ΟΙ ΝΟ-ΜΑΡΧΙΝΕΣ...! Ε.. ΠΗΡΑΝ ΤΑ ΜΥΑΛΑ ΤΗΣ ΑΕΡΑ.

ΤΟΣΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ... ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ, ΚΙ ΕΓΩ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΚΑΘΗΛΟΜΕΝΗ ΕΔΩ ΜΕΣΑ.

ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΣΕ ΟΤΙ ΟΛΕΣ ΟΙ ΝΟΜΑΡΧΙΝΕΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΩ ΤΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ, ΚΑΤΕΡΡΕΥΣΕ.

ΤΕΤΟΙΟΣ ΠΟΘΟΣ ΓΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ... ΝΑ ΞΟΔΕΥΕΤΑΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΤΡΥΛ ΚΑΙ ΤΑ ΦΟΡΤΕ, ΤΑ ΚΑΛΓΚΟΝΙΤ ΚΑΙ ΤΑ ΓΟΥΛΑ-ΙΤ.

ΒΡΕΣ ΚΑΜΜΙΑ ΚΑΛΗ ΚΟΥΒΕΝΤΑ ΝΑ ΤΗΣ ΠΕΙΣ

ΠΑΝΤΟΣ ΜΑΜΑ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΗΤΑΝ ΑΠΙΘΑΝΟ

ΝΑ ΜΗ ΞΑΝΑΚΟΥΣΩ ΓΙΑ ΦΑΓΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΥΖΙ-ΝΕΣ... Τ'ΑΚΟΥΤΕ; ΠΟΤΕ!

ΕΧΑΣΑ ΟΛΗ ΜΟΥ ΤΗ ΖΩΗ ΝΑ ΣΑΣ ΥΠΗΡΕΤΩ.. ΕΝΩ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑ ΝΑ ΥΠΗΡΕΤΩ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙ-ΚΟ ΣΥΝΟΛΟ.

ΝΤΙΑ ΜΟΥ

ΝΤΙΑ ΜΟΥ, ΝΤΙΑ ΜΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙ ΜΟΥ ΜΗΝ ΑΦΗ-ΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΣ ΝΑ ΣΕ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΤΟΥΝ ΟΠΩΣ ΕΜΕΝΑ

ΜΗ ΦΟΒΑΣΑΙ ΜΑΜΑ. ΕΜΕΙΣ ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΔΕΝ ΕΞΑΡΤΙΟΜΑΣΤΕ ΠΙΑ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΣ

Προσυνεδριακά προβλήματα και αναζητήσεις

του Άλκη Τζαφέρου

Το ΚΚΕ εσ. είναι το κόμμα το πιο τραυματισμένο από το εκλογικό αποτέλεσμα του Οκτώβρη του 1981. Γιατί, αν για τα άλλα κόμματα το εκλογικό αποτέλεσμα συναρτάται με θέματα γραμμής, στο ΚΚΕ εσ. συνδέεται με την ίδια του την ύπαρξη, καθώς όχι μόνο αποκλείστηκε από το Κοινοβούλιο, όχι μόνο απέτυχαν οι εκλογικοί-του στόχοι, αλλά στη συνείδηση των μελών-του για πρώτη φορά γίνεται τόσο φανερό, ότι δεν βρίσκονται μπροστά σε συγκυριακό φαινόμενο αλλά απέναντι σε μια κρίση που συνοδεύει το κόμμα από την πρώτη στιγμή της συγκρότησής-του.

Η κρίση αυτή «υπαρξιακή», όπως αδόκιμα αποκαλείται, ξεκινά από το φάσμα του ενιαίου ΚΚΕ και τη βαριά κληρονομιά-του στο λεγόμενο «γραφείο εσωτερικού». Μέχρι σήμερα, ο κύριος λόγος ύπαρξης του ΚΚΕ εσ. για πλειοψηφία αν όχι των μελών-του, σίγουρα πάντως της ηγεσίας-του, ήταν η διεκδίκηση της «σωστής» και «αυθεντικής» εκπροσώπησης του κομμουνιστικού κινήματος στη χώρα-μας. Αυτό σημαίνει επομένως μια περιχαράκωση στη σύγκρουση με το ΚΚΕ (το «εξωτερικού» κάποτε, «δογματικό» τώρα), δηλαδή μια σύγκρουση που εξ ορισμού έθετε ορισμένα απαράβατα πλαίσια, κανόνες και αρχές. Απ' τη στιγμή δηλαδή που ο αγώνας ήταν για το ποιός εκπροσωπεί το κομμουνιστικό κίνημα, αυτός που θα «έχανε», θα μεταβάλλονταν αυτόματα σε μια κομμουνιστική φράξια, σε μια περιθωριακή οργάνωση, που, εκ των «έξω», θα υπόδειχνε στους «μέσα» το σωστό.

Αυτό βέβαια δεν ισχύει απόλυτα για το ΚΚΕ εσ., γιατί όπως σωστά κάπου ειπώθηκε, το κόμμα αυτό δεν είναι μόνο το «παλιό». Είναι ένα μίγμα, ένα υβρίδιο, του παλιού και του καινούριου.

Όσο δηλαδή στη συνείδηση της πλειοψηφίας της ηγετικής ομάδας άξονας αναφοράς ήταν το ιστορικό ενιαίο ΚΚΕ, τόσο σε άλλες δυνάμεις, τη γενιά των Λαμπράκηδων, τους νέους επιστήμονες και εργάτες που συσπείρωσε το κόμμα, σε πολλούς «Ρηγάδες» επίσης, το ΚΚΕ εσ. είχε νόημα μόνο σαν σχήμα που υλοποιούσε δυναμικά ένα νέο περιεχόμενο στην ιδεολογία και τη θεωρία της κοινωνικής επανάστασης, ήταν δηλαδή ίδρυση ενός νέου οργανισμού και όχι απόκομα κάποιου άλλου.

Σ' αυτές τις δυο διαφορετικές συλλήψεις για το χαρακτήρα του κόμματος παίχτηκαν ουσιαστικά όλες οι συγκρούσεις μέχρι σήμερα, με λιγότερη ή περισσότερη συνείδηση του προβλήματος, με περισσότερο ή λιγότερο ανοιχτό το διάλογο, με τους ίδιους ή διαφορετικούς πρωταγωνιστές στο ηγετικό επίπεδο. Μέχρι σήμερα σε όλες τις εσωκομματικές αναμετρήσεις, επομένως και στην πολιτική γραμμή —

στην «προς τα έξω» εμφάνιση του κόμματος — νικητές ήταν οι «ιστορικοί κομμουνιστές», με έναν διευρημένο ηγετικό συνασπισμό. Ο Λεωνίδας Κύρκος και ο Μπάμπης Δρακόπουλος ήταν οι φυσικοί εκφραστές του πνεύματος της «συνέχειας του ΚΚΕ» με τις αναγκαίες προσαρμογές και βελτιώσεις. Αυτό ήταν το περιεχόμενο της «ανανέωσης» κατά την ηγετική ομάδα, που σήμερα έχει διαφοροποιηθεί μόνο ως προς την ακριβέστερη προσαρμογή στις πιο προχωρημένες επεξεργασίες του Ευρωκομμουνισμού.

Φαίνεται δηλαδή ότι εκτός από το Λεωνίδα Κύρκο που τείνει να γίνει μια μοναχική φωνή — με μια ιδιορρυθμία όμως πρωτοφανή, να έχει δηλαδή μεγαλύτερο ακροατήριο εκτός κόμματος απ' όσο εντός — η υπόλοιπη ηγετική ομάδα αναδιπλώνει μια Ευρωκομμουνιστική πρόταση, με κύριο εκφραστή τον Κ. Φιλίνη. Η αναδιπλωση αυτή συνοδεύεται και με μια ελαστική αντιμετώπιση του θέματος των εσωκομματικών ισορροπιών.

Κρίνεται δηλαδή, πως η «ανανέωση» της ηγεσίας είναι αναγκαία αλλά και εδώ πρυτανεύει η λογική της «αλλαγής μέσα στη συνέχεια» δηλαδή ο συμβιβασμός.

Καθώς η εσωκομματική αμφισβήτηση είναι έντονη και αναπτύσσονται προτάσεις ριζοσπαστικές γύρω από την ίδια τη φυσιογνωμία του κόμματος, γίνονται ορισμένες «γενναίες» παραδοχές όπως κατάδικη του «υπαρκτού» σοσιαλισμού, απόρριψη του «μαρξισμού λενινισμού», του «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού», του «προλεταριακού διεθνισμού», πρόταση αλλαγής τίτλου σε «Ελληνικό ΚΚ» και παράλληλα αναζητούνται οι κατάλληλοι εκφραστές των νέων προτάσεων. Έτσι προκύπτει η συζήτηση της πιθανής υποψηφιότητας του Γιάννη Μπανιά για τη θέση του Γραμματέα, που κρίνεται μεν ότι είναι κοντά στα νέα ρεύματα, αλλά που η ανάδειξή του δεν απαιτεί «τομή» στο ηγετικό apparatus. Θα πρόκειται δηλαδή για μια μετάθεση του κέντρου βάρους των ευθυνών από το ένα άκρο-του όχι προς το άλλο, αλλά προς το κέντρο-του: είναι η εφαρμογή της αρχής της ισορροπίας στην πολιτική.

Μ' αυτό τον τρόπο ελπίζεται ότι θα «πειθαρχηθούν» και θα «ενσωματωθούν» οι πολυποικίλα αποκλίνουσες απόψεις: από τις απόψεις που είχαν σκληρά αποκλειστεί στο 2ο (9ο) Συνέδριο του '78, όπως του Α. Μπριλλάκη, έως και νεότερων, που θέτουν θέματα συνολικής κριτικής.

Παρολ' αυτά, όλα τα σχετικά ενδεχόμενα και οι χειρισμοί (στο βαθμό μάλιστα που αληθεύουν οι πληροφορίες και είναι ακριβείς οι εκτιμήσεις), συντελούνται σε μια ιδιαίτερα δύσκολη ατμόσφαιρα, εσωκομματικά και γενικότερα πολιτικά.

Εσωκομματικά, είναι πολλοί εκείνοι που αναπολούν με νοσταλγία τη μαχητική α-

τμόσφαιρα του '78 με την κρίση, τις συγκρούσεις, τη διάσπαση της νεολαίας. Φαίνεται ότι τώρα υπάρχει μια έλλειψη ενθουσιασμού στις οργανώσεις, μια περισυλλογή και περίσκεψη στα μέλη μια αίσθηση ότι τα προβλήματα είναι πιο σύνθετα και περισσότερο πολύπλοκα απ' όσο ένα Συνέδριο μπορεί να τα επιλύσει.

Ταυτόχρονα υπάρχει η αίσθηση του «μισού βήματος». Γιατί οι επιλογές του «τρίτου δρόμου» δεν οδηγούν, (τουλάχιστον στην Ελλάδα), σε έναν διάλογο στο κομμουνιστικό κίνημα αλλά σε έναν διάλογο με το ΠΑΣΟΚ, δηλαδή ένα σοσιαλιστικό κόμμα. Για έναν τέτοιο διάλογο όμως είναι απροετοίμαστο το ΚΚΕ εσ., και δυσπρόσιτο το ΠΑΣΟΚ.

Η αυτοδύναμη ανάπτυξη παράλληλα του ΚΚΕ εσ., που είναι η μόνη πραγματική επιλογή ενός αυτόνομου κόμματος προσκρούει όχι μόνο στα εκλογικά δεδομένα αλλά στην κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα της Ελλάδας. Σε ποιο πολιτικό κενό θα ανταποκριθεί και σε ποιές κοινωνικές δυνάμεις θα απευθυνθεί πειστικά το «Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα» που εκπροσωπεί στην Ελλάδα το «Ευρωκομμουνιστικό ρεύμα» ώστε να αναπτυχθεί σε μαζικό φορέα;

Απ' ό,τι φαίνεται πάντως, ακόμα και δυνάμεις που πλαισίωσαν το ΚΚΕ εσ. στην εκλογική μάχη, δεν περιστοιχίζουν το κόμμα αυτό στις συνεδριακές-του διαδικασίες. Απογοητευμένοι από την κλασικότητα των διαδικασιών του Συνεδρίου και τη μορφή «οικογενειακής υπόθεσης» που προσέλαβε, αλλά πολυδιασπασμένοι και οι ίδιοι σε ποικίλες ατομικές περιπτώσεις, οι «ανένταχτοι αριστεροί» είναι κι αυτοί θεατές του δικού-τους — επίσης — δράματος.

Η κατάσταση είναι δύσκολη, αν όχι οριακή. Υπάρχει βέβαια ο αντίλογος: το ποσοστό της Ευρωβουλής καθώς και η πρόσφατη θριαμβική άνοδος του «Δημοκρατικού Αγώνα» στα πανεπιστήμια. Υπάρχει και το αναντίρρητο γεγονός ότι οι ιδέες της ανανέωσης είναι ο μόνο ορατός δρόμος για την απεμπλοκή του προοδευτικού κινήματος από τη μέγγενη του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και τον άνοστο χυλό της σοσιαλδημοκρατίας.

Αλλά οι ιδέες — δυστυχώς — δεν επιβάλλονται μόνες-τους. Ή τις προωθούν κάποιοι συγκεκριμένοι οργανισμοί, ή θα τις αναλάβουν άλλοι...

Το ΚΚΕ εσωτερικού θα ανανεωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει πραγματικά ο φορέας των ανανεωτικών ιδεών στην Ελλάδα;

Οψόμεθα εις το Συνέδριο. □

Στη σελίδα αυτή αναδημοσιεύουμε
το «ρεπορτάζ-σχόλιο» και το συνοδευτικό
σκίτσο που δημοσιεύτηκε στον
«ΟΔΗΓΗΤΗ» αρ. 396,
της 11 Μαρτίου 1982, σ. 16.

ΞΕΝΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

ΟΔΗΓΗΤΗΣ πολιτισμός

ΑΝΤΙ, ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΑΙ ΑΝΤΙ-ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Πολλά θα μπορούσε να σημαίνει η λέξη ΑΝΤΙ. Αν θέλει μάλιστα να καλύπτει τους προβληματισμούς και τους αγώνες της σημερινής Αριστεράς, πρέπει πρώτα και κύρια να σημαίνει το αντιιμπεριαλιστικό και αντιμονοπωλιακό στοιχείο και τη στήριξη του αντίστοιχου κινήματος. Το περιοδικό ΑΝΤΙ ωστόσο και το «ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ» στο οποίο με λίγα λόγια θ' αναφερθούμε δεν είναι τίποτα απ' τα δύο. Πίσω από τη βιτρίνα του αντιδικτατορικού του παρελθόντος είναι απλά και μόνο αντικομμουνιστικό.

Αντικομμουνιστικά είναι τα άρθρα δημοσιεύματά του «για τον αγώνα του λαού της Πολωνίας» που αποκρύπτουν την πραγματική φύση της «Αλληλεγγύης» και τις διασυνδέσεις της, αντικομμουνιστικές και οι «αποκαλύψεις» για το παράμικρό που συμβαίνει ή θα ήθελαν να συμβαίνει στα εσωτερικά του ΚΚΕ, που κάθε άλλο παρά συμβάλλουν και προωθούν τους αγώνες της Αριστεράς.

Είναι λοιπόν το ΑΝΤΙ που φροντίζει—δήθεν—να «καλύπτει» τις θέσεις της «ευρύτερης Αριστεράς» προβάλλοντας συστηματικά τις απόψεις των διαφωνούντων με το «κατεστημένο» της—χωρίς να εξετάζει τι εξυπηρετούν και από που κατά κανόνα προέρχονται. Αυτό ακριβώς το ΑΝΤΙ διοργάνωσε το προηγούμενο Σαββατοκύριακο ένα «αντί-φεστιβάλ» με σαφή πολιτικό προσανατολισμό και σαφή προσπάθεια παρέμβασης στις απόψεις που υπάρχουν για την ανάπτυξη προοδευτικού πολιτιστικού κινήματος στη χώρα μας: «Είναι ταυτόχρονα (το ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ) και μια πρόταση για τον πολιτισμό», γράφει «αυτοπροσδιοριζόμενη» η σύνταξη του περιοδικού, συνομπώντας μια λέξη «πολυφορεμένη και παραφορτωμένη σε έννοιες—παρεξηγημένη», το Φεστιβάλ.

Ας δούμε λοιπόν ορισμένες πλευρές αυτού του ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ, γιατί δεν αξίζει να καταπιαστούμε περισσότερο μ' ένα χώρο που συγκέντρωνε καθημερινά λιγότερους κι από τους γνωστούς αναρχοαυτονόμους της Αθήνας και κάθε άλλο παρά αντιπρόταση στο πολιτιστικό τέλμα αποτέλεσε. Αφήνουμε να μι-

λήσουν οι ίδιες οι εκδηλώσεις και τα λεγόμενα στη διάρκεια της «γιορτής».

«Αντικατεστημένη» συνείδηση βαφτίστηκε η προχειρότητα στο στήσιμο του χώρου απ' την ενάρκτεια κιόλας ομιλία. Στο γύρω περιβάλλον, κυρίαρχο θέμα (ποιό άλλο;) το πολωνικό.

Αυτό ήταν μόνο το βάπτισμα του πυρός.

Με το δεύτερο βάπτισμα, κύκλοι ευρύτεροι από το «ΑΝΤΙ» προσπάθησαν την τελευταία στιγμή να δώσουν στη «γιορτή» το επίχρισμα της νομιμότητας, της πολιτικής κάλυψης από το επίσημο κράτος, με την ελπίδα να ξεφύγει απ' το στενό ενδιαφέρον των λιγοστών περιθωριακών και των διανοούμενων φίλων τους, της αναθεωρητικής ομάδας. Ξαφνικά λοιπόν, έφυγε απ' το προσκήνιο κι έμεινε στην ησυχία του ο Κον Μπέντιτ, ενώ το συγκρότημα Λαμπράκη πρόβαλε έντονα τη συμμετοχή της Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών Μελίνας Μερκούρη που τελικά δεν παραβρέθηκε. Πρώτο στη σειρά, εκτεταμένο και με μαύρο γράμμα ήταν το σχόλιο στους «Ότοβλεψίες», που—δημοσιεύτηκε πριν καν προλάβουν την είδηση οι άλλες εφημερίδες...

Και βέβαια, πέρα απ' το επίχρισμα της νομιμότητας, χρειάζεται πρώτα και κύρια το προσώπιο της Αριστεράς. Υπηρέτες αυτού του αριστερού προσώπιου, θέλησαν οι κύκλοι του ΑΝΤΙ να είναι μαζικοί φορείς και καλλιτέχνες με γνωστή προοδευτική δράση και πολιτική τοποθέτηση. Στην προσπάθειά τους όμως να δείξουν προς τα έξω αυτό το πρόσωπο, να «δικαιωθεί» στον κόσμο η εικόνα του ΑΝΤΙ σαν εκφραστή όλων των τάσεων της Αριστεράς, παρουσίασαν σαν τετελεσμένο γεγονός τη συμμετοχή ατόμων και φορέων που δεν είχαν δεσμευτεί απέναντί τους. Εφτασαν στο σημείο να εξαπατήσουν ορισμένους καλλιτέχνες και συγκροτήματα αναφέροντας σαν βέβαιη τη συμμετοχή δημοκρατικών φορέων. Και φυσικά το «περιοδικό της Αριστεράς» ατύχησε κι εδώ γιατί οι καλλιτέχνες αυτοί απέσυραν σύντομα ή απέφυγαν τη συμμετοχή τους.

Μ' όλη αυτή την εικόνα σαν προ-

πέτασμα, το ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ προσπάθησε να παρουσιάσει στους θεατές του «αριστερές» απόψεις για όλα τα σύγχρονα και καυτά θέματα. Επιλέγουμε μερικές απ' αυτές:

—Για το εργατικό κίνημα, ο Κώστας Ζουράρις επιβεβαίωσε το «βάθος» της «στρουκτουραλιστικής» ανάλυσης του Αλτουσέρ αποδεικνύοντας πώς το εργατικό κίνημα έχει οδηγηθεί στην απομόνωση...

—Για την Ειρήνη, το συμπέρασμα της συζήτησης και τον πολιτικό τόνο σ' αυτό έδωσε ο Βέλγος σοσιαλδημοκράτης ομιλητής, βεβαιώνοντάς μας πώς το κίνημα ειρήνης είναι—τι άλλο;—αυτόνομο. Τη συζήτηση, που αφορούσε τη δράση του κινήματος Ειρήνης «για την οικολογία και τον αφοπλισμό», ακολούθησε βέβαια η ανακοίνωση της «επιτροπής αλληλεγγύης στους Πολωνούς εργάτες», με γνωστό τον αντιΚΚΕ και αντικομμουνιστικό προσανατολισμό της, «υπερασπιστής» των πολιτικών και οικονομικών κυρώσεων στην Πολωνία που μόνο οι πιο μαύροι κύκλοι του ιμπεριαλισμού υποστηρίζουν ανοιχτά!

—Για το πολιτισμικό κίνημα, οι νύξεις ήταν έμμεσες πλην όμως σαφείς. Διαπιστώθηκε ξαφνικά η ανυπαρξία πολιτιστικού κινήματος (η ομιλήτρια γνώριζε μόνο το φοιτητικό!) και η ύπαρξη απλά και μόνο πολιτιστικού προβλήματος. Και εκφράστηκε ανοιχτά η ανησυχία για την ανάπτυξη μιας μεγάλης συζήτησης για «επιστροφή στις ρίζες» (διάβαζε: αναζήτηση των στοιχείων του λαϊκού μας πολιτισμού) «συνδεμένη μ' ένα εθνικο-ανεξαρτησιακό και αντιιμπεριαλιστικό περιεχόμενο, σαν αντίδοτο στον ξενόφερτο τρόπο ζωής». Η αντιπρόταση που πρόβαλαν οι συζητητές του ΑΝΤΙ μιλούσε για αξιοποίηση κάθε πολιτισμικού στοιχείου που έκανε την εμφάνισή του στην Ελλάδα... από τον Μαρούδα... ως το ροκ, και τη σύνθεση όλων αυτών (χωρίς ιδεολογικά κριτήρια φυσικά) σ' ένα σύνολο... πιά «ελληνικό» από κάθετι ελληνικό. Μ' άλλα λόγια παντρέψτε τη δεξιά ιδεολογία με την αναρχοαυτονόμη κουλτούρα και τα δυτικά «πρότυπα» ζωής, για να δείτε καλό. (Οι ανησυχίες ορισμένων τέτοιων κύκλων, μέσα και πίσω απ' το ΑΝΤΙ, μας δείχνουν πως το προοδευτικό

πολιτιστικό κίνημα βρίσκεται σε καλό δρόμο).

Το «αντί φεστιβάλ» δεν ήταν όμως και τόσο αθώα «γιορτή».

Πίσω απ' το αριστερό της πρόσωπο και την κυβερνητική επιχορήγηση (σημειώστε πως είναι η πρώτη που διαθέτει η νέα κυβέρνηση για ανοιχτές εκδηλώσεις κι είναι ντροπή τόσα, κι άλλα τόσα, χρήματα να μη δίνονται για την ανάπτυξη του μαζικού προοδευτικού πολιτιστικού κινήματος) η «γιορτή» φιλοδόξησε να γίνει πόλος συσπείρωσης των αναρχοαυτονόμων περιθωριακών στοιχείων, να τους καθοδηγήσει ιδεολογικά, ν' αποτελέσει τονωτική ένεση για να βρουν την παλιότερη «έξαρση», ν' απλωθούν στα γνωστά τους στέκια και να βάλουν νέα εμπόδια στο μαζικό δημοκρατικό κίνημα της νεολαίας. Κανείς δεν ξέρει ως πού έχουν κατά νου μερικοί κύκλοι να φτάσουν τ' αποτελέσματα μιάς «πρωτοβουλίας» που μέχρι και ιδιωτικό ραδιοφωνικό σταθμό έστησε. (Ηδη ανακοινώθηκε πως είναι έτοιμο ένα 4ήμερο αλληλεγγύης στους Πολωνούς εργάτες). Οι δημοκρατικές δυνάμεις όμως που παλεύουν για την πραγματική αλλαγή και το σοσιαλισμό, ξέρουν πόσο ξεκάθαρη πρέπει να 'ναι η στάση κάθε αριστερού και δημοκράτη, κάθε πνευματικού ανθρώπου απέναντι σε τέτοιες ενέργειες και τους φορείς τους που υπονομεύουν, συστηματικά και με μαστοριά, τους αγώνες και τα ιδανικά του δημοκρατικού λαϊκού κινήματος. Αν λοιπόν ο προβληματισμός μερικών ομιλητών αφορούσε την κατάληξη του «ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ» σε «απολάνεια έκταση» ή σε «διονυσιακά όργια», τους βεβαιώνουμε πως άλλη θα είναι η κατάληξή τους: η ακόμα μεγαλύτερη περιθωριοποίηση.

Το ANTI γνωρίζει βέβαια καλά ότι δεν ζούμε στον «καλύτερο δυνατό κόσμο». Και έχει πείρα και συνείδηση από μια σειρά αρνητικά φαινόμενα που συνοδεύουν την ιστορία, την πολιτική και την πρακτική της Αριστεράς. Παρ' αυτά με έκπληξη και θλίψη είδαμε το κείμενο του «Οδηγητή» που το παραθέτουμε αυτούσιο. Πολλά είναι τα στοιχεία που καθιστούν αυτό το κείμενο μνημείο κακοήθειας και ψεύδους. Η συνειδητή συστηματική διαστρέβλωση των πάντων, όχι μόνο ιδεολογικών ή πολιτικών θέσεων αλλά και των πιο απλών γεγονότων: πώς ήταν ο χώρος, ποιοί μίλησαν, ποιοί ήρθαν ποιοί δεν ήρθαν, από πότε μέχρι πότε διάρκεσε το ANTI-Φεστιβάλ. Δεν διστασαμε και δεν δηλιάσαμε ποτέ να υπερασπίσουμε αρχές, γεγονότα ή και πρόσωπα όταν χρειαζόταν και η αλήθεια το επέβαλε. Νιώθουμε όμως αδύνατο να ασχοληθούμε σοβαρά με μια ανασκευή

του δημοσιεύματος του «Οδηγητή».

Τι να πεις άλλωστε; Ότι ο Ζουράρις δεν υποστήριξε αυτά γιατί την ώρα που υποτίθεται ότι τα έλεγε ήταν στην... Γαλλία! Ότι το Φεστιβάλ κράτησε τέσσερις μέρες και όχι δύο; Δεν προσβάλλεται πια η νοημοσύνη. Είναι προσβολή να αναγκάζονται οι άνθρωποι να διαβάζουν τέτοια πράγματα.

Θα κάνουμε και εμείς όμως τη χειρονομία-μας στον «Οδηγητή». Επειδή δεν πιστεύουμε ότι είναι συνειδητοί ψεύτες, απατεώνες, διαστρεβλωτές της αλήθειας, υβριστές ανθρώπων, συκοφάντες ιδεών, λαθρέμποροι ιδεολογιών, αγγράμματοι, αγενείς και άθλιοι, επειδή λοιπόν δεν πιστεύουμε όλα αυτά για στελέχη μιας κομμουνιστικής νεολαίας, τους προσφέρουμε την ερμηνεία-μας για το δημοσίευσμά-τους. Ένα γέλιο αποκαθάρει — και κρίνει επίσης.

Ένας δαιμόνιος ρεπόρτερ

«Δεν είμαι εγώ σπορά της τύχης
ο πλαστοργός του Ρεπορτάζ
Διδάκτωρ είμαι της απάτης
πρώτο παιδί της... Χαλιμάς»

Από «έγκυρες πηγές» του ΚΚΕ μάθαμε ότι τα πράγματα έγιναν ως εξής:

Σε δραστήριο, φέρελπη συντάκτη του «Οδηγητή» ανατίθεται η κάλυψη του ANTI-ΦΕΣΤΙΒΑΛ. Ερωτευμένος με τρυφεράν «κνίτισσαν» ο νέος βρίσκει την εξωγραφειακήν-του απασχόλησιν ως ευκαιρίαν αποδράσεως από τη ρουτίνα της δημοσιογραφικής καθημερινότητας και παραβιάζων τους κομματικούς κανόνες, αναχωρεί δια τετραήμερην εκδρομήν εις τη Μαύρη Θάλασσα. Επηρεασμένος από το κλει επικρατών κλίμα (στο οποίο ως γνωστόν δεν αναφύονται ANTI) σκαρώνει το ρεπορτάζ εις την ξελογιάστρα αγκαλιά. Είναι χαρακτηριστικό γι' αυτό ότι το άρθρο τελειώνει με τα διονυσιακά όργια, την απολλώνεια έκσταση κτλ. ακούγοντας την «πολωνέζα» εξ ου και οι αναληθείς πληροφορίες ότι κύριο θέμα του Φεστιβάλ ήταν η Πολωνία. Αδιευκρίνιστη παραμένει βέβαια η ευθεία αναφορά στον κ. Ζουράρι. Ο γνωστός ψυχίατρος Γ. Γαλανός ειδικευμένος στις μαρξιστικές νευρώσεις μας εμήγησε ότι αυτό αποτελεί απελευθέρωση σε στιγμές έκστασης του λιμπιντο του κνί- δημοσιογράφου, η οποία (απελευθέρω- η) με τη σειρά-της αποτελεί άμυνα του ψυχικού-του κόσμου απέναντι στις επι- δράσεις του Κ. Ζουράρι ο οποίος — ως γνωστόν — έχει από καιρό προσβληθεί από μαρξιστική νεύρωση. (Διαφωνούντες ψυχολόγοι, μέλη του ΚΚΕ μας εξήγησαν

ότι στα πλαίσια του — φιλαθλου — κόσμου του ΚΚΕ ο Κ. Ζουράρις έχει καταστεί ένας «νέος Αντωνιάδης» όπως χαρακτηρίστικά είπαν. Ο «Αντωνιάδης φταίει» ήταν το σλόγκαν των φιλαθλων του Παναθηναϊκού και μετέπειτα του Πανελληνίου για κάθε τι το άσχημο που συνέβαινε αρχικά στην ομάδα του Παναθηναϊκού και στη συνέχεια στην ελληνική κοινωνία. Ο «Ζουράρις φταίει» τείνει να καταστεί στα πλαίσια του ΚΚΕ το γενικό σύνθημα για όλα τα κακά της Αριστεράς).

Επιστρέφων εις Αθήνας ο νεαρός συντάκτης παραδίδει το άρθρο στη σύνταξη του «Οδηγητή» και εκμεταλλευόμενος στιγμιαίο «φιλελευθερισμό» του υπεύθυνου της πολιτιστικής σελίδας, καταφέρνει να το «περάσει». Μέλη της ΚΝΕ που παρευρέθηκαν στο ANTI-ΦΕΣΤΙΒΑΛ απευθύνθηκαν στην καθοδήγησή-τους κριτικάροντας τις αναλήθειες του ρεπορτάζ. Ο νεαρός συντάκτης καλείται σε απολογία.

Στη συζήτηση που έγινε στην ΚΟΒ του «Οδηγητή» ελέγχθησαν μεταξύ άλλων και τα εξής:

— Γιατί δεν πήγες στο Φεστιβάλ του ANTI να δεις τα πράγματα από κοντά;
ΡΕΠ: Το ζήτημα δεν είναι ρεπορτάζ ή όχι. Είναι ιδεολογικό. Είσαι με την πλευρά της εργατικής τάξης ή με την πλευρά του ANTI; Αν απαντήσεις σ' αυτό το ερώτημα τα υπόλοιπα γράφονται εύκολα.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΖΟΥΡΑΡΙ

Αγαπητό-μου ANTI,

Έμαθα με ευχαρίστηση από τον Οδηγητή ότι μίλησα στη γιορτή των γενεθλίων-σου, με Αλτουσεριανή ορολογία και δομική μεθοδολογία για το εργατικό κίνημα και την απομόνωσή-του. Ας είναι καλά ο καλός Οδηγητής, που διορθώνει την τύχη και μας οδηγεί, εν αγνοία-μας ίσως, εκεί όμως που θα θέλαμε να είμαστε. Γιατί πραγματικά λυπήθηκα, που η πανεπιστημιακή-μου αργομισθία με κράτησε στο Παρίσι, όλο το τετραήμερο των εκδηλώσεών-σου.

Και έτσι φαίνεται πως έχασα όλα όσα δεν έχασε ο Οδηγητής. Και δεν έχασε και δεν τα έχασε ο καθοδηγητής-μας: Ξέροντας λοιπόν πως αν ήμουν εδώ θα ήμουν μαζί-σου, διέπραξε σαν έτοιμος από καιρό, σαν θαρραλέος, την διαλεκτική σύνθεση των ασυνθέτων. Αφού αν ήμουν εδώ θα βρισκόμουν στη γιορτή-σου, ο Οδηγητής αποφάσισε ότι βρέθηκα και μίλησα.

Κατά βάθος ταιριάζουμε, οι συντάκτες του Οδηγητή και εγώ. Πάντοτε ονειρευόμουν μια τέτοια αργομισθία, που θα μου επέτρεπε να γράψω, εφάπαξ ένα κείμενο που θα ισχύει εσαεί, αλλάζοντας απλώς τις ημερομηνίες. Διότι στα επόμενα τρεις χιλιάδες χρόνια τα ίδια θα γράφει ο Οδηγητής για τα γενεθλιά-σου, διότι αυτός γνωρίζει τις απουσίες των παρόντων και τις παρουσίες των απόντων.

Και πάντα θα ονειρεύομαι το σοσιαλισμό της τεμπελιάς, που χαϊδεύει την αργομισθία των συντακτών του Οδηγητή. Διότι αυτοί μπορούν να ενημερώνουν τους αναγνώστες-τους για αυτά που λένε οι απόντες στη γιορτή-σου, ενώ εμένα με υποχρεώνει ο γαλλικός υπαρκτός σοσιαλισμός να εμφανίζω πότε-πότε την απουσία-μου στους φοιτητές-μου.

Να τους ζητήσω διάψευση; Αλλά τότε, οι υπέροχοι κομμουνιστο-κηφήνες θα μας απαντήσουν διαλεκτικά, ότι το επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών- τους δυνάμεων, τους επιτρέπει για την ώρα, να γράφουν μόνο τις ανακριβείς πληροφορίες. Για τις σωστές, προβλέπεται η τελική φάση του ψεύδους για ολόκληρο το λαό. Και εν πάση περιπτώσει, αν ο Οδηγητής έκρινε, ότι έπρεπε να γράψει πως μίλησα στη γιορτή-σου ενώ είμουνα απών, αυτό σίγουρα συμφέρει στην εργατική τάξη. Έστω και απομονωμένη.

Με εγκάρδιους χαιρετισμούς
Κώστας Ζουράρις

— Έγραψες ότι έγινε συζήτηση για το εργατικό κίνημα ενώ δεν έγινε.

ΡΕΠ: Όλες οι συζητήσεις, εκδηλώσεις, εκθέσεις κτλ. στρέφονταν αντικειμενικά ενάντια στο εργατικό κίνημα. Το Φεστιβάλ ήταν μια μεγάλη συζήτηση που στρέφονταν ενάντια στην εργατική τάξη και το ηρωικό-της κόμμα το ΚΚΕ.

— Οι δικοί-μας φορείς είπαν ότι δεν πήγαν επειδή δεν πρόλαβαν να αποφασίσουν κι όχι γιατί είχαν «διαφωνίες αρχής».

ΡΕΠ: Είναι φανερό ότι οι σ. το οππορτούνισαν και πρέπει να τους γίνει αυστηρή κριτική. Αν δεν λέμε την αλήθεια τι σόι κομμουνιστές είμαστε;

— Μόνο δύο καλλιτέχνες δεν παρευρέθηκαν στο Φεστιβάλ. Έτσι όπως το βάζεις χαρίζεις όλους τους άλλους στο ΑΝΤΙ.

ΡΕΠ: Δεν ήταν μόνο δύο. Δεν πήγαν ούτε ο Σαββόπουλος, ούτε οι «Φατμέ».

— Φατμέ τί είναι αυτό; Ρεμπέτες; Μα στην διπλανή στήλη από το ρεπορτάζ-σου βάρáme το ρεμπέτικο κι εσύ τους βγάζεις δικούς-μας;

ΡΕΠ: Όχι είναι συγκρότημα ροκ.

— Αναρχοαυτόνομοι δηλαδή. Και βγάζεις αυτούς και το Σαββόπουλο δικούς-μας;

ΡΕΠ: Το αφήνω φλου. Με την απουσία-τους αντικειμενικά βοήθησαν την εργατική τάξη και το κόμμα-της.

— Μα ήταν και το φιλμ του Αιήτζη που κατάργγειλε την CIA...

ΡΕΠ: Το ΑΝΤΙ να καταγγείλει την CIA; Ας γελάσω. Αν την πρόβαλαν πρόκειται για

αντιθέσεις στο στρατόπεδο της CIA και του ιμπεριαλισμού. Τι δουλειά έχουμε εμείς να ανακατευόμαστε σ' αυτά; Ο λαός-μας με το σοφό-του κριτήριο λέει: «Αν μπλέκεσαι με τα πίσουρα σε τρών οι κό-τες». Εξαλλου το πραγματικό ερώτημα είναι: ποιός καταγγέλει την CIA η πρωτοπορία της εργατικής τάξης δηλ. εμείς ή το ΑΝΤΙ;

— Γιατί έγραψες ότι έγινε μόνο Σαββατο-κύριακο και δεν είχε κόσμος;

ΡΕΠ: Αυτό το ζήτημα έχει λυθεί από καιρό. Γράφουμε ό,τι συμφέρει την εργατική τάξη. Μα επιτέλους με την εργατική τάξη είστε η με το ΑΝΤΙ σύντροφοι;

— Δηλαδή δεν έχεις να κάνεις αυτοκριτική;

ΡΕΠ: Καθήκον κάθε συνεπή κνίτη είναι να κάνει αυτοκριτική. Αναγνωρίζω ότι το άρθρο-μου δεν ήταν όσο επιθετικό έπρεπε. Με συντριβή καταλαβαίνω ότι πρόκειται για μια μικροαστική ταλάντευση που έχει τις ρίζες-της στην καπιταλιστική κοινωνία στην οποία — δυστυχώς — ζούμε. Είμαι σίγουρος ότι με την επικράτηση του σοσιαλισμού θα γίνω επιθετικότερος και αμείλιχτος. Αν λέω ψέμματα να πέσουν στο κεφάλι-μου όλοι οι τόμοι του Λένιν να με πλακώσουν. Έχω όμως να κάνω και κριτική στη συντρόφισσα που με παρέσυρε.

Έρευνες με βάση το βιογραφικό σημείωμα της τελευταίας, οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο περί ασταθούς ιδεολογικά στοιχείου, επηρεαζόμενη ι-

σχυρώς από το περιβάλλον-της και δη από τη μικρή-της αδελφή που πρόσκεινται σε μαθητική αναρχοαυτόνομη ομάδα και διαβάζει σπάνια «ΑΝΤΙ». Υπάρχουν δηλαδή βάσιμες υπόνοιες ότι πρόκειται για καλά οργανωμένο σχέδιο κύκλων μέσα και πίσω από το ΑΝΤΙ που έχει στόχο να δυσφημίσει τον Οδηγητή, ενώ δεν αποκλείεται η συμμετοχή σκοτεινών κύκλων της αντίδρασης και του ιμπεριαλισμού στα σχέδια αυτά, αφού είναι φανερό ότι αντικειμενικά τουλάχιστον αυτούς τους κύκλους εξυπηρετεί το ΑΝΤΙ διοργανώνοντας προβοκάτσιες τέτοιου είδους ενάντια στον «Οδηγητή».

Ο νέος συντάκτης αφού έκανε την αυτοκριτική-του στην πράξη (γράφοντας 5.000 φορές: Ζουράρις — θα ξαναπάω στη Μαύρη Θάλασσα αλλά με την άδεια της ΚΟΒ-μου—ΠΡΑΒΔΑ) προήχθη σε υπεύθυνο του πολιτικού ρεπορτάζ του «ΡΙζοσπάστη», ως νέος με φαντασία, χιούμορ, πολιτική διορατικότητα και έφεση στο ζωντανό ρεπορτάζ προσελήφθη εις την ΥΕΝΕΔ δια την πρόγνωση του καιρού και ετοιμάζει το νέο βιβλίο-του με τίτλο: «Πώς έσβησα την Χαλιμά από το χάρτη» ή «Η υπεροχή του διαλεχτικού υλισμού στον αστικό ιδεαλισμό» — ενώ τα δύο προηγούμενα-του με τίτλους «Αν δεν πάει ο συντάκτης στο ρεπορτάζ, το ρεπορτάζ έρχεται στο συντάκτη» και η «Κομμουνιστική ηθική κατά-φασμα με την ηθική διαφθορά της μπουρζουαζίας» έχουν ήδη εξαντληθεί.

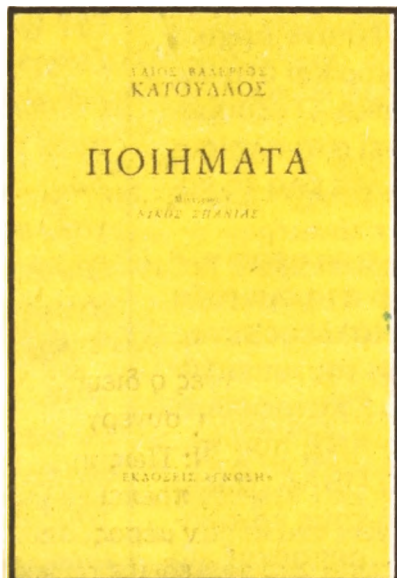

τά βιβλία τής «γνώσης»

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

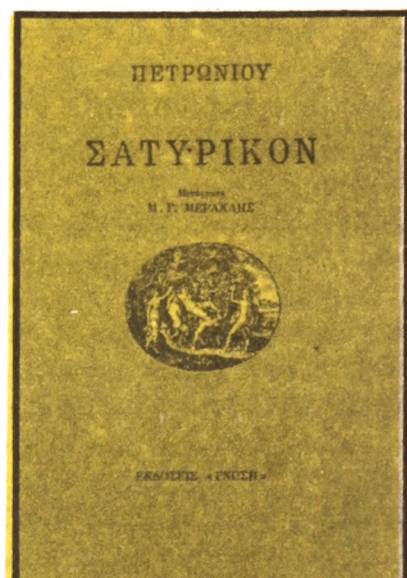
YVES BONNEFOY
Οι τάφοι τής Ραβέννας
(Μετάφραση:
Χριστόφορος Λιοντάκης)

ΚΑΤΟΥΛΛΟΣ
Ποιήματα
(Μετάφραση:
Νίκος Σπάνιας)

ΡΕΜΠΩ
Μιά εποχή στην κόλαση
(Μετάφραση:
Νίκος Σπάνιας)

ΠΕΤΡΩΝΙΟΣ
Σατυρικών
(Μετάφραση:
Μ. Γ. Μερακλής)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ», ΓΡΗΓ. ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ 26, ΙΛΙΣΙΑ,
ΑΘΗΝΑ 621, ΤΗΛ. 7794879-7786441

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡ

«Ειπηρεάζουμε χιλιάδες Έλληνες μαθητές μέσω των καθηγητών-τους»

Η πρόσφατη απεργία των καθηγητών της Ελληνο-Αμερικάνικης Ένωσης και η κατάληψη του κτίριού όπου στεγάζεται, έφεραν ξανά στην επιφάνεια το πρόβλημα των αμερικανόφωνων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα.

Η Αμερικάνικη Υπηρεσία Πληροφοριών συντονίζει, καθοδηγεί και λογοδοτεί για τις «μορφωτικές» δραστηριότητες των εκπαιδευτικών κέντρων στην Ελλάδα, που έχουν σαν μοναδικό σκοπό την «επιτυχία των στόχων της Υπηρεσίας-μας».

Η USIS (United States Information Service) ή Υπηρεσία Πληροφοριών των Ηνωμένων Πολιτειών είναι μια υπηρεσία που το όνομά-της τα λέει όλα. Στεγάζεται στο κτίριο του Μετοχικού Ταμείου μαζί με την JUSMAGG (Αμερικάνικη Στρατιωτική Αποστολή) που αποτελεί μέρος της διπλωματικής κάλυψης της δραστηριότητας της CIA στην Ελλάδα. Η USIS που μεταξύ των άλλων ελέγχει και τη «φωνή της Αμερικής», έχει επιφορτιστεί με τη διεξαγωγή των «δημόσιων σχέσεων» της κεντρικής υπηρεσίας πληροφοριών γνωστής και ως CIA.

Με κανόνες «εθιμικού δικαίου» ο εκάστοτε αρχηγός της USIS στην Ελλάδα μετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ) της Ελληνο-Αμερικάνικης Ένωσης: Ένας καλός ερευνητής, ξεκινώντας από το εκάστοτε ΔΣ μπορεί λοιπόν να ανακαλύπτει κάθε φορά έναν — τουλάχιστον — πράκτορα της USIS-CIA στην Ελλάδα. Έτσι ο κ. James Bradshaw, σημερινός αρχηγός της USIS, που πρόσφατα εκσυγχρονίστηκε, μετονομαζόμενη σε USICA (United States International Communication Agency — Αμερικάνικη Υπηρεσία Διεθνούς Επικοινωνίας) είναι μέλος του ΔΣ της Ένωσης. Παρ' ό,τι δεν είναι πρόεδρος, ο κ. Bradshaw σε στιγμές οργής το είπε προ ημερών καθαρά στους απεργούς: «I run this place» (εγώ κάω κουμάντο εδώ).

Οι απεργοί είναι ιθαγενείς, καθηγητές αγγλικής στο επάγγελμα, που μετά την πτώση της δικτατορίας έφτιαξαν σωματείο και ζήτησαν πρόσφατα αυξήσεις, συνεπικουρούμενοι από το Σωματείο των εκτός των καθηγητών εργαζόμενων στην Ελληνο-Αμερικάνικη Ένωση. Το ΔΣ της Ένωσης, ούτε οικονομικά προβλήματα αντιμετωπίζει, ούτε φειδωλό είναι. Δεν ανέχεται όμως το συνδικαλισμό των ιθαγενών μέσα στο ίδιο-της το «δημιούργημα». Ιδιαίτερα μάλιστα όταν οι τελευταίοι είχαν αρχίσει να αντιδρούν στην επιμονή της Διεύθυνσης να διδάσκουν βιβλία — άμεσα προπαγανδιστικά — περί του παράδεισου που ανθεί στις ΗΠΑ. Προτιμάει λοιπόν να περιοριστεί ο αριθμός των καθηγητών (και των μαθητών) αν είναι να απαλλαχτεί από τους «ενοχλητικούς». Έτσι αρνείται να διαπραγματευτεί πάνω σε ουσιαστικές βάσεις με τους απεργούς, παρά τις 3 βδομάδες απεργίας και την κατάληψη του κτίριου της Ελληνο-Αμερικάνικης Ένωσης που επακολούθησε. Προκειμένου να «καθαρίσει» το Ίδρυμα, το σταμάτημα των μαθημάτων δεν έχει και μεγάλη σημασία...

Η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης, είναι επίσης χαρακτηριστική: Πολλά «πλοκάμια» συνδέουν τα μέλη-του, με τη Διπλωματική και παρα-Διπλωματική παρουσία των Αμερικάνων και των μυστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα, στην... Ασία ή ακόμα και με την... COCA-COLA. Παρ' ό,τι ο Bradshaw είναι ο ουσιαστικός αρχηγός, πρόεδρος είναι ο κ. Σπύρος Πανόπουλος Νομικός Σύμβουλος της COCA-COLA και της ΔΕΗ. Φιγουράρουν ακόμα ο μη εξαιρετέος John Baily διευθυντής του DEREΕ COLLEGE γνωστός για την απέχθειά-του προς το συνδικαλισμό. Έχοντας επανειλημμένα απασχολήσει με τα «κατορθώματά»-του τον ελληνικό Τύπο, ο Baily θεωρείται από τους απεργούς, αλλά και τους γνώστες της κατάστασης στο DEREΕ πράκτορας της CIA.

JCA Athens
ICA

Athens PM No. 26, 18/19/77
Report of visit by ET Consultant R. Montalvan
August 28 - September 18, 1978.

In April 1977 the pilot program for the retraining of Greek secondary school teachers of English was offered in Athens. Coordinated by D. Larsen, Executive Director of USEP/O, it was conducted by the Fulbright Foundation, the Post, the British American Council, and the Greek Ministry of Education.

We have reached almost 2/3 of the Greek teachers of English in the secondary schools from several areas. As all teach classes of about 50 and English is a popular subject during 3 - 4 years of secondary schooling, we have influenced and potentially can continue to influence thousands of Greek students through their teachers. Approximately 400 Greek teachers are now on the ET Forum mailing list. They all have our materials, including visual aids, distributed during the workshops. Their appreciation of our efforts and interest in them was evident and unanimous, as shown in anonymous evaluations. Surely this kind of influence contributes a great deal toward achieving Agency goals.

Στο ΔΣ βρίσκεται επίσης ο Stanley Haas πρόεδρος της NESΑ (Near East School's Association — Ένωση Σχολείων της εγγύς Ανατολής). Βρίσκουμε ακόμα τους **Βελογιάννη Mary** (Ελληνοαμερικανίδα — δήλωσε δημοσιογράφος) **Βισβίκη Αικατερίνη** (καθηγήτρια της ΑΣΣΟΕ), **Ευαγγελόπουλος Απόστολος** (Γεν. Γραμματέας — Σύμβουλος επιχειρήσεων), **Αναστασόπουλος Κων/νος** (Ταμίας-οικονομολόγος), **Φωτεινόπουλος Νίκος** (Δερματολόγος!! — Πιθανά για τα scalp των ιθαγενών).

Εντεταλμένη διευθύντρια είναι η κυρία Patricia Kushlis β' γραμματέας της Αμερικάνικης πρεσβείας, όπως είχε αποκαλύψει παλιότερα ο **Φίλιπ Αιητζη** στο «ΑΝΤΙ», η θέση αυτή καταλαμβάνεται συχνά από πράκτορες της CIA.

Δεν χρειάζονται σχόλια. Είναι ίσως καιρός για το ξεκαθάρισμα μερικών σφηκοφωλιών που καλύπτονται με το πρόσχημα των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Κατανοούμε ότι η νέα κυβέρνηση βρίσκεται μπροστά σε διμερείς «μορφωτικές» συμφωνίες που είχαν υπογραφεί από τις κυβερνήσεις της Δεξιάς. Αυτές όμως οι συμφωνίες είναι έτσι κι αλλιώς βεβαρυμένες, μονόπλευρες και τελικά υποδουλωτικές. Αλλά δεν πρόκειται κυρίως γι' αυτό. Η άμεση αναθεώρησή-τους σχετίζεται με την εθνική-μας αξιοπρέπεια και τον περιορισμό της διείσδυσης των Αμερικάνων στη χώρα-μας. Πρόκειται δηλαδή για θέμα πολιτικό. Ή αλλιώς «πολιτικής βούλησης»...

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

ΑΠΟ: Υπηρεσία Πληροφοριών και Επικοινωνιών Αθηνών

ΠΡΟΣ: Υπηρεσία Πληροφοριών Ηνωμένων Πολιτειών
28 Σεπτεμβρίου 1978

ΘΕΜΑ: Αναφορά για την επίσκεψη του Συμβούλου επί της Εκπαίδευσης καθηγητών R. Montalvan - 28 Αυγούστου — 18 Σεπτεμβρίου 1978.

Τον Απρίλιο του 1977, πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το βασικό πρόγραμμα για τη μετεκπαίδευση των Ελλήνων καθηγητών φροντιστηρίων Αγγλικής... τον Σεπτέμβριο του 1977 δύο ακόμα μετεκπαιδευτικά σεμινάρια είχαν σαν αποτέλεσμα να έρθουμε σε επαφή με άλλους 170 καθηγητές: 110 στη Θεσσαλονίκη και 60 περίπου στην Αθήνα.

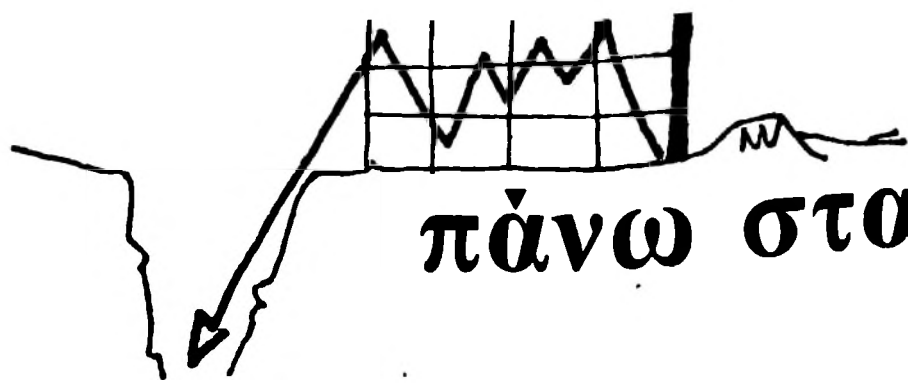
Σεπτέμβρης 1978

Από τις 4-8 ένα πρόγραμμα για 27 καθηγητές πραγματοποιήθηκε στη Λάρισα, σ' ένα επαγγελματικό Κολλέγιο. Οι διευκολύνσεις ήταν εξαιρετικές ο διευθυντής και το προσωπικό του κολλεγίου πολύ φιλόξενοι και συνεργάσιμοι.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: Πώς προχωράμε;

Σαν θετικά, πρέπει να θεωρήσουμε πρώτα τον αριθμό των ανθρών που πήραν μέρος, όπως περιγράφεται προηγούμενα. Το Υπουργείο Παιδείας έδειξε συνεχές ενδιαφέρον...

Ήρθαμε σ' επαφή σχεδόν με τα 2/3 των Ελλήνων καθηγητών Φροντιστηρίων Αγγλικής πολλών περιοχών. Επειδή τα τμήματα περιλαμβάνουν 50 περίπου μαθητές και η επί 3-4 χρόνια εκμάθηση των Αγγλικών σε φροντιστήρια είναι πλατιά διαδεδομένη, έχουμε επηρεάσει και έχουμε τη δυνατότητα να συνεχίσουμε να επηρεάζουμε χιλιάδες έλληνες μαθητές, δια μέσου των καθηγητών-τους. 400 περίπου καινούριοι καθηγητές περιλαμβάνονται στον κατάλογο των μετεκπαιδευθέντων καθηγητών.. Η εκτίμησή-τους για τις προσπάθειες και το ενδιαφέρον-μας γι' αυτούς ήταν προφανής και ομόφωνη, όπως φαίνεται από ανώνυμες αναφορές. Ασφαλώς αυτό το είδος της επιρροής αποτελεί μια μεγάλη συνεισφορά για την επίτευξη των σκοπών της Υπηρεσίας-μας

Κρίσεις και προτάσεις πάνω στα νέα οικονομικά μέτρα

της Μαρίας Νεγρεπόντη-Δελιβάνη

Τα νέα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης ξεκινούν, αναμφισβήτητα, από ορθές διαπιστώσεις και γι' αυτό αναπομπή στην βαθμιαία εξυγίανση των καθυστερημένων κοινωνικοοικονομικών-μας δομών. Για πρώτη, ίσως, φορά στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας αποφασίζεται η λήψη μέτρων, που αναγνωρίζουν:

— την άμεση ανάγκη ανακατανομής των εισοδημάτων, για να διευρυνθεί η έκταση της εσωτερικής αγοράς και να καταπολεμηθεί, έτσι, ταυτόχρονα, ο πληθωρισμός και η υποτονικότητα των επενδύσεων·

— το ανέφικτο της προσπάθειας περιορισμού του πληθωρισμού με την εφαρμογή της χρεωκοπημένης, για την περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, αντιπληθωριστικής πολιτικής¹, εφ' όσον το αίτιό-του δεν είναι η υπερβολική ενεργός ζήτηση, αλλά αντίθετα η ανεπάρκειά-της, λόγω της έντονης ροπής για κερδοσκοπικές δραστηριότητες και σαφή προτίμηση για εισαγόμενα πολυτελή αγαθά·

— τον ευεργετικό ρόλο της ύφεσης, που κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, κλαδεύει τα άρρωστα κλώνια της οικονομίας εξασφαλίζοντας, έτσι, την ανανέωσή-της στην ανάρρωση· πρόκειται, φυσικά, για τις προβληματικές επιχειρήσεις·

— τις σημαντικές δυνατότητες του δημόσιου τομέα, αν θελήσει να εντατικοποιήσει, την ως τώρα, παραμελημένη επενδυτική-του δραστηριότητα.

Είναι, επομένως, ξεκάθαρο ότι η οποιαδήποτε κριτική δεν θα αφορά τις επιλογές των βασικών κατευθύνσεων των μέτρων, που κρίνουμε ότι είναι σωστές. Αντίθετα, αυτή θα αφορά τους λόγους, που πιθανόν να συμβάλλουν στη μείωση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, στη δικαιολογημένη εμφάνιση ανησυχιών, λόγω υπάρξεως αντιφάσεων, ανάμεσα στην πρώτη και δεύτερη δέσμη μέτρων, στους εμφανείς κινδύνους πρόκλησης απογοήτευσης από την ασαφή διάκριση, ανάμεσα στα βραχυχρόνια και μακροχρόνια επιτεύγματα των μέτρων, στην έλλειψη, σε πολλές περιπτώσεις, του απαραίτητου θάρρους για την πραγματοποίηση βαθιάς τομής, όπου και όταν χρειάζεται, και σε πολλά άλλα. Με μερικά απ' αυτά θα ασχοληθούμε, παρακάτω, με συντομία· κι ακόμη, θα προσπαθήσουμε να προτείνουμε ορισμένα μέτρα, που κατά τη γνώμη-μας θα μπορούσαν να είναι πολύ αποτελεσματικά.

1. Ορισμένες αδυναμίες, ατέλειες ή παραλείψεις των οικονομικών μέτρων

Όσο άψογη κι αν αναγνωρισθεί ότι είναι η επιλογή των νέων οικονομικών μέτρων, αυτά θα θεωρηθούν, ως αποτυχημένα, αν δεν κατορθώσουν να αναζωογονήσουν, σε αξιόλογη κλίμακα, τις ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις και πιο, συγκεκριμένα, τις βιομηχανικές επενδύσεις. Και, ακριβώς, το σημείο αυτό αποτελεί και το επίκεντρο της κριτικής, που αναφέρεται στην 1η και 2η δέσμη μέτρων.

Πιο συγκεκριμένα, από το 1960, εμφανίζεται στην ελληνική οικονομία μια προϊούσα απροθυμία των ελλήνων βιομηχάνων για επενδύσεις και παράλληλα μια σαφής στροφή-τους προς κερδοσκοπικές δραστηριότητες.

Και, ακριβώς, το αποφασιστικό ερώτημα είναι αν τα μέτρα αυτά θα έχουν τη δύναμη να απομακρύνουν τους λόγους, για τους οποίους οι έλληνες βιομήχανοι δεν έδειχναν ως τώρα ενδιαφέρον για επενδύσεις.

Φοβάμαι πως η απάντηση στο παρακάτω ερώτημα είναι, δυστυχώς, αρνητική επειδή:

1. Η αναζωογόνηση, που μπορούμε να αναμένουμε από την αυξημένη ζήτηση των χαμηλόμισθων και ορισμένων κατηγοριών συνταξιούχων δεν είναι, τελικά, αξιόλογη και γιατί βασίστηκε, αποκλειστικά, στην οριζόντια ανακατανομή (μέσα, δηλαδή, στα πλαίσια του συντελεστή «εργασία»), αλλά και γιατί τα πιθανά-της αποτελέσματα περιορίστηκαν, ουσιαστικά, στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη δέσμη των μέτρων. Οι υπαναχωρήσεις, που έτσι σημειώθηκαν αποδεικνύουν, φυσικά, πως οι οικονομικές επιλογές δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητες από τις πολιτικές. Κι ακόμη, ότι δεν αρκεί να γίνουν οι σωστές διαπιστώσεις, για να ακολουθήσει και η ορθή δοσολογία και εφαρμογή των μέτρων.

2. Αναφορικά με την πιθανότητα υποκατάστασης εισαγόμενων από εγχώρια προϊόντα, λόγω ανακατανομής των εισοδημάτων, στο εσωτερικό, ενισχυσης δηλαδή των χαμηλών εισοδημάτων, σε βάρος των υψηλών, αυτή φαίνεται να είναι ασημαντή. Πράγματι, δεδομένου ότι τα νέα μέτρα όχι μόνο δεν θίγουν, προς το παρόν, τα εισοδήματα που δεν προέρχονται από εργασία, αλλά αντίθετα και τα ενισχύουν με αυξημένα κίνητρα, θα ήταν εντελώς ανεδαφική η αναμονή περιορισμού της ροπής για εισαγωγή². Με τις παρούσες συνθήκες, κι αν δεν ληφθούν παράλληλα μέτρα προς άλλες κατευθύνσεις, η αύξηση της παραπάνω ροπής δεν θα έπρεπε να προκαλέσει την έκπληξη κανενός.

3. Το πλέγμα μέτρων, που προορίζεται για την αναθέρμανση της οικονομίας, μέσω της ενθάρρυνσης των επενδύσεων, δεν έχει λύσει το πρωταρχικό εμπόδιο, των υποτονικών επενδύσεων, στο παρελθόν, δηλαδή της περιορισμένης δυνατότητας διάθεσής-τους στο εσωτερικό και στην αλλοδαπή. Κανένα κίνητρο, καμιά δύναμη, κανένα είδος απειλής δεν πρόκειται να πείσει τους έλληνες βιομήχανους (και βιοτέχνες), είτε είναι μικρομεσαίοι (που αποτελούν το 95% του συνολικού αριθμού μεταποιητικών καταστημάτων), είτε είναι μεγάλοι (με τα ελληνικά, βέβαια, μέτρα και σταθμά), να επεκτείνουν τις εγκαταστάσεις παραγωγής-τους, αν δεν πιστεύουν ότι έχουν εξασφαλίσει τη διάθεσή-τους (στο εσωτερικό ή στην αλλοδαπή). Και, φυσικά, δεν είναι δυνατό να πιστεύουν κάτι τέτοιο. Επομένως, οι μικρομεσαίοι και μη θα ευχαριστήσουν για τα νέα κίνητρα την κυβέρνηση και, γιατί όχι, θα σπεύσουν να επωφεληθούν. Επενδύσεις, όμως παραγωγικές δεν πρόκειται να γίνουν.

4. Αναμφισβήτητα, ο δημόσιος τομέας και δικαίωμα έχει, αλλά και καθήκον (στα πλαίσια της Κεϋνσιανής-μας κουλτούρας), να υποκαθιστά την ιδιωτική πρωτοβουλία, όταν η τελευταία, λόγω απαισιοδόξων προβλέψεων, δεν καταλήγει σε συμπεριφορά που να εξασφαλίζει, στην οικονομία, πλήρη απασχόληση.

Έχουμε, λοιπόν, κι αυτή την ασφαλιστική δικλείδα, αν οι βιομήχανοι αρνηθούν, τελικά, να συμμορφωθούν με τις κυβερνητικές παραινέσεις. Να αναλάβει, δηλαδή, ο δημόσιος τομέας τη διενέργεια των απαραίτητων επενδύσεων. Το πρόβλημα, όμως, της διάθεσης των προϊόντων που θα παραχθούν από τις νέες επενδύσεις, αν δεν αντιμετωπισθεί ορθολογικά, θα υπάρξει το ίδιο για το δημόσιο όπως και για τον ιδιωτικό τομέα.

5. Θα ήθελα, ακόμη, να προσθέσω πως δεν υποτιμώ τη σημα-

σία των διαφόρων ελέγχων, που υποτίθεται πως θα γίνονται από υπηρεσίες των τραπεζών και θα αποβλέπουν στο να εξασφαλίζουν την εφαρμογή των κινήτρων για τους σκοπούς που έχουν θεσπισθεί. Μόνο, φοβούμαι, ότι η οργάνωση και η λειτουργία αυτών των υπηρεσιών θα προσκρούσει σε πολλά προβλήματα και ακόμη, ότι τα κριτήρια επάνω στα οποία θα βασισθούν οι έλεγχοι αυτοί δεν είναι, καθόλου, ξεκαθαρισμένα.

Τα παραπάνω σημεία κριτικής των κυβερνητικών μέτρων εκφράζουν φόβους για το ενδεχόμενο αποτυχίας-τους και όχι αρνητική διάθεση. Γι' αυτό, και στην επόμενη παράγραφο θα προσπαθήσω να προτείνω ορισμένα μέτρα και λύσεις, που κατά τη γνώμη-μου θα έπρεπε να συμπληρώσουν τα νέα οικονομικά μέτρα.

II. Μερικές σκέψεις και προτάσεις

Η «αλλαγή», που έπιασε τόσο ως προεκλογικό σύνθημα, ό-πως φάνηκε από τα αποτελέσματα των εκλογών, θα έχει και ουσιαστικό περιεχόμενο μόνο αν κατορθώσει να εφαρμόσει, στην ελληνική οικονομία και κοινωνία τις πολύ βαθιές τομές, από τις οποίες έχει ανάγκη. Μια τέτοια προσπάθεια, αν υλοποιηθεί, θα πρέπει να γίνει τον πρώτο καιρό, που ψυχολογικά η επιθυμία για μεταβολές είναι μεγαλύτερη από το φόβο γι' αυτές. Κι ακόμη, ας σημειωθεί πως η πραγματοποίηση των αναγκαίων μεταβολών δεν προϋποθέτει αναγκαστικά και περιορισμό της ιδιωτικής πρωτοβουλίας¹ προϋποθέτει, όμως, οπωσδήποτε περιορισμό της κερδοσκοπικής νοοτροπίας, που κερδίζει συνέχεια έδαφος στην ελληνική οικονομία.

Θα πρέπει, πιστεύω, να είναι ξεκάθαρο πως η βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας δεν μπορεί να στηριχθεί στην εσωτερική αγορά, έστω κι αν η ανακατανομή των εισοδημάτων ευνοήσει τη ζήτηση εγχωρίων προϊόντων. Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για την προσπάθεια υποκατάστασης των εισαγωγών με αγαθά παραγόμενα στο εσωτερικό. Αυτό, φυσικά, δεν σημαίνει ότι δεν θα έπρεπε να επιδιωχθεί κάποια μορφή περιορισμού των εισαγωγών, μέσα στα στενά περιθώρια των ανειλημμένων υποχρεώσεών-μας. Όμως, αν υπάρχει μέλλον για την ελληνική οικονομία, αυτό βρίσκεται στις εξαγωγές και όχι στην εσωτερική αγορά.

Και παρά τις επιτυχίες-μας στον τομέα αυτό, οι εξαγωγές-μας αντιπροσωπεύουν ακόμη το 1980 το 11,6% μόνο του ΑΕΠ-μας, το οποίο τα τελευταία 5 χρόνια μεταβάλλεται με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,96%. Τα εσωτερικά-μας προβλήματα, αλλά και οι διεθνείς οικονομικές ανακατατάξεις² φαίνεται να προσφέρουν στην Ελλάδα μια μοναδική ευκαιρία, που όμως αν δεν σπεύσει να την εκμεταλλευθεί, δεν θα διατηρηθεί επ' άπειρον. Για το σκοπό αυτό θα έπρεπε, αυτή τη στιγμή, να συγκεντρώσουμε όλα τα πλεονεκτήματα, που διαθέτουμε, όπως, το μικρό-μας μέγεθος, τις δυνατότητες διείσδυσης νέων προϊόντων-μας στις αραβικές και στις σοσιαλιστικές χώρες, την εμπιστοσύνη του λαού στο νέο πολιτικό ηγέτη-του, τις ικανότητες προσαρμογής και ευφυΐας, το χαμηλό βαθμό, εκβιομηχάνισης, κ.α. Και, αντί, να προσπαθούμε με μέσα, που έχουν παταγωδώς αποτύχει στο παρελθόν, να πείσουμε τους έλληνες βιομήχανους να επενδύσουν, ή το κράτος να τους υποκαταστήσει, επενδύοντας σε τομείς, που ήδη έχουν φοβερές δυσκολίες διάθεσης των προϊόντων-τους, διεθνώς (όπως είναι, κατ' εξοχήν, η χαλυβουργία), ας επιδιώξουμε ένα γρήγορο πέρασμα στο μεταβιομηχανικό στάδιο. Για το στάδιο αυτό, όπως είναι γνωστό, έχουν αρχίσει να προετοιμάζονται οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η Δυτική Ευρώπη. Προφανώς, όμως, στην περίπτωση-τους, το κοινωνικοοικονομικό κόστος της μετατροπής είναι, ασύγκριτα μεγαλύτερο, από ό,τι στην περίπτωση της χώρας-μας... όπου, ακριβώς, η ουσιαστική έλλειψη βιομηχανικού σταδίου εξασφαλίζει μεγαλύτερη ευελιξία και απεριόριστες δυνατότητες επιλογής. Για προϊόντα του μεταβιομηχανικού σταδίου, που συνδυάζουν ύλη και υπηρεσίες μαζί, είναι αμέτρητα.

Η απόφασή-μας να ειδικευθούμε σε μερικά απ' αυτά θα έπρεπε να είναι συνάρτηση:

- της ζήτησής-τους για εξαγωγές,
- του βαθμού της απαιτούμενης τεχνικής προόδου,
- της δημιουργίας νέων ευκαιριών απασχόλησης,
- της έκτασης οριζόντιων και καθέτων επεκτατικών αποτελεσμάτων.

Προς νέους ορίζοντες και όχι προς τους παραδοσιακούς βιομηχανικούς κλάδους, που δεν έχουν μέλλον, ούτε στην εσωτερική, ούτε στη διεθνή αγορά, θα έπρεπε να στρέψουμε και τους έλληνες βιομήχανους. Η συμβολή του δημοσίου, στην περίπτωση-τους, θα ήταν μια καλή πληροφόρηση γύρω απ' τα νέα προϊόντα, τις προϋποθέσεις παραγωγής-τους και τις δυνατότητες εξαγωγής-τους³ όπως, και η σταδιακή παροχή απεριόριστων κινήτρων για τους βιομήχανους, που θα ασχοληθούν με τις συγκεκριμένες κατηγορίες νέων προϊόντων και που θα επιτύχουν, στη συνέχεια εξαγωγή, 50-100% της συνολικής παραγωγής-τους.

Για ένα τέτοιο ξεκίνημα χρειάζεται, ασφαλώς, πολλή μελέτη. Χρειάζεται, ακόμη, και η ειλικρινής τεχνική βοήθεια μιας προηγμένης χώρας, που, φυσικά, θα καλοπληρωθεί. Χρειάζεται, τέλος, και τόλμη όπως όλα τα πηδήματα στο κενό...

Όμως, σε 5 χρόνια από σήμερα, αν ένα τέτοιο σχέδιο πετύχαινε, η Ελλάδα θα είχε ξεπεράσει όλα-της τα προβλήματα, που τώρα φαίνονται άλυτα — την υποτονικότητα των επενδύσεων, τον διαρθρωτικό πληθωρισμό, τη σημαντική ανεργία και υποαπασχόληση, το μόνιμα ελλειμματικό εξωτερικό-της ισοζύγιο, την άνιση κατανομή του εισοδήματος, και τόσα άλλα.

Η παραπάνω επιλογή, ίσως, να φαίνεται ή και να είναι κάπως επικίνδυνη αποτελεί, όμως, και τη μοναδική ικανοποιητική λύση το ελληνικό πρόβλημα. Γιατι, έτσι, η χώρα-μας από το μεταίχμιο των αναπτυσσόμενων και ήδη αναπτυγμένων οικονομιών, θα περάσει στη δεύτερη κατηγορία. Αντίθετα, αν εξακολουθήσουμε να αναζητούμε λύσεις σε πεπαλαιωμένα σχήματα, ελπίζοντας για θαύματα που δεν θα γίνουν, η ελληνική οικονομία είναι καταδικασμένη να καρκινοβατεί.

Ας ανακεφαλαιώσουμε: Η λύση για την ελληνική οικονομία θα ήταν η επιλογή νέων προϊόντων, που να μη ανήκουν στην ήδη κορεσμένη αγορά του παραδοσιακού βιομηχανικού, αλλά του μεταβιομηχανικού σταδίου. Στόχος-της θα είναι σε 5 χρόνια από σήμερα να μπορεί, άνετα, να εξάγει το 50% του ΑΕΠ-της (έναντι του 11% τώρα)⁴ φυσικά, ενός ΑΕΠ που ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής-του, θα πρέπει να είναι, τα πρώτα τουλάχιστον χρόνια αυτής της προσπάθειας, εξαιρετικά υψηλός.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, *Ουτοπία η εφαρμοζόμενη αντιπληθωριστική πολιτική στη χώρα-μας*, Ο.Τ. 28.8.80.

2. Βλ. Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, *Μερικά καινούρια ευρήματα σχετικά με τις διαρθρωτικές πληθωριστικές τάσεις της ελληνικής οικονομίας και τον στασιμοπληθωρισμό*, Σπουδαί, Τόμος ΚΘ', Τεύχος 2, 1979.

3. Βλ. Μαρία Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, *Ελληνική και Βορειοελλαδική οικονομία στη δίνη των παγκόσμιων ανακατατάξεων*, HELLENEUS-Θεσσαλονίκη-Β. Ελλάς-ΔΕΘ, Σεπτ. 1981.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΣΕ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΑΝΤΩΝΗ ΜΠΡΙΛΑΚΗ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ιστορική διαδρομή • Κρίση • Προοπτικές

ΔΙΑΘΕΣΗ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131 - τηλ. 729.237 - 732.819

Δημοσιονομικοί χειρισμοί και σοσιαλιστικοί μετασχηματισμοί

του Κ. Κίτσου

Σ ΠΑΝΙΑ, η κατάθεση ελληνικού προϋπολογισμού του κράτους, να προκάλεσε τόσες συζητήσεις όσο αυτός που κατέθεσε ο υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ στη Βουλή, και αφορά τη χρήση του 1982. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το φετινό προϋπολογισμό είναι ακόμα πιο αξιοπρόσεκτο, γιατί, η κοινή γνώμη, αλλά και η κατά καιρούς αντιπολίτευση, ποτέ δεν είχαν δώσει σημασία σ' αυτό, το γραπτό κείμενο της δημοσιονομικής διαχείρισης. Το θεωρούσαν σαν μια λιγότερο ή περισσότερο πετυχημένη προσπάθεια της κυβέρνησης να τα βγάλει πέρα με τις τρέχουσες κρατικές υποχρεώσεις πληρωμών, και δεν πίστεψαν πως επηρέαζε, θετικά ή αρνητικά, την πορεία της οικονομίας. Οι ίδιες οι κυβερνήσεις, για λόγους δημαγωγικούς, βάφτιζαν τους προϋπολογισμούς-τους, πότε «αναπτυξιακούς», πότε «αντιπληθωριστικούς», πότε «έντασης των αμυντικών προσπαθειών της χώρας», πότε «προβαδίσματος των κοινωνικών υπηρεσιών», και τα παρόμοια. Κανένας δε συγκρατούσε από όλα αυτά τίποτε άλλο παρά μόνο αν επιβάλλονταν νέοι φόροι. Και ο επιχειρηματικός κόσμος, κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού, διαμαρτύρονταν γιατί το έλλειμμά-του αποσπούσε κεφάλαια από τα κατατεθειμένα στις Τράπεζες, που θά 'πρεπε να κατευθύνονται για τη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας.

ΜΕ ΤΟΝ προϋπολογισμό του πρώτου «οικονομικού έτους» της κυβέρνησης του κ. Α. Παπανδρέου, οι αντιδράσεις, αντιπολίτευσης, επιχειρηματιών, αλλά και απλών πολιτών, άλλαξαν. Η κυβέρνηση οφείλει να ομολογήσει, ότι, οι αντιδράσεις δεν ήταν θετικές. Αντίθετα, υπήρξαν έντονα αρνητικές. Όχι μόνο για αυτό που ήταν ο προϋπολογισμός. Αλλά — και κυρίως — γιατί κανένας δεν ενδιαφέρθηκε να πληροφορήσει τι επεδίωκε! Ο προσδιορισμός εντούτοις, των επιδιώξεων της φετινής δημοσιονομικής διαχείρισης δε θά 'ταν κάτι ανάλογο — άρα άχρηστο — με τις ετικέτες που κολούσαν οι προηγούμενες κυβερνήσεις στους δικούς-τους προϋπολογισμούς. Θα επιβεβαιώνει την έναρξη της υπεσχέμενης «αλλαγής» στις «δομές της οικονομίας» — κατά την προτιμώμενη ορο-

λογία. Και, πριν απ' αυτό, την ανακοπή επιδείνωσης της εθνικής οικονομικής εξέλιξης, με μέτρα, που δε θα είχαν καμιά σχέση με όσα θα πρότεινε μια «αντιλαϊκή» κυβέρνηση.

ΕΚΕΙΝΟ, όμως, που δημοσιεύτηκε στον Τύπο σαν περίληψη των κυριότερων σημείων της εισηγητικής έκθεσης του κ. Δρεττάκη ήταν ό,τι χειρότερο μπορούσε να περιμένει ο απλός φορολογούμενος και ο επιχειρηματίας. Επιβλήθηκαν καινούριοι άμεσοι και έμμεσοι φόροι που φτάναν τα διακόσια δισεκατομμύρια δραχμές. Αυξάναν δηλαδή κατά 50% τα φορολογικά έσοδα που τον προηγούμενο χρόνο, το '81, είχε πραγματοποιήσει το δημόσιο. Μειώνονταν οι παροχές για κοινωνικούς σκοπούς (παιδεία, υγεία κτλ.) σαν ποσοστό των συνολικών δαπανών, αλλά και σαν απόλυτα ποσά, αν ληφθεί υπόψη η μείωση της αγοραστικής ικανότητας της δραχμής λόγω του πληθωρισμού. Οι κρατικές επενδύσεις για έργα υποδομής, μειώθηκαν και αυτές. Οι επιδοτήσεις προς τη γεωργία, για βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών ή για συγκράτηση των ανατιμήσεων, μειώθηκαν επίσης. Και μόνο η εισπραξη από την ΕΟΚ ποσού 40-50 δισεκατομμυρίων δραχμών για τον αγροτικό τομέα, επέτρεψε τη διατήρησή-τους σε επίπεδα που δεν προκαλούν τη μαχητική εξέγερση των αγροτών. Αν στα παραπάνω συνυπολογιστεί η εντύπωση από τη μεγάλη αύξηση των τιμολογίων νερού, τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, ηλεκτρικού, διαμορφώνεται με αρκετή ακρίβεια η εικόνα της δυσφορίας και της έκπληξης που γεννήθηκε από τον προϋπολογισμό του κ. Δρεττάκη. Δυσφορία, που δεν ήταν δυνατό να διασκεδάσει η δήλωση, ότι, το μεγαλύτερο μέρος των αυξήσεων των δαπανών, κατευθύνθηκε σε βελτίωση των μισθών και συντάξεων, σε συγκράτηση του ελλείμματος στα 250 δισεκατομμύρια, περίπου, και στις μεγαλύτερες δόσεις του δημοσίου χρέους. Ίσως — αλλά αυτό έμμεσα μόνο δηλώθηκε — και στις στρατιωτικές δαπάνες.

ΑΛΛΑ ήταν αυτοί σκοποί, τους οποίους έπρεπε, κατά προτεραιότητα, να υπηρετήσει μια «σοσιαλιστική» κυβέρνηση; Και ήταν αυτά, μέσα, για την επιτυχία της επιδίωξης;

ΟΣΑ είπε, καθυστερημένα κάπως, ο πρωθυπουργός, στη σύνοδο της κεντρικής επιτροπής του ΠΑΣΟΚ το προπερασμένο Σαββατοκύριακο, για τις διαφορές ανάμεσα στην ελληνική και στη γαλλική οικονομία, παίρνοντας προφανώς, αφορμή από σχετικό άρθρο σε καθημερινή εφημερίδα, δεν έδωσαν πειστική απάντηση στα πιο πάνω ερωτήματα.

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ είχε δίκιο ο κ. Παπανδρέου όταν παρατηρούσε ότι υπάρχουν διαφορές, όχι μόνο στον εθνικο-οικονομικό μηχανισμό των δύο χωρών, αλλά και στις ιδιαίτερες — όσο και πειστικές — υποχρεώσεις της Ελλάδας για την άμυνά-της, που δεν επιτρέπουν όμοιους χειρισμούς για την υπερπήδησή-τους. Και δεν επιτρέπουν όμοιους χειρισμούς, ακόμα και αν οι οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι των δύο κυβερνήσεων είναι παράλληλοι. Δεν πρέπει, συνεπώς — κατέληγε ο κ. Παπανδρέου — να θεωρείται εκτροπή από την προσπάθεια «σοσιαλιστικής μεταβολής» ο προϋπολογισμός του '82. Είναι, αντίθετα, ότι καλύτερο μπορούσε να γίνει ξεκινώντας από την οικονομία της «καμμένης γης» που κληρονόμησε η σημερινή κυβέρνηση από την προκάτοχό-της.

ΕΚΕΙ που δεν είχε δίκιο, ο ομιλητής, ήταν στην πεποίθησή-του, ότι, με την απλή υπογράμμιση των ιδιαιτεροτήτων μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας καλύπτονταν και η παρατήρηση, ότι, ο ελληνικός προϋπολογισμός δεν έδειχνε πως βοηθάει για την εκπλήρωση των στρατηγικών στόχων της κυβέρνησης. Ενώ, ο γαλλικός προϋπολογισμός, πρόσφερε πολύ σαφή απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα. Και αυτό, ακριβώς, είναι το ζητούμενο από κάθε δημοσιονομική διαχείριση. Που αξιώνει, μάλιστα, εκτεταμένα καθοδηγητικό ρόλο στην αναμόρφωση του παραγωγικού μηχανισμού της χώρας και στη σηματοδότηση της λειτουργικής-του πορείας.

ΠΟΙΟΥΣ στόχους θα μπορούσε να υπηρετήσει ο προϋπολογισμός — αθροιστικά ή κατ' επιλογήν;

● ΠΡΩΤΟ, την ισοσκέλιση της δημοσιονομικής διαχείρισης, ώστε να μην υποχρεωθεί το κράτος να καλύψει τα ελλείμματα των λογαριασμών-του με αφαίρεση υποερβολικά μεγάλου μέρους των νέων καταθέσεων στις Τράπεζες,

που προορίζονται για χρηματοδότηση της παραγωγικής — αγροτικής και βιομηχανικής — της κατασκευαστικής και της εξαγωγικής δραστηριότητας της χώρας, ή με έκδοση καινούριου, πληθωριστικού χαρτονομίσματος.

● ΔΕΥΤΕΡΟ, τη βελτίωση του εισοδήματος και του επιπέδου ζωής των ασθενέστερων κατηγοριών εργαζόμενων, με αναπροσαρμογή του ονομαστικού επιπέδου των αμοιβών-τους πολύ πέρα από το ποσοστό του πληθωρισμού, ή με αύξηση των παροχών για στέγαση, παιδεία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, συντάξεις κτλ.

● ΤΡΙΤΟ, την ανάκαμψη της παραγωγικής επίδοσης, με παροχή διευκολύνσεων, φορολογικής ή άλλης μορφής, για εκσυγχρονισμό και εμπλουτισμό εγκαταστάσεων, για αποκέντρωση εργοστασίων και προσωπικού, για διαμόρφωση ανταγωνιστικών εξαγωγικών τιμών, με παράλληλη τόνωση της απορροφητικής ικανότητας της εσωτερικής αγοράς, της αγοραστικής δύναμης, δηλαδή, των πολιτών.

● ΤΕΤΑΡΤΟ, την καταπολέμηση του πληθωρισμού, στο βαθμό που το δημόσιο μπορεί να συμβάλει στη μείωση των πληθωριστικών πιέσεων, περιορίζοντας τις δαπάνες-του, και τον όγκο του νέου χρήματος που ρίχνει στην αγορά για να καλύψει μικρότερο ή μεγαλύτερο μέρος του ελλείμματός-του.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ καθεστώς που παρέλαβε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ χαρακτηριζόταν: από ελλειμματική δημοσιονομική διαχείριση, από υψηλό πληθωρισμό, από στασιμότητα παραγωγική και επενδυτική, από κάμψη συναλλαγματικών εσόδων (λιγότερες εξαγωγές, λιγότερο ναυτιλιακό, μεταναστευτικό και τουριστικό συνάλλαγμα), από εκτεταμένη φοροδιαφυγή, από μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες μεταξύ των απασχολούμενων και στον κρατικοποιημένο, ακόμα, τομέα της οικονομίας, από συνεχή μείωση της συνολικής κατανάλωσης, από διαρκώς ευρύτερη κάλυψη των αναγκών σε καταναλωτικά αγαθά με εισαγωγές, από λαθραία εξαγωγή κεφαλαίων, από εκτεταμένο παρασιτισμό, από ανακριβή, τεχνητά χαμηλά τιμολόγια προσφοράς υπηρεσιών (συγκοινωνίες, ΟΤΕ, αποχετεύσεις κτλ.), από αδυναμία προστασίας υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά, από φοβερή σπατάλη — και ίσως αυτό να είναι το χειρότερο — των διαθέσιμων, τόσο του ιδιωτικού, όσο και του δημόσιου τομέα της οικονομίας, σε σχέση με το «έργο» που τα διατιθέμενα κεφάλαια παρήγαγαν.

ΚΑΙ ΑΠΟ κάτι ακόμα, που πρέπει να αναφερθεί μόνο-του γιατί η αντιμετώπι-

σή-του αξιώνει πολιτική και όχι οικονομική προσπάθεια, αν και οι συνέπειές-του εκδηλώνονται στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο: Την καλλιεργημένη, τόσο εξαιτίας του μακρότατου χρόνου παραμονής στην εξουσία της πολιτικής παράταξης που υποτίθεται ότι αντιπροσωπεύει αποκλειστικά τα συμφέροντα των εργοδοτών και όχι της εργασίας, όσο και εξαιτίας της παραδοσιακής συνδικαλιστικής πρακτικής, πεποίθηση των μισθωτών, ότι, η μόνη σχέση-τους με την οικονομία είναι η διεκδίκηση διαρκώς περισσότερων παροχών, αδιαφορώντας πλήρως για την πηγή και τον τρόπο άντλησής-τους!

ΦΑΙΝΕΤΑΙ υπερβολική η σώρευση τόσων αρνητικών δεδομένων. Δικαιολογημένη άρα, η ρήση του πρωθυπουργού, ότι, η κυβέρνησή-του, βρέθηκε μπροστά σε μια οικονομία «καμένης γης». Δικαιολογημένη, επίσης, η αδυναμία ουσιαστικών βελτιώσεων από τη μια μερά στην άλλη. Δικαιολογημένη, όμως, και η αδυναμία του προϋπολογισμού να στοχεύσει στην επίλυση κάποιου απ' αυτά τα προβλήματα, να θεραπεύσει, ή έστω να εμποδίσει την επιδείνωση, κάποιας από τις αρρώστιες του εθνικοοικονομικού-μας οργανισμού;

Η ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ του προϋπολογισμού δε θεραπεύτηκε. Τα διακόσια δισεκατομμύρια νέοι φόροι το μόνο που πέτυχαν — αν, τελικά, το πετύχουν — είναι να διατηρηθεί το έλλειμμα στα επίπεδα του περασμένου χρόνου. Πράγμα που σημαίνει ότι η νεά δημοσιονομική διαχείριση, όχι μόνο δεν μπόρεσε να περιστείλει τις φοβερές δαπάνες του κράτους, αλλά και τις διόγκωσε. Τα αυξημένα κατά 58,5% έσοδα του προϋπολογισμού, δεν προήλθαν από αυξημένη οικονομική δραστηριότητα, αλλά από περισσότερους φόρους. Αυτό σημαίνει, ότι, η βελτίωση του πραγματικού εισοδήματος των χειρότερα αμοιβόμενων, και πάλι δεν εξασφαλίζεται. Απλώς, η κατηγορία αυτή των μισθοβιωτών, αντί να δει μειούμενη την καταναλωτική-της δύναμη, όπως θα συμβεί με τους λεγόμενους «υψηλόμισθους», θα τη διατηρήσει στα περσινά επίπεδα. Οι νέες έμμεσες φορολογίες και τα ακριβότερα τιμολόγια των υπηρεσιών που παρέχουν οι δημόσιες επιχειρήσεις, θα αφαιρέσουν το μεγαλύτερο ποσοστό των ονομαστικών αυξήσεων των αποδοχών-τους. Η κοινωνική, επομένως, «πτυχή» των δημοσιονομικών επιδιώξεων επίσης, δεν φαίνεται να είναι ένας κατακτώμενος στόχος του προϋπολογισμού.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ στόχος που κατακτάται, ούτε η καταπολέμηση του πληθωρισμού.

Οι καινούριοι έμμεσοι και άμεσοι φόροι θα επιπέσουν στο συνολό-τους στις τιμές των ειδών και υπηρεσιών. Περιλαμβάνουμε τους άμεσους φόρους στους παράγοντες των ανατιμήσεων, γιατί καθολική είναι πάντα η προσπάθεια όσων έχουν εισόδημα από ελεύθερο επάγγελμα, να διατηρήσουν σταθερό τον όγκο-του, αυξάνοντας τις τιμές. Με τους συντηρητικότερους υπολογισμούς, οι ανατιμήσεις εξαιτίας των φορολογιών, θα φτάσουν σε ποσοστό 8-9%. Μαζί με τις ανατιμήσεις που εισάγουμε, την υποτίμηση της δραχμής έναντι των ξένων νομισμάτων, και με την άνοδο του κόστους παραγωγής από τις βελτιώσεις των ονομαστικών αποδοχών στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας, το ποσοστό του πληθωρισμού θα είναι πολύ περίεργο αν δεν υπερβεί, φέτος, το 25%.

Η ΕΝΤΑΣΗ της φορολογίας και στα επιχειρηματικά κέρδη, όχι εκείνα που διανέμονται στους μετόχους και αναλίσκονται σαν ιδιωτικό εισόδημα, αλλά που προορίζονται για συντήρηση και επέκταση των εγκαταστάσεων — κέρδη, λογικά περιορισμένα ύστερα από τη συρρίκνωση της αγοραστικής δύναμης του μεγάλου καταναλωτικού κοινού, και τις εξαγωγές — αντιστρατεύεται την επιδίωξη αναθέρμανσης της παραγωγικής ζωής του τόπου. Προσμετρώντας, μάλιστα, το αρνητικό στοιχείο που παρεμβάλλει για ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών η αβεβαιότητα σχετικά με το τι, τελικά, θα σημαίνει κοινωνικός έλεγχος των μεγαλύτερων επιχειρήσεων, καθώς και τη χρηματοδοτική αδυναμία του κράτους για δικές-του παραγωγικές επενδύσεις, όπως προκύπτει από τα κοντύλια του προϋπολογισμού επενδύσεων, η ελληνική οικονομία θα δει να περνάει ένα ακόμα δωδεκάμηνο χωρίς μέριμνα για την προαγωγή-της.

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ υπχώρηση, όμως, της παραγωγικής δραστηριότητας, θα σημαίνει μείωση των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, άρα μεγαλύτερο του συναλλαγματικού-μας ελλείμματος, άρα πρόσθετες δυσχέρειες για την πληρωμή εισαγωγών κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, που απαιτούν οι συμπληρωματικές ή οι νέες επενδύσεις, άρα νέα κάμψη του εγχωρίου προϊόντος, από το οποίο θα πρέπει να αντληθούν τα έσοδα του προϋπολογισμού. Η επόμενη δημοσιονομική χρήση, συνεπώς, θα βρει ακόμα μεγαλύτερες δυσκολίες για την κάλυψη των δαπανών του δημοσίου. Και, ή θα πρέπει να επιβάλει μεγαλύτερους φόρους, ή να απορροφήσει πρόσθετο ποσοστό από τις ιδιωτικές καταθέσεις, ή να τυπώσει περισσότερο πληθωριστικό χαρτονόμισμα. Διαζευκτικές «δυνατότητες», που,

η κάθε μία, και πολύ σαφέστερα, όλες μαζί, κάνουν δυσμενέστερη τη σχέση της ελληνικής προς τις ξένες, και ιδιαίτερα τις ευρωπαϊκές, οικονομίες. Με τα γνωστά συμπαρομαρτούντα, σε όλους τους τομείς, που παρόμοια επιδείνωση συσχετισμού δυνάμεως, ρυμουλκεί. Ούτε, λοιπόν, το λιγότεμα της εξάρτησής-μας από τις ξένες χρηματαγορές για δάνεια, τους αλλοδαπούς επενδυτές, και, φυσικά, τις πολιτικές πιέσεις, προωθεί η δημοσιονομική πολιτική που ενέπνευσε τον τρέχοντα προϋπολογισμό...

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ να συνεχιστεί η αντιπαράθεση των χαρακτηριστικών του προϋπολογισμού του κ. Δρεττάκη με όσα αρνητικά ή — στην καλύτερη περίπτωση μηδενικά, πετυχαίνει. Και που δεν προσεγγίζουν καν τους στόχους μιας οικονομικής αλλαγής, σε οποιοδήποτε τομέα και αν δόθηκε η υπόσχεση πως θα πραγματοποιηθεί. Αν αυτό, όμως, είναι αληθινό, τότε, τί υπαγόρευσε την κατάρτιση παρόμοιου προϋπολογισμού; Ανάμεσα στις πολλές δεσμεύσεις που είχαν αναληφθεί προεκλογικά από το ΠΑΣΟΚ για εξυγιαντικές αλλαγές στη σφαίρα της δημόσιας και της ιδιωτικής οικονομίας, ποιά ήταν εκείνη, που η άρνηση σεβασμού-της θεωρήθηκε εντελώς αδύνατη; Έτσι ώστε αυτή να αναχθεί σε καθοδηγητική δύναμη στην κατάρτιση του προϋπολογισμού, και επομένως, βάσει αυτής να αναπτυχθεί ολόκληρη η οικονομική δραστηριότητα του τόπου;

ΟΣΟ και αν είναι παρακινδυνευμένο να επιχειρηθεί απάντηση στο ερώτημα από ΜΗ αρμόδιο, φαίνεται πως η δύναμη που κυριάρχησε στην κατάρτιση του προϋπολογισμού, μαζί με όσα μέτρα συνοδεύουν την εκτέλεσή-του, ήταν κατι

εντελώς έξω από υποσχέσεις και προθέσεις. Ήταν η επαφή, για πρώτη φορά, μετά τις εκλογές με τη δημοσιονομική και τη γενικότερη οικονομική πραγματικότητα! Και κατ' αυτό θα φανεί περίεργο να υπερέχει η δημοσιονομική πολιτική της σοσιαλιστικής κυβέρνησης του κ. Παπανδρέου, απ' αυτήν της σοσιαλιστικής κυβέρνησης του κ. Μιττεράν. Ούτε ο ένας, ούτε ο άλλος είχαν ακριβή γνώση της πραγματικότητας. Αλλά, ενώ ο Γάλλος πρόεδρος δεσμεύτηκε για την εφαρμογή συγκεκριμένων, κοινωνικών και «σοσιαλιστικού μετασχηματισμού», μέτρων, από τον πρώτο χρόνο της εξουσίας-του, και «ανάγκασε» τη δημοσιονομική-του διαχείριση να αντιμετωπίσει τις συνέπειες αυτών των μέτρων ώστε να φανεί συνεπής προς τις επαγγελίες-του, ο κ. Παπανδρέου, ανέβαλε την εφαρμογή κάθε μέτρου κοινωνικού ή «σοσιαλιστικού μετασχηματισμού» για ευθετότερο χρόνο. Ό,τι έσπευσε να κάνει, ήταν να πιέσει την οικονομία να υποβιβάσει τη δαπάνη-της ως τα επίπεδα της πραγματικής παραγωγικής-της επίδοσης, αντί να επιχειρήσει άνοδο της παραγωγικής επίδοσης ως τα επίπεδα της βελτιωμένης δαπάνης, που είχε υποσχεθεί.

ΘΥΜΙΖΕΙ πολύ μονεταριστική πολιτική της κυρίας Θάτσερ αυτή η πολιτική; Ασφαλώς. Αλλά ήταν και η μόνη που μπορούσε να ακολουθηθεί από ένα απροετοίμαστο επιτελείο οικονομικού σχεδιασμού, για να μην επιδεινωθεί σε βαθμό ασήκωτου πολιτικού κόστους, η εθνική οικονομική εξέλιξη. Δεν έχουν κανένα κοινό χαρακτηριστικό, οι δημοσιονομικοί χειρισμοί που προκρίθηκαν, ούτε με τη γαλλική επιμονή για εξυπηρέτηση υπεσχημένων, ούτε με τις ανεκτικότερες «σοσιαλιστικές προσδοκίες». Είναι μια πολιτική «αστικού» νοικοκυρέματος των δημόσιων οικονομικών, και «δι' αυτών» ολόκληρης της οικονομίας.

ΠΡΕΠΕΙ μήπως, να τεθεί υπό κατηγορία αυτή η πρακτική; Και από όσους ακόμα ενδιαφέρονται για την οικονομία και όχι για πολιτική συνθηματολογία, η απάντηση είναι πάλι, αρνητική. Τίθεται μια — δυστυχώς όχι ασήμαντη — προϋπόθεση για να είναι καταφατική. Ότι θα πρέπει, η δημοσιονομική πρακτική να αποδειχνει ότι υπηρετεί — έστω και έμμεσα — την εξυγίανση και αναθέρμανση της οικονομίας. Και τέτοια απόδειξη, η πρακτική, για την οποία μιλάμε δεν την παρέχει. Το εντελώς αντίθετο, μάλιστα. Γιατι τα μέτρα που αντενεργούν στην άνοδο της παραγωγικής δραστηριότητας επιτείνουν, αντι να περιορίζουν τη δράση των παραγόντων που οδήγησαν στη

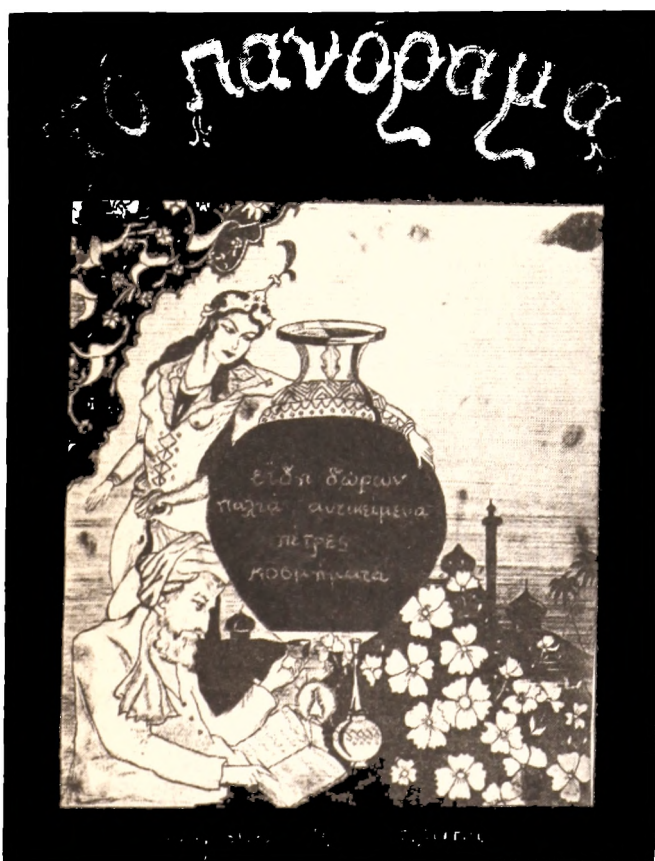
σημερινή άσχημη κατάσταση. Αυτοδευόμενη, η δημοσιονομική πολιτική στο ρόλο της «καταναλωτικής πρέσας», για να πάψουμε να ζούμε πάνω από τις δυνατότητές-μας, γίνεται αυτοσκοπός. Που δεν οδηγεί παρά σε νέα καταναλωτική υποχώρηση, ώστε να φτάσουμε σε ένα νέο χαμηλότερο επίπεδο παραγωγικής επίδοσης, κ.ο.κ.

ΠΡΟΣΔΟΚΑΤΑΙ, ότι, η περιστολή της φοροδιαφυγής και οι αποτελεσματικότεροι έλεγχοι της αγοράς, θα επιτρέψουν μεγαλύτερα έσοδα από μικρότερο, έστω, ετήσιο εθνικό εισόδημα, και σταθερές τιμές, όπου αντικειμενικά υποχρεωτικές ανατιμήσεις δεν παρεμβαίνουν. Μεταφυσικές, ελαφρώς, προσδοκίες. Χρειάζεται μεγάλη, πάρα πολύ μεγάλη προσπάθεια, για να περιοριστεί η φοροδιαφυγή στα «ευρωπαϊκά» επίπεδα. Ενώ οι αγορονομικοί ή οι οποιασδήποτε άλλης μορφής εξωοικονομικοί έλεγχοι των τιμών, ποτέ δεν απέδωσαν. Δεν θα ξεκινησει, συνεπώς, από την επιτυχία του φορολογικού κυνηγητού η πρόοδος της οικονομίας. Η οικονομική πρόοδος είναι εκείνη που θα επιτρέψει την πετυχημένη λειτουργία ενός δίκαιου και αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος.

ΔΥΣΤΥΧΩΣ, με κανένα οικονομικό καθεστώς, σχεδιασμένης παραγωγής και κατανάλωσης, ή ελεύθερης αγοράς, δεν είναι δυνατό να αναποδογυριστεί η σειρά: παραγωγή εισοδήματος, δίκαιη πρωτογενής κατανομή-του, υγιή (από τη φορολογία ή από τα κέρδη των δημοσίων επιχειρήσεων) κρατικά έσοδα, για την άσκηση κοινωνικής, και πολιτικής εθνικής οικονομικής ανάπτυξης, που θα θεραπεύσει όσες ανεπάρκειες και αδικίες καταλείπει η άμεση διανομή, μεταξύ των συντελεστών-του, του εθνικού προϊόντος. Διαφωνίες, βέβαια, στη μέθοδο παραγωγής και επέκτασης της εθνικής παραγωγής, μπορεί να υπάρχουν. Και είναι απολύτως νόμιμες. Εκείνο που με τίποτε δε γίνεται κατανοητό, είναι, η σκέψη, ότι, από τον περιορισμό της αγοραστικής ικανότητας των ιδιωτών και των επιχειρήσεων για να υπάρξουν αυξημένα φορολογικά έσοδα, θα προωθηθεί η βελτίωση του ποιοτικού επιπέδου ζωής των πολιτών, και, ταυτόχρονα, θα ενθαρρυνθεί και η παραγωγική, η επενδυτική διάθεση και ικανότητα. Η σκέψη, δηλαδή, που πρυτάνευσε κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού του 1982.

ΘΑ ΄ΤΑΝ ίσως ορθότερο, αντι να μιλάμε για «καμμένη γη», να μιλάμε για «άγνωστη γη». Θα συλλαμβάναμε έτσι, καλύτερα το «μήνυμα», του νέου προϋπολογισμού!

□

ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ

Περίπτωση Αθήνα

Nikos Mpekris 82.

Το νέφος της Αθήνας είναι φωτοχημικό, είναι της αιθαλομίχλης, είναι ορατό ή αόρατο, πηγαινει ενίοτε κατά την Πάρνηθα, είναι ψηλά αλλά το μετράμε στο έδαφος, έχει αιχμές, είναι και καθημερινό, εντοπίζεται αλλά και μεταφέρεται με τους ανέμους, το νέφος χρειάζεται πρώτα απ' όλα έναν ορισμό. Για να τον αποφύγουμε ας μιλήσουμε καλύτερα για ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ και για ΕΠΙΣΟΔΙΑ όταν οι συνθήκες γίνουν οριακές. Έτσι δεν χάνουμε το δάσος κυνηγώντας ανεμόμυλους.

Το ΑΝΤΙ στην προσπάθειά του να συμβάλλει στην πολιτική της αλλαγής, πολιτική που δεν μπορεί παρά να συνδέεται με την ανάγκη για πληροφόρηση και προβληματισμό, ανοίγει σήμερα έρευνα για τα αίτια και τις επιπτώσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, χρησιμοποιώντας σαν πλαίσιο αναφοράς την Αθήνα.

Γιατί ας μη γελοιάμαστε, το πρόβλημα δεν εντοπίζεται μόνο στην πρωτεύουσα. Ατμοσφαιρική ρύπανση — που είναι μία από τις μορφές καταστροφής του περιβάλλοντος — υπάρχει σε όλα τα αστικά κέντρα της χώρας. Η έλλειψη όμως έρευνας και στοιχείων κάνει ώστε κανείς να μην είναι σε θέση να ξέρει πού (στη Θεσσαλονίκη, στην Πάτρα, στο Ηράκλειο) και πότε (αύριο, σ' ένα χρόνο;) θα δημιουργηθούν και εκεί παρόμοιες συνθήκες, όπου και εκεί το «νέφος» να κάνει ΕΠΙΣΗΜΑ την εμφάνισή του.

Αλλωστε, αν συνειδητοποιήθηκε η παρουσία του και το φαινόμενο πήρε διαστάσεις στην Αθήνα, αυτό δεν σημαίνει πως είναι καινούριο και μοναδικό. Χρόνια τώρα, οι 50.000 κάτοικοι του Θριάσιου Πεδίου το υφίστανται, κι ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό. Μήπως άραγε αυτό αποτέλεσε αφετηρία έρευνας ή έστω ανησυχίας ώστε — η Αθήνα να είχε αξιοποιήσει αυτό το προς αποφυγήν, παράδειγμα;

Αν τώρα οι οριακές συνθήκες κατάφεραν να ευαισθητοποιήσουν κοινό και διοίκηση, ας μην εστιάσουμε μονάχα σ' αυτές την προσοχή και την κριτική-μάς. Γιατί το

χρόνιο και σταθερό υπόβαθρο ρύπανσης, ή οι τοπικά συζητιμένες συγκεντρώσεις ρυπαντών — που κάθε μέρα, συστηματικά και σε μικρές δόσεις αφομοιώνει ο οργανισμός — συνιστούν εξίσου σοβαρές και επικίνδυνες καταστάσεις. Όπως επίσης δεν πρέπει να παραβλέπουμε ότι οι επιπτώσεις στους υπόλοιπους ζωικούς και φυτικούς οργανισμούς τείνουν να προκαλέσουν ανεπιτρεπτα φαινόμενα που σθυνατίζουν τους δεσμούς στα οικοσυστήματα και αφήνουν τον άνθρωπο πιο εκτεθειμένο.

Επειδή πιστεύουμε πως το «νέφος» δεν είναι παρά μια σφομή για να συζητηθούν τα δομικά και λειτουργικά προβλήματα της Αθήνας σαν μεγαλούπολης, στα πλαίσια του ελληνικού δρόμου προς τον καπιταλισμό για το λόγο αυτό πρόθεση της ομάδας των συνεργατών σ' αυτό το αφιέρωμα ήταν να δοθεί μια σφαιρική κάλυψη στο θέμα και να το οδηγήσει λίγο πιο πέρα από τις μασημένες αλήθειες των τεχνοκρατών, ή των ρεαλιστών της Αριστεράς.

Έτσι, χωρίς να έχουμε αυταπάτες για την εμβέλεια του εγχειρήματος, θελήσαμε να καταθέσουμε ταυτοχρόνα, την πολεοδομική διάσταση και τη συνδεδεμένη μ' αυτήν αντίθεση κέντρου - περιφέρειας τις δυνατότητες που υπάρχουν σήμερα για τη γνώση των φαινομένων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των επιπτώσεών της στην υγεία τα περιθώρια της τεχνολογίας για την αντιμετώπιση των δεινών που συσσωρεύονται και το οικονομικό κόστος της ριζικής θεραπείας και τέλος τους όρους μέσα από τους οποίους είναι δυνατό να προκύψει μια οργανωμένη λαϊκή παρέμβαση, παράλληλα με τις μορφές της αντιπροσωπευτικής εξουσίας στα διάφορα επίπεδα.

Η επιμονή-μας σ' αυτή τη σύνθεση έχει το νόημα ότι η αποσπασματική θεώρηση των παραπάνω παραγόντων, δεν έχει αξία παρά μόνο για λόγους μεθοδολογικούς. Αντίθετα η διαπλοκή-τους και η διαλεκτική-τους αλληλεπίδραση, θα πρέπει να υποτείνει σαν θεωρητική αντίληψη τη νέα περιβαλλοντική πολιτική.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: Γώνιας Μωροπούλου: Η δεξιά συσκότιση του Νέφους και ο δημοκρατικός εξορκισμός του. Κ. Περάκη: Αστική κυκλοφορία και ατμοσφαιρική ρύπανση και Ηλ. Ευθυμιόπουλου: Το Νέφος, η πολιτική και η λαϊκή συμμετοχή.

Το Νέφος πάνω από την πόλη

του Η. Ευθυμιόπουλου

ΤΟ ΝΕΦΟΣ εκδηλώθηκε εδώ και πέντε τουλάχιστον χρόνια, με δύο έμμεσα και εμπειρικά συμπτώματα: τη μειωμένη ορατότητα που συνοδεύονταν από ασυνήθιστα για τον αττικό ουρανό οπτικά φαινόμενα και τις υποκειμενικές ενοχλήσεις στο αναπνευστικό και κυκλοφοριακό σύστημα ή στα μάτια. Όταν άρχισαν οι πρώτες θεωρητικές προσεγγίσεις, βρέθηκε, κυρίως αντιγράφοντας την εμπειρία ξένων χωρών, ότι το καινοφανές αυτό είδος ατμοσφαιρικής ρύπανσης συνδεόταν με τη γεωκλιματική ιδιομορφία του Λεκανοπέδιου της Αττικής: συχνές θερμοκρασιακές αναστροφές (από 50 έως 500 μέτρα) και παρουσία μεγάλης ηλιοφάνειας που ευνοεί τις φωτοχημικές αντιδράσεις.

Η ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΝΕΦΟΥΣ

ΟΙ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑΚΕΣ αναστροφές εγκλωβίζουν όλα τα είδη ατμοσφαιρικών ρυπαντών καθώς και την υγρασία σε ένα στρώμα που βρίσκεται σε επαφή με το έδαφος και που το ύψος-του εξαρτάται από το ύψος του στρώματος της αναστροφής. Η συμβολή-τους στη φωτοχημική ρύπανση αξιολογείται από το ότι εμποδίζοντας τη διάχυση, αυξάνουν τις συγκεντρώσεις των πρωτογενών ρυπαντών (σκόνη, καπνός, διοξείδιο του θείου, οξείδια του αζώτου, μονοξείδιο του άνθρακα, υδρογονάνθρακες, και μερικά ακόμη λεπτομερή στερεά). Αν η αναστροφή διατηρηθεί για αρκετό χρονικό διάστημα, τότε οι συγκεντρώσεις φθάνουν κάποιες κρίσιμες τιμές και με τη συνδρομή της ηλιακής ακτινοβολίας αρχίζει ο ατέλειωτος κύκλος των φωτοχημικών αντιδράσεων (έχουν μετρηθεί πάνω από 150).

ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ είναι πως ανεξάρτητα από την τελευταία εξέλιξη, το νέφος σε συνθήκες ατμοσφαιρικής σταθερότητας είναι σίγουρο και υπαρκτό: φωτοχημικό ή όχι κρατάει παγιδευμένες για αρκετές ώρες ή και μέρες, ουσίες βλαβερές για το φυσικό ή το ανθρωπογενές περιβάλλον. Οι στατιστικές έδειξαν, πως τέτοιες συνθήκες εμφανίζονται αρκετές φορές το χρόνο, αλλά στις καταστάσεις αιχμής (πολύ ψηλές τιμές ρύπανσης) συνεργούν το καθεστώς των ανέμων και οι περιστασιακά αυξημένες εκπομπές από πηγές μεταβαλλόμενης έντασης μέσα στο χρόνο.

Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ

ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ είναι να μειωθούν γενικά οι εκπομπές με επέμβαση τόσο στις σταθερές πηγές (π.χ. βιομηχανία) όσο και στις μεταβαλλόμενης έντασης (π.χ. αυτοκίνητα, κεντρικές θερμάνσεις). Προκειμένου να γίνει όμως αυτό απαιτείται σαφής γνώση της συμμετοχής της κάθε πηγής στη συνολική ρύπανση, όπως επίσης γνώση των μηχανισμών της μεταφοράς της ρύπανσης μέσα στο χώρο. Το πρώτο είναι σχετικά εύκολο να αποτιμηθεί, με μια συστηματική απογραφή των καταναλώσεων σε πρώτες ύλες και καύσιμα ανά κατηγορία δραστηριότητας και ανά γεωγραφική περιοχή. Η εκτίμηση όμως του δεύτερου παράγοντα της μεταφοράς δηλαδή και της διάδοσης της ρύπανσης συναρτάται με αστάθμητους παράγοντες όπως είναι π.χ. οι άνεμοι. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο δύσκολο όταν σκεφθούμε πως θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να συνυπολογισθούν συμπληρωματικά στοιχεία όπως, το ύψος του σημείου εξόδου των ρυπαντών στην ατμόσφαιρα ή η ταχύτητα των αερίων εκπομπής και όλα αυτά σε συνάρτηση με το ανάγλυφο του εδάφους.

ΓΙΑ ΤΗ λύση τέτοιων πολύπλοκων προβλημάτων, οι ερευνητές καταφεύγουν συνήθως σε μαθηματικά μοντέλα. Αυτά είναι

μαθηματικές συναρτήσεις του χρόνου με ένα ορισμένο αριθμό παραμέτρων που περιγράφουν το φαινόμενο και την εξέλιξή του. Δυσκολία πρώτη: ή το μοντέλο θα έχει μικρό αριθμό παραμέτρων οπότε όμως θα είναι απλοϊκό έως ανεπαρκές, ή θα είναι πολυπαραμετρικό οπότε θα απαιτεί τροφοδότηση με πλήθος από στοιχεία, που στην προκειμένη περίπτωση δεν διαθέτουμε.

ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά η γνώση των μηχανισμών μεταφοράς της ρύπανσης είναι καθοριστική προκειμένου να αποφασίσουμε αν η συγκέντρωση π.χ. του διοξειδίου του αζώτου που μετρήθηκε στην οδό Πατησίων προέρχεται από το εργοστάσιο λιπασμάτων ή από τα διερχόμενα λεωφορεία και ΙΧ. Γιατί αν οι ευθύνες αποδοθούν με μόνο κριτήριο τις συνολικές ποσότητες εκπομπής και τα αντιστοιχούντα σ' αυτές ποσοστά, υπάρχει περίπτωση ο περιορισμός μιας βιομηχανίας να μην έχει καμία θετική επίπτωση στο αστικό κέντρο. Ήδη δεν έχουμε καμιά απόδειξη ότι το σταμάτημα της λειτουργίας του σταθμού της ΔΕΗ στο Κερατσίνι έδρασε ευεργετικά για το κέντρο της Αθήνας. Άλλωστε οι περισσότερες μεγάλες βιομηχανίες διοχετεύουν τα απόβλητά-τους σε αρκετό ύψος, πράγμα που ευνοεί τη διάχυσή-τους, με αποτέλεσμα να συμβάλλουν πολύ περισσότερο στο γενικό υπόβαθρο ρύπανσης παρά στις τοπικά αυξημένες συγκεντρώσεις.

ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΡΗΣΕΩΝ

ΟΠΩΣ είπαμε προηγούμενα, τα στοιχεία που διαθέτουμε είναι λίγα, ελλιπή, όχι πάντοτε αξιόπιστα και πάντως ανεπαρκή. Το σημερινό δίκτυο σταθμών κάνει μετρήσεις σε μικρό ύψος από το έδαφος και επομένως το νέφος στα ψηλότερα στρώματα της ατμόσφαιρας διαπιστώνεται κατά προσέγγιση. Το όζον, που είναι ένας ασφαλής δείκτης του φωτοχημικού νέφους δεν έχει μετρηθεί συστηματικά, αλλά οι τιμές που περιστασιακά συλλέγονται βρίσκονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, τόσο που δεν μπορεί κανείς να μιλήσει για ρύπανση σ' ό,τι αφορά αυτό το στοιχείο. Μια εκδοχή για την εξήγηση αυτού του μάλλον παράδοξου φαινομένου είναι ότι, ισχυρά κυκλικά ρεύματα μεταφέρουν το νέφος, στη φωτοχημική-του φάση, προς τη μεριά της Πάρνηθας ή των Θρακομακεδόνων και όπου δεν έχει ακόμη μετρηθεί.

ΣΗΜΕΡΑ εξάλλου, από τους 11 σταθμούς που προέβλεπε αρχικά το δίκτυο του ΠΕΡΠΑ (Υπ. Κοιν. Υγερ.), μόνο οι πέντε λειτουργούν και αυτοί όχι τελείως κανονικά. Προβλήματα οργάνωσης, συντήρησης, τεχνικών και εργαστηρίων, έχουν οδηγήσει το σύστημα σε υποβάθμιση και προσβάλλουν την αξιοπιστία των μετρήσεων. Παράλληλα λειτουργεί το δίκτυο του Αστεροσκοπείου, χωρίς συντονισμό με το προηγούμενο και χωρίς συνεργασία μεταξύ των φορέων. Στο δίκτυο αυτό υπάρχει και ο μόνος αυτόματος σταθμός, όπου μετρώνται ταυτόχρονα οι συγκεντρώσεις πέντε ρυπαντών, ενώ στους υπόλοιπους σταθμούς υπάρχουν στοιχεία μόνο για το διοξείδιο του θείου και τον καπνό.

ΤΟ ΟΤΙ μέχρι σήμερα οι σταθμοί δεν έχουν πολλαπλασιαστεί ώστε να υπάρχει ένα δίκτυο αντιπροσωπευτικό και εξοπλισμένο με σύγχρονα μηχανήματα, είναι θέμα βασικής πολιτικής επιλογής που συνδέεται εξάλλου με τη γενικότερη πολιτική στον τομέα της επιστημονικής έρευνας και τεχνολογίας. Τα χρήματα που απαιτούνταν για τις επενδύσεις αυτές κατασπαταλήθηκαν σε συμβούλια, επιτροπές και αλληπάλληλα θνησιγενή υπουργικά σχήματα, ώστε το περιβάλλον να παραμένει

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ένα πλήρες, αυτοματοποιημένο και επανδρωμένο δίκτυο σταθμών, στα πλαίσια ενός κεντρικού φορέα μελετών και περιβάλλοντος, στην Αθήνα αλλά και σ' ολόκληρη την ελληνική επικράτεια θα έπρεπε να είναι Η ΠΡΩΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ στη μάχη ενάντια στο νέφος. Μέσα σ' ένα τέτοιο σχήμα θα μπορούσαν να συμβάλλουν υλικοτεχνικά και (οργανωτικά), η Τοπική Αυτοδιοίκηση, οι διάφοροι τοπικοί ή επιστημονικοί σύλλογοι και οι σχετικές επαγγελματικές οργανώσεις. Ένα μέρος της δουλειάς θα μπορούσε επίσης να παραχωρηθεί στα Πανεπιστήμια και τα Ερευνητικά Κέντρα, συμβάλλοντας έτσι για πρώτη ίσως φορά σ' αυτό τον τόπο στην αποκατάσταση κάποιας οργανικής σύνδεσης ανάμεσα στους διοικητικούς μηχανισμούς του κράτους και στα ακαδημαϊκά ιδρύματα.

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ της ατμοσφαιρικής ρύπανσης δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται από τις στιγμιαίες τιμές μερικών ρυπαντών. Είναι μια διαδικασία σύνθετη που απαιτεί στατιστική επεξεργασία μακράς σειράς μετρήσεων και σύγκριση με τα αντίστοιχα δεδομένα άλλων πόλεων. Έτσι μιλάμε για μέσες ημερήσιες, για μέσες μηνιαίες και μέσες ετήσιες τιμές, για τη συχνότητα της εμφάνισης μεγίστων τιμών μέσα στο χρόνο, για διακύμανση της ρύπανσης, για συσχετισμό των καμπύλων μεταβολών των διαφόρων παραγόντων ρύπανσης κτλ.

πούμε ότι αρκούν πράγματι μετρήσεις μερικών ρυπαντών για να χαρακτηριστεί μια κατάσταση — επιτρεπτή, κρίσιμη ή έκτακτης ανάγκης — αλλά δεν αρκούν για τη συνολική γνώση του φαινομένου, για την κατανόηση και την ερμηνεία των μηχανισμών της αλληλεπίδρασης των ρυπαντών μεταξύ-τους ή για την αξιολόγηση των επιπτώσεων στους ζωντανούς οργανισμούς και τα υλικά.

αγορά μερικών μηχανημάτων που δεν στοιχίζουν περισσότερο από μερικές δεκάδες ετατομμύρια (όσο περίπου μια πολυκατοικία); Βέβαια το Υπ. Κοινωνικών Υπηρεσιών μας πληροφόρησε ότι προκυρήχθηκε σχετικός διαγωνισμός (!) αλλά πράγματι δεν υπάρχει άλλος δρόμος που να παρακάμπτει τη γραφειοκρατία και το δημόσιο λογιστικό;

ΕΤΣΙ φτάσαμε σήμερα να ταυτίζουμε τους δείκτες με το ίδιο το φαινόμενο. Ο καπνός — με τις περίφημες φωτομετρικές μονάδες — και το διοξειδίο του θείου, απ' ης στιγμής καθιερώθηκαν για λόγους κυρίως ιστορικούς, εκτόπισαν απ' το προσκήνιο και απ' τις μελέτες, άλλες ουσίες ίσως πολύ πιο επικίνδυνες όπως είναι ο μόλυβδος και ο αμιάντος. Το «περιεργο» όμως είναι πως τα στοιχεία αυτά θα μπορούσαν σήμερα να είναι διαθέσιμα αν για παράδειγμα υπήρχε στα πλαίσια του ΠΕΡΠΙΑ, το κατάλληλο προσωπικό και το αντίστοιχο πρόγραμμα για την

αξιοποίηση των μετρήσεων των αιωρούμενων σωματιδίων στα οποία ανήκουν ο μόλυβδος και ο αμιάντος. Αυτό θα απαιτούσε μια στοιχειομετρική χημική ανάλυση του υλικού των επικαθήσεων στα μηχανικά φίλτρα, που σήμερα ξεχασμένα και αρχειοθετημένα στις αποθήκες περιμένουν την επεξεργασία-τους από τους... ιστορικούς του μέλλοντος ή από κάποιον επιμελήτη φοιτητή που θα κάνει τη διατριβή-του.

ΤΟ 1977 έγινε μια θεαματική μεταβολή: οι τιμές του διοξειδίου του θείου μειώθηκαν μέχρι και 40% στο κέντρο της Αθήνας. Αυτό αποδόθηκε και σωστά, στην απαγόρευση της χρήσης μαζούτ στις κεντρικές θερμάνσεις των πολυκατοικιών. Η παρατήρηση αυτή οδηγεί σε δύο σημαντικά συμπεράσματα:

πρώτον ότι τα περιθώρια περιορισμού της ρύπανσης με την χρήση βελτιωμένης ποσότητας καυσίμων δεν έχουν ακόμη εξαντληθεί. Και εδώ πρόκειται για κόστος που μπορούμε να το προσεγγίσουμε με όρους καθαρά οικονομοτεχνικούς. Και το οποίο θα έπρεπε να συγκριθεί με το άλλο κόστος το λεγόμενο κοινωνικό, που αφορά κάποιες υποθετικές επενδύσεις στον τομέα της υγείας για την αντιμετώπιση των επεισοδίων εκείνων που οφείλονται στην ατμοσφαιρική ρύπανση, που αφορά κάποιες υποθετικές επενδύσεις για την προστασία του οικοσυστήματος, δηλαδή της πανίδας και της χλωρίδας του Λεκανοπέδιου, που αφορά όλες τις υποθετικές επενδύσεις για την προστασία των μνημείων ή των υλικών από την καθημερινή φθορά και τον αργό θάνατο.

ΛΕΜΕ υποθετικές επενδύσεις γιατί κανονικά θα έπρεπε, έστω και εκ των υστέρων θεραπευτικά, η πολιτεία να επεμβαίνει για το μετριασμό της ζημιάς που προκαλεί η ρύπανση, έστω κι αν με αυτές θα επιβαρύνονταν αδιάκριτα το κοινωνικό σύνολο και όχι οι κατά τεκμήριο υπεύθυνοι (π.χ. οι αστοί). Το ότι αυτό δεν συνέβαινε αποτελεί μια ακόμη απόδειξη της δυσλειτουργίας του ελληνικού καπιταλισμού, που μέχρι σήμερα τουλάχιστον αρνούνταν να εντάξει τις λεγόμενες εξωτερικές επιβαρύνσεις της παραγωγής ή της κατανάλωσης (η περίπτωση των κεντρικών θερμάνσεων ανήκει στις δεύτερες) στην παραγωγή

ΚΑΛΙΣΣΙΑ ΛΟΥΞ, ορεοκοσμημένη, 3 διαμε-
ραια, κλπ. 84 μ2. Σας ορόσος, στο κέντρο των
μπαλκονιών (Πύργος Αθήνας) Θεσσαλονίκης
2, κατάλληλη για κατοικία ή επαγγελματική
στηση. Τηλ. 825.070. (ΕΑ7854)

ΙΟΥΛΙΑ οι πολυτελείς συντάξεις με ιδιόκτητη
έναντι ενοικιάζεται διαμέρισμα τύπου μαζονέτ
4 μ2 πλήρως επιπλωμένο με τηλέφωνο. Πλη-
ροφ. 735 073. (ΕΑ8099)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ επί 'Αγ. Παρκελίων, διαμέρι-
σμα 123 μ2, 1 υπνοδωμ. Τηλ. 6584.593 μ.κ. 8843.368. (ΕΑ7623)

ΚΑΡΛΟΜΕΡΙΑ ένας διαμετρίον χαλ. επί κυρίας
ή καθύπονη ταχυδρομ. Καλλιθέας. Τηλ. 718.885.
(ΕΑ71048)

ΠΑΤΡΟΝ ενοικιάζεται διαμέρισμα 4 διαμετρίων
καταστήρα, λόγιονομ καταλληλόν. 54 μ2. Τηλ. 732.782.
(ΕΑ71117)

ΣΕΚΑΡΙΑ διαμέρισμα του ορόφου επί Αμαρου-
σίου με θερμάντες, αποθήκη κλπ παρκινγκ δίπλα
Χαρομή, 3248.154, 4312.228. (ΕΑ71021)

ΣΟΦΟΦΟΝ μονοκατοικία 110 μ2 'Ανα Βούλα,
αεριολογική, κήπος και γκαράζ, αλκοχολικών.
Τηλ. 726.788 κ. 726.789. (ΕΑ71066)

ΣΟΦΟΦΟΝ διαμέρισμα 100 μ2, 2 υπνοδωμ. 2
καμινάδες, τριπλή του αερίου, όδους Δολιχέ-
της 232, Καλλιθέας όδ. Ε.Δ.Ο. Τηλ. 9410.189.
(ΕΑ7723)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ διαμέρισμα 3 διαμ. γεννητό με
πυλωναίο πόρτο με 'Αντιστ. 87 παρκαδό Αγίου
Αθανασίου 'Αχαρνών. Πληρ. 3465.180 κ. 3465.181.
Θεσ. (ΕΑ70672)

ΣΕΚΑΡΙΑ γεννητό τετάρτου ορόφου παρκαδό
Αστικής, πλησίον σχολείου. Τηλ.
2018.933, 2282.915. (ΕΑ70782)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ γραφείο 50 μ2 πλησίον Πύργου
Καλλιθέας Πανόρμου. Τηλ. 6236.237, 6236.178.
8-10 μ.μ. (ΕΑ713287)

ΑΛΦΑΡΤΣ ενοικιάζεται η ορόφον πολυκατι-
κή όδ. Παριεύδους 20 και Ασιατικής έντος
επαρκαδίου περιβάλλοντος. Τηλ. 6518.785.
(ΕΑ7721)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ τεσσάρι Δροσολατίνου 219, 2ος
ορόφος, 10.000 βάρ. 6524.884, 6585.651 κ. Καλ-
κιστολίων. (ΕΑ713398)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ διαμέρισμα τριών διαμετρίων
της Κυψέλης, Καλλιθέας 27. Τηλ. 3255.384.
(ΕΑ78181)

ΑΚΟΡΕΣΙΑ 28 'Αγίας Δημητρίου Αμπελοκήπων
όδου διαμέρισμα 123 μ2, 2 υπνοδωμ. Τηλ. 6745.
ΜΑΡΙΟΥ 42 μ2 6ος ορόφος, Αδελφών 9, επί πολυ-
καλι, τμή. Τηλ. 6528.322. (ΕΑ71946)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ 3άρι διαμέρισμα ορόφος 3ος ο-
φθαλμοφάνης 38 (Καλλιόπου), 6658.408 η.
3227.519. (ΕΑ72795)

ΓΙΩΝ ΣΑΧΤΣΙ - Δελφίνος 8, διαμέρισμα δια-
μετρίων 123 μ2, 2 υπνοδωμ. Τηλ. 6427.840.
καθαρισμό, άνευ ευρωπό. Τηλ. 6427.840.
(ΕΑ8377)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ Κυψέλη, Αδελφότητων 33 1ος
ορόφος τριπλή 73 μ2 διαμετρίων 2 υπνοδωμ.
Αίνα παρκέ, κοιλία, χαλ. κλπ. Τηλ. 718.692.
(ΚΑ2833)

ΣΤΑΥΡΙΑ Μυροποταίων και ΟΤΕ (Κατάμα 6)
ενοικιάζεται διαμέρισμα ελς 2ον ορόφον επί 4
μ2 (δωμ. υπνοδωμ.) διαμετρίων. (ΕΑ7978)

ΑΥΤΑΥΤΗΜΑΤΑ 123 μ2 με 80 μ2 παρκαδό κ. 149
μ2 με 80 μ2 παρκαδό, όδους Κοκκινοβύδης 36, παρκαδό
ή, Ελευθερίου 'Αχαρνών. Τηλ. 2288.621.
(ΚΠ853)

ΜΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ κωστική τριπλή διαμετρίων δια-
μετρίων τριών διαμετρίων, 123 μ2, 2 υπνοδωμ.
ήν παρκαδό 'Αντιστολίου 544 ενοικίον
(ΚΠ853)

3ία θούνε και θάλασσα. Τηλ. 6776.983.
7665.666. (ΕΑ8336)

ΚΑΛΙΣΣΙΑ Κατάστημα γεννητό 73 μ. ιδιόκτη. 55
μ2 υπνοδωμ. 35 μ2 παρκαδό. Ευκαρπία Τηλ.
9910.872, 9931.007. (ΕΑ59693)

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ τεσσάρι πολυτελείας κατασκευ-
ής, δωμάτιο υποδοχής, 2ο WC, διαμετρίων, φω-
τεινό, πλατ. Βικτωρίας Τηλ. 3453.672 ή
8220.794. (ΕΑ5664)

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ τεσσάρι 1 Δροσολατίνου 219.
2ου ορόφ. 10.000 βάρ. Τηλ. 652.464, 658.581.
κ. Χαλκιστολίων. (ΕΑ713389)

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ 70 τμ. στον 'Αγιο Δημήτριο
(Μπαρναύ) όδους Σουλίου - Παχτούριου 2.
Πληρ. κ. Σταυροπούλος. Τηλ. 3273.609 ή 2.
(ΕΑ70491)

**ΖΗΤΕΙΤΑΙ
ΚΑΘΑΡΟ
ΛΕΡΑΣ.**

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ οπτη, 'Ανα Βιλλία, 130 μ2 με
όλας τις εύκολίες, κήπο και τηλέφωνο, 18.000.
Πληρ. 8042.360. (ΕΑ72181)

ΠΑΓΚΡΑΤΙ, πετρέ 4 δωμ., διαμετρίων 88 μ2.
'Αμύντα 17-18 και διαμετρίων διαμέρισμα 3 1/2
δωμ. Τηλ. 732.190, ευκαρπία. (ΕΑ72189)

ΧΑΛΑΝΑΡΙ, ενοικιάζεται τριπλή επιπλωμένη,
2 κρεβάτια, μοντέρνα επιπλωμα, κωστική,
6 ορόφ. επί προσόψεως, φωτεινό, όδους
Χρ. Λαδά 4. Τηλ. 661.004. (ΕΑ72189)

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ διαμέρισμα 2 διαμετρίων επιπλω-
μένο, μετά τηλεφώνου στην γενική Καρα-
βία. Πληρ. 322.534. (ΕΑ72189)

Α.Γ. ΠΑΝΤΕΛΕΙΜΩΝ 'Αχαρνών, ενοικιάζεται
διαμετρίων διαμέρισμα 4 διαμετρίων 100 ορόφου
της πολυκατοικίας οικοδομής 'Αγοραρχίου 11.
Τηλ. 8622.871, 8617.117 καθημερινή. (ΕΑ72185)

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ 3 διαμετρίων, χαλ., κοιλία, Λαυ-
ρό, φωτεινό, διαμετρίων, κοντά στο πάρκο, Λεω-
φ. Αλεξανδράδων. Τηλ. 642.4648. (ΕΑ72185)

ΠΕΤΡΕΙΑΣ, διαμέρισμα γεννητό στο 3ο ορόφο,
οροφ. Βασ. Σοφίας, είσοδος Καραλή κ. Δημη-
τρίου 71, επί 3 διαμετρίων άνευ στή παρκαδό
μεταλλικών, χαλ. τεσσάρι. Τηλ. 6628.798.
(ΕΑ72208)

ΧΑΛΑΝΑΡΙ, επί τριπρώφ, ορόφος και διαμε-
τρίων 66 μ2, καθαρισμό, νεόχρηστος. Τηλ. 881.5589.
(ΕΑ70983)

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ ευρωπό τριπλή 73 μ2, 1
μ2, παρκαδό Αυστοστρίου, Πληρ. Τηλ. 3273.609 ή 2.
(ΕΑ70491)

ΤΕΣΣΑΡΙ διαμέρισμα 5ου ορόφου επί 4
μ2 με 3 θερμάντες, αποθήκη κλπ παρκινγκ
Χαρομή, 3248.154, 4312.228. (ΕΑ71021)

ΕΠΙΓΡΑΦΕΥΜΑΤΙΚΗ στην γενική Καρα-
βία ορόφος 5 διαμετρίων 'Ορμηλίου
6721.281, 6029.898 όρες γραφείου. (ΕΑ72189)

ΜΑΡΟΥΣΙ: Τεσσάρι προσόψεως, τε-
σσάρι 7 και 4 ορόφου, θερμάντες, χαλ-
κή, παρκινγκ, ευκαρπία, Αχαρνών κ. Αλ-
φ. Κρησίου. Τηλ. 3248.581.

ΣΤΟ ΧΑΛΑΝΑΡΙ επί της Αζωφ. Πεντα-
κονία στην πλατεία Αιούρου, τεσσάρι
διαμετρίων στον 2ον ορόφο, παρκαδό
επί 10-2 τμ. και 5-10 μ.μ. (ΕΑ72189)

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ 2 ορόφου 200 μ2 επί 4
μ2, παρκαδό επί Αλεξάρου Νέας
Αλικούργου 1 στάση Πεντακονία, Τηλ. 3248.581.

ΠΕΤΡΕΙΑ 5 διαμετρίων γεννητό διαμετρίων
δωμ. πλησίον κ. Βακτηρίου Φωτεινή
Πληρ. 3804.428, 3805.122. (ΕΑ72189)

Α.Γ. ΣΑΧΤΣΙ - Δελφίνος 8, ενοικιάζεται 3
μ2 τριπλή, διαμέρισμα, μεγάλο 80 μ2 όρε-
μένο, άνευ ευρωπό. Τηλ. 6427.840. (ΕΑ72189)

ΠΕΤΡΕΙΑ, τριπλή 75 μ2 4ου ορόφου, 4
καμινάδες, επιπλωμένη, διαμετρίων, 6ου
147, Καλλιθέας. Τηλ. 3242.400, 412.

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ διαμέρισμα 4άριος
δωμ. γεννητό, Σουλίου 48, παρκαδό
σμέντες, Άγιος Δημήτριος, τμή. 2005
γνός. Τηλ. 3340.813, 3348.508. (ΕΑ72189)

ΜΑΡΟΥΣΙ, ενοικιάζεται επιπλωμένο δια-
μ. 113 μ2 υπέρ πολυτελείας 6ος ορόφος,
μηνιαίο, περσιότερο πληροφόρητο.
Τηλ. 3223.152. (ΕΑ72189)

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ χώρος 4.000 μ2 στην η
Πανόρμου Ν. Αίονα για σούπερ μαρκε-
τ ή

ενός «κράτους προνοίας» ή ενός «κράτους ευημερίας» μέσω κάποιων μορφών κοινωνικού σχεδιασμού.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ συμπέρασμα είναι πως παρά τη μικρή συμμετοχή των κεντρικών θερμάνσεων στη συνολική παραγωγή και εκπομπή διοξειδίου του θείου στην ατμόσφαιρα του Λεκανοπέδιου, η συμβολή-τους στη ρύπανση του κέντρου της Αθήνας είναι καθοριστική. Αν αυτό είναι πράγματι βάσιμο και αν οι σημερινές μετρήσεις έχουν ένα κάποιο βαθμό αξιοπιστίας τότε τα περιθώρια μακροπρόθεσμων και ριζικών λύσεων σ' ό,τι αφορά τη ρύπανση από το διοξείδιο του θείου είναι πράγματι μεγάλα. Επιγραμματικά θα αναφέρουμε τη θερμομόνωση των σπιτιών με την οποία η σημερινή κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση μπορεί να μειωθεί έως και 50%, καθώς και την υποκατάσταση των σημερινών υγρών και καυσίμων από άλλες μορφές ενέργειας πιο καθαρές, όπως είναι τα αέρια καύσιμα. Και με την ευκαιρία μια ερώτηση απευθυνόμενη προς πάντας τους αρμοδίους: τι απόγινε το πρόγραμμα για επέκταση εκσυγχρονισμό κτλ. του δικτύου της ΔΕΦΑ και ποιά είναι η τύχη του νομοσχεδίου για τον υποχρεωτικό εξοπλισμό των νέων οικοδομών μ' εγκαταστάσεις εκμετάλλευσης φυσικού ή τεχνητού αερίου; Και στην περίπτωση όπου η νέα κυβέρνηση υιοθετήσει μια τέτοια επιλογή, σκέφτεται άραγε σοβαρά να εξετάσει το φάκελο με τις μελέτες και τις προσφορές για την προμήθεια φυσικού αερίου από χώρες του εξωτερικού;

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ Η ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ;

ΣΕ Ο,ΤΙ τώρα αφορά την ευθύνη των πηγών για ατμοσφαιρική ρύπανση, η κατανομή-της είναι συνάρτηση χώρου. Αντίθετα όμως με αυτό που κυριαρχούσε μέχρι τώρα σαν άποψη, οι επιπτώσεις της βιομηχανικής ρύπανσης στην αστική περιοχή φαίνονται μετριασμένες εξαιτίας μιας ευνοϊκής (συμπτωματικά) χωροθέτησης. Βέβαια η βιομηχανία τροφοδοτεί την ατμόσφαιρα με όλα τα είδη ρυπαντών και σε πολύ σημαντικές μάλιστα ποσότητες. Οι επικρατούντες όμως άνεμοι και οι δυτικά κείμενοι ορεινοί όγκοι εμποδίζουν τη μεταφορά των αερίων μαζών από τη βιομηχανική ζώνη στο κέντρο, ενώ το αντίθετο συμβαίνει μάλλον συχνότερα. Θα πρέπει ακόμη να σημειώσουμε ότι τα τελευταία χρόνια η δυναμικότητα της βιομηχανίας στο Λεκανοπέδιο παρέμεινε σταθερή και πως επίσης το πετρέλαιο έχει υποκατασταθεί σε αρκετές χρήσεις - πράγμα που ευνοήθηκε και από το πολύ φτηνό τιμολόγιο της ηλεκτρικής ενέργειας. Παρά ταύτα όμως η ρύπανση δεν έμεινε στατική αλλά παρουσίασε κανονική αύξηση ιδίως σε ορισμένους ειδικούς

ρυπαντές όπως είναι τα οξειδία του αζώτου.

ΛΟΓΙΚΟ είναι επομένως το συμπέρασμα ότι την κύρια ευθύνη για τη ρύπανση των κυκλοφοριακά βεβαρμένων περιοχών του κέντρου καθώς και για τη δημιουργία του φωτοχημικού νέφους — στο οποίο τα οξειδία του αζώτου παίζουν βασικό ρόλο — την έχει το αυτοκίνητο. Κάτι που δεν φαίνεται να αμφισβητεί πια σήμερα ούτε η ίδια η κυβέρνηση και τούτο παρά το κάποιο πολιτικό ή αν θέλετε εκλογικό κόστος που συνεπάγεται αυτή η παραδοχή.

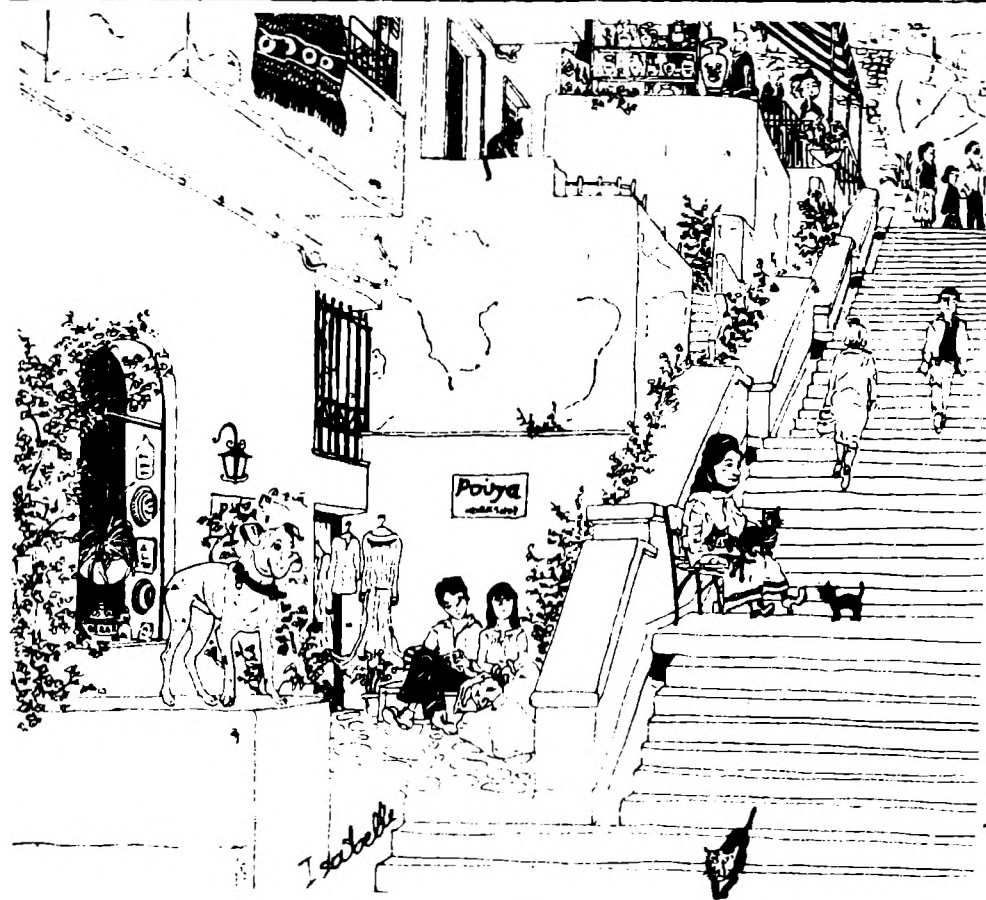
ΑΣ ΔΟΥΜΕ όμως τι συμβαίνει με τις συγκεκριμένες εκπομπές, από τις εξατμίσεις των αυτοκινήτων, και μάλιστα με αυτές για τις οποίες ευθύνονται κατά το μεγαλύτερο ποσοστό.

ΓΙΑ ΤΟ μονοξείδιο του άνθρακα παρ' όλο που θεωρείται αρκετά ισχυρός ρυπαντής ξέρουμε πολύ λίγα πράγματα. Μετρήσεις δεν υπάρχουν, εκτός ίσως από το σταθμό του Αστεροσκοπίου, και τα επίπεδα των τιμών είναι κατά τις υπάρχουσες ενδείξεις αρκετά ψηλά. Με απλή όμως επέμβαση - ρύθμιση των μηχανών εσωτερικής καύσης η μείωση του μονοξειδίου μπορεί να φθάσει στο μισό! Η σχετική βέβαια καμπάνια που έγινε πέρσι δεν φάνηκε να έπεισε τους αθηναίους οδηγούς και το μέτρο που περιλάμβανε συστηματική προπαγάνδα και έλεγχο καυσαερίων ατόνισε μέχρι θανάτου. Άλλωστε κανείς δεν περίμενε πως θα ήταν βιώσιμο, ούτε και η ίδια η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας.

ΔΕΝ συμβαίνει όμως το ίδιο και με τα οξειδία του αζώτου. Δηλαδή η ρύθμιση του κινητήρα του αυτοκινήτου που συνεπάγεται καλύτερη λειτουργία και άρα ψηλότερες θερμοκρασίες καύσης έχει σαν αποτέλεσμα την αυξημένη παραγωγή οξειδίων του αζώτου και ιδιαίτερα του μονοξειδίου. Οι ενώσεις αυτές μαζί με τους υδρογονάνθρακες και κυρίως τις «ολεφίνες» κάτω από την επίδραση του ηλιακού φωτός αντιδρούν και παράγουν τους φωτοχημικούς ρυπαντές δηλαδή το όζον, τις αλδεΐδες και το περοξυακυζονιτρικό (PAN) το οποίο ίσως είναι και το πιο τοξικό. Συμπέρασμα: η καλή συντήρηση του αυτοκινήτου-σας συμβάλλει στη δημιουργία του νέφους.

ΟΣΟ για τους υδρογονάνθρακες που διαπιστώθηκε πως κυκλοφορούν σε μεγάλες ποσότητες σε ευρύτερες περιοχές και σε διάφορα από το έδαφος ύψη, πιθανολογείται πως δεν πρέπει να οφείλονται μόνο στις ατελείς καύσεις μηχανών αλλά και στις απευθείας εξατμίσεις των υγρών καυσίμων από τα ρεζερβουάρ των αυτοκινήτων, από τις αποθήκες των βενζινάδικων και από τις δεξαμενές των διυλιστηρίων.

□

Στην παραπάνω γειτονιά
σ' αυτήν εδώ τη **"ΡΟΥΓΑ"**

ΘΑ ΒΡΕΙΤΕ

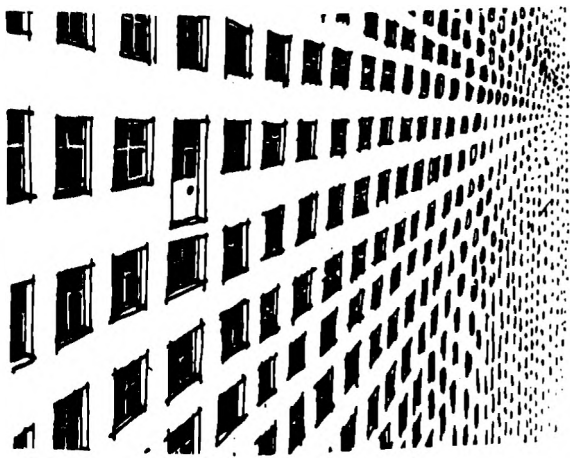
ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΑ κοσμήματα,
κεραμικά, φυσικά γυαλιά, ταμπλώ,
καδρέπτες και ρούχα σε πολύ
καλές τιμές.

Πλουτάρχου 43
(Σκαλακία Τελεφερίκ Λυκαβηττού)

ΤΗΛ. 7235 827

ΕΝΑ ΕΙΔΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Της Ράνιας Κλουτσινιώτη

«Η απολυταρχία, βασικό χαρακτηριστικό της αρχιτεκτονικής του 20ου αιώνα δεν είναι προϊόν μόνο των κοινωνικοπολιτικών συστημάτων. Είναι τυφλή πίστη στην πρόοδο, μυθολογία της τεχνικής και της επιστήμης, μαγεία των μεγάλων αριθμών που σχετίζονται με τη δημογραφική άνοδο».

Από τη διακήρυξη των Πολωνών αρχιτεκτόνων της ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ.

ΤΩΡΑ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΦΟΣ

Είναι απεριόριστος ο αριθμός και μοναδική η οξυγόνωση των καθημερινών προβλημάτων που έχουν να αντιμετωπίσουν τα 3,5 εκατομμύρια άτομα που ζουν παγιδευμένοι στην περιοχή της πρωτεύουσας. Τα τελευταία χρόνια, η συνεχιζόμενη ραγδαία υποβάθμιση συνθηκών ζωής και εργασίας μορφοποιείται στη συνείδηση του Αθηναίου πολίτη από το φαινόμενο του νέφους. Φαινόμενο που του προσδιορίζει — πέρα απ' όλα τα υπόλοιπα — τον τρόπο και τη δυνατότητα να αναπνέει.

Η ατμοσφαιρική ρύπανση — και ιδιαίτερα η οριακή-της κατάσταση ΝΕΦΟΣ — είναι μία από τις όψεις της ολικής καταστροφής του περιβάλλοντος στην πόλη. Ός στοιχείο αιχμής — που βιώνεται με ιδιαίτερα έντονα ψυχολογικά χαρακτηριστικά — αποτελεί ίσως μίαν ευκαιρία για το ξεπέρασμα της απάθειας και της ανεκτικότητας, μίαν ευκαιρία για να επανατοποθετηθούν όλες οι αξίες που συνδέονται με το όραμα της μεγάλης αστικής συγκέντρωσης και της ανάπτυξης. Αξίες στις οποίες είναι δέσμιος τόσα χρόνια ο ελληνικός λαός.

Τώρα μάλιστα που πνέει ακόμη σχετικά αμόλυντος ο άνεμος της αλλαγής και που ελπίδες για την ανανέωση της ατμόσφαιρας έχουν γεννηθεί, και όχι χωρίς λόγο. Στις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης για τα θέματα περιβάλλοντος αναφέρεται ότι: «Θα δοθεί το βάρος στην πρόληψη και λιγότερο στη θεραπεία» και ακόμη: «Ειδικά για το νέφος, καθώς και άλλα προβλήματα αιχμής, δε θα διστάσουμε να πάρουμε οποιοδήποτε μέτρο κριθεί απαραίτητο χωρίς καμία ταλάντευση».

Το ότι η εμφάνιση του νέφους δεν είναι τυχαία είναι φανερό. Αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο και... δίνει χαρακτήρα σε όλες τις μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις, σε παγκόσμια κλίμακα, με περισσότερο ή λιγότερο έντονα χαρακτηριστικά. Εύκολα γίνεται κατανοητό ότι επειδή αποτελεί δομικό συστατικό-τους δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με συνήθεις μεθόδους, τις λεγόμενες τεχνικές.

Η ελληνική Δεξιά, που φέρει όλο το βάρος και την ευθύνη για το είδος της δικής-μας ανάπτυξης, παρακολούθησε αμέτοχα — δίχως ποτέ να λάβει μέτρα — την πορεία της εξέλιξης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης σε νέφος. Όταν... επιτέλους έκανε την εμφάνισή-του, άρχισε να προετοιμάζει ένα θεσμικό πλαίσιο αργά αλλά σταθερά (!) —, ενώ παράλληλα χρειάστηκε να πάρει κάποια έκτακτα μέτρα — π.χ. το κλείσιμο του εργοστασίου της ΔΕΗ στο Κερατσίνι — και κυρίως φρόντισε να εναποθέσει τις ελπίδες-μας για ένα κυριολεκτικά καλύτερο αύριο στις μετεωρολογικές συνθήκες ή στην πτώση-της... Όσον αφορά στην αποκάλυψη των αιτιών και των επιπτώσεών-τους; Δεν την απασχόλησαν παρά ελάχιστα και αυτό μέσα στα όρια των στενών υπηρεσιακών πλαισίων, πόσο μάλλον σε πλαίσια πληροφόρησης του λαού...

Η κληρονομιά είναι όντως βαριά. Γιατί εκτός από το ίδιο το νέφος, δεν είναι βεβαίως γνωστοί ούτε οι συσχετισμοί των συνθηκών — ρυπαντικών πηγών, διάχυσης των ρυπαντών, κλιματολογικών δεδομένων και άλλων αιτιών — κάτω από τις οποίες δημιουργείται.

ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΦΥΣΗΘΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ

(Από το track της περσινής πορείας προς το Λυκαβηττό, που οργάνωσε η αυτόνομη φράξια ΓΚΑΧ - ΓΚΟΥΧ).

Για να κάνουμε τί; Να διώξουμε το νέφος ή ίσως και τη μοναξιά; Δυστυχώς — ή ευτυχώς — τα δύο σκέλη του εγχειρήματος είναι απόλυτα συναρτημένα. Καθώς η όποια δράση, που θα στοχεύει στην εξόντωση του νέφους, δεν μπορεί παρά να το καταπολεμά ως ένα — και όχι το μοναδικό — από τα συστατικά φαινόμενα των μεγάλων αστικών συγκεντρώσεων. Τρόπος που τελικά οδηγεί στην αμφισβήτηση — μέχρι την τελική πτώση-του — του υπαρκτού μοντέλου παραγωγής και κατανάλωσης που διέπει την κοινωνία-μας, κατ' εξοχήν κοινωνία της ιδιώτευσης και της μοναξιάς.

Προς το παρόν είναι επείγον να διερευνηθούν οι μέθοδοι που μπορεί να οδηγήσουν στην άμβλυση των φαινομένων αιχμής, αφού βέβαια μελετηθεί το ίδιο το νέφος και οι συσχετισμοί των συνθηκών που το δημιουργούν. Είναι επίσης επείγον, να γίνει κατανοητό ότι, η επιτυχία της προσπάθειας συναρτάται απόλυτα από το βαθμό της κοινωνικής συναίνεσης, που θα εξασφαλισθεί και που θα λειτουργήσει ως καταλυτικός παράγοντας για την αποτελεσματικότητα των μέτρων.

Το εάν οι μέθοδοι αυτοί μπορεί να ανοίξουν το δρόμο για την άρση του προβλήματος και να μετατρέψουν την αναζήτηση της κοινωνικής συναίνεσης σε ουσιαστική συμμετοχική διαδικασία — με τα σπέρματα ανατρεπτικού χαρακτήρα που ενέχονται σε αυτή — θα εξαρτηθεί από:

- το βαθμό ανοιχτής και πολύπλευρης πληροφόρησης του κοινού, που θα διασφαλισθεί, και
- τον τρόπο με τον οποίο θα παίρνονται οι αποφάσεις.

Επειδή το άνοιγμα τέτοιων διαδικασιών αποτελεί πάγια διακηρυκτική αρχή της κυβέρνησης — ως αντιπολίτευση τότε και ως εξουσία σήμερα —, είναι κατανοητό ότι απέναντί-της δημιουργούνται απαιτήσεις για δημοκρατική λειτουργία των παραπάνω προϋποθέσεων, που μόνον αυτή θα επιτρέψει να αποφευχθούν οι αναποτελεσματικές γενικόλογίες και ευχολόγια του είδους: ισόρροπη ανάπτυξη, ή βιομηχανική ανάπτυξη συμβαδίζει με την οικολογική ισορροπία, κ.ά..

Με μια τέτοια αντίληψη, όλες οι ενέργειες και μέτρα — ακόμη και τα μέτρα έκτακτης ανάγκης — αποκτούν αριστερή προοπτική, δηλαδή τη μοναδική δυνατότητα διεξόδου από το αδιέξοδο. Έχοντας το πρόσθετο πλεονέκτημα ότι μόνον έτσι απρφεύγονται οι βεβιασμένες ενέργειες, που εκτός του ότι δεν τείνουν προς την επιθυμητή κατεύθυνση — που είναι η κατάργηση του προβλήματος —, αντίθετα καταλήγουν σε — ανεπιτρεπτή πλέον — σπατάλη χρόνου και οικονομικών πόρων, μέτρα που δεν έχουν μακρόχρονο αποτέλεσμα. Πολύ σωστά ο υπουργός Χωροταξίας τόνισε, σε τηλεοπτική-του συνέντευξη, ότι «το νέφος είναι πολιτικό» πράγμα που μεταφράζεται στο ότι το σύνολο των μέτρων — έκτακτων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων — οφείλει να απορρέει από συνολική πολιτική αντίληψη.

Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ Η... ΠΡΟΛΗΨΗ-ΤΗΣ

Η εντύπωση που επικρατεί ότι τα κύρια αίτια της ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι η (μεγάλη) βιομηχανία, το (ιδιωτικό) αυτοκίνητο και η κεντρική θέρμανση, χωρίς να είναι λάθος, είναι απλουστευτική. Με την έννοια ότι, τα μέτρα που πρέπει να λάβει κανείς για την καταπολέμηση έστω αυτών των τριών αιτιών, θίγουν ζωτικά χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί αυτή η πόλη — και κατ' επέκταση το ίδιο το παραγωγικό σύστημα — η δε αναίρεσή-τους — των αιτιών — έχει σοβαρές επιπτώσεις στις δραστηριότητες και τα ιδιωτικά συμφέροντα όλων των στρωμάτων του πληθυσμού.

Παράδειγμα πρώτο. Σε παλιότερες κυβερνητικές εξαγγελίες αλλά και στα μέτρα για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της 15ης Ιανουαρίου του 1982, αναφέρεται ότι:

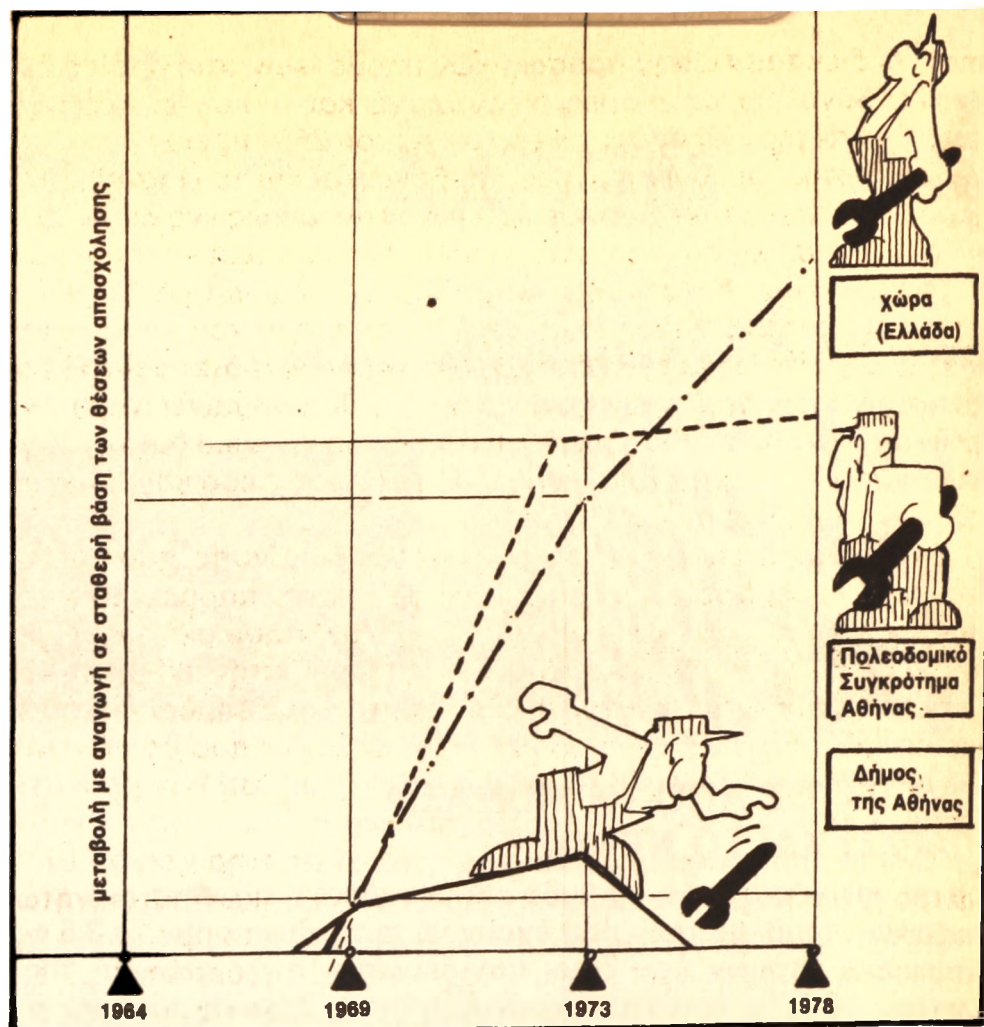
- θα απομακρυνθούν από την περιοχή της πρωτεύουσας οι χρήσεις και λειτουργίες υψηλής τοπικής ρύπανσης, και ότι
- θα γίνει μελέτη και χρονοδιάγραμμα για την απομάκρυνση από την Αττική των ιδιαίτερα οχληρών βιομηχανιών.

Ως χρονικός ορίζοντας για την εφαρμογή των «μέτρων αντιρρύπανσης», στα οποία ανοίκουν οι δύο προηγούμενες δέσμες, ορίζεται το 1982-83, με στόχο «... να προλάβουν την επιδείνωση της σημερινής κατάστασης και ακόμη να εξαλείψουν μόνιμα τις αιχμές της σημερινής περιβαλλοντικής κρίσης...».

Είναι βέβαιο πως η παρουσία μεμονωμένων ρυπαντικών πηγών — άραγε μόνον των 85 βιομηχανιών; — συμβάλλει κατά ένα ποσοστό, είναι άγνωστο το πόσο και το πώς ακριβώς, στη δημιουργία συνθηκών υψηλής τοπικής ρύπανσης και ότι πάντως η απομάκρυνσή-τους θα λειτουργήσει ευεργετικά. Όμως σε ίδιο ποσοστό — ίσως και μεγαλύτερο; — συμβάλλουν η χαμηλή τεχνολογία των χιλιάδων μικρών και μεσαίων βιοτεχνικών εγκαταστάσεων, που βρίσκονται είτε συγκεντρωμένες στο δυτικό τμήμα της πόλης, είτε — ακόμη χειρότερο — διάσπαρτες μέσα στις περιοχές κατοικίας.

Το ότι η εφαρμογή των παραπάνω εξαγγελιών ή έστω η λήψη κάποιων μέτρων δεν είναι απλή υπόθεση και αφορά ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού φαίνεται από τα ποσοστά συμμετοχής του αριθμού των καταστημάτων και των απασχολούμενων στις μικρομεσαίες εγκαταστάσεις σε σχέση με το σύνολο των βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων στην περιοχή της Αττικής.

Χαρακτηριστικά, όπως προέκυψε από πρόσφατες έρευνες στα πλαίσια του ρυθμιστικού σχεδίου της Αθήνας, το ποσοστό των βιομηχανιών που απασχολούν περισσότερα από 50 άτομα, δεν αποτελεί παρά μόνον το 1,5% του συνόλου των βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων και ότι σε αυτές εργάζεται περίπου το 30 - 35% των απασχολούμενων με τον κλάδο. Άλλωστε ο μέσος όρος των απασχολούμενων σε όλες τις βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες, στην περιοχή της πρωτεύουσας, ήταν το 1978 — στοιχεία επίσημης απογραφής — 5,95 άτομα ανά μονάδα, αριθμός που επιπρόσθετα μειώθηκε σε σχέση με αυτόν του 1973. Φαινόμενο από το οποίο αν εξεταστεί η στασιμότητα που παρατηρήθηκε, την ίδια πενταετία 1973 - 1978, στη βιομηχανική απασχό-

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Εξέλιξη του αριθμού των (απασχολήσεων) στους κλάδους της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας, στη χώρα, στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας και στο δήμο της Αθήνας. 1969-1973-1978. Πηγή: ESYE.

ληση, συνάγεται ότι μετατοπίστηκαν εκτός της περιοχής πρωτεύουσας μονάδες που έχουν μεγάλη απασχόληση — ή και τμήματους εκσυγχρονίστηκε — και ότι αντιθέτως ιδρύθηκαν νέες μονάδες με μικρή απασχόληση, αφού αυξήθηκε σημαντικά ο απόλυτος αριθμός-τους.

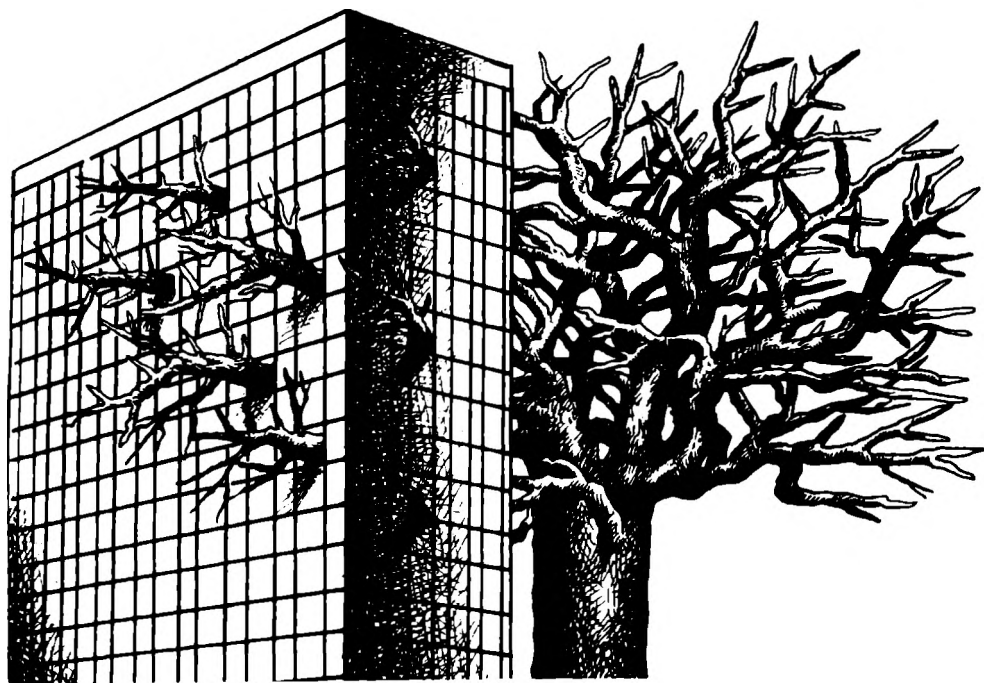
Τα παραπάνω φαινόμενα γίνονται ακόμη περισσότερο έντονα και χαρακτηριστικά, αν εξεταστούν οι μονάδες που παράγουν καταναλωτικά προϊόντα και που λειτουργούν σχεδόν σε οικογενειακή βάση. Πρόκειται για τα προϊόντα που σχετίζονται με τις άμεσες ανάγκες του κοινού και που η μεταφορά των εγκαταστάσεων στις οποίες παράγονται, σε άλλη περιοχή της χώρας, θα επιβαρύνει — ίσως ανατιολόγητα — το κόστος-τους.

Επομένως η πολιτική που θα ασκηθεί σε όσες από τις βιομηχανίες και βιοτεχνίες συμβάλλουν στη ρύπανση — και όχι μόνο την ατμοσφαιρική — δεν μπορεί παρά να συνδυαστεί με την προσπάθεια για εξυγίανση της κατανομής των χρήσεων και των λειτουργιών σε όλη την πόλη. Προσπάθεια που απαιτεί συνολική ρύθμιση, άρα και αντίστοιχο χρόνο, δεδομένου ότι η πολιτική αυτή θα έχει οικονομικές συνέπειες σε σημαντικά στρώματα μικροϊδιοκτητών και εργαζομένων και σοβαρότατες επιπτώσεις στην απασχόληση του πληθυσμού της Αθήνας και επομένως στον τόπο κατοικίας-του, στο σύστημα μετακινήσεων, κτλ...

Παράδειγμα δεύτερο. Η εκ περιτροπής μετακίνηση, τις εργάσιμες μέρες, των μονών και ζυγών ιδιωτικών αυτοκινήτων, που άρχισε να εφαρμόζεται πρόσφατα ως μέτρο έκτακτης ανάγκης, με τη σειρά-της λειτουργεί ευεργετικά στη βεβαρυμένη ατμόσφαιρα της Αθήνας. Κατά πόσο ποσοστό; Άγνωστο.

Άγνωστο κατά μείζονα λόγο, δεδομένου ότι η πιο πρόσφατη εικόνα που διατίθεται για το μέγεθος και το είδος των μετακινήσεων, στην περιοχή της πρωτεύουσας, ανάγεται στο... 1972. Παρ' όλα αυτά, αν συγκριθούν, με τα παλιότερα στοιχεία, ορισμένες επιμέρους μετρήσεις, που έγιναν τα τελευταία δύο χρόνια, προκύπτει ότι η ποσοστιαία σύνθεση του είδους των μετακινήσεων, που γίνονται σε μια τυπική καθημερινή μέρα, δεν πρέπει να έχει ανατραπεί ποιοτικά. Επομένως παρ' όλο που η ποσοτική-τους διάσταση έχει πολλαπλασιαστεί, είναι δυνατό να διακινδυνεύσουμε ορισμένες παρατηρήσεις.

Συγκεκριμένα φαίνεται ότι το 65 με 70% του συνολικού αριθμού των μετακινήσεων που γίνονται σε μια τυπική καθημερινή μέρα, έχουν προέλευση την κατοικία και προορισμό τον τόπο εργα-

σίας και διεκπαιρέωσης προσωπικών υποθέσεων στις οποίες δεν περιλαμβάνονται οι αγορές, η αναψυχή και οι κοινωνικές σχέσεις. Από αυτές ένα ποσοστό της τάξης του 25% πρέπει να γίνονται με ιδιωτικό αυτοκίνητο (περιλαμβάνονται και τα φορτηγά) και μοτοσυκλέτα ιδιωτικής χρήσεως, ενώ αντιστοίχως ένα 65 με 70% γίνεται με αστική συγκοινωνία, σχολικά λεωφορεία και πούλμαν.

Το 1972, ο μέσος χρόνος μετακίνησης για τα ιδιωτικά αυτοκίνητα και τις μοτοσυκλέτες ιδιωτικής χρήσης, από τον τόπο κατοικίας στον τόπο εργασίας, ήταν τρεις φορές μικρότερος από τον αντίστοιχο των δημοσίων συγκοινωνιών. Που σημαίνει ότι, αν τηρούνται περίπου οι ίδιες αναλογίες, στο ίδιο χρονικό διάστημα γίνονται το 77% των μετακινήσεων με τα πρώτα μέσα και μόνον το 15% με τα δεύτερα.

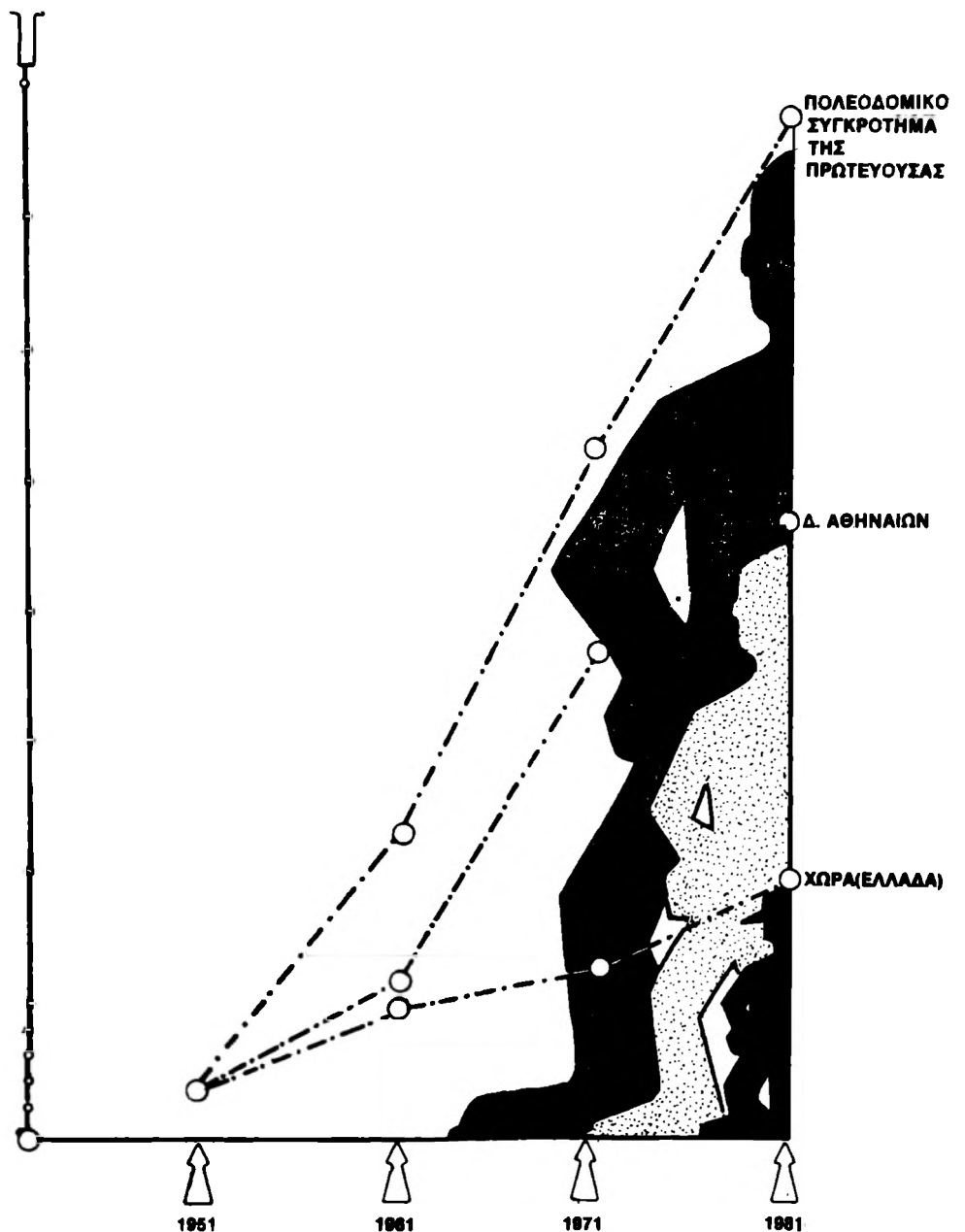
Είναι φανερό ότι η εκθετική αύξηση της ρύπανσης, που οφείλεται στην κυκλοφορία, συνδέεται με το χρόνο, παράμετρος που πρέπει να αποδοθεί κατ' ευθείαν στην κυκλοφοριακή συμφόρηση. Θα πρέπει λοιπόν οι ενέργειες να τείνουν στην αναίρεση του αιτίου, δηλαδή στην αύξηση της ταχύτητας των δημοσίων μέσων μεταφοράς, στην περιοχή του κέντρου, πράγμα που μαθηματικά θα οδηγήσει αυτό μόνο-του σε ουσιαστική μείωση των μετακινήσεων με ΙΧ.

Όλα τα παραπάνω σημειώνονται για να υποστηριχτεί ότι με το μέτρο περιορισμού της κυκλοφορίας των ιδιωτικών αυτοκινήτων πιθανόν να μην αντιμετωπίζεται παρά ελάχιστα το πρόβλημα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ενώ αφήνεται να πιστεύεται η αντίθετη άποψη. Και μάλιστα τη στιγμή που, με δεδομένες τις κυκλοφοριακές συνθήκες, τα 2/3 των μετακινήσεων γίνονται για λόγους απόλυτης ανάγκης. Το να επιβάλλονται πρόσθετοι περιορισμοί και δυσκολίες στον κάτοικο μιας πόλης, που ο τρόπος λειτουργίας και οργάνωσής-της του... εξασφαλίζει όλες τις υπόλοιπες και από όλα τα είδη, δίχως συγκεκριμένο και μετρήσιμο αποτέλεσμα, είναι ίσως υπερβολικό.

Ας κρίνουμε άλλωστε από την πρόσφατη και πρώτη εμπειρία: — Με μείωση κατά 30% της παραγωγής των μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, που εκπέμπουν αέρια απόβλητα,

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Μεταβολή του πληθυσμού της χώρας, του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας και του δήμου της Αθήνας τα τελευταία τριάντα χρόνια. Πηγή: ESYE.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Μεταβολή των πυκνοτήτων κατοίκησης, σε χαρακτηριστικούς δήμους του λεκανοπεδίου της Αθήνας. 1961, 1971, 1981.

Πηγή: μελέτη κεντρικής περιοχής Αθήνας γρ. Θύμιος Παπαγιάννης και συνεργάτες.

- με ουσιαστική κατάργηση της κεντρικής θέρμανσης, δεδομένου ότι το κοινό ανταποκρίθηκε πλήρως στην κυβερνητική πρόσκληση, και

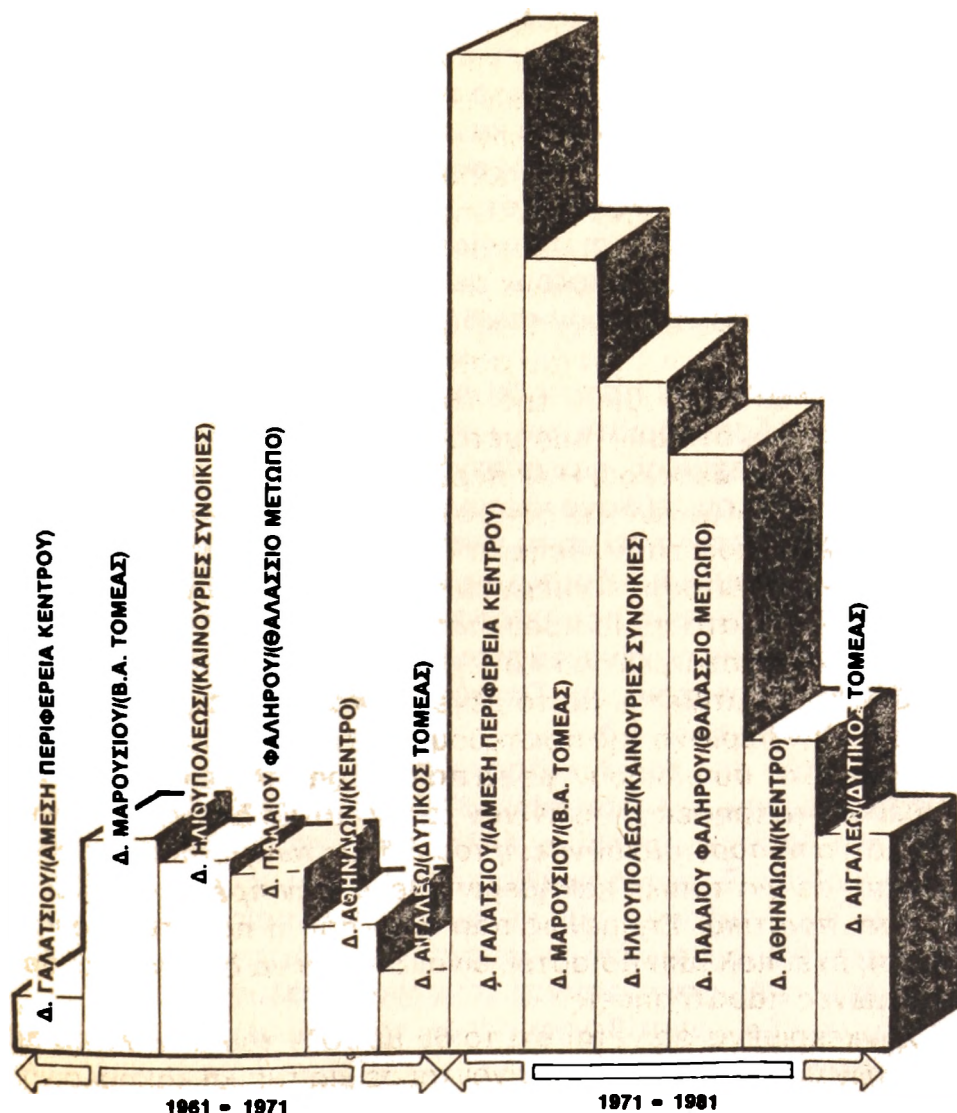
- με εξαφάνιση του ιδιωτικού αυτοκινήτου από την αγορά, αφού δεν κινήθηκαν παρά ελάχιστα από τα με μονό αριθμό αυτοκίνητα την πρώτη μέρα. Το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών βιάστηκε να ανακοινώσει ότι παρατηρήθηκε μείωση των ποσοστών, στους ρυπαντές που μετρώνται, της τάξης του 20% — πράγμα που αμφισβητήθηκε από τις μετρήσεις του Αστεροσκοπείου Αθηνών (βλ. ΒΗΜΑ της 29.11.81). Και όλα αυτά δίχως να είναι δυνατόν, αφού δεν υπάρχουν στοιχεία συγκριτικής έρευνας, ο έλεγχος των θετικών — ή και αρνητικών — επιπτώσεων που μπορεί να είχε η μεταβολή ορισμένων ατμοσφαιρικών συνθηκών.

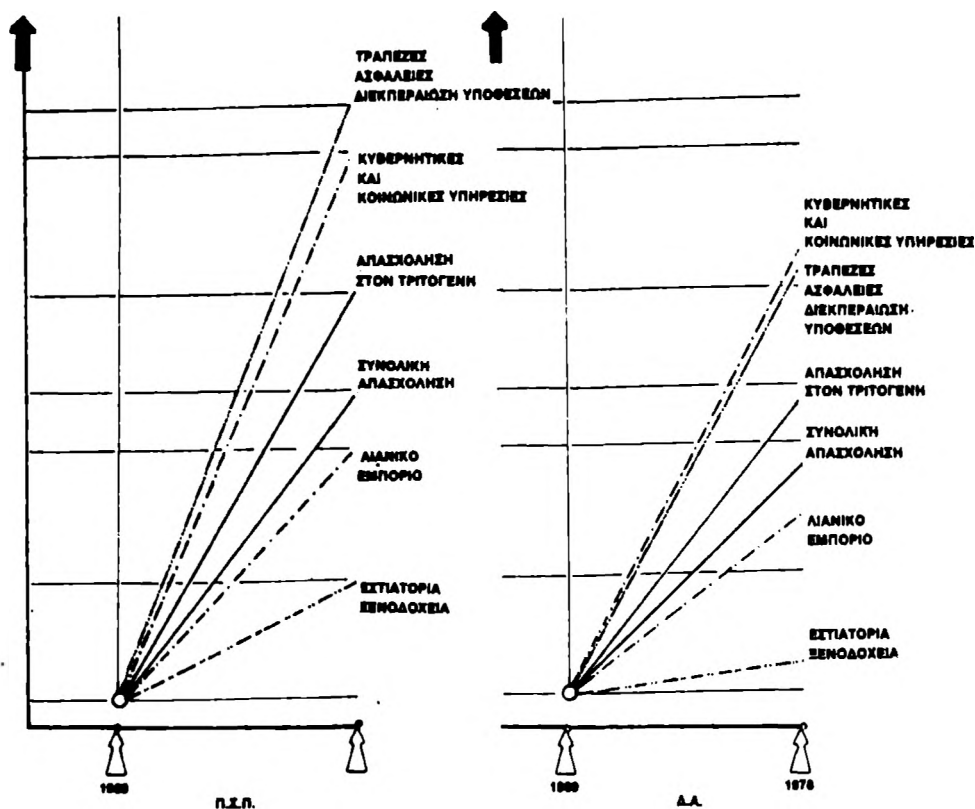
Πολλές φορές οι καθημερινές ανακοινώσεις και μέτρα, όταν δεν διευκολύνουν την κατανόηση των προβλημάτων, επιτείνουν τη σύγχυση και μπορεί μακροπρόθεσμα να λειτουργήσουν ακόμη και αρνητικά.

ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΘΟΥΝ

Εκτός από μεμονωμένες και οριακές περιπτώσεις ρυπαντικών πηγών, οι όποιες αποφάσεις για την τύχη των υπόλοιπων δεν επιτρέπεται να καθοριστούν από την πίεση συναισθηματικών φορτίσεων. Το να υποχρεωθούν να μετακινηθούν μέσα στην περιοχή της πρωτεύουσας ή να απομακρυνθούν οριστικά από αυτήν, να εκσυγχρονιστούν ή να εφαρμοστεί τεχνολογία αντιρύπανσης δεν μπορεί παρά να αποφασιστεί με γνώμονα τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου.

Είναι απαραίτητο να διατυπωθεί ένα πολιτικό όραμα για το μέλλον και τη λειτουργία αυτής της πόλης, που θα στηρίζεται στη βούληση να εξυπηρετηθεί ο πληθυσμός-της και ιδιαίτερα το τμήμα-του που υποεξυπηρετείται πλήρως και που δεν είναι άλλο από τις τάξεις με χαμηλά εισοδήματα.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Εξέλιξη του αριθμού των απασχολήσεων σε διάφορους κλάδους στο πολεοδομικό συγκρότημα και στο δήμο της Αθήνας. 1969-1978. Πηγή: ESYE.

Είναι δύσκολο, τουλάχιστον για το άμεσο μέλλον (!), να οραματιστεί κανείς μian Αθήνα με... 500.000 κατοίκους και επομένως με προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης κατά πολύ λιγότερο οξυμένα. Τη στιγμή μάλιστα που εξακολουθεί να μεγαλώνει και που θεωρήθηκε ως *ποιοτικά διάφορη ένδειξη* το γεγονός ότι ο ετήσιος δείκτης αύξησης του πληθυσμού-της — που είναι πάρα πολύ μεγάλος — παρουσίασε ελαφρά κάμψη την τελευταία δεκαετία, για πρώτη φορά στην νεότερη ιστορία-της.

Αποτελεί επομένως πολιτική αφέλεια να υποστηριχτεί ότι τα προβλήματά-της θα επιλυθούν όταν... γυρίσουμε όλοι σπίτια-μας (εννοείται στη χώρα). Αναμφισβήτητο ο στόχος είναι πολύ ωραίος και ο μόνος αποτελεσματικός. Δυστυχώς όμως, ανεξάρτητα με την πολιτική αποκέντρωσης που θα ασκηθεί, ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΑΘΗΝΑ ΘΑ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ και να οξύνεται για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Εκείνο που μπορεί να καταπολεμηθεί είναι οι *αιτίες της έλξης* που ασκεί η πρωτεύουσα στον πληθυσμό της χώρας και του εξωτερικού, με στόχο τη συνεχή μείωση του δείκτη με τον οποίο αυξάνεται ο πληθυσμός-της μέχρι τουλάχιστον την τελική σταθεροποίησή-του.

Ας μή θεωρηθεί πως το παραπάνω εγχείρημα είναι εύκολο. Τελειώς ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα από τα μέτρα που συνεπάγεται ο παραπάνω στόχος, μόνον όσο αφορά στην πολιτική που πρέπει να ασκηθεί στην περιοχή της Αθήνας στον τομέα της οικοδομής: σταμάτημα κάθε οικοδομικής δραστηριότητας για παραγωγή νέων κατοικιών, πολιτική στέγασης για τις λαϊκές τάξεις, πολιτική ενοικίων, σταμάτημα κάθε είδους επέκτασης του σχεδίου πόλεως, μείωση των συντελεστών δομήσεως, πολιτική δέσμευσης όλων των άκτιστων οικοπέδων, ειδικές ρυθμίσεις για όλα τα οικοπέδα που είναι χτισμένα δίχως να έχει εξαντληθεί ο συντελεστής δόμησης, κτλ... Μέτρα που εν τέλει καταλήγουν στο ότι *πρέπει να εξυγιανθούν όλες οι σημερινές περιοχές κατοικίας της Αθήνας και να σταματήσει η διάκρισή-τους σε υποβαθμισμένες — για τους πολύ εργαζόμενους — και λιγότερο υποβαθμισμένες — βεβαίως, για τους λιγότερο εργαζόμενους...*

Άλλωστε από μόνη-της, ή — μέχρι σήμερα — συνεχιζόμενη αύξηση του οικιστικού αποθέματος στην περιοχή της Αθήνας, αυξάνει το συγκεντρωτικό χαρακτήρα-της, αφού προστίθενται στην αγορά-της νέες επενδύσεις.

Ας σημειωθεί ότι δεν είναι μόνον η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων βιομηχανίας, βιοτεχνίας, χονδρεμπορίου κτλ. που προκαλούν αυξημένη ατμοσφαιρική ρύπανση, αλλά και η *υπερσυγκέντρωση εμπορίου και υπηρεσιών*.

Στο κέντρο της Αθήνας όπου η υπερσυγκέντρωση όλων των παραπάνω δραστηριοτήτων έχει φτάσει σε ανεπίτρεπτα όρια, εί-

ναι προφανές ότι η ανάγκη για προσέγγισή-τους από τους εργαζόμενους και από τους εξυπηρετούμενους πολίτες προκαλεί κυκλοφοριακή συμφόρηση. Η ίδια η υπερσυγκέντρωσή-τους — που σημαίνει ότι εξυπηρετούν και εξυπηρετούνται από όλη την Αθήνα και την υπόλοιπη χώρα —, έχει ως πρόσθετο αποτέλεσμα τη διακίνηση, προς και απ' αυτόν το χώρο, πρωτογενών υλικών και παραγομένων αγαθών, καθώς επίσης και την υπερβολική ψηλή ένταση απασχόλησης, που εκφράζεται με αυξημένους συντελεστές εκμετάλλευσης του χώρου.

Ας προστεθεί λοιπόν στην κυκλοφοριακή συμφόρηση και η παγίδευση του αέρα — έστω σε μικροκλίμακα — που προκαλείται από το κτιστό και το ανθρώπινο περιβάλλον, που έχουν ως αποτέλεσμα την ολική αλλοίωση των κλιματολογικών συνθηκών. Όπου το χειμώνα προστίθενται και οι επιπτώσεις από τη θέρμανση όλων αυτών των χώρων...

Και τίθεται το καίριο ερώτημα. Εκτός από την πολιτική για αποκέντρωση, στην υπόλοιπη χώρα, των δραστηριοτήτων που δεν εξυπηρετούν τον πληθυσμό της Αθήνας, με τί τρόπο πρέπει να αντιμετωπιστεί η εξυπηρέτηση του τελευταίου. Με διευκόλυνση των μετακινήσεων για εργασία και υπηρεσίες προς το μοναδικό κέντρο από το οποίο εξυπηρετείται σήμερα; Που επιπρόσθετα συνεπάγεται και τη μείωση του ελεύθερου χρόνου-του; Ή μήπως θα μπορούσε να ασκηθεί πολιτική για *αποκέντρωση του κέντρου-της στην ίδια τη δική-της περιφέρεια*, με στόχο τη μείωση της ανάγκης για μετακινήσεις, σε όσο βαθμό είναι αυτό δυνατό;

Το ερώτημα είναι πράγματι καίριο. Σημαίνει ότι αντί να συνεχιστεί η *πολιτική έργων* — που συνήθως είναι κυκλοφοριακού χαρακτήρα — θα πρέπει αντιθέτως να ασκηθεί *πολιτική ρυθμίσεων*, ώστε να κατανεμηθούν ισόρροπα οι θέσεις εργασίας και εξυπηρέτησεων στη γειτονιά, στους Δήμους και τις ευρύτερες λειτουργικές ενότητες, που θα αντιστοιχούσαν στη δευτεροβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση.

Σημαντικότερος παράγοντας που επιτείνει την ατμοσφαιρική ρύπανση είναι οι *μεγάλες πυκνότητες κατοίκησης*, που διατάσσονται σε συγκεντρικούς κύκλους γύρω από το κέντρο. Έως σήμερα το σύστημα από μόνο-του, λειτουργώντας, σε ένα βαθμό, ορθολογικά έτεινε να μειώνει τις μεγάλες ακτίνες εξυπηρέτησης και τις εξ αυτών προκαλούμενες μετακινήσεις. Βέβαια τώρα που το περιβάλλον έχει επιβαρυνθεί υπερβολικά, παρατηρούνται και φαινόμενα αύξησης της πυκνότητας κατοίκησης, όχι κατ' ανάγκη σε συγκεντρικούς κύκλους (πχ. βορειοανατολικά προάστεια), αλλά σε νέες περιοχές που με τη σειρά-τους υποβαθμίζονται.

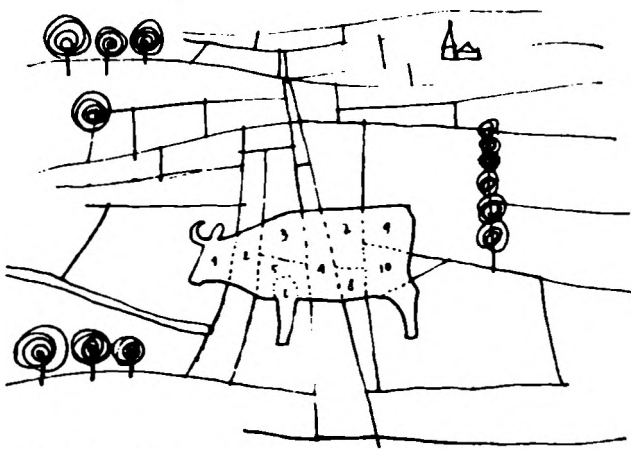
Ο μεγάλος συντελεστής εκμετάλλευσης, που για την Αθήνα σημαίνει ψηλή και σε συνεχή σύστημα δόμηση, παγιδεύει σε μικροκλίμακα την κυκλοφορία του αέρα. Η σε ορισμένες ώρες μετακίνηση του πληθυσμού από και προς αυτές τις περιοχές κατοικίας, η πλήρης έλλειψη κοινόχρηστων χώρων και του ευεργετικού — για την απάλυνση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης — πράσινου, καθώς και η έλλειψη σχολείων και λοιπών κοινωνικών εγκαταστάσεων, που εξαναγκάζουν σε πρόσθετες μετακινήσεις, διευκολύνουν και δημιουργούν συνθήκες ψηλής ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Αν στα παραπάνω προστεθεί η ανάμειξη λειτουργιών και πάσης φύσεως δραστηριοτήτων, κατοικίας και βιοτεχνίας, μερικές φορές και βιομηχανίας, που αποτελούν συστατικά φαινόμενα του αθηναϊκού χώρου, εύλογα ακούγονται απόψεις του είδους ότι πρέπει να... μετακινηθεί αυτή η πόλη. Όσο εύλογες όμως κι αν φαίνονται παραμένουν δυστυχώς άστοχες για τους πολλούς και ευνοούν μόνο αυτούς που μπορούν να κερδοσκοπήσουν σε βάρος των υπόλοιπων, δίνοντάς-τους π.χ. τη δυνατότητα να «αξιοποιήσουν» τις υπώρειες της Πεντέλης και της Πάρνηθας, του κάμπου των Μεσογείων, κ.ά.

Γιατί εκτός από το ότι καταστρέφεται ό,τι στοιχείο ανακουφιστικού πράσινου έχει απομείνει σ' αυτή την πόλη, δίνεται η εντύπωση ότι θα δημιουργηθούν καλές περιοχές κατοικίας... Όχι όμως για όλους. Σ' αυτές που θα παραμείνουν *υποβαθμισμένες* — εάν δεν εξυγιανθούν — θα κατοικήσουν κάποιοι πολίτες δεύτερης κατηγορίας, που υποχρεωμένοι, όπως οι σημερινοί, θα αντέχουν να κρατούν την αναπνοή-τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα... και θα προστίθενται στους προηγούμενους ενώ η πόλη θα εξακολουθήσει να μεγαλώνει και τα προβλήματά-της να σωρεύονται.

ΤΑ ΝΕΦΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΦΟΥΣ

του Μιχάλη Μοδινού

Οικολογική συνειδητοποίηση

Στα όσα ολίγα ακολουθούν, το «νέφος» ελάχιστα θα θεωρηθεί από τη σκοπιά της φυσικοχημικής-του σύστασης, των αποπειρών που γίνονται για την περιγραφή-του ή των μετεωρολογικών και άλλων συνθηκών που οδήγησαν στη σχεδόν μόνιμη εγκατάσταση-του στον Αττικό ουρανό. Ό,τι μας απασχολεί περισσότερο είναι η βαθμιαία συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι το νέφος αποτελεί μια από τις κύριες δυσλειτουργίες του παραγωγικού-μας συστήματος, μια από τις ενδείξεις κατάρρευσης ενός εκτεταμένου ανθρωπογενούς οικοσυστήματος όπως το λεκανοπέδιο Αττικής και — κυρίως — μια δυσοικονομία προερχόμενη από την ανορθολογική κατανομή ανθρωπίνου δυναμικού, κεφαλαίων και δραστηριοτήτων μέσα στο χώρο.

Τα τελευταία χρόνια γίναμε, λοιπόν, μάρτυρες μιας αύξουσας συνειδητοποίησης των προβλημάτων που σχετίζονται με το χώρο, με το περιβάλλον, την ανάπτυξη. Συνειδητοποίησης που βιώθηκε στο πολιτικό επίπεδο με την προσθήκη και «ολίγης προστασίας περιβάλλοντος» στις προεκλογικές εξαγγελίες των κομμάτων, στο κοινωνικό με κάποιες — αναιμικές έστω και ασυντόνιστες — κινητοποιήσεις και στο ατομικό - ψυχολογικό επίπεδο με άφθονη δυσφορία. Κινητοποιήσεις όπως αυτές στην Ελευσίνα, την Πύλο, το Τσιγκέλι Αλμυρού, το Νιοχώρι, κατέδειξαν ότι εκεί όπου οι αναπτυξιακές διαδικασίες παραγνωρίζουν κάποιες αποφασιστικής σημασίας χωροταξικές ή περιβαλλοντικές παραμέτρους, είναι δυνατό να ωριμάσουν κοινωνικά κινήματα με στόχους αποτρεπτικούς ίσως, πάντως «άλλους» από αυτούς που η μέχρι σήμερα αναπτυξιακή λογική συνήθισε να υιοθετεί. Σ' αυτά τα πλαίσια οι επικίνδυνες πλέον διαστάσεις του προβλήματος της ατμοσφαιρικής ρύπανσης της πρωτεύουσας συν το ότι το συγκεκριμένο πρόβλημα βιώνεται καθημερινά από τέσσερα εκατομμύρια ανθρώπους, κατέστησαν το νέφος αρνητικό σύμβολο μιας κοινωνίας που χωρίς να έχει σημαντικά εκβιομηχανισθεί, έχει επιφέρει στο περιβάλλον-της σοβαρότερες καταστροφές από αυτές πολλών προηγμένων βιομηχανικών χωρών. Το κατέστησαν ακόμη την απτή απόδειξη του πασιφανούς πια γεγονότος ότι οι παρατεταμένοι αναπτυξιακοί ρυθμοί της εικοσαετίας που πέρσι έκλεισε, άφησαν έξω από τους υπολογισμούς το τεράστιο κοινωνικό κόστος αυτής της αυξητικής διαδικασίας.

Αναδρομές επί τροχάδην

Η ατμοσφαιρική ρύπανση, μαζί με τη ρύπανση του Σαρωνικού, την ηχομόλυνση, τα έντονα κυκλοφοριακά προβλήματα, την έλλειψη υποδομής, (τεχνικής και κοινωνικού εξοπλισμού), την πολεοδομική αναρχία, την κοινωνική αποσύνθεση και τις ψυχολογικές της προεκτάσεις αποτελούν, λοιπόν τις πλέ-

ον ορατές από τις *δυσοικονομίες* της υπερσυγκέντρωσης κεφαλαίων, πληθυσμού και παραγωγικών ή μη δραστηριοτήτων στο λεκανοπέδιο.

Τα ιστορικά και κοινωνικά αίτια της υπεραστικοποίησης της Αθήνας δεν θα μας απασχολήσουν ιδιαίτερα εδώ. Μας αρκεί να τονίσουμε ότι το ελληνικό μοντέλο συσσώρευσης κεφαλαίου και ανάπτυξης βασίστηκε σε μια διαρκή διαδικασία γεωγραφικής μεταφοράς της στην περιφέρεια παραγόμενης υπεραξίας προς το κέντρο. Όμως αν και η εκβιομηχάνιση θεωρείται γενικά ως το γενεσιουργό αίτιο της υπεραστικοποίησης, θα υπενθυμίσουμε πως η Αθήνα ήδη στο τέλος του 19ου αιώνα ήταν — μετά την Κωνσταντινούπολη — η μεγαλύτερη πόλη των Βαλκανίων¹ παρά τα πολλαπλάσια συνολικά πληθυσμιακά μεγέθη των άλλων Βαλκανικών χωρών και παρά το ότι δύσκολα θα μπορούσε να μιλήσει κανείς για εκβιομηχάνιση της χώρας εκείνη την εποχή. Έτσι η συρροή αγροτικού πληθυσμού και μικροαστικών στρωμάτων στην πρωτεύουσα βάδισε παράλληλα με τη θεαματική διόγκωση του κρατικού μηχανισμού και την πρωτοκαθεδρία του τριτογενούς τομέα². Η μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο επιτάχυνση των διαδικασιών εκβιομηχάνισης συνάντησε ένα δεδομένο πολεοδομικό ιστό στον οποίο οι νεοϊδρυθείσες μονάδες μάταια αποπειράθηκαν να ενσωματωθούν λειτουργικά. Όμως η υπεραστικοποίηση της πρωτεύουσας συνεχίστηκε με υψηλότερους πια ρυθμούς και με κύριο μοχλό την οικοδομική δραστηριότητα, ενώ η ανεξέλεγκτη εγkataστάση μεταποιητικών μονάδων απέληξε σε σχετικούς δείκτες συγκέντρωσης που δεν κάνουν παρά να υποδηλώνουν κατά ένα ειρωνικό τρόπο την κατάρρευση των παραγωγικών δομών της ελληνικής περιφέρειας. Ήδη εδώ και αρκετά χρόνια, η μεταποιητική δραστηριότητα στο λεκανοπέδιο, με οποιουδήποτε δείκτες και αν αποτιμηθεί (ιπποδύναμη, απασχόληση, επενδυμένο κεφάλαιο), ξεπερνά το 50% της συνολικής δραστηριότητας σε επίπεδο χώρας³.

Ακριτή και απρογραμμάτιστη συσσώρευση που οδήγησε σε παραπέρα δυσλειτουργίες του πολεοδομικού ιστού της πρωτεύουσας, σε παραμόρφωση του οικιστικού πλέγματος της χώρας και σε υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος. Διαδικασία που δεν φαίνεται να πλησιάζει το σημείο καμψής-της, μια και η διαρκής συσσώρευ-

ση αιτίων και προϋποθέσεων οικονομικής αύξησης στην πρωτεύουσα δύσκολα επιτρέπει να δημιουργηθούν οι ρωγμές, που θα μορφώσουν μια πιο ξεκάθαρη άποψη του περιφερειακού προβλήματος της χώρας.

Πολώσεις και ασυνέχειες

Με βάση τα πιο πάνω το «νέφος» έπαιξε τελευταία ένα καταλυτικό ρόλο όσον αφορά τη συνειδητοποίηση κάποιων παραφύδων της αναπτυξιακής διαδικασίας που η οικολογική κριτική άρχισε να θεωρεί ως αυτονόητες, ενώ δεν είναι, τουλάχιστον ευρέως. Βεβαίως οι 500 τόνοι μολύβδου, οι 100.000 τόνοι διοξειδίου του θείου και οι 50.000 τόνοι αζώτου που αποδόθηκαν στον αττικό ουρανό την τελευταία δετία δεν σηματοδότησαν απλώς τη μιζέρια αυτού που ο Lefebvre περιέγραψε ως αντίφαση της *κεντρικότητας* και της *τάσης για καταστροφή της πόλης*⁴. Παράλληλα, σε μια σύμπλοκη πορεία εντατικοποίησης αυτό που θα ονομάζαμε αστική προβληματική. Αστική με τη χωρική αλλά και την πολιτική έννοια του όρου που παραπέμπουν υποχρεωτικά στην αντίθεση αστικού - αγροτικού, πόλης - υπαίθρου, κέντρου - περιφέρειας. Αντίθεση που καμιά θεωρητική σύλληψη δεν φαίνεται προς το παρόν να ξεπερνά και που στα καθ' ημάς είναι απλούστατα οξύτερη. Και ίσως ποιοτικά διαφορετική.

Αν και το «νέφος» πέρασε στην τρέχουσα φιλολογία του ημερήσιου Τύπου μόλις το 1977, η ατμοσφαιρική ρύπανση δεν ήταν κάτι το άγνωστο. Απλώς την εποχή εκείνη φαίνεται πως η διαδικασία συσσώρευσης ρυπαντικών πηγών στο λεκανοπέδιο ξεπέρασε κάποιες κρίσιμες τιμές. Θα πρέπει να διευκρινίσουμε στο σημείο αυτό ότι τα περίπλοκα φαινόμενα που συνοδεύουν την ατμοσφαιρική ρύπανση γίνονται καθοριστικά ως προς την τοξικότητά-τους όταν οι ρυπαντές ξεπεράσουν κάποιες τιμές συγκέντρωσης και συνήθως όταν βρεθούν σε κάποιες αναλογίες. Αυτό, σημαίνει πρακτικά, ότι υπάρχουν κρίσιμες χρονικές στιγμές, όπου οι διαδικασίες υπεραστικοποίησης, οδηγούν σε σημεία ασυνεχίας στη συνάρτηση συσσώρευσης ρυπαντικών πηγών — επιπτώσεων στους ζώντες οργανισμούς.

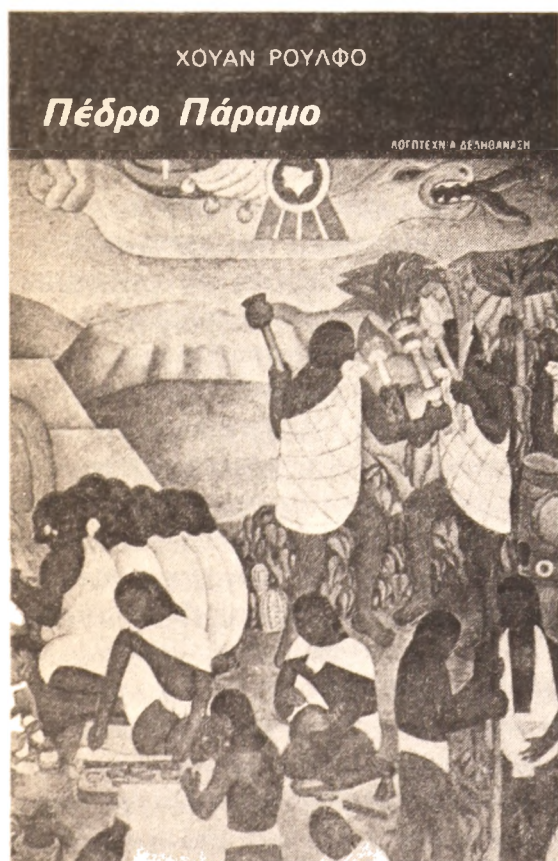
Δηλαδή, ότι αφ' ενός μεν το οικοσύστημα όπου τα ρυπαντικά φαινόμενα συμβαίνουν, παύει να διαθέτει την ικανότητα απαλειφής ή έστω μείωσής-τους σε λογικό χρονικό διάστημα, αφ' ετέρου ότι οι επιπτώσεις πάνω στους ζώντες οργανισμούς αυξάνουν εκθετικά. Η συχνότητα (σχεδόν μονιμότητα) εμφάνισης του νέφους είναι ενδεικτική αυτής της ασυνεχίας. Όμως είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να βρεθεί το κρίσιμο εκείνο σημείο υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού, δραστηριοτήτων και επενδυμένου κεφαλαίου, πέρα από το οποίο οι βασικές πηγές ρύπανσης (αυτοκίνητο, βιομηχανία, κεντρική θέρμανση) δημιουργούν την εφιαλτική κατά-

ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΛΕΝΤΗΣ
Κολοκοτρώνη 15, Αθήνα
τηλ. 32.34.270 - 32.35.241
Γ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
Κ. Μελενίκου 34 - Θεσ/νίκη
τηλ. 212.610

ΣΤΗ ΣΕΙΡΑ
ΛΑΤΙΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

Μαυρομυχάλη 93Α - ΑΘΗΝΑ, τηλ. 36.13.629 - 32.35.241

σταση που ζει καθημερινά ο πληθυσμός της Αθήνας. Ούτε άλλωστε οι συγκρίσεις με ανάλογα φαινόμενα σε άλλες μεγαλουπόλεις μπορούν να οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα, μια και οι μορφές κοινωνικής οργάνωσης, τα καταναλωτικά πρότυπα, η γεωμορφολογία και οι μετεωρολογικές συνθήκες διαφέρουν ριζικά από πόλη σε πόλη.

Πηγές και αίτια

Σε μια πόλη σαν την Αθήνα με τεράστια λειτουργικά προβλήματα και θεαματικές ελλείψεις σε αστική υποδομή, η υπερβολική χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου οδηγεί, σε έντονα κυκλοφοριακά προβλήματα και επομένως, σε αυξημένες τιμές συμμετοχής των ρυπαντών που εκπέμπονται από το δαπανηρότερο των μέσων μεταφοράς (κυρίως οξείδια του αζώτου). Η αναφορά στα κυκλοφοριακά προβλήματα της πρωτεύουσας ξεφεύγει από τα πλαίσια αυτού του σημειώματος, όμως η συμμετοχή του ΙΧ στο σχηματισμό της φωτοχημικής ρύπανσης δεν είναι το λιγότερο σημαντικό απ' τα προβλήματα αυτά. Γεγονός είναι ακόμη ότι ο επταπλασιασμός του αριθμού των ΙΧ μέσα σε μια 10ετία που πόσο προβλήθηκε κατά την προεκλογική περίοδο από την προηγούμενη κυβέρνηση, σίγουρα δεν επέλυσε πολλά προβλήματα παρά την αναγωγή του αυτοκινήτου σε σύμβολο της οικονομικής αύξησης και του νέου τρόπου ζωής.

Η κακή οδήγηση, η αλόγιστη χρήση-του, η έλλειψη κατάλληλου οδικού δικτύου, η ανορθολογική κατανομή λειτουργιών μέσα στην πόλη διογκώνουν τα προβλήματα και αυξάνουν απλούστατα τη συμμετοχή των εκπομπών του αυτοκινήτου στο σχηματισμό του νέφους. Προκαλεί έτσι ερωτηματικά η στάση των κομμάτων της μέχρι προτινος αντιπολίτευσης (κυρίως του ΚΚΕ) που συχνά θεωρούσαν τη βιομηχανία ως σχεδόν αποκλειστικό υπεύθυνο για την ατμοσφαιρική ρύπανση.

Και αν το κυκλοφοριακό θέτει σοβαρά προβλήματα κοινωνικής ψυχολογίας, μεταβολών στις μορφές κοινωνικής οργάνωσης, αλλαγής καταναλωτικών προτύπων και έλλειψης προσαρμογής των αγροτικών μαζών, που συνεχίζουν να εισρέουν στην Αθήνα, στον αστικό τρόπο ζωής, η κεντρική θέρμανση και η βιομηχανία θέτουν άλλης μορφής προβλήματα. Έτσι αν και η αντικατάσταση του μαζούτ της κεντρικής θέρμανσης το '77, περιόρισε σημαντικά τη συμμετοχή του διοξειδίου του θείου στη σύνθεση της ρύπανσης, δεν στάθηκε ικανή — όπως αποδείχτηκε στη συνέχεια — να ανασχέσει τις αθροιστικές διαδικασίες συγκέντρωσης των πρωτογενών ρυπαντών που κάτω από την επίδραση της άφθονης στην Αττική ηλιακής ενέργειας, κατασκευάζουν τη φωτοχημική ρύπανση.

Και φυσικά η υπερσυγκέντρωση μεταποιητικών μονάδων στο λεκανοπέδιο δεν είναι άσχετη προς τη ρύπανση. Η συνεισφορά τους κατ' αρχήν εκφράζεται μέσω της ανεξέλεγκτης απόδοσης στην ατμόσφαιρα των βασικά θειούχων αποβλήτων-τους, μια και η απουσία κατάλληλου θεσμικού πλαισίου και διοικητικού ελέγχου εναποθέτει τη χρήση συστημάτων αντιρύπανσης στον πα-

τριωτισμό των βιομηχανών. Των χαϊδεμένων από το κράτος αυτών παιδιών που δικαίως — από τη σκοπιά-τους — θεωρούν ότι μόνο η πραγματοποίηση υπερκερδών από τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας αποδεικνύει την αποδοτική χρησιμοποίηση των παραγωγικών-μας πόρων. «Συνεισφορά» που σ' ένα δεύτερο επίπεδο δεν μπορεί να παραβλέψει το συσχετισμό της εκβιομηχάνισης με την υπεραστικοποίηση, διαδικασία που στη χώρα-μας οδήγησε — μέσω της πλήρους κυριαρχίας της πρωτεύουσας — σε μεγάλες πληθυσμιακές πυκνότητες ανά μονάδα δομημένης ή μη επιφάνειας εδάφους, σε έντονα προβλήματα προσπέλασης, μολυβιαρίσματα, αύξηση ρυπαντικών πηγών και άλλα πολλά, συντελούντα πάντως στη δημιουργία του νέφους.

Συνένοχος λοιπόν η βιομηχανία ή καλύτερα ηθικός αυτουργός. Γιατί — στην περίπτωση της Αθήνας — δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ο μεταποιητικός τομέας ως αποκλειστικά υπεύθυνος για το τεράστιο κοινωνικό κόστος που συνόδευσε την υπεραστικοποίηση. Η υπερβολική διόγκωση του τριτογενούς τομέα ήδη από τον περασμένο αιώνα, κατέληξε σε θεαματικές ανισορροπίες στην κατανομή απασχόλησης του εργατικού δυναμικού. Ήδη, σύμφωνα με τις έρευνες που έγιναν στα πλαίσια της εκπόνησης του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών, το ποσοστό απασχόλησης του τριτογενή τομέα ξεπερνά το 60% έναντι 37-38% του δευτερογενούς. Με άλλα λόγια η μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού που συνέρρευσε μεταπολεμικά στην πρωτεύουσα απορροφήθηκε από το δημόσιο τομέα ή βρήκε απασχόληση σε μη άμεσα παραγωγικές δραστηριότητες του τριτογενούς.

Χαρακτηριστικό είναι εδώ το γεγονός ότι μεταξύ 1975-78 η μεταποιητική δραστηριότητα στην πρωτεύουσα παρέμεινε πρακτικά στάσιμη, σε μια περίοδο όπου, αν και η υποεπενδυτικότητα μεταβλήθηκε σε χρόνιο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, κάποιες περιφέρειες είδαν να αυξάνουν σημαντικά οι μεταποιητικές-τους δραστηριότητες⁵. Είναι λοιπόν κυρίως η διόγκωση του δημόσιου τομέα και τα συνεπακόλουθα φαινόμενα ανάπτυξης της παραοικονομίας, που συνέχισαν να ελκύουν τις αγροτικές μάζες προς την πρωτεύουσα, παράλληλα βέβαια με την πορεία συγκεντροποίησης των αποφάσεων και τη διαρκή αποδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης από αρμοδιότητες στο περιφερειακό κυρίως επίπεδο. Έτσι η αναζήτηση δεν μπορεί παρά να στραφεί πρωτίστως προς το συγκεντρωτικό μοντέλο ανάπτυξης που μέχρι στιγμής υιοθετήθηκε και στις παρασιτικές δομές της ελληνικής οικονομίας.

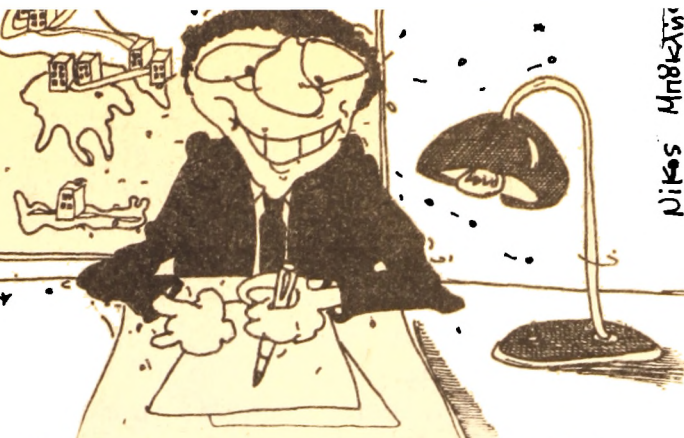
Άλλωστε η ουσιαστική αποτυχία της πολιτικής για τη συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου, πολιτικής που εκφράστηκε μέσω της ψήφισης τριών σε μια δετία νομοσχεδίων σχετικών με τα κίνητρα για τη βιομηχανική αποκέντρωση έρχεται να επιβεβαιώσει τα παραπάνω, συνοψίζοντας την αστοχία της παρεμβατικής οικονομικής πολιτικής του ελληνικού κράτους, ακόμα και στις ελάχιστες στιγμές πολιτικής διαύγειας όπου αυτό αποφάσισε τουλάχιστον να εκ-

συγχρονισθεί. Άσχετα όμως με την αποτυχία της σχετικής πολιτικής η πιο πάνω νομοθεσία εγκαθίδρυσε ένα πρωτογενή προβληματισμό σχετικά με την αποκέντρωση του δευτερογενούς τομέα και την παραγωγική αναβάθμιση της ελληνικής περιφέρειας, με θετικότερο ίσως μέτρο τη διαφοροποιημένη ενίσχυση των νομών της χώρας με βάση τους δείκτες περιφερειακών ανισοτήτων⁶. Ήδη ο τελευταίος Ν. 1116/81 πρόκειται να αναμορφωθεί σύμφωνα με τις εξαγγελίες της κυβέρνησης της αλλαγής⁷. Όμως το ζητούμενο είναι ποιά έμφαση θα δοθεί στην περιφερειακή ανάπτυξη που βεβαίως δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς την αποδυνάμωση του κέντρου από κάποιες λειτουργίες του δημόσιου κυρίως τομέα.

Περί ευθυνών και κατανομής-τους

Ότι δεν είναι καιρός για αυταπάτες είναι μάλλον κοινό μυστικό. Διότι ναι μεν το νέφος όπως και οι λοιπές δυσλειτουργίες της Αθήνας με το τεράστιο κοινωνικό κόστος που συνεπάγονται, άρχισαν να λειτουργούν αποτρεπτικά ως προς τις τάσεις μετακίνησης του αγροτικού πληθυσμού προς το κέντρο. Όμως, ήδη το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας, νοσεί αθεράπευτα σε όλα τα επίπεδα και το χειρότερο, η κάθε παραπέρα γραμμική συσσώρευση ρυπαντικών πηγών αυξάνει γεωμετρικά τις εξωτερικές επιβαρύνσεις και επομένως κάνει δυσβάστακτο το κόστος που το κοινωνικό σύνολο θα πρέπει να πληρώσει ώστε να πραγματοποιηθούν κάποιες «διορθώσεις» στον πολεοδομικό ιστό. Πολύ περισσότερο που οι δημόσιες επενδύσεις που θα βελτιώναν π.χ. το κυκλοφοριακό κοστίζουν πολύ περισσότερο στην πρωτεύουσα από ότι στην περιφέρεια, τόσο λόγω των αυξημένων τιμών των παραγωγικών συντελεστών και της γης, όσο και λόγω των *δυσοικονομιών κλίμακας* που αυτές συνεπάγονται. Έπειτα, προβλήματα όπως το νέφος μπορούν ίσως να αμβλυνθούν με πολεοδομικές ρυθμίσεις αλλά μόνο εν μέρει μια και οι επεμβάσεις στα δεδομένα λειτουργικά χαρακτηριστικά του κτισμένου χώρου της πρωτεύουσας δεν μπορούν παρά να έχουν περιορισμένη ισχύ. Ούτε άλλωστε τα κατασταλτικά ή απαγορευτικά μέτρα (μονά - ζυγά, απαγόρευση κυκλοφορίας στο κέντρο εναλλάξ λειτουργία βιομηχανιών κτλ.) γίνονται αποδεκτά με προθυμία από τον πληθυσμό. Ο περιορισμένος χαρακτήρας-τους και τα προβλήματα που δημιουργούν σε άλλες κατευθύνσεις τα κάνουν κοινωνικά αποδεκτά μόνο σε κατάσταση συναγερμού.

Και με τη βιομηχανία τι θα γίνει; Είναι αλήθεια βέβαια πως οι εξελίξεις στην τεχνολογία της προστασίας του περιβάλλοντος επιτρέπουν τον περιορισμό της ρύπανσης σε ανεκτά επίπεδα. Άλλωστε οι νεαροί βιομηχανικοί κλάδοι που ασχολούνται με τον τομέα φαίνεται ότι ανθούν τελευταία. Όμως το βασικό ερώτημα αφορά στις μεθόδους υλοποίησης της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και στην ανακατανομή των δικαιωμάτων ρυπαίνοντος - ρυπαινομένου που η πιο πάνω υλοποίηση προϋποθέτει. Μέχρι στιγμής η απουσία κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, τα πρακτικά προβλήματα κατανομής

ευθυνών και δικαιωμάτων και η απροθυμία εφαρμογής των ισχυουσών διατάξεων έρχονται απλώς να υπενθυμίσουν ότι το δίκαιο όπως εφαρμόζεται σήμερα στη χώρα-μας δεν μπορεί να προσφέρει τη νομική προστασία που έχουν ανάγκη όσοι ζημιώνονται από τη ρύπανση⁸. Όμως η σημερινή αντιπαράθεση κοινωνικών ομάδων και ατόμων έρχεται να υποδηλώσει παράλληλα, την επείγουσα αναγκαιότητα ανακατανομής των δικαιωμάτων πάνω στο περιβάλλον, με στόχο τη «θέσπιση ολοένα και περισσότερων περιορισμών σε βάρος εκείνων που για χάρη τους τέθηκαν αρχικά (και εξακολουθούν να ισχύουν) οι περιορισμοί των δικαιωμάτων άλλων»⁹. Με δεδομένο βέβαια ότι η πολυπλοκότητα του προβλήματος δεν εξασφαλίζει στις σημερινές συνθήκες την εσωτερική-κευση των εξωτερικών επιβαρύνσεων μέσω διαπραγματεύσεων, όπως εύστοχα παρατηρεί ο καθηγητής Δ. Καράγιωργας, ο περιορισμός της ρύπανσης γίνεται υπόθεση της παρεμβατικής πολιτικής του κράτους¹⁰. Και μάλιστα σε μια στιγμή, φαινομενικά τουλάχιστον ώριμη όχι μόνο για απλές αλλαγές, αλλά για ρήξη με το συγκεντρωτικό μοντέλο ανάπτυξης που μέχρι τώρα ακολουθήθηκε.

Στην περίπτωση πάντως της βιομηχανίας φαίνεται να υπάρχει ένα πρόβλημα απόδοσης του τομέα. Πολύ περισσότερο που τη στιγμή αυτή αιωρούνται τα αγωνιώδη ερωτηματικά για το ποιός θα αναλάβει «το νέο επενδυτικό σοκ»¹¹. Ερωτηματικά διανθισμένα με αναζητήσεις του είδους «τί, πώς, πού και για ποιόν παράγουμε» αλλά και «πώς, πού, ποιός» υφίσταται τις συνέπειες των αναπτυξιακών σοκ. Πρόσφατες πάντως έρευνες στην περιοχή της πρωτεύουσας κατέδειξαν την παλαιότητα πολλών μονάδων, την υψηλότερη ρυπαντική-τους «ικανότητα», την ανορθολογικότητα στις χρήσεις γης του δευτερογενή τομέα, την ανυπαρξία συστημάτων καθαρισμού, την τυχαία διασπορά-τους στο οικιστικό πλέγμα και — το κυριότερο — το συχνά ελάχιστο επενδυμένο κεφάλαιο, συνήθως μάλιστα αποκλειστικά σε κτιριακό εξοπλισμό¹². Ποιά λοιπόν η απώτερη σκοπιμότητα παραμονής-τους στο λεκανοπέδιο αφού ακόμη και η παραγωγικότητα του τομέα στην Αθήνα ακολουθεί μάλλον πτωτική πορεία; Και ενώ η έννοια του «κοινωνικά άριστου επιπέδου παραγωγής» διατηρεί τη θεωρητική-της αξία, ο περιορισμός της παραγωγής προσκόπτει σ' ένα σωρό δυσκολίες. Άλλωστε σύμφωνα με τη νεοκλασική προσέγγιση ο περιορισμός της ρύπανσης, θα πρέπει να φτάνει το σημείο εκείνο πέρα από το οποίο το κόστος των τεχνικών βελτιώσεων για τον παραπέρα περιορισμό-της, αρχίζει να υπερβαί-

νει το όφελος από τη μείωση των εξωτερικών επιβαρύνσεων που η ρύπανση προκαλεί. Κρίσιμο σημείο που αρκετά ειρωνικά ονομάζεται *άριστο επίπεδο ρύπανσης* και αφήνει αναπάντητα τα θεμελικά ερωτήματα: Σε τί μονάδες αποτιμώνται οι εξωτερικές επιβαρύνσεις; (π.χ. επιπτώσεις στην υγεία). Και κυρίως ποιός τελικά θα πληρώσει για αυτές;

Τότε λοιπόν;

Οι συμπαθείς αλλά από τη φύση-τους περιορισμένης αξίας απόπειρες αποτίμησης (με νομισματικά κριτήρια) των εξωτερικών επιβαρύνσεων πάνω στα οικοσυστήματα και η ανοιχτή πάλη των κοινωνικών ομάδων για τα δικαιώματα πάνω στην ποιότητα της ζωής-τους υποβάλλουν τη σκέψη ότι, οι τεχνοκρατικές λύσεις πάνω σε προβλήματα όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση δεν μπορεί παρά να έχουν βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα. Τα όσα προηγήθηκαν, αποπειράθηκαν απλώς να καταδείξουν μια άποψη της κρίσης των αναπτυξιακών-μας προτύπων μέσα από την οπτική γωνία του «νέφους». Έτσι προσπαθήσαμε να υπενθυμίσουμε ότι το πρόβλημα του νέφους της Αθήνας αλλά και οι άλλες ομοειδείς δυσλειτουργίες της πρωτεύουσας δεν μπορούν να ειπωθούν παρά μέσα από το σύμπλοιο σχήμα υπερδιόγκωσης του κέντρου - κατάρρευση της περιφέρειας. Το κόστος των τεχνικών μεθόδων αντιρύπανσης ή των παράλληλων διοικητικών μέτρων πολεοδομικού χαρακτήρα είναι πλέον τεράστιο αν το βάρος των δημοσίων επενδύσεων εξακολουθήσει να πέφτει στο κέντρο. Όμως αν τα τελευταία χρόνια πολιτικά κόμματα και λαός ενέταξαν στο τρέχον λεξιλόγιο τους όρους όπως «αποκέντρωση» και «περιφερειακή ανάπτυξη» τότε ίσως ο δρόμος να μην είναι τόσο σκοτεινός, αν και σίγουρα είναι μακρύς.

Κατά παραδοξο τρόπο το «νέφος» αν και βιώθηκε στο κέντρο και ίσως ακριβώς γι' αυτό, έδωσε ένα πλατύ — συγκεχυμένο βέβαια ακόμη — περιεχόμενο στην αναγκαιότητα για πληθυσμιακή και παραγωγική αναβάθμιση, της ελληνικής περιφέρειας. Αναβάθμιση που ακόμα και σε καθαρά οικονομικούς όρους φαίνεται πως, θα στοιχίσει πολύ λιγότερο από τις απόπειρες αντιμετώπισης των δυσλειτουργιών του κέντρου μέσω των δαπανηροτάτων επενδύσεων στην πρωτεύουσα. Και που σε πολιτικούς όρους ανοίγει ένα πλήθος προοπτικές για ωρίμανση των κοινωνικών κινημάτων στην περιφέρεια όπου, αν μη τι άλλο, ο πληθυσμός δεν είναι ακόμη ολότελα αλλοτριωμένος από όσα τον αφορούν.

Αν λοιπόν πραγματικά αναζητούμε ένα κοινωνικό σχηματισμό όπου η αναβίωση της υπαίθρου, η αυτονομία, η αυτοδιοίκηση και η αυτοδιαχείριση θα έχουν κάποιο νόημα, τότε δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε την *εποικοδομητική ψύχωση* που το νέφος έχει δημιουργήσει στον πληθυσμό. Με πρώτο ίσως βήμα την σε βάθος εξέταση του τι θα κοστίζει η αποκέντρωση των βιομηχανικών μονάδων που η παραμονή-τους στο κέντρο συνεπάγεται πλέον δυσμενείς μόνο επιπτώσεις. Είναι δε γεγονός ότι οι περισσότερες περιφέρειες της χώρας πάσχουν από ανε-

παρκή ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα, ώστε να περιμένει κανείς ότι, η απομάκρυνση από την πρωτεύουσα αυστηρά επιλεγμένων μονάδων και η δημιουργία οργανωμένων βιομηχανικών περιοχών σε στρατηγικά σημεία μέσα στο χώρο είναι συνθήκες ικανές να δώσουν την πρώτη ώθηση μειώνοντας παράλληλα τις επιπτώσεις της ρύπανσης στο κέντρο. Με όλες βέβαια τις επιπλοκές που αφορούν στο ότι η «διάχυση της ανάπτυξης», συχνά συνοδεύεται από διασπορά και των δυσλειτουργιών που πρωτοεμφανίζονται στο κέντρο. (Για παράδειγμα η βιομηχανική περιοχή του Βόλου από τις πιο οργανωμένες στη χώρα δεν ευτύχισε να αποκτήσει εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού των αποβλήτων-της μια ολόκληρη 10ετία μετά την έναρξη της λειτουργίας-της.)

Πάντως το γεγονός ότι το κοινωνικό σύνολο ήδη επιδοτεί έμμεσα την αποκέντρωση μέσω των επιχορηγήσεων των αναπτυξιακών νόμων-είναι ήδη ένα βήμα που όμως μέχρι στιγμής προσέκρουσε στις μύριες άλλες δομικές ανεπάρκειες της οικονομίας-μας. Και κυρίως στην «εδώ και δυο δεκαετίες εργολαβική ανάθεση στο κράτος και της διόρθωσης των οικολογικών συνεπειών μιας ανάπτυξης» προς την οποία συγκλίνουν δυο ιδεολογίες που μόνο συμβατικά θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν δεξιά - αριστερή¹³. Οι παραπέρα απόπειρες τεχνικής γονιμοποίησης του κράτους ώστε αυτό να κυφορήσει όλες τις διαστάσεις της ανάπτυξης, απέληξαν όμως μέσα από μια μακρόσυρτη διαδικασία στο διπολικό σχήμα κατάρρευσης των περιφερειών και τυμπανιαία αποσύν-

θεση του κέντρου. Έτσι το για πολλούς αυτονόητο σχήμα της ισχυροποίησης των κρατικών θεσμών ώστε να ελεγχθεί το μεγάλο κεφάλαιο και οι καταστροφές που αυτό επιφέρει στο περιβάλλον, δεν οδηγεί παρά στην παραπέρα πόλωση του χώρου και την κεντροποίηση του παραγωγικού-μας συστήματος, με το «νέφος» να ανάγεται σε σήμα κατατεθέν της με κάθε κόστος αναπτυξιακής διαδικασίας.

Με δεδομένο λοιπόν ότι πρέπει να πληρώσουμε, τότε καλύτερα να αποδώσουμε στην περιφέρεια όσα της οφείλουμε, όσο είναι καιρός. Στη μικροκλίμακά-της ο πληθυσμός είναι ικανός να ελέγξει μόνος-του το κατά πού πάμε και με ποιό κόστος. Αν το ρηθέν υπό του Μαρξ ότι η ανθρωπότητα θέτει μόνο τα προβλήματα που μπορεί να λύσει περιέχει κόκκους αλήθειας, τότε τα νέφη της υπερσυγκέντρωσης ίσως μπορούν ακόμα να διαλυθούν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δες σχετικά Κων. Τσουκαλά: «Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα» Θεμέλιο, 1977. Η υπεραστικοποίηση της Αθήνας ήταν άλλωστε από το 1950 ανσχετισμένη με στασιμότητα ή βραδύτατους ρυθμούς ανάπτυξης των άλλων ελληνικών πόλεων όπως τονίζεται και στο άρθρο του Π. Λουκάκη «Προβλήματα της περιφερειακής δομής του ελληνικού χώρου» Πολίτης, τεύχος 3-4 Αύγουστος 1976.

2. Χαρακτηριστικό είναι ότι ήδη από τα πρώτα χρόνια της σύστασης του ελληνικού κράτους, η διόγκωση του δημόσιου τομέα ήταν τέτοια που ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων ξεπέρασε σύντομα τους αντίστοιχους αριθμούς (σε σχετικούς βέ-

βαια δείκτες) ορισμένων δυτικών εκβιομηχανισμένων χωρών. Χαρακτηριστικά είναι μεταξύ άλλων τα στοιχεία που παραθέτει ο Κων. Τσουκαλάς στο: «Κοινωνική Ανάπτυξη και Κράτος» Θεμέλιο, 1981 όπου διαφαίνεται ο σημαντικός εργοδοτικός ρόλος του ελληνικού κράτους.

3. Δες μεταξύ άλλων την εισήγηση του Α. Κιντή: «Η Ελληνική Βιομηχανική Περιφερειακή Ανάπτυξη στα πλαίσια της ΕΟΚ». Συνέδριο του ΕΒΕ Θεσσαλονίκης, Πρακτικά, Φεβρουάριος 1980.

4. Αντίφαση που διαπνέει όλο το έργο του Η. Λεβέντε: «Δικαίωμα στην Πόλη», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1977.

5. Δες τις σχετικές αναλύσεις Ν. Γιατράκου: «Το ελληνικό περιφερειακό πρόβλημα», Αθήνα, 1980.

6. Δες σχετικά το έρθρο-μου «Πολιτική επενδύσεων στην περιφέρεια. Αντιφάσεις, ανεπάρκειες και στασιμότητες». Πολίτης, τχ. 46, όπου επιχειρείται μια συνοπτική κριτική της νομοθεσίας «Περί κινήτρων...».

7. Όπως αναγράφεται στον ημερήσιο Τύπο των αρχών Νοεμβρίου 1981.

8. Εξαντλητικό είναι το σχετικό άρθρο του Β. Θ. Κωστόπουλου για τη νομοθεσία της προστασίας του περιβάλλοντος στα «Σύγχρονα Θέματα» τχ. 7.

9. Β. Θ. Κωστόπουλος όπως παραπάνω.

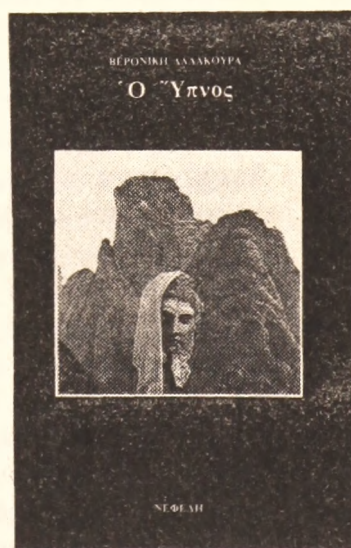
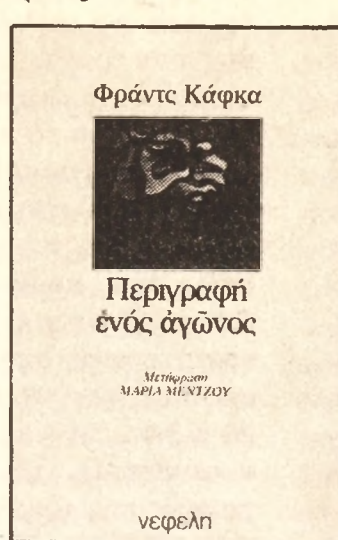
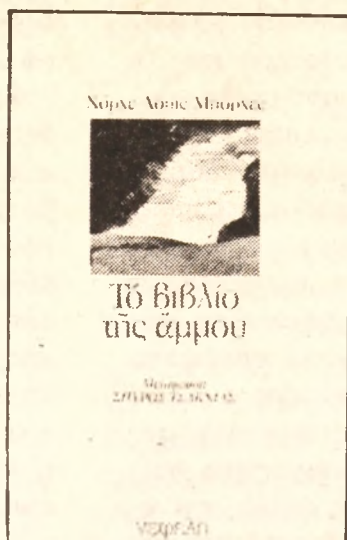
10. Το πρόβλημα των εξωτερικών οικονομιών αναπτύσσεται εκτενώς στο, Δ. Καράγιωργα «Οι Οικονομικές Λειτουργίες του Κράτους», Παπαζήση, 1979.

11. Όπως παρατηρεί ο Α. Παπαγιαννάκης στο: «Ελληνική Βιομηχανία, ακυρώνοντας το παρόν και το μέλλον» Πολίτης τχ. 46, Σεπ., 1981.

12. Έρευνες που έγιναν από μελετητές των εννέα διαμερισμάτων της Αθήνας στα πλαίσια του ρυθμιστικού σχεδίου.

13. Δες τα διαφωτιστικά άρθρα του Α. Λουλούδη: «Η Πολιτική, η Οικολογία και η λησμονημένη πάλη των ιδεών» Πολίτης τχ. 44, και «Κόμματα και Περιβάλλον: Ένα τετράχρονο αισθηματικό θρίλερ» Πολίτης, τχ. 46.

κυκλοφόρησαν

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9 Αθήνα 143

τηλ. 3607744 - 3604793

Ιατρικό πρόβλημα ή πολιτική πρόκληση;

του Φιλοκτήτη Σαλαμίνιου

Αλλά κανένας δεν μπορεί να δει τον άνθρωπο σωστά αν δεν ξέρει πως ο άνθρωπος είναι η μοίρα του ανθρώπου.

Μ. Μπρέχτ

Το πρόβλημα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης μόλις πρόσφατα άρχισε να συνειδητοποιείται στη χώρα-μας.

Ξαφνικά παράξενοι όροι όπως «αιθαλομίχλη», «φωτομετρικές μονάδες», «όρια συναγερμού», ή ακόμα «οικολογία», «ποιότητα ζωής», όρμησαν στο καθημερινό-μας λεξιλόγιο.

Για πρώτη φορά στις τελευταίες εκλογές η έννοια του περιβάλλοντος απέκτησε — έστω και συνθηματολογικά — την πολιτική-της διάσταση. Το φαινόμενο δεν είναι νέο. Νέα και τραγικά καθυστερημένα είναι μόνο η αναγνώρισή-του στον τόπο-μας. Χρόνια τώρα το κυρίαρχο όραμα της χωρίς φραγμούς ανάπτυξης, καθόριζε όπως ήταν φυσικό, την πολιτική των δεξιών κυβερνήσεων, ταυτόχρονα όμως ορειοθετούσε ιδεολογικά και την προσωπική-μας στάση αλλά και τις πολιτικές απόψεις της άλλης όχθης. Σήμερα το «οικονομικό θαύμα» των τελευταίων δεκαετιών αρχίζει να γίνεται κάπως διάτρητο. Μία χωρίς όρια περιβαντολλογική καταστροφή απλώνεται σ' όλη την Ελλάδα με κύρια αιχμή-της την ατμοσφαιρική ρύπανση των μεγάλων αστικών κέντρων. Η πρωτεύουσα κινδυνεύει. Εκατομμύρια άνθρωποι και ανάμεσά-τους ο μισός περίπου παιδικός πληθυσμός της χώρας-μας βρίσκονται παγιδευμένοι και

Ατμοσφαιρική ρύπανση και υγεία

Η σχέση που συνδέει την ατμοσφαιρική ρύπανση με τη νοσηρότητα (δηλαδή τον αριθμό των ανθρώπων που αρρωσταίνουν) και τη θνησιμότητα (δηλαδή τον αριθμό των ανθρώπων που πεθαίνουν) από πνευμονικές και καρδιακές αρρώστιες είναι αποδειγμένη.

Ενδεχόμενη χωρίς να έχει αποδειχθεί είναι η αιτιολογική σχέση που συνδέει την ατμοσφαιρική ρύπανση με τον καρκίνο του πνεύμονα.

Η σύγχρονη έρευνα στρέφεται στη μελέτη της δράσης ορισμένων ρυπαντών, όπως ο μόλυβδος, ο αμιάντος, ο υδράργυρος, το κάδμιο, το όζον και οι άκαυστοι υδρογονάνθρακες.

Ένα άλλο εξαιρετικά ευαίσθητο σημείο της σύγχρονης έρευνας αποτελεί η επίδραση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στο γενετικό κώδικα του κυττάρου.

Εφόσον η παραπάνω επίδραση, η οποία φαίνεται ότι ισχύει σε ορισμένα πειραματόζωα, αποδειχθεί και στους ανθρώπινους πληθυσμούς, τότε η φιλοσοφία-μας σχετικά με τις ανώτατες επιτρεπόμενες δόσεις πρόκειται ν' αλλάξει δραστικά. Και τούτο γιατί οι ανώτατες επιτρεπόμενες δόσεις έχουν καθορισθεί με βάση τα σωματικά αποτελέσματα της ρύπανσης. Σε ότι αφορά τις γενετικές επιδράσεις η θεωρία της δόσης - βαλβίδας κάτω από την οποία δεν παρατηρούνται βλαπτικές επιδράσεις, δεν ισχύει.

Φαινόμενα που είναι δυνατό να αποδοθούν σε γενετικές βλάβες είναι η μειωμένη αναπαραγωγικότητα, οι πρόωρες αποβολές οι τερατογεννήσεις και οι καρκινογεννήσεις όχι μόνο του πνεύμονα, αλλά και άλλων οργάνων.

Πέρα απ' όλα αυτά τα γενικά, ορισμένες άλλες παράμετροι δημιουργούν ορισμένα κρίσιμα ερωτηματικά στην περίπτωση της Ελλάδας.

Α. Στην Ελλάδα, τα τρία τέταρτα περίπου του πληθυσμού ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα τα οποία αντιμετωπίζουν μικρότερο ή μεγαλύτερο πρόβλημα ρύπανσης. Το μισό περίπου του παιδικού πληθυσμού της χώρας ζει στην περιοχή του λεκανοπέδιου της Αθήνας στην οποία παρατηρείται και η αιχμή της ρύπανσης. Έτσι είναι πολύ πιθανό ότι μελλοντικά η χώρα-μας θα αντιμετωπίσει πρόβλημα δημόσιας υγείας πολύ μεγάλων διαστάσεων.

Β. Η συνύπαρξη βιομηχανιών, βιοτεχνιών και κατοικιών στην περιοχή της πρωτεύουσας ίσως δημιουργεί ορισμένα οξύτατα προβλήματα υγείας σε τοπική κλίμακα (γειτονιές μεγάλων εργοστασίων ή περιοχές ιδιαίτερα ρυπαινούσων βιοτεχνιών όπως τα ανοικτά χυτήρια μολύβδου).

Γ. Η ανυπαρξία υγιεινής εργασιακού χώρου δημιουργεί πρόσθετη συνεργό επίδραση σε εκατοντάδες χιλιάδες εργαζομένους οι ο-

ποίοι βρίσκονται εκτεθειμένοι τόσο στην εργοστασιακή ρύπανση του τόπου δουλειάς-τους, όσο και στην ατμοσφαιρική ρύπανση η οποία είναι και πάλι μεγαλύτερη στις εργατικές γειτονιές.

Δ. Η επαγγελματική ενασχόληση χιλιάδων ανθρώπων στο λεγόμενο κέντρο της πόλης, όπου παρατηρείται υψηλότατο ποσοστό ρύπανσης, που οφείλεται στο αυτοκίνητο, δημιουργεί ιδιαίτερο πρόβλημα υγείας στις άμεσα εκτεθειμένες πληθυσμιακές ομάδες, όπως πχ. οι ταχυδρόμοι, οι αστυφύλακες της τροχαίας κτλ.

Όλες οι παραπάνω αντιδράσεις θα έπρεπε να έχουν μελετηθεί και αναλυθεί λεπτομερώς μέσα από πολλές και ποικίλες επιδημιολογικές έρευνες.

Στην πραγματικότητα σήμερα στη χώρα-μας δεν γνωρίζουμε πρακτικά τίποτα σχετικά με την επίδραση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην υγεία.

Η συνολική βιβλιογραφία είναι Δύο(!) επιδημιολογικές έρευνες οι οποίες αναφέρονται μόνο στη σχέση ολικής και κατά νόσους θνησιμότητας με τη ρύπανση, κατά το έτος 1975.

Η εκπληκτική αυτή έλλειψη στοιχείων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην απροθυμία της κατεστημένης ιατρικής να μπει σε ένα πεδίο καθόλου επιθυμητό στις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Φ. Σ.

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΡΙΖΑΣ ΚΩΧ

Ο δίσκος που περιμέναμε από την Μαρίζα. Εδώ τη γνωρίζουμε σαν συνθέτη, στιχουργό και ερμηνεύτρια της αλήθειας που φέρνει μέσα-της.

Τάσου Δήμου

Ένα γαρύφαλλο που δεν τ' αφήνουν ν' ανθίσει

Τι είναι και πως λειτουργεί
το ΚΚΕ σήμερα

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36 18 457

ανυπεράσπιστοι σε άγνωστους ακόμα κινδύνους κάτω από συνθήκες που καθημερινά χειροτερεύουν. Και η «ανάπτυξη;» Ποιός τη θέλει τώρα πια; Διαδηλώσεις στην Κάρυστο για το πυρηνικό, διαδηλώσεις στο Νιοχώρι για το πετροχημικό, κινητοποιήσεις, έστω και αμφιλεγόμενες, στην Ελευσίνα για το φωταέριο, συγκεντρώσεις χιλιάδων ανθρώπων, έστω στα πλαίσια κάποιας συναυλίας, στην Αθήνα. Και η άλλη όχθη; Πρόσφατα η απόφαση κάποιας κεντρικής επιτροπής έλεγε «*κινήσεις που στο όνομα της προστασίας του περιβάλλοντος αντιστρατεύονται την οικονομική πρόοδο αντί να θέτουν τους απαραίτητους όρους για την πραγματοποίησή-της σε όφελος του λαού, αποπροσανατολίζουν τους εργαζόμενους και σε τελική ανάλυση εξυπηρετούν συμφέροντα των μονοπωλίων*» (ανακοίνωση του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, «Ριζοσπάστης» 19.4.81).

Ποιό όμως είναι το όφελος του λαού που μπορεί να πηγάσει από την καταστροφή του φυσικού περιγυρου; Ποιοί είναι άραγε οι περίφημοι «απαραίτητοι όροι» για την πραγματοποίηση της οικονομικής προόδου;

Ένα πυρηνικό εργοστάσιο είναι πάντα ένα πυρηνικό εργοστάσιο και ένα εργοστάσιο αλουμίνας είναι πάντα ένα εργοστάσιο αλουμίνας έστω κι αν είναι φτιαγμένα σε κάποια χώρα του «υπαρκτού» — και αμφισβητούμενου — σοσιαλισμού. Με τον ίδιο τρόπο ένα διυλιστήριο είναι πάντα ένα διυλιστήριο έστω κι αν χρηματοδοτηθεί μελλοντικά από κάποια φίλη αραβική χώρα. Άλλωστε δεν ρυπαίνουν μόνο τα μονοπώλια. Η κρατικοποιημένη «Πεσινέ» που τώρα πια ανήκει στη σοσιαλιστική Γαλλία έπαψε άραγε να ραντίζει καθημερινά με φθόριο τους κάτοικους του Παρνασσού; Το φωταέριο που φυσικά δεν ανήκει σε κανένα μονοπώλιο δεν αποτελεί μήπως την πιο ρυπαγόνα πηγή του κέντρου της Αθήνας; Και πόσο ξεχασμένος από τις κεντρικές επιτροπές ακούγεται ο Μαρξ, που έγραψε το 1844 «*ο άνθρωπος ζει από τη φύση — σημαίνει ότι η φύση είναι το σώμα-του με το οποίο πρέπει να βρίσκεται σε διαρκή σχέση αν δεν θέλει να πεθάνει. Το ότι η υλική και πνευματική ζωή του ανθρώπου συνδέεται με τη φύση σημαίνει απλά ότι η φύση συνδέεται με τον εαυτό-της γιατί ο άνθρωπος είναι μέρος της φύσης*». (1)

Και η ανθρώπινη υγεία; Αυτή που είναι η προϋπόθεση αλλά και το ζητούμενο κάθε μορφής ανάπτυξης. Πόση πολιτική αξία έχει η υγεία και για ποιόν; Στην περίπτωση που δίνεται προτεραιότητα στη διατήρηση κάποιου πολιτικού καθεστώτος ή στην οικονομική ανάπτυξη τότε σε ποιά έκταση η υγεία και η φροντίδα-της συντελούν σ' αυτές τις επιδιώξεις. (2) Όμως πέρα απ' αυτά τα ίσως γενικά οι δικιές-μας ιδιομορφίες γεννούν ορισμένα ιδιαίτερα ερωτήματα.

Πόσο κρίσιμη είναι σήμερα η κατάσταση στο Λεκανοπέδιο της Αθήνας αλλά και στη Θεσσαλονίκη, στην Ελευσίνα, στην Πτολεμαΐδα και στο Βόλο;

Πόσο λίγο η πόσο πολύ η ατμοσφαιρική ρύπανση απειλεί το παρόν και το μέλλον αυτού του τόπου;

Πόσο στοιχίζουν σε οικονομικά μεγέθη, οι επιπτώσεις της ρύπανσης στην ανθρώπινη υγεία και ποιός πληρώνει το κόστος αυτό;

Σε ποιά έκταση πολύπλοκοι και πολυπλόκαμοι μηχανισμοί που διαπλέκονται σ' όλα τα επίπεδα της κρατικής γραφειοκρατίας μας στέρησαν όλα αυτά τα χρόνια και τις στοιχειώδεις τεχνικές και ιατρικές πληροφορίες για τη σοβαρότητα του φαινομένου;

Πόσοι από τους ίδιους αυτούς γραφειοκράτες αποτελούν και σήμερα τα μέλη των επιτελικών ομάδων που επεξεργάζονται τα όποια μελλοντικά μέτρα;

Απαιτεί η περιβαντολλογική προστασία στη χώρα-μας τεχνοκρατικές μόνο λύσεις ή αντίθετα προϋποθέτει το δημοκρατικό έλεγχο και την αποκεντρωμένη εκτέλεση των αποφάσεων;

Σε ποίο βαθμό η σύνδεση μεγάλου τμήματος του κοινωνικού-μας κορμού με ορισμένα δοτά πρότυπα καταναλωτικής συμπεριφοράς - πρότυπα που καθημερινά αναπαράγονται - θα σταθεί εμπόδιο στην επιβολή απλών έστω μέτρων.

Πώς η περιφερειακή ανάπτυξη της Ελλάδας θα συνδυασθεί με την εγκατάσταση όσων «βρώμικων» βιομηχανιών ενδεχόμενα απομακρυνθούν από το λεκανοπέδιο;

Τι θα γίνει στην περίπτωση που οι κάτοικοι της περιφέρειας αρνηθούν την εγκατάσταση στη γή-τους της βαριάς βιομηχανίας;

Ποιό είναι τέλος το μακροπρόθεσμο πολιτικό όραμα; Η συνέχιση της βιομηχανικής ανάπτυξης συν κοινωνικοποίηση ή άλλη ανάπτυξη και ποιά;

Ξεφεύγει από το σκοπό αυτού του σημειώματος και φυσικά από τις δυνατότητες του συντάκτη-του η απάντηση σ' όλα αυτά τα κρίσιμα ερωτήματα που δεν τελειώνουν εδώ. Η απλή όμως αναφορά-τους θέλει να δείξει ότι σήμερα είναι αδύνατο να μιλάμε για ατμοσφαιρική ρύπανση μόνο με τεχνικούς ή ιατρικούς όρους. Γιατί το ίδιο το φαινόμενο η γέννησή-του και η αναπαραγωγή-του παραπέμπουν σε θεμελιώδεις πολιτικές επιλογές. Έτσι η αντιμετώπισή-του απαιτεί αποφάσεις πολιτικών τομών και πολύπλευρες διερευνήσεις της κοινωνικής κρίσης.

Αυτή είναι νομίζω και η δυσβάστακτη πρόκληση στην οποία οι πολιτικές δυνάμεις που σήμερα βρίσκονται στην εξουσία θα πρέπει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ν' απαντήσουν. Βέβαια ορισμένα μέτρα που θα προσπαθήσουν να συμβιβάσουν αντιρροπές τάσεις μπορεί να αποτελέσουν κάποιο θετικό βήμα συγκριτικά με τη μέχρι τώρα περιβαντολλογική ασυδοσία. Σε καμία όμως περίπτωση δεν πρόκειται ν' αντιμετωπίσουν ριζικά ένα πρόβλημα που ίσως τις συνέπειές-του αρχίζουμε να βιώνουμε με τραγικό τρόπο τα χρόνια που έρχονται. Στο σημείο αυτό δεν χωράει καμία υποτίμηση και καμία ωραιοποίηση. Η ατμοσφαιρική ρύπανση και γενικά η περιβαντολλογική καταστροφή έχει οδηγήσει και τον καπιταλιστικό αλλά και τον κρατικοποιημένο τρόπο της μέχρι τώρα γνωστής-μας «παραγωγής» σε ολοκληρωτική αδιέξοδο.

Στην περιοχή του Λος Άντζελες εδώ και είκοσι περίπου χρόνια εφαρμόζονται οι πιο τελειοποιημένες τεχνολογικές επινοήσεις για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ρύπανσης. Η εφαρμογή-τους στην Ελλάδα θα απαιτούσε μερικές δεκαετίες. Όμως η κατάσταση εκεί εξακολουθεί να χειροτερεύει.(3)

Στο Λονδίνο, αυτό το ίδιο το Λονδίνο που έχει γίνει καθημερινή καραμέλα, για τον καθαρό ουρανό και τα ψάρια του Τάμεση, υπολογίζεται ότι εκατοντάδες χιλιάδες παιδιά ίσως εμφανίσουν ψυχικές και νοητικές διαταραχές σαν αποτέλεσμα του μολύβδου που είναι αναμιγμένος στη βενζίνη των αυτοκινήτων.(4) Αλλά και στη Σοβιετική Ένωση υπολογίζεται ότι το 1990 η ρύπανση από αυτοκίνητα θα έχει ξεπεράσει τα σημερινά επίπεδα των ΗΠΑ και οι γενετικές βλάβες που προέρχονται από περιβαντολλογικά αίτια θα προσβάλλουν το 15% του πληθυσμού.(5)

Έτσι σε Ανατολή και Δύση οι ίδιες νόρμες της ανάπτυξης, που θέλουν τον άνθρωπο αντικείμενο και όχι υποκείμενό-της, καταλήγουν στα ίδια αποτελέσματα. και όπως λέει ο Α. Gorz «ο σοσιαλισμός δεν μπορεί να είναι καλύτερος από τον καπιταλισμό εφόσον χρησιμοποιεί τα ίδια μέσα. Η ολική κυριαρχία της φύσης μοιραία καταλήγει στην κυριαρχία των ανθρώπων από την τεχνική της κυριαρχίας».(6)

Σήμερα σε Ανατολή και Δύση καινούριες τοξικότερες ουσίες ρυπαίνουν καθημερινά τον αέρα που αναπνέουμε. Στους παραδοσιακούς ρυπαντές όπως το διοξείδιο του θείου και ο καπνός έχουν προστεθεί άλλοι όπως το όζον, ο μολύβδος το βενζοπυρένιο*, το κάδμιο. Στις παραδοσιακές αρρώστιες που προκαλούσε η ατμοσφαιρική ρύπανση όπως η βρογχίτις, το άσθμα οι καρδιοπάθειες προσθέτονται νέες εφιαλτικές προοπτι-

κές που λέγονται καρκινογέννεση, γενετικές βλάβες, ελάττωση της αναπαραγωγικής ικανότητας, πνευματικές και ψυχικές διαταραχές.

Σήμερα αμφισβητούνται σοβαρότατα οι «ανώτατες επιτρεπόμενες τιμές» αυτές δηλαδή που μέχρι τώρα υποθετικά τουλάχιστον προφύλασαν την ανθρώπινη υγεία από την ατμοσφαιρική ρύπανση. Επιδράσεις στον γενετικό κώδικα του κυττάρου δεν υπακούουν στις αντιλήψεις για κάποια όρια ασφαλείας.

Η Εθνική Ακαδημία Επιστημών των ΗΠΑ αναφέρει ότι «Καμία επιδημιολογική ή πειραματική έρευνα δεν μπορεί να καθορίσει κάποια ασφαλή δόση μιας καρκινογόνου ουσίας. Αναφορικά με την ατμοσφαιρική ρύπανση η οποία περιέχει ποικιλία γνωστών και αγνώστων καρκινογόνων, πρέπει πάντοτε να επιδιώκεται η ελάχιστη δυνατή έκθεση».

Αν όλες αυτές οι αδιέξοδες διαπιστώσεις ανήκουν σε χώρες που χρόνια τώρα έστω κάτω από τη λογική των συστημάτων-τους, έχουν εξαντλήσει όλες τις προσφερόμενες τεχνολογικές δυνατότητες, τότε πόσο τραγικά μεγαλύτερο θα πρέπει να είναι το πρόβλημα στη χώρα-μας; Η κυβέρνηση θα πάρει τις δικές-της αποφάσεις και φυσικά την ευθύνη-τους. Εμείς όμως οι άλλοι τι κάνουμε; Σήμερα όλοι-μας αποτελούμε τα πειραματόζωα ενός γιγάντιου πειράματος. Αύριο πιθανότατα θα είμαστε στατιστικές. Το ερώτημα που αποτελεί και τη στοιχειώδη-μας άμυνα είναι σε ποίο βαθμό είμαστε διατεθειμένοι να περιμένουμε την απόδειξη της εξίσωσης ότι α αριθμός ανθρώπων που βρίσκονται εκτετεθειμένοι σε β, γ, δ, μείγμα ρυπαντών θα εμφανίσει σε λίγα χρόνια, ε, ζ, η περιπτώσεις καρκίνων ή γενετικών βλαβών ή πνευματικών διαταραχών των παιδιών-του. Όταν όμως η εξίσωση λυθεί θα είναι πολύ αργά για όλους-μας.

Εδώ και τώρα η πολιτική πρόταση και πρόκληση μένει ανοικτή.

* Για άγνωστους λόγους ακόμα και σήμερα οι τιμές των ουσιών αυτών στην ατμόσφαιρα της πρωτεύουσας δεν δίνονται στη δημοσιότητα. Στην υπόλοιπη χώρα απλούστατα δεν γίνονται μετρήσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. K. Marx «χειρόγραφο 1844» έκδοση Διεθνούς Βιβλιοθήκη.
2. Τα δύο παραπάνω ερωτήματα περιέχονται στο άρθρο του Montoya Anguillar δημοσιευμένο στο Δελτίο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας με τίτλο "Health Goals and Political will" W.H.O. Chronicle 31, 441 (1978).
3. Δες: P. Cadle "Is Clean air Possible in an Industrialized Society" στο "Agenda of Survival" Έκδοση Yale University Press και B. Commoner. "The Closing Circle" Έκδοση U. Cape London.
4. "Observer" 12 April 1981.
5. "Science" 208, 380, 1980.
6. A. Gorz "Ecologie et Politique". Εκδόσεις Gallilee Παρίσι.

ΑΝΤΙΔΕΣΕΙΣ

Κυκλοφόρησε
τό 8ο τεύχος

Γ. Άνδρεάδης: Ο Κ. Πομιάν κοί σοσιαλιστές; Ο **Ντ. Λεκούρ:** μιλά για την Πολωνία Ο **Γ. Άντωνίου:** Λαϊκή συμμετοχή Ο **Μαζοβιέκι:** Σκέψεις για την «Αλληλεγγύη» Ο **Σ. Παπασπηλιόπουλος:** Σύγχυση στίς «σκέψεις» Ο **Ριζοσπάστης:** καί ή Πολωνία Ο **Π. Εύθυμιου:** Τά «πολωνικά» καί τό κόμμα Ο **Α. Ζερπίλας:** Συνασπισμένες άπει- λές Ο **Θ. Καλόμαλος:** ΠΑΣΟΚ, Η φρούδική άριστερά Ο **Γ. Στάματης:** Ποσοστό υπεραξίας, κέρδη, μισθοί

Περί διασποράς του... ολέθρου

Πώς θα αντιδρούσαμε αν μαθαίναμε ξαφνικά ότι το τουρκικό καθεστώς έχει αποκτήσει δική-του ατομική βόμβα, κατασκευασμένη σε δικά-του εργοστάσια από τούρκους τεχνικούς; Στοιχειώδες αίσθημα εθνικής αυτοσυντήρησης θα παρακινούσε την οποιαδήποτε ελληνική κυβέρνηση, ακόμη και πιο μειοδοτική, να αντισταθμίσει το στρατηγικό πλεονέκτημα του αντιπάλου κατασκευάζοντας μια ελληνική ατομική βόμβα. Μια τέτοια πρωτοβουλία, ομολογημένη είτε ανομολόγητη, κάθε άλλο παρά αντίθετη θα ήταν προς το κοινό αίσθημα.

Το υποθετικό τούτο παράδειγμα μας παραπέμπει στη διασπορά των πυρηνικών όπλων στον πλανήτη. Είναι ένα θέμα που τον τελευταίο καιρό επανέρχεται όλο και πιο συχνά στην επικαιρότητα. Κάθε τόσο κάποιο δημοσίευμα του δυτικού Τύπου θα αναφερθεί στην χωρίς προφυλάξεις πώληση πυρηνικής τεχνολογίας προς κάποια χώρα του Τρίτου Κόσμου. Κάθε τόσο, κάποιος δυτικός πολιτισμός θα επισημάνει το «θανάσιμο κίνδυνο» που διατρέχει η οικουμένη από την ενδεχόμενη ύπαρξη, στο κοντινό μέλλον, «ισλαμικής βόμβας». Η παρακολούθηση της ροής του ουρανίου διεθνώς έχει αποτελέσει προνομιακό τομέα δραστηριότητας των μυστικών υπηρεσιών. Αυτή η δραστηριότητα γνώρισε μια δραματική κορύφωση πέρσι τον Ιούνιο όταν ισραηλινά αεροπλάνα βομβάρδισαν τον υπό κατασκευή πυρηνικό αντιδραστήρα «Οσιράκ» στη Βαγδάτη.

Όπως είναι φυσικό, όλες αυτές οι προσπάθειες να εμποδιστεί η διασπορά πυρηνικών όπλων προέρχονται από κράτη που, άλλο λιγότερο άλλο περισσότερο, διαθέτουν πυρηνική ισχύ. Το Ισραήλ, που έχει πυρηνικά όπλα και γενικότερα πυρηνική αυτοδυναμία, δεν είναι δυνατό να δεχτεί αμαχητί την απόκτηση βόμβας από τους Άραβες. Το ίδιο ισχύει και για τη στάση της Πρετορίας απέναντι στα όμορα κράτη της Νότιας Αφρικής. Όσο κι αν είναι λογικό να μη θέλουν οι κάτοχοι, (δεδηλωμένοι και κρυφοί) πυρηνικών όπλων τη διεύρυνση της Λέσχης-τους, δε μπορεί κανείς να μη διαπιστώσει πόσο οξύμωρος είναι ο ισχυρισμός-τους ότι αγωνίζονται να προστατεύσουν την ανθρωπότητα από τον όλεθρο όταν οι ίδιοι είναι ανά πάσα στιγμή έτοιμοι να τον εξαπολύσουν.

Η αποτελεσματική απαγόρευση της διασποράς πυρηνικών όπλων και η τήρηση των συμπεφωνημένων κανόνων της σχετικής συνθήκης από τα μέλη της Λέσχης αντιστοιχούσε στο μοίρασμα του κόσμου που προέκυψε από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αλλά έχουμε ήδη μπει στη φάση της ανατροπής των μεταπολεμικών ισορροπιών, σε μια διαδικασία βαθιάς κρίσης εκείνων των διαιρέσεων. Σύμπτωμα και η απόρροια της κρίσης αυτής είναι και η διαρκώς επιταχυνόμενη διασπορά της πυρηνικής τεχνολογίας σε χώρες που η υποταγή-τους στη βούληση κάποιας υπερδύναμης θεωριόταν μέχρι πρότινος αυτονόητη.

Είναι ενδεικτικό ότι η διασπορά πραγματοποιείται μέσα από τα ρήγματα και τις

αντιφάσεις του ιμπεριαλιστικού στρατοπέδου, και αυτουργοί-της είναι μέλη της πυρηνικής Λέσχης. Σε μια περίοδο δεινής ύφεσης των δυτικών οικονομιών, το βραχυπρόθεσμο κι επιμέρους συμφέρον τείνει να επικρατήσει του μακροπρόθεσμου και γενικού: εκείνο που ενδιαφέρει πάνω απ' όλα τις δυτικές εταιρείες και κυβερνήσεις είναι να πουλήσουν, να πουλήσουν πάση θυσία, να πουλήσουν ό,τι νά 'ναι, ακόμα και τους διεθνώς απαγορευμένους καρπούς: εμπλουτισμένο ουράνιο, πλουτώνιο, τεχνολογία, εμπειρογνώμοσύνη. Μπροστά στο δέλεαρ του κέρδους που θα αναστείλει την καθίζηση, οι δισταγμοί παραμερίζονται βαθμιαία και η υποκρισία ντύνεται με νέες φράσεις: βοήθεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες για ν' αντιμετωπίσουν τα ενεργειακά-τους προβλήματα, παροχή «ακίνδυνης» πυρηνικής τεχνολογίας για «ειρηνικούς σκοπούς», κοντολογίς, όλη η χρειαζόμενη μυθολογία. Πρωτοπόρα σ' αυτό τον τομέα η γαλλική μπουρζουαζία, τόσο αδιάτακτη ώστε έκανε ακόμα και τους Αγγλοαμερικάνους να φρίξουν. Άλλωστε, η ιστορία φέρθηκε σε αυτή την περίπτωση προνομιακά στο γαλλικό κατεστημένο: αρκετές από τις πρώην αποικίες της Γαλλίας που, ωστόσο, εξακολουθούν να είναι δέσμιες των μεγιστάνων της Μητρόπολης, κρύβουν στο υπέδαφος-τους τεράστια αποθέματα ουρανίου. Ο Νιγηρας και το Τσαντ αποτελούν τα πιο χτυπητά παραδείγματα.

Πάντως δεν ήταν μόνο οι παραγωγοί που «βελτίωσαν» τα εμπορικά-τους ήθη. Και οι αγοραστές, παρότι συχνά υπανάπτυκτοι και καθυστερημένοι, αναγκάστηκαν σε πολλές περιπτώσεις να εξελίσουν τους αντίστοιχους τομείς-τους ώστε να είναι ικανοί να αξιοποιήσουν τις προσφορές των δυτικών, αποκτώντας ταυτόχρονα σχετική αυτοδυναμία. Απ' αυτή την άποψη, η περίπτωση της Ινδίας είναι ίσως η πιο χαρακτηριστική.

Αφότου οι Κινέζοι απόκτησαν βόμβα, οι Ινδοί δε μπορούσαν να ησυχάσουν πριν αποκτήσουν κι εκείνοι. Έβαλαν τα δυνατά-τους, και, με τη διακριτική βοήθεια Αμερικάνων και Καναδών, δεν άργησαν να τα καταφέρουν: το 1974, το Νέο Δελχί πραγματοποίησε την πρώτη-του πυρηνική έκρηξη. Αλλά, σ' ένα κόσμο διαρκώς πολυκεντρικότερο, όπου η αναγωγή των τοπικών διενέξεων στην αναμέτρηση των υπερδυνάμεων γίνεται όλο και πιο έμμεση, η απόκτηση πυρηνικών όπλων από μια χώρα με εχθρούς επενεργεί δικήν χιονοστιβάδα. Είναι φυσικό το Πακιστάν να μην μπορεί να παραδεχτεί στο στρατηγικό πλεονέκτημα της Ινδίας: ήδη σήμερα, το καθεστώς Ζια βρίσκεται στις παραμονές της πρώτης-του πυρηνικής δοκιμής. Η διαβόητη «ισλαμική βόμβα» θα έχει γίνει πραγματικότητα. Με τα τρέχοντα δεδομένα η παραχώρησή-τους στους πλούσιους Άραβες κρατούντες μπορεί να μην είναι παρά υπόθεση χρόνου.

Δεν είναι διόλου βέβαιο ότι η προϊούσα αποσάθρωση του παγκόσμιου διπολισμού, κάνει ασφαλέστερη τη ζωή στον πλανήτη-μας.

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ:

«Η σημαντικότερη μεταπολεμική αναμέτρηση»

«Κι άλλη έδρα έχασαν οι Συντηρητικοί». Ο τίτλος αυτός ελληνικής συμπολιτευόμενης εφημερίδας δεν αποδίδει ασφαλώς τη σημασία που έχει η επικράτηση του Ρόυ Τζένκινς στις αναπληρωματικές εκλογές της 25ης Μαρτίου, στο Χίλχεντ της Γλασκώβης.

Όσο κι αν αυτή ήταν η μοναδική έδρα της Γλασκώβης που είχε απομείνει στους Τόρηδες, μια έδρα που την κατείχαν αδιάκοπα από το 1918, το σημαδιακό είναι ότι οι εκλογές επέτρεψαν στον μεγαλόσχημο και φιλόδοξο πρώην υπουργό οικονομικών και πρώην πρόεδρο της Επιτροπής της ΕΟΚ, να επανέλθει στη Βουλή των Κοινοτήτων υπο τη σημαία του Σοσιαδημοκρατικού Κόμματος. Η νίκη αυτή και η απόκτηση του βουλευτικού αξιώματος επιτρέπει στον Τζένκινς να διεκδικήσει, χωρίς σοβαρό αντίπαλο, την αρχηγία του συνασπισμού Σοσιαδημοκρατών - Φιλελευθέρων.

Έτσι, στο τιμόνι του νεόκοπου σκάφους εγκαθίσταται μια προσωπικότητα με την απαραίτητη ακτινοβολία να προσελκύσει την ψήφο των μεσοστρωμάτων που «ζαλισμένα» από την προϊούσα κοινωνική πόλωση, γυρεύουν απεγνωσμένα μια νέα αυταπάτη ταξικής ειρήνης. Την αυταπάτη αυτή καλείται να καλλιεργήσει «αξιόπιστα» και να κεφαλαιοποιήσει πολιτικά το νέο σχήμα, απογυμνώνοντας τον οργανωμένο κοινωνικό πυρήνα του Εργατικού Κόμματος από τα δορυφορικά στρώματα.

Η πολιτική αποδυνάμωση, σε μονιμότερη βάση, της οργανωμένης εργατικής τάξης είναι, άλλωστε, αυτό που προσδοκούν από το νέο σχηματισμό οι πιο συνειδητοί εκπρόσωποι της βρετανικής αστικής τάξης, εκείνοι που βλέπουν ότι τα γενικά συμφέροντα των κυρίαρχων σχέσεων είναι ασφαλώς πολύ σοβαρότερα από τις σκοπιμότητες της κομματικής επιβίωσης των Τόρηδων. Απ' αυτή την άποψη, η νίκη του Τζένκινς στο Χίλχεντ δείχνει, για μια ακόμη φορά, ότι η δυσαρέσκεια που δημιουργεί η πολιτική της Θάτσερ μπορεί όχι μόνο να μην εισπραχθεί υποχρεωτικά από το ριζοσπαστικοποιημένο Εργατικό Κόμμα αλλά και να χρησιμοποιηθεί τελικά ως ασπίδα της κυρίαρχης τάξης ενάντια σ' αυτή τη ριζοσπαστικοποίηση.

Με τις εκλογές στο Χίλχεντ, ίσως να παίχτηκαν πολύ σημαντικά πράγματα, κάτι που εξάλλου, τόνισαν κατά κόρον οι πρωταγωνιστές-τους χαρακτηρίζοντάς-τες ως τη «σημαντικότερη μεταπολεμική αναμέτρηση».

Το ειρηνιστικό κίνημα και η «επίθεση ειρήνης» του Μπρέζνιεφ

Πόσο βαρύ ήταν το πλήγμα που δέχτηκε το ειρηνιστικό κίνημα της προτεσταντικής Ευρώπης από το πραξικόπημα του Γιארουζέλσκι θα το δείξει ασφαλώς το κοντινό μέλλον. Οπωσδήποτε, πάντως, η σημερινή-του υποχώρηση κάθε άλλο πα-

νά διευκολύνει την πολιτική του Κρεμλίνου στο θέμα των εξοπλισμών. Επιβάλλοντας το στρατιωτικό νόμο στη Βαρσοβία, η Μόσχα γνώριζε βέβαια ότι απάλασε το ΝΑΤΟ, τουλάχιστον σε πρώτη φάση, από τον πονοκέφαλο του ενεργοποιημένου αντιπυρηνικού κινήματος που σάρωνε μαζί με τις δυτικοευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Ήταν ένας πονοκέφαλος που υποχρέωσε τελικά τον Ρήγκαν να αρχίσει με βαριά καρδιά εκείνες τις ψευδοδιαπραγματεύσεις για τους ευρωπυραύλους στη Γενεύη: διαπραγματεύσεις που για τους Αμερικανονατοϊκούς είχαν απλώς την έννοια του τακτικού ελιγμού: από την πλευρά της Ουάσινγκτον αποτελούσαν και αποτελούν απόπειρα ευνουχισμού του ειρηνιστικού κινήματος με το τραινάρισμα των συζητήσεων, ώσπου νά 'ρθει η ώρα ν' αρχίσει η εγκατάσταση των 572 Πέρσινγκ και Κρούιζ. Στην επιδίωξη-τους αυτή τους εξυπηρέτησε άριστα ο στρατηγός Γιαουζέλσκι.

Και να που η Μόσχα στερήθηκε έναν πολύτιμο σύμμαχο. Μήπως με την πάροδο του χρόνου, τα πολωνικά αποδειχτούν ανεπαρκή κατευναστικά της αντιπυρηνικής μαχητικότητας της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης; Άλλωστε, η ίδια αυτή κοινή γνώμη δεν ξέχασε πολύ εύκολα το Αφγανιστάν; Στην επιλησμοσύνη, λοιπόν, των ασπόνδυλων μεσαίων στρωμάτων της σοσιαλδημοκρατικής Ευρώπης ποντάρισε πριν δυο βδομάδες ο Λεονίντ Μπρέζνιεφ όταν εξαπέλυσε την πολλοστή, στερεότυπη «επίθεση ειρήνης»-του. Με την ελπίδα ότι, αφού πέρασε το αρχικό σοκ από το πολωνικό πραξικόπημα, και ήδη η επικαιρότητα καλύπτεται από τα εγκλήματα των ανδρικών της Ουάσινγκτον στην Κεντρική Αμερική, θα μπορούσε να ξαναζωτανέψει το ειρηνιστικό κίνημα, ο ηγέτης του Κρεμλίνου βγήκε κι έκανε την «προσφορά»-του. Ας τη δούμε συγκεκριμένα: α. Ανακοίνωσε ότι η Σοβιετική Ένωση σταματάει την εγκατάσταση νέων SS-20 δυτικά των Ουραλίων μέχρις ότου καταλήξουν σε συμφωνία οι συνομιλίες της Γενεύης ή μέχρις ότου αρχίσει το ΝΑΤΟ την εγκατάσταση των Πέρσινγκ-2 και Κρούιζ. Ήδη, όμως, υπάρχουν αυτή τη στιγμή 300 τύραυλοι SS-20 που παρέχουν στην ΕΣΣΔ συντριπτικό πλεονέκτημα στο ευρωπαϊκό

θέατρο. Επίσης οι SS-20 μπορούν να πλήξουν με απόλυτη ακρίβεια στόχους στην Ευρώπη ακόμη και πυροδοτούμενους ανατολικά των Ουραλίων. Χώρια που οι τύραυλοι αυτοί είναι εγκατεστημένοι σε κινητές βάσεις και μπορούν πολύ γρήγορα να μεταφερθούν προς τα δυτικά. β. Η δεύτερη υπόσχεση του Μπρέζνιεφ ήταν ότι δε θα συνεχίσει την αντικατάσταση των ξεπερασμένων ευρωπυραύλων-του, SS-4 και SS-5. Αλλά είναι κοινό μυστικό ότι αντικαταστάτες των παλιών αυτών φορέων δεν είναι άλλοι από τους ήδη εγκατεστημένους SS-20. Δηλ. η Μόσχα δε θα συνεχίσει την αντικατάσταση που έχει ήδη ολοκληρώσει.

Κοντολογίς, ο Μπρέζνιεφ προτείνει τη συμπεφωνημένη διατήρηση της ευρωακτικής υπεροχής-του στο σημερινό-της επίπεδο. Όπως ήταν φυσικό, οι προτάσεις-του απορρίφθηκαν αсуζητητή απ' όλους τους έχοντες λόγο, ακόμη κι από τους γερμανούς σοσιαλδημοκράτες. Όχι πως η Μόσχα περίμενε διαφορετική αντίδραση: η κίνησή-της έχει ξεκάθαρα προπαγανδιστικό χαρακτήρα, προσπαθεί να αποτελέσει δυναμωτική ένεση στο ειρηνιστικό κίνημα. Κι απ' αυτή τη σκοπιά ίσως να μην είναι ολότελα άστοχη.

Αρκεί να δει κανείς την πρεμούρα των υπουργών άμυνας του ΝΑΤΟ (που αποτελούν την επιτροπή για τους μυστικούς σχεδιασμούς και συνήλθαν στο Κολοράντο την προηγούμενη βδομάδα) ν' αποφασίσουν την όσο το δυνατό συντομότερη έναρξη της εγκατάστασης των Πέρσινγκ και Κρούιζ, για να καταλάβει πόσο πραγματικά φοβούνται μια ενδεχόμενη αναζωπύρωση του αντιπυρηνικού κινήματος. Τώρα που η συγκυρία τους ευνοεί θα κοιτάξουν ασφαλώς να την εκμεταλλευτούν για να δημιουργήσουν μη ανατρέψιμα τελεσμένα.

Αλλά, η αρκούδα βαστάει κι αυτή κάμποσους άσσους, στο μανίκι. Έναν απ' αυτούς τον άνοιξε στο τραπέζι συνοδεύοντας, κατά τη συνήθειά-της, την «επίθεση ειρήνης» με μια απειλή. Ο Μπρέζνιεφ υπαινίχτηκε σαφώς ότι η ΕΣΣΔ θ' απαντήσει στην εγκατάσταση των Πέρσινγκ-2 και Κρούιζ τοποθετώντας βαλιστικούς πυραύλους στην Κούβα.

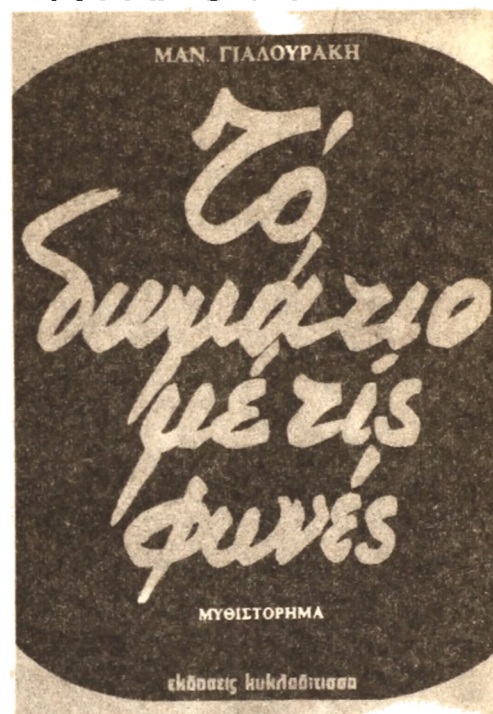
Το παζάρεμα προμηνύεται σκληρότατο.

**Βιβλία —
εκδόσεις**

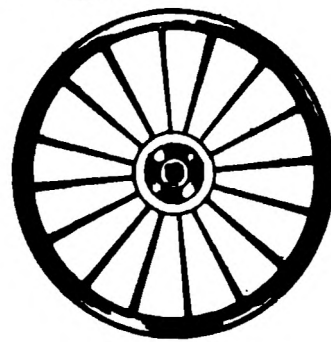
**«μαστορίδη»
κλήμης μαστορίδης
μακεδονίας 57
Τηλ: 845-882
με τις καλύτερες τιμές
στη θεσσαλονίκη**

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΚΛΑΔΙΤΙΣΣΑ
ΤΗΛ. 6823.178**

**ΣΑΤΟΥΡ
ΘΕΑΤΡΟ**

**Στο πιάνο
η Βάνα Μαγκαφά**

PUB

**Θεμιστοκλέους και Δερβενίων
ΕΞΑΡΧΕΙΑ Τηλ. 36.02.796**

1984

Στις 16 Φλεβάρη 1982, η Βόρεια Κορέα γιόρτασε την τεσσαρακοστή επέτειο της γέννησης του ανερχόμενου «καθοδηγητικού αστέρα»-της, του «υποδειγματικότερου κιμιλσουνγκιστή»-της, του μόνου κληρονόμου των επαναστατικών οραμάτων του μεγάλου Κιμ Ιλ Σουνγκ, του Κιμ Γιονγκ Ιλ, γιού του Κιμ Ιλ Σουνγκ.

Όπως έγραψαν οι κομματικές εφημερίδες με την ευκαιρία του «μεγαλύτερου ιωβηλαίου του έθνους», ο νεαρός Κιμ, ανάμεσα σε άλλα κατορθώματα, ο νεαρός Κιμ «αποκατέστησε το μονολιθικό ιδεολογικό σύστημα του κιμιλσουνγκισμού μέσα στο Κόμμα» και «συνέβα-

λε εξαιρετικά στην ανάπτυξη της κουλτούρας δημιουργώντας πολλά αριστουργήματα παγκόσμιου επιπέδου».

Μή νομίζει όμως κανείς ότι ο Κιμ Γιονγκ Ιλ έχει φτάσει τη μεγαλοσύνη του πατέρα-του, ούτε καν κοντεύει. Και για του λόγου το αληθές, ιδού τι έγραψε η κομματική εφημερίδα πρόσφατα για τις अपαράμιλλες ικανότητες του Κιμ Ιλ Σουνγκ.

«Λένε πως μεταμορφώνει τους κόκους της άμμου σε ρύζι, πως φτιάχνει βόμβα απ' το κλαρί ενός δέντρου, πως μπορεί να περπατήσει στην επιφάνεια του νερού πατώντας πάνω σ' ένα κομμάτι χαρτί».

Είναι ο Μεγάλος Αδερφός.

Τοιχογραφία από το 9ο Φεστιβάλ «κόμικς» της Ανγκουλέμης

του Βησσαρίωνα Σταύρακα

Ο υπουργός «Πληροφοριών» Fillioud, ανάμεσα σε σκιτσογράφους, επίσημους...

Η άφιξη των υπουργών στην Ανγκουλέμη με τη ματιά του Raynal.

Αφίσες για το φεστιβάλ των Yves Bordes και Pellous.

Πρωινό υγρό. Φτάσαμε με μια παλιά «Σίμκα» στην Ανγκουλέμη, πόλη - μωσαϊκό του γαλλικού πολιτισμού. Δημαρχείο μεσαιωνικό με προσθήκες αναγεννησιακές. Μουσείο που στεγάζεται σ' ένα παλιό κοιμητήριο του 17ου αιώνα, θέατρο, σε στυλ ιταλικό, του 19ου αιώνα. Το σκηνικό των δρόμων θυμίζει μυθιστορήματα του Μπαλζάκ... Η σύγχρονη πολεοδομία και η βιομηχανοποίηση δημιούργησαν περιφερειακά «καρτιέ» και μέσα στο κέντρο της πόλης κατασκευάστηκαν πεζόδρομοι δείχνοντας έτσι τις ανησυχίες της δημοτικής αρχής. Μέσα σ' αυτό το ποικιλόμορφο πλαίσιο πραγματοποιήθηκε το 9ο Διεθνές Φεστιβάλ των Bandes Dessinées που κράτησε από τις 29 μέχρι τις 31 Γενάρη. Η πόλη του σοσιαλιστή δήμαρχου Jean-Michel Boucheron ντυμένη τα γιορτινά-της (με ακούσματα τζαζ στους δρόμους-της...) έγινε το σταυροδρόμι της συνάντησης σκιτσογράφων, σεναριστών, κριτικών, δημοσιογράφων, παθιασμένων φίλων των «κόμικς» απ' όλο τον κόσμο. Μα τι ήταν τούτο το Φεστιβάλ; Ένα γιορτάσι έμπνευσης και τέχνης ή ένα πλασάρισμα - εμπόρευμα των Bandes Dessinées; Πρωτοτυπία ή μια «μπανάλ» υπόθεση; Κερδοσκοπία ή τέχνη; Αναζήτηση έκφρασης ή θύμισες ελληνικών «φεστιβάλ» του καλοκαιριού;

«Έχουμε ανάγκη να εκφραστούμε...»

Ο κυριότερος τόπος του Φεστιβάλ ή καλύτερα το πούλημα των «κόμικς» βρίσκεται στο κέντρο της πόλης. Κάτω απ' ένα πελώριο κλειστό αντίσκηνο στήθηκε η έκθεση. Στην είσοδο οι μικροπωλητές διαλαλούν την πραγματεία-τους. Στο εσωτερικό οι σκιτσογράφοι και οι σεναρίστες βρίσκονται ήδη στα πόστα-τους. Τα διάφορα περίπτερα στημένα κατά σειρά θυμίζουν την γιορτή της «Ουμανιτέ»! Κάθε εκδότης και το περίπτερό-του: Futuropolis, Casterman, Dupuis, Fromage, Square, Hu-

manoides Associés, Larousse... Ένα τσούρμο πιτσιρίκια έχουν κολλήσει την μουσούδα-τους σ' ένα σκιτσογράφο (ισχνό πρόσωπο, μαλλί μπουκλέ, κολλημένη στις άκρες των χειλιών-του μια γόπα) που φορμάρει ένα σκίτσο-αφιέρωση. Δίπλα ένας τριαντάχρονος (σκιτσογράφος ή πωλητής;) διαβάζει, παθιασμένα, το τελευταίο τεύχος-σκάνδαλο του Charlie-Mensuel. Στριμωξίδι άγριο. Προσπαθούμε ν' αγοράσουμε, στο διπλανό περίπτερο, την μπροσούρα της Evelyne Syllerot: «Κόμικς και κουλτούρα». Αδύνατο. Ο πωλητής λείπει. Λίγο πιο πέρα ο Michel ξετρύπωσε κάποια σπάνια έκδοση του TEN-TEN, δυσεύρετα τεύχη της φυλλάδας «κόμικς» «L'Echo des Savanes». Τιμές φτηνές. Αγοράζουμε. Στο κέντρο της έκθεσης δημιουργήθηκε μια πρόχειρη εξέδρα. Γίνονται κάποιες συνεντεύξεις για το κανάλι FR3 και τους πειρατικούς σταθμούς της περιοχής. Στο 13 περίπτερο μια ασχημόφатσα πουλάει αριθμημένες κάρτες του Club de bande dessinée της Ανγκουλέμης. Σχέδια των Goux, Izerl, Yglann... Τρία φράγκα η κάρτα. Αγοράζουμε. Ακριβώς απέναντι πουλιέται το Pilote. Δίπλα τα άλμπουμ του Wolinski, Got, Petillon, Cori, Gebe, Crepax... Δυο τρεις σκιτσογράφοι βρίσκονται στο άλλο περίπτερο. Σκιτσογραφούν, ιχνογραφούν πορτραίτα. Άλμπουμ ιλουστρασιόν, πανάκριβα. «Σκέτο εμπόρευμα εδώ» σχολιάζει μια φίλη-μας. «Στο βάθος, συνεχίζει, βρίσκονται κάτι νέοι σκιτσογράφοι. Τους έχουν βγάλει στην άκρη. Πάμε να δούμε».

Το σκηνικό αλλάζει. Τρεις νεαροί κάθονται γύρω απ' ένα τραπέζι. Ανάμεσα σε μπίρες Pelforth, πακέτα στριφτό τσιγάρο, κραγιόν, μολύβια, προβάλουν αφίσες, σχέδια, περιοδικά κόμικς. Δεν υπάρχουν ιλουστρασιόν. Μόνο «κόμικς» με ασπρόμαυρο εξώφυλλο. «La Cave», πέντε φράγκα, με λιγοστές σελίδες. Το ξεφυλίζουμε. Ασπρόμαυρο φόντο, κολάζ, σελιδοποίηση μπαρόκ, θυμίζει το «Counter-Blast»

του Marshall Mc Luhan. Θεματογραφία ποικίλη. «Κόμικς» πολιτικό, κοινωνικό, φανταστικό, φανταστικό. Ένας σκιτσογράφος μισομεθυσμένος (παρ' όλη την υγρασία φοράει μόνο μια αθλητική φανελίτσα) μας εξηγεί. «Ουφ! Φορμάρουμε μόνοι-μας τα Bandes Dessinéées. Υπάρχει μια κολεκτίβα. Το τύπωμα γίνεται σε κάτι μικρά φτηνά τυπογραφεία. Όταν ξεμένουμε από ψιλά χρησιμοποιούμε πολυγράφους. Η έκδοση, έστω και χάλια, φτωχή, πρέπει να συνεχισθεί... Έχω, έχουμε ανάγκη να εκφραστούμε. Και ύστερα είναι ένα μέρακι για μένα, ένα πάθος. Κάτι σαν το κρασί, το ναρκωτικό ή τη γυναίκα. Δεν συμφωνείς εσύ γυαλάκια; Διαθέτουμε μόνοι-μας τα σχέδια-μας, τα οράματά μας, τις φαντασίες-μας. Δεν περνάμε μέσα από εκδοτικούς οίκους...». Αγοράζουμε κάνα δυο περιοδικά. Επιθυμία για ανάγνωση, ενθύμιο, ή ενίσχυση στο νεαρό σκιτσογράφο;

«Στα Β.Δ. συνυπάρχουν όλες οι τάξεις»

Η Bande Dessinée, μέσο της λαϊκής έκφρασης (πολλές χιλιοτηρίδες και... πριν την γραφή) έπαιξε — και συνεχίζει να παίζει — μέσα στο δεύτερο ήμισι του 20ου αιώνα το ρόλο που έπαιξε το αστυνομικό διήγημα, (ή καλύτερα Le Roman Noir) γύρω στον τελευταίο πόλεμο, η ποίηση στη διάρκεια του ρομαντισμού ή η θρησκευτική ζωγραφική κατά τη διάρκεια της αναγέννησης. Δηλαδή, ένα μέσο έκφρασης, το πιο κατανοητό, σε διαφορετικές κοινωνικές τάξεις... Γλωσσάρι άμεσο, του δρόμου, της αγοράς, των περιθωριακών — όπως ακριβώς εκείνο το γλωσσάρι, το ανόθευτο, μιας κοινωνικής τάξης. Όπως το φωτορομάντζο, τα μυθιστορήματα φαντασίας ή μερικές μουσικές (φολκ, ποπ, ροκ, τζαζ) είναι η τέχνη, όχι των σπουδαγμένων, αλλά εκείνων που θέλησαν να καταγράψουν τις εμπειρίες, να εκφραστούν άμεσα, έστω απλοϊκά, μα πάντα με φινέτσα και πρωτοτυπία ασυνήθιστη. Όχι τυχαίως λοιπόν και οι διανοούμενοι — μανιασμένα πολλές φορές — έκαναν παρά-λογοτεχνία και προσπάθησαν να δείξουν πως η γραφή μερικών έργων δεν είναι παρά η φόρμα των Bandes Dessinéées (στην πρώτη γραφή-τους) χωρίς την εικόνα... Αυτοί που είναι ήρωες και πρωταγωνιστές-τους μυρίζουν προλεταριάτο και υπο-προλεταριάτο¹, χωρίς βέβαια να λείπουν και οι υπόλοιπες τάξεις και δυναμικές μιας κοινωνίας.

Οι Bandes Dessinéées είναι γνήσια παιδιά αυτών που οι κοινωνιολόγοι Bourdieu και Passeron ονομάζουν «Les Heritiers» οι κληρονόμοι (της μπουρζουάδικης κουλτούρας) και απ' αυτούς τους κληρονόμους έκλεψαν ολόκληρη την κληρονομιά... Στο «ρήγμα» του Μάη του '68 οι Β.Δ. πέρασαν από τους τοίχους των πανεπιστημίων, έγιναν ο πρόδρομος μιας νέας μορφής έκφρασης, μεταμορφώθηκαν, συντέθηκαν ή απλοποιήθηκαν και έφτασαν στην ακμή-τους με τους διάσημους σκιτσογράφους

Τα τετράδια της γιαγιάς ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

για την ομορφιά του προσώπου

για την φροντίδα των μαλλιών,
των ματιών και του στοματός

για την φροντίδα της ομορφιάς
στον ήλιο

και συνταγές για αρώματα

για την φροντίδα του σώματος
και συνταγές για το αδυνατισμα

ΝΟΣΤΙΜΕΣ
& ΦΥΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΑΓΕΣ
Α' Πως να παρασκευάζετε
ποτά, και αναψυκτικά

σε λίγο κυκλοφορούν

ΝΟΣΤΙΜΕΣ
& ΦΥΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΑΓΕΣ
Β'

τα φυτωρία της κουζίνας
νοστιμες σαλατες
γλυκίσματα για τα παιδιά

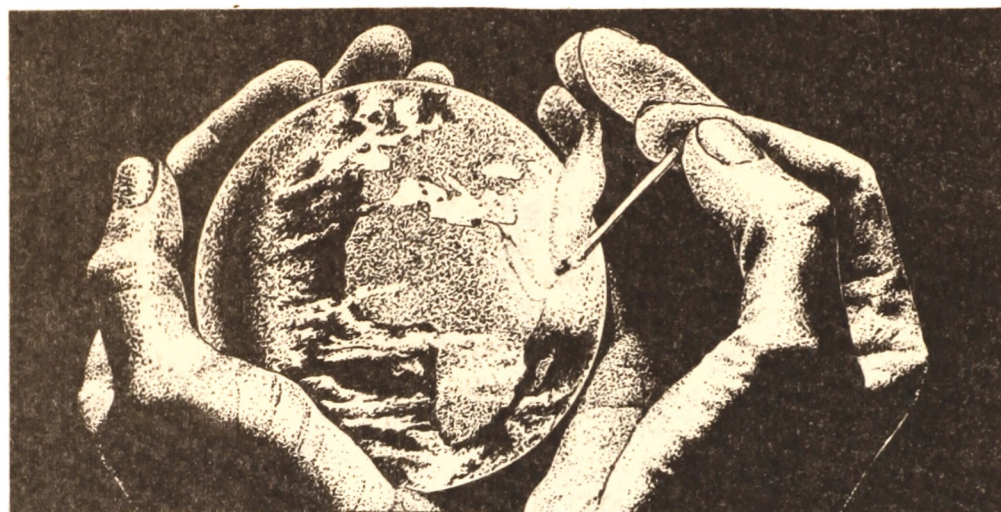
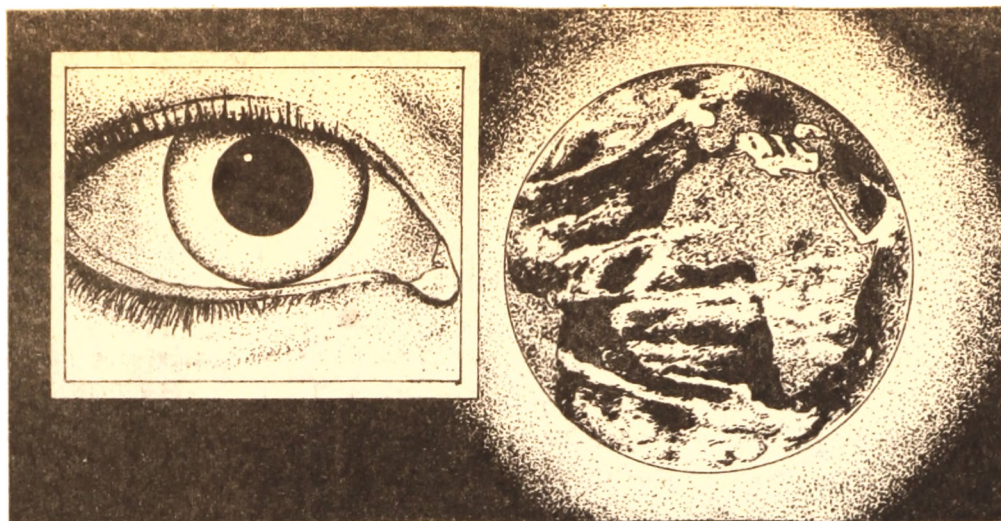
ΤΑ ΦΥΤΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ
για τον καθαρισμο
και καλωπισμο του σπιτιου
με βοτανα και φυτα

ΣΥΝΤΑΓΕΣ
ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΖΩΗ
Βοτανα της υγείας

Εκδόσεις
ΑΚΙΔΑΛΙΑ
ΝΑΡΣΗ Ι ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 36.31.741

Το σήμα της έκθεσης.

Από ιστορία του Acquitter και σχέδιο του Mellouët στο βρετόνικο «La Cave».

Wolinski, Copi, Reiser, Gebe. Αρχικά δημιουργήματα καλλιτεχνίας πέρασαν από πολλά πλάνα και μπαλαντζαρίσματα, αναζητήσεις, απόπειρες για να φτάσουν στην σημερινή ερμαφρόδιτη κατάσταση, στη Γαλλία τουλάχιστον.

«Η δεκαετία του '70 σημαδεύτηκε από τον πολλαπλασιασμό των περιοδικών, όλα πιο όμορφα και πιο ενδιαφέροντα το ένα από τ'άλλο που επεσκίασαν το ανιαρό *Pilote*. Ανάμεσά-τους τα *echo des savanes*, (60.000 αντίτυπα), *Metal hurlant*, *fluide glacial*, *a suivre*, *circus*, χωρίς βέβαια να ξεχνάμε ούτε το *charlie-mensuel*, αλλά ούτε και τις άλλες αποτυχημένες προσπάθειες. Μέσα σ' όλα αυτά τα περιοδικά συνυπήρχαν συχνά διαφορετικές, αβέβαιες ομάδες, αλλά πάντα, σε κάθε περίπτωση, ικανές να δώσουν όλες τις τάσεις, τόσο τις γραφικές, όσο και τις αφηγηματικές. Ένας σκέτος παράδεισος!²».

Οι δημιουργοί της νέας έκφρασης ήταν καλοδεχούμενοι απ' όλους. Οι εφημερίδες, τα περιοδικά, η ίδια η τηλεόραση άνοιξαν «τις αγκάλες-τους». Ο Wolinski θα επενδύει εντυπωσιακά την «Ουμανιτέ», η ομάδα Bazooka θ' «ανατινάζει» κάθε πρωινό την «Λιμπερασιόν», ο Reiser θα σχεδιάζει στο «Νουβέλ Ομπσερβατέρ», ο Cabu στην Antenne 2. Κάθε σκιτσογράφος έ-

γινε είδωλο - star του ροκ. Οι πωλήσεις έφτασαν στα ύψη. Από το 1975 μέχρι το 1980 από τα 9 εκατομμύρια αντίτυπα έφτασαν στα 15 και οι τίτλοι από τους τετρακόσιους στους επτακόσιους. Ο Valérie μόνο σε τρεις βδομάδες είχε πουλήσει πάνω από 50.000 αντίτυπα...

OSAMU TEZUKA: ο «πατέρας» του γιαπωνέζικου «κόμικς»

Μεσημέρι. Φτάνουμε στο μουσείο. Στους τοίχους-του B.D. κινέζικα. Πρωτότυπα σκίτσα, καρικατούρες ζόρικες με θεματογραφία πολιτικό-κοινωνική. Πρώτη παρουσίαση του Liao Bingxiong. Δεσπόζει το σκίτσο «η μιζέρια των διανοούμενων». Σκίτσο - κριτική εναντίον της εθνικιστικής κυβέρνησης. Δίπλα B.D. του Zhang Leping αντιπροέδρου της Ομοσπονδίας των Κινέζων καλλιτεχνών της Σαγκάης μια θαυμάσια τοιχογραφία της κινέζικης σκιτσογραφίας. Και αμέσως σχέδια για παιδιά. Δουλειά του Le Xiaouing, συντάκτη παιδικής επιθεώρησης — πάλι στη Σαγκάη — και καλλιτεχνικού υπεύθυνου στην εφημερίδα «Le Nouveau Journal du Peuple». Στο άλλο άκρο θαυμάσιες εικόνες των Bi Keguan, Wang Le Tian, Fang Cheng. Είναι όλοι-τους μέλη της «Associa-

tion des Artistes Chinois»... Περνάμε στην άλλη σάλα. Γύρω απ' ένα τραπέζι χαρτιά και κραγιόν είναι στη διάθεση των παιδιών που θέλουν να σκισάρουν. Η Πατρίτισια μας δείχνει τα σχέδιά-της και μας λέει να μην χάσουμε την έκθεση B.D. — γύρω στα χίλια αντίτυπα — που έγινε από μαθητές της τελευταίας τάξης. Σε ειδική σάλα που την βάφτησαν «Nouopolis» στο ισόγειο εκθέτει ο «πατριάρχης» του γαλλικού B.D., Pellos. Παρ' όλα τα 82 χρόνια που κουβαλάει στην πλάτη-του παραμένει ανεξάντλητος. Γνωστός σαν αθλητικός σκιτσογράφος, άρχισε να σκιτσογραφεί από ηλικία 16 χρόνων. Το όνομά-του είναι συνδεδεμένο με τα περιοδικά της «χρυσής εποχής»: «L'Epatant», «Mickey», «Jeunesse Magazine», «Mon Journal», «Jean-Pierre», «Robinson». Το 1948 θα λανσάρει τα διάσημα «Pieds Nickelés»...

Αλλαγή σκηνοικού. Κέντρο του Saint-Martial. Τρεις γιαπωνέζοι σκιτσογράφοι στριμώχτηκαν σε μια μικρή σάλα. Πάντα γεμάτη από κόσμο. Atoss Takemoto είναι ένας νέος εκδότης. Μένει στη Γενεύη. Από κει μεταφράζει, για τη Γαλλία, Βέλγιο, Ελβετία, γιαπωνέζικο B.D. στη γαλλική γλώσσα. Έχει έρθει στην Ανγκουλέμη για τρίτη φορά, μα μόνο φέτος συνοδεύεται από τρεις σκιτσογράφους της χώρας-του. Και δεν είναι οποιοδήποτε. Osamu Tezuka είναι ο «πατέρας» του γιαπωνέζικου B.D. Ήρθε από το Τόκιο μαζί με το βασικό μπερέ και τον αέρα του μαίτρ. Δημιουργεί ήρωες για παιδιά που ακούνε στ' όνομα, «άσπρος λέοντας», «βασιλιάς λεό», «σαπφίρενιος πρίγκιπας». Ο άλλος σκιτσογράφος λέγεται Yashihiko Tatsumi. Ήταν μαθητής του Tezuka. Σήμερα τα

Osamu Tezuka, «μαίτρ» του γιαπωνέζικου B.D. και του γιαπωνέζικου Walt Disney.

Ο Pierre Christin (αριστερά στη φωτογραφία) κατά τη διάρκεια της έκθεσης.

ταλέντο-του είναι αναγνωρισμένο στη χώρα του «ανατέλλοντος ηλίου». Οι πρωταγωνιστές-του είναι πραγματικοί. «Τους συναντάμε, εδώ και αρκετό καιρό στους αριστεριστικούς χώρους και στη γαλλο-νέζικη μπουρζουαζία» μας εξηγεί με τα παράξενα σιριστικά γαλλικά-του ο Atoss Takemoto.

«Μην αγγίζετε με τα καθαρά-σας χέρια, τα βρώμικά-μας αντικείμενα». Λεζάντα μπροστά απ' ένα πολύγραφο - εργαλείο του «παράλληλου» τύπου — στο δημαρχείο που το μεταμόρφωσαν σε σωστό «ανθόκηπο» για να υποδεχτεί την εξουσία: τους υπουργούς Jack Lang (Κουλτούρας) και Georges Filloud (Πληροφοριών). Στην κεντρική σάλα φιγουράρουν πρωτότυπα σκίτσα, B.D. Μα εδώ, σε μια ατμόσφαιρα πινάκων ζωγραφικής αναγέννησης, εκθέτονται μερικά αντίτυπα του γαλλικού Underground τύπου. Ο κόσμος πηγαινοέρχεται, παρατηρεί, ρίχνει κλεφτές ματιές, σπρώχνεται, ζητάει πληροφορίες από μια γοητευτική γαλλιδούλα. Περνάει δίπλα-μας ο Pierre Christin³, σεναρίστας του θαυμασίου Valerian. Τον συμβουλευόμαστε. Πλήθος οι εκδηλώσεις, πρέπει να κάνουμε επιλογή. Ο χρόνος τρέχει. Άλλωστε πρέπει να δούμε και την απονομή των βραβείων το βράδυ. Βρισκόμαστε στο Espace Marengo. Ιλουστράσιόν από το 1900 μέχρι το 1945. Μια δουλειά που στήθηκε χάρη στη βοήθεια συλλεκτών. Εδώ σκιαγραφείτε η δύσκολη εξέλιξη των εφημερίδων του '30 (Mickey, Hurrach, Coeurs Vaillants...) και η εμφάνιση των νέων ιλουστράσιόν. Αποσπαστικές προσπάθειες της περασμένης γενιάς, όταν ακόμη η B.D. ήταν στα σπάργα. Ανάμεσα στις δεκάδες φυλλάδια συνυπάρχουν μερικά περιοδικά που έγιναν στη διάρκεια της κατοχής οι «Porte Parole» των κατακτητών και της ναζιστικής ιδεολογίας...

Το μέλλον των B.D.

Τα τελευταία δύο χρόνια η αγορά (γαλλική) κατακλύστηκε από δεκάδες τίτλους

των B.D. Ένας ακήρυχτος ανταγωνισμός ξέσπασε. Η τιμή των περιοδικών διπλασιάστηκε ή τριπλασιάστηκε (το χαρτί ακρίβηνε 48%, από το 1981). Το κοινό αν και κουράστηκε, συνέχισε — και συνεχίζει — ν' αγοράζει. Όμως αυτοί που είχαν σχέδια για καινούρια περιοδικά τ' ανέβαλαν. Ο Dargaut δεν έκανε βδομαδιακό το Pilote και ο εκδοτικός οίκος Hachette, δεν έριξε στην αγορά το περιοδικό που ετοίμαζε. Μόνος πρόσφατος τίτλος το Bananas. Τέλος, η ομάδα του Mefi που είχε σταματήσει όταν φασίστες επιτέθηκαν εναντίον του εκδοτικού-τους οίκου, λάνσαρε εδώ και λίγο καιρό ένα καινούριο μηνιαίο περιοδικό, το Transfert. Συμμετέχουν σ' αυτή την προσπάθεια οι φίλοι του Artefact, του καλύτερου εκδότη των νέων τάσεων του παγκόσμιου B.D...

Ποιό είναι, όμως, σήμερα, το 1982, το μέλλον του B.D. όταν τα παραδοσιακά είδη της προηγούμενης περιόδου σαρώθηκαν, όταν οι αυθέρετες διακρίσεις ανάμεσα σε «χιουμοριστικό» και «ρεαλιστικό» σχέδιο εξασθένησαν, όταν έχουμε από τη μια μεριά μια αυτόνομη δημιουργία (συγγραφείς με προσωπικό στυλ και ζωντανό λόγο) και από την άλλη την εμπορευματοποίηση των B.D., όταν ο διαχωρισμός ανάμεσα σε παιδικό ή ενήλικο «κόμικς» φθάρηκε, όταν δεν μπορούμε να μιλάμε πια για B.D. σαν ένα είδος υπό-κουλτούρας ή παρα-λογοτεχνίας;

«Τώρα πια είμαστε, λέει ο Pierre Christin, μπροστά σε έργα ατομικοποιημένα όπου ξαναβρίσκουμε όλους τους ανταγωνισμούς που συναντάμε αλλού. Δηλαδή, υπάρχει μια αριστερή και μια δεξιά τάση, των προβοκατόρων και των συντηρητικών, μια εμπροσθοφυλακή και μια οπισθοφυλακή. Σνομπ και άτολμοι, περιπλανώμενοι και σταχανοβίτες. Υπάρχουν ακόμα και οι γυναίκες, μπορούμε να πούμε! Υπάρχουν B.D. για όλα τα γούστα. Τόσο το καλύτερο, ακόμα και αν ο καινούριος κονφορμισμός υποκαθίσταται από τον παλιό, ακόμα και αν ο μοντερνισμός δεν είναι πάντα φιλοπρόοδη πανάκεια, ακόμα κι αν η αισθητική του σχεδίου αντικαθιστά την αφήγηση. Αυτό, όμως, που έχει σημασία είναι ότι μερικοί, δημιουργοί των B.D. έχουν το συναίσθημα ότι μπορούν να τα εκφράσουν όλα, να τα κάνουν όλα, ότι, τέλος, μπορούν συναγωνιστούν με την καλύτερη δημοσιογραφία ή την καλύτερη μυθιστορία... Να μιλάμε για «χρυσό αιώνα» των B.D. θα ήταν ηλίθια θριαμβολογία, πάντα απειλητική. Πολλά πράγματα έγιναν στα B.D. Ακόμα περισσότερα μένει να κάνουμε. Εμπρός λοιπόν, αρπάξτε τις πένες και τα μολύβια-σας, φίλοι αναγνώστες, όπως λέγαμε στις πρώτες δημοσιεύσεις-μας...»

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. B. Pourprix, *Sociologie de la Bande dessinée, memoire a l'uer Lettres et Sciences Humaines, Grenoble 1973.*
2. Σημείωμα του Yves Fremion, στο Magazine Littéraire, τεύχος 180, Γενάρης 1982, σελ. 71
3. Διευθυντής της δημοσιογραφικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο Bordeaux III (IUT B). Από τους καλύτερους γάλλους σεναρίστες των B.D.

«μουσική γωνιά» Βουλής 12 - 32.34.269

Επιλογή Δεκαπενθημέρου

M.A. CHARPENTIER: MESSE POUR LES TREPASSES Χορωδία και Όρχηστρα του Μόναχου GULBENKIAN, της Λυών.
Δ/νσι: MICHEL CORBOZ 2 Δ ERATO (Αρχ. 1.000)

HÄNDEL: MESSIAH (όρατόριο).
H. DOMATH - A. REYNOLDS - S. BURROWS - D. Mc. NTYRE
Χορωδία JOHN ALLDIS - ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ
Δ/νσι: KARL RICHTER 3 Δ DG (Αρχ. 1.000)

VERDI: AIDA
LEONTYNE PRICE - PLACIDO DOMINGO - GRACE BUMBRY
Χορωδία JOHN ALLDIS - ΣΥΜΦΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ
Δ/νσι: ERICH LEHENDORF 3 Δ RCA (Αρχ. 1.000)

BRAHMS - MENDELSSOHN - TCHAIKOVSKY
Κοντσέρτα για βιολί
JASCHA HEIFETZ, βιολί
ΣΥΜΦΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΤΣΤΟΝΣ Δ/νσι: CHARLES MUNCH
ΣΥΜΦΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΣΙΝΑΓΟΥ Δ/νσι: FRITZ REINER 2 Δ RCA (Αρχ. 000)

ERIK SATIE: Έργα για πιάνο
REINHART DE LEEUW, πιάνο 3 Δ PHILIPS (Αρχ. 1.000)

BUXTENHUEDE: Έργα για όργανο (πλήρες έργο).
RENE BAUMANN, όργανο 7 Δ H. M. (Αρχ. 4.000)

HUGO WOLF: EL CORREGIDOR (όπερα)
K. BÖHME - K. ERU - G. FRICK - G. HAHN
Όρχηστρα και Χορωδία της Κρατικής Όπερας της Δρέσδης
Δ/νσι: KARL ELMENDORFF
Ιστορική Ήχογράφηση 1944 3 Δ ACANTA (Αρχ. 1.000)

TCHAIKOVSKY: 6 Συμφωνίες
Φιλαρμονική του Βερολίνου
Δ/νσι: HERBERT VON KARAJAN 6 Δ DG (Αρχ. 3.000)

MONTEVERDI: ΕΣΠΕΡΙΝΟΙ ΤΗΣ ΜΑΚΑΡΙΑΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ Σολίστες.
Θωρητικά και Όργανα Συγκρότημα της Λωζάνης
Δ/νσι: MICHEL CORBOZ 3 Δ ERATO (Αρχ. 1.000)

J.S. BACH: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΕ ΣΙ ΕΛ. BWV 232
Σολίστες, Θωρητικά και Όργανα Συγκρότημα της Λωζάνης
Δ/νσι: MICHEL CORBOZ 3 Δ ERATO (Αρχ. 1820)

TOMAS LUIS DA VICTORIA: OFFICIUM
HEBDOMADAE SANCTAE
Χορωδία Μοναχών του Μοναστηριού SANTO DOMINGO
DE SILOS. Δ/νσι: DOM ISMAEL FERNANDEZ DE LA CUESTA 3 Δ ERATO (Αρχ. 1.000)

DVORAK: Έργα για πιάνο (πλήρες έργο).
RADOSLAV KVAPIL, πιάνο 8 Δ SUPRAPHON (Αρχ. 3.000)

J.S. BACH: ΠΑΘΗ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗ BWV 245
K. EQUILUZ - G. VAN'T HOFF - M. VON EGMOND
CHORUS VIENNENSIS-CONCENTUS MUSICUS, WIEN
Δ/νσι: HANS GILLESBERGER 3 Δ TEL. (Αρχ. 1.000)

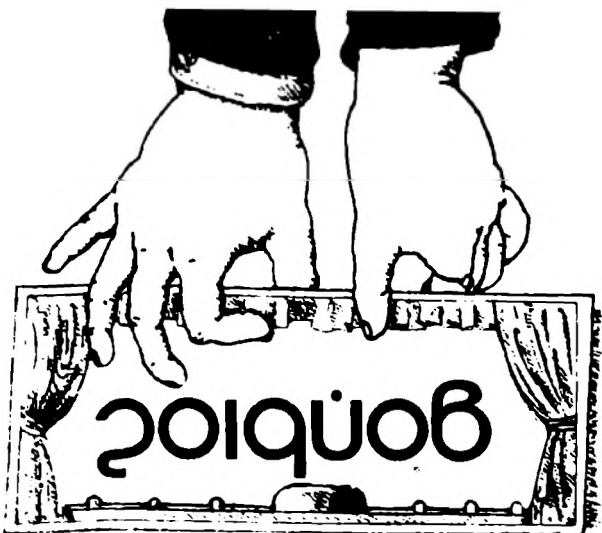
J.S. BACH: ΠΑΘΗ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟ BWV 244
P. ESWOOD - K. EQUILUZ - N. ROBERTS - K. RIDDERBUSCH
J. BOWMAN. REGENSBURGER DOMCHOR - KING'S COLLEGE
CHORUS. CONCENTUS MUSICUS, WIEN.
Δ/νσι: NIKOLAUS HARNONCOURT 4 Δ TEL. (Αρχ. 2.240)

J. HAYDN - VIVALDI - HUMMEL - J.S. BACH -
TELEMANN: 6 ΚΟΝΤΣΕΡΤΑ ΓΙΑ
ΤΡΟΜΠΕΤΑ ΚΑΙ ΟΡΧΗΣΤΡΑ.
MAURICE ANDRE, τρομπέτα. Συμφωνική της Βαρνέργης
Δ/νσι: TH. BUSCHBAUER. Όρχηστρα Βασιλείου J.F.
PAILLARD 2 Δ RCA (Αρχ. 1.000)

DVORAK: SAINT LUDMILA έργο 71 (όρατόριο)
EVA ZIKMUNDOVA - VERA SOUKUPOVA - BENO BLACHUT
Τετάρτη Φιλαρμονική Όρχηστρα και Χορωδία
Δ/νσι: VACLAV SMETACEK 3 Δ SUPRAPHON (Αρχ. 1.200)

Δεχόμαστε παραγγελίες
απ' όλη την Ελλάδα
ΜΑΜΠΟ Ε.Π.Ε.

Βουλής 12 - Σύνταγμα
32.34.269

οναγρό όκιqτν3X
ροϊαq3Φ ραγρή ΝΟΚΕ ρητ
ίζqοφολκυX
ΗΤΠΜΕΠ ΗqΕΤΥΕΔ ΕΘΑΕ

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Χειμώνας 1981-82
No 12

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΠΟΛΩΝΙΑ
ΕΣΩΚΟΜΜΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΚΚΕα:

ΠΑΣΟΚ
ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

- ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ Ο ΥΠΑΡΚΤΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ;
- ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΕ εσωτερικού: ΠΟΙΑ ΕΣΩΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ;
- ΠΑΣΟΚ και ΣΤΡΑΤΟΣ
- ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ - ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
- Και σχόλια, αναλύσεις, θέσεις

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ

αφραζε
διαβαζε
διαδιδε

την ΑΥΓΗ
τη δικη 68
ΦΩΝΗ

ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ, ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Τα γηρατειά δεν είναι αρρώστια

του Γιώργου Κλ. Λύκα

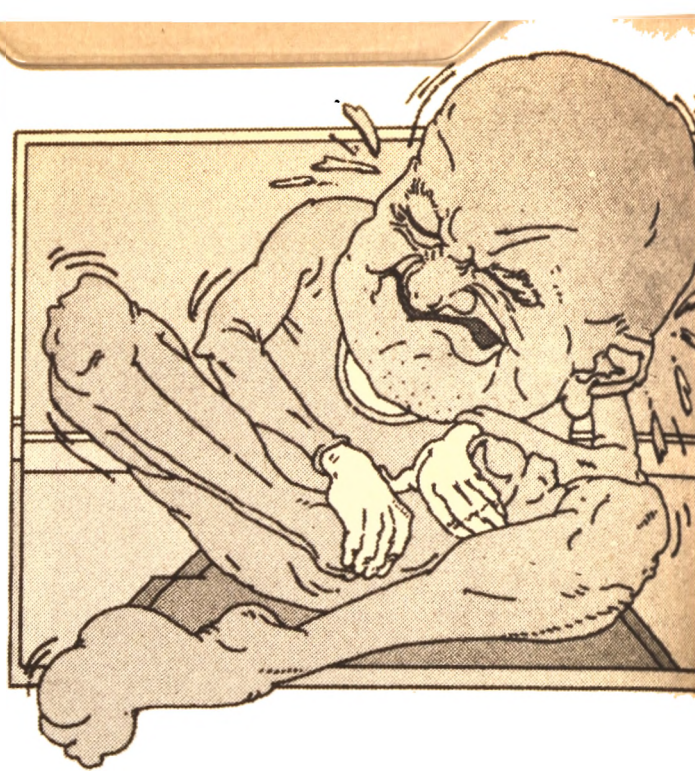
ΣΤΗΝ αγροτική κοινωνία ο ηλικιωμένος δεν ήταν κάτι το διαφορετικό από τους άλλους συνανθρώπους-του. Ακόμη και όταν είχε ρόλους μερικά διαφοροποιημένους, δεν προσανατολίστηκε ποτέ σε διαφορετικούς σκοπούς. Ο ηλικιωμένος, ήταν έκφραση και απλό σύμβολο της κουλτούρας στη σφαιρικότητά-της, ήταν πηγή ερμηνείας και μεταβίβασής-της. Στην αγροτική κοινωνία με άλλα λόγια, δεν υπήρξαν προϋποθέσεις για τη γέννηση μιας διαφοροποιημένης και απομονωμένης ομάδας.

ΜΟΝΟ μέσα στην κοινωνία της πρώτης βιομηχανικής πόλης, αρχίζουν οι διάφορες ηλικίες να παίζουν έναν νέο και διαφορετικό ρόλο, σε επίπεδο κοινωνικών σχέσεων και καθημερινής συμμετοχής στη ζωή. Έτσι η κοινωνία αρχίζει να σπάει σε λωρίδες γενεών, που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τη γένεση της κατάστασης που αργότερα θα πάρει το όνομα της «τρίτης ηλικίας».

Η ΤΡΙΤΗ ηλικία καλά - κακά, συνδέεται με τη συνταξιοδότηση (στοιχείο αποφασιστικό για το πέρασμα του ατόμου στην τρίτη ηλικία), τη διάδοση του συστήματος υπηρεσιών και των ινστιτούτων υποδοχής των ηλικιωμένων.

Ο ΟΡΟΣ «τρίτη ηλικία» εισήχθη και στον τόπο-μας και μάλιστα σχεδόν ταυτόσημος του ηλικιωμένος. Είναι σημάδι των μεγάλων μετασχηματισμών που υφίσταται και η κοινωνία-μας. Είναι έκφραση ενός περάσματος που από ορισμένες πλευρές, επηρεάζει το σύστημα των κοινωνικών σχέσεων μέσα στις ξεχωριστές κοινωνικές ομάδες, από τη σκοπιά των διαφορών κλάσεων ηλικίας. Είναι έκφραση ενός περάσματος, που δημιουργεί νέους τρόπους διενέργειας, ανάμεσα στις διάφορες ομάδες ηλικιών μέσα στην οικογένεια, που επιβάλλει την ανάγκη μιας αναθεώρησης και ενός αναπροσανατολισμού του περιεχόμενου της κοινωνικής υπηρεσίας, της οργάνωσης επέμβασης, του προγραμματισμού.

ΤΡΙΤΗ ηλικία ή γηρατειά για την τεράστια πλειοψηφία των Ελλήνων σημαίνουν μοναξιά, περιθώριο, αρρώστια. Σημαίνει μεγάλη ομάδα μη προνομιούχων. Το 1974, οι πάνω από 65 χρονών Έλληνες ήταν 1.074.580. Μόνο για τους ελάχιστους από αυτούς, τους προνομιούχους ή τυχερούς, η ηλικία της σύνταξης σημαίνει, αίσθημα σιγουριάς και ηρεμίας, απουσία γεροντικής κατάπτωσης. Οι πολλοί,

κουβαλάνε μιζέρια και αρρώστιες, που τα δέχτηκαν με παθητικότητα ως μοιραία. Πολλοί από αυτούς κατά καιρούς ζουν στα θεραπευτήρια.

ΑΚΡΙΒΩΣ, οι υπερβολικές θεραπευτικές αγωγές, οι εύκολες διαγνώσεις και οι αδικαιολόγητες εισαγωγές-τους στα νοσοκομεία, είναι η βασική αιτία της περιθωριοποίησής-τους και τελικά του θανάτου, αυτού του μεγάλου τμήματος του πληθυσμού-μας, που προορίζεται να αυξηθεί μια και δεν αυξάνουν οι γεννήσεις. Ναι, ο ηλικιωμένος πολίτης βοηθιέται να περιορίζει το χώρο της επιβιώσής-του. Έτσι καταντάει ένας παθητικός παρατηρητής των όσων γύρω-του συμβαίνουν.

Κοινωνιολογία, πολιτική, ιατρική είναι οι τρεις πλευρές ενός μοναδικού προβλήματος: ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ των ηλικιωμένων δεν είναι μόνο αυτά που αφορούν τις συντάξεις-τους, αν και υπήρξε απίστευτα εμπαικτική η «ΝεοΔημοκρατική» αντιμετώπισή-τους. Πρόβλημα είναι και η ιατρική πλευρά του γήρατος.

ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ-μας δεν ασκείται πολιτική πρωτοβάθμιας προληπτικής ιατρικής. Αλλά ούτε και μια σωστή δευτεροβάθμια. Γιατί;

ΤΟ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΙ το τωρινό υγειονομικό-μας σύστημα που είναι σάρκα από τη σάρκα του κοινωνικού-μας συστήματος. Δυστυχώς οι νόμοι που διέπουν την οικονομική-μας οργάνωση διέπουν και την υγειονομική-μας. Οι κυβερνήσεις της Νέας Δημοκρατίας πιστές στη «θρησκεία του κεφαλαίου» και αρνητές της ανθρώπινης ζωής ως μέτρο πάντων, προτιμούσαν (λέτε προς ζημία των πολυεθνικών), π.χ. να ΣΤΟΥΠΩΝΟΝΤΑΙ οι Έλληνες και της τρίτης ηλικίας με φάρμακα (τις περισσότερες φορές άχρηστα αν όχι και βλαπτικά) και να ΛΗΣΤΕΥΟΝΤΑΙ με τις ατέλειωτες επαναλήψεις άχρηστων ή και βλαπτικών εξετάσεων μη στανταροποιημένων.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ βλέπετε και όχι Υποχρεωτικό ή Εθνικό το Συνταγολόγιο (για λόγους δημοκρατικής ευαισθησίας, βλέπε πρόλογό-του σελ. 5) που περιλαμβάνει στις σελίδες-του π.χ. τα αναβράζοντα δισκία ασβεστίου, την προκαϊνούχο πενικιλίνη κτλ.

ΑΥΤΟ σημαίνει, πως στο όνομα της ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΑΓΟΡΑΣ βγαίνουν στο σφυρί η ΥΓΕΙΑ των Ελλήνων και η οικονομία-τους. Φάρμακα ή πρώτες ύλες-τους ή αντιδραστήρια ή μηχανήματα ή φιλμς, αγοράζονται με

δραχμοφάγα δολάρια.

ΑΥΤΟ σημαίνει πως οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας που στην τεράστια πλειοψηφία τους πάσχουν από χρόνια εκφυλιστικά νοσήματα και δεν ανήκουν στους προνομιούχους, αφήνονται ανυπεράσπιστοι στα χέρια ενός υγειονομικού συστήματος που τους «κακοδιαχειρίζεται», τις ασφαλιστικές-τους εισφορές, τις προσωπικές-τους οικονομίες (= φακελάκι), τις κρατικές επιχορηγήσεις και την υγεία-τους.

ΕΙΝΑΙ γνωστό πια, πως ο ηλικιωμένος έχει αλλοιωμένες βιολογικές παραμέτρους. Αυτό καθόλου δεν σημαίνει και αρρώστια. Το μεγαλύτερο μέρος από τις λεγόμενες γεροντικές παθήσεις, είναι μόνο φαινόμενα προσαρμογής, στη διεργασία του γήρατος.

Υπάρχουν δύο τύποι γήρανσης. Ο φυσικός, των μακρόβιων που φθάνουν τα 80 και, χωρίς αρτηριοσκλήρωση, σάκχαρο, εκφυλιστικές αρρώστιες των οστών και αρθρώσεων, νεοπλασίες, πεθαίνοντας κατόπιν μέσα σε λίγες μέρες ή ώρες. Αυτός ο τύπος γήρανσης είναι τυπικός των πρωτόγονων λαών. Ο άλλος τύπος γήρανσης εκδηλώνεται με μια βιολογική πάθηση. Είναι χαρακτηριστικός των λαών των εκβιομηχανισμένων πολιτισμών.

ΑΠΟ βιολογικής σκοπιάς τα γηρατειά ρυθμίζονται από ένα ορισμένο γονίδιο (= πληροφοριακή υποδιαίρεση του χρωμοσώματος), που ελέγχει το μηχανισμό επισκευής του Δεοξυριβονοικλεϊκού οξέος (= DNA) και συνεπώς των κυττάρων, των ιστών. Ο μηχανισμός αυτός σε κεντρικό επίπεδο, διευθύνεται, ελέγχεται από τον εγκέφαλο (υποθάλαμο και Limbic System), που σε τελευταία ανάλυση αποφασίζει πότε πρέπει να πεθάνουμε. Κάθε είδος έχει ένα όριο επιβίωσης. Τα όρια αυτά στα ζώα συμπίπτουν σκελετικά (= χονδρικά) με τις ικανότητες αναπαραγωγής του κάθε είδους. Όταν το ζώο δεν είναι πια ικανό για αναπαραγωγή, αρχίζει η φάση της γήρανσης, δηλαδή της αργής και προοδευτικής κυτταρικής κατάρπτωσης. Μόνο ο εγκέφαλος (= μυαλό) δεν γερνάει ποτέ. Με το πέρασμα της ηλικίας και την άσκηση, το μυαλό αποκτάει αντίθετα όλο και περισσότερη «ζωντάνια» και γίνεται πηγή ανεξάντλητης εργασίας.

ΜΙΑ αληθινά σύγχρονη ιατρική πρέπει να σκέφτεται και σε βιολογικά επίπεδα. Είναι λάθος να σκέφτεται μόνο σε κλινικό και διαγνωστικό επίπεδο, αιτίας και αποτελέσματος, όπως η παλιά ιατρική των οξέων λοιμικών ασθενειών. Μια αληθινά προληπτική ιατρική πρέπει να καταστήσει, όσο μπορεί περισσότερο, παραδεκτή τη διεργασία γήρανσης του οργανισμού, επιδιώκοντας να κάνει τους πάντες μακρόβιους, όπως ο πιανίστας Rubinstein.

ΤΙΠΟΤΑ δεν εξυπηρετεί μια διάγνωση αρτηριακής υπέρτασης σε έναν 70αρη. Θα φοβηθεί και θα κλειστεί στον εαυτό-του, αργοπεθαίνοντας καθημερινά και τελειώνοντας πιθανότατα τη ζωή-του θλιβερά, πάνω σε κάποιο νοσοκομειακό κρεβάτι. Αντίθετα, χρειάζεται να ερμηνευθούν σφαιρικά οι λειτουργικές-του ικανότητες, η προσαρμοστική-του φυσιοπαθολογία, οι δικές-του δυνάμεις επιβίωσης, χώρια από την αρτηριοσκλήρωση ή το σάκχαρο (που στον ηλικιωμένο δεν εμφανίζεται από έλλειψη ινσουλίνης). Αν

ένας ηλικιωμένος διαβητικός θεραπεύεται όπως ένας νέος διαβητικός, σίγουρα θα γίνει ένας «τρελός» λέει η σύγχρονη ιατρική.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ για καλά και βαθιά γηρατειά αρχίζει από την ηλικία του θηλασμού. Το νεογέννητο που τρέφεται με τεχνητό γάλα, ως ώριμος θα παρουσιάσει μια υψηλή χοληστερολαιμία που ευνοεί την αρτηριοσκλήρωση. Το γάλα στους ηλικιωμένους είναι βλαπτικό γιατί αυξάνει τη δόση σε λίπη της ήδη αρκετά πλούσιας σε λίπη τροφής-τους. Επίσης, είναι βέβαιο πως το παιδί δεν ευνοείται από τις υπερβολικές ποσότητες ζάχαρης και κρέατος που συνηθίζουν να τους προσφέρουν οι θαυμάσιες μητέρες-τους. Η μυϊκή κίνηση και η εγκεφαλική δραστηριότητα είναι ασφαλώς παράγοντες που ευνοούν την μακροβιότητα, δίχως να ξεχνιέται βέβαια η εμβληματική φράση του καθηγητή Ugo Cavallieri, ο ηλικιωμένος πρέπει «να ζει ως ένας νέος, χωρίς να ξεχνάει πως δεν είναι πια νέος».

Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ δραστηριότητα και μια ισορροπημένη δόση οιοπνεύματος (μέχρι 60 γραμμάρια την ημέρα λένε οι Αμερικάνοι, 35 οι Άγγλοι), ευνοούν την παραγωγή των αλφαλιποπρωτεϊνών (HDL), που είναι παράγοντες μακροβιότητας.

Η ΣΚΛΗΡΗ δουλειά το χειμώνα αποτελεί αντένδειξη για ένα μακρόβιο και χαρούμενο γήρας.

Η ικανοποίηση, η ΧΑΡΑ από τη δουλειά-μας και γενικότερα από τη ζωή-μας, ΠΡΟΛΕΓΕΙ και τη μακροβιότητά-μας, καλύτερα από κάθε άλλο δείκτη συνηθειών-μας.

ΤΕΛΟΣ ο ύπνος. Μελετήθηκε η περίπτωση δύο μονοζυγωτικών (= από το ίδιο ωάριο) διδύμων που ζούσαν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, και με μόνη αντιληπτή διαφορά ότι ο ένας πήγαινε νωρίς για ύπνο και ο άλλος πάντοτε μετά τα μεσάνυχτα. Ο τελευταίος πέθανε 16 χρόνια νωρίτερα από τον άλλο, ενώ είναι γνωστό πως οι δίδυμοι γενικά πεθαίνουν για λόγους γενετικούς στην ίδια περίπου ηλικία.

ΟΛΑ τα παραπάνω λίγο - πολύ μπορούν να τηρηθούν. Και όμως υπάρχει ένα μικρό ΝΕΟ, που δεν είναι άσχετο και με τη ρύπανση. Οι ΟΓΚΟΙ που αυξάνουν με το πέρασμα των χρόνων. Πλήγμα για όσους επιθυμούν αιώνια ζωή.

Το σύστημα γεννάει βλέπετε και αρρώστιες:

1. αρρώστιες που κάνουν μια επιλογή στο είδος. Όπως, οι λοιμικές που κάνουν πιο γέρα τα ήδη γέρα άτομα και εξαφανίζουν τα πιο αδύνατα, μωρά και ηλικιωμένους
2. αρρώστιες που προετοιμάζουν το θάνατο. Όπως, οι δυσμεταβολικές ασθένειες, το σάκχαρο, η αρτηριοσκλήρωση.

ΤΕΛΟΣ, αρρώστιες που σκοτώνουν. Όπως, ο καρκίνος που αποτελεί μια επανάσταση του κυττάρου κατά της ελαττωμένης «ζωτικότητας» που του επιβλήθηκε από το «ρολόι» της καθημερινής ζωής.

ΤΟ «ΟΝΕΙΡΟ» κάθε κυττάρου φαίνεται να είναι η επ' άπειρον αναπαραγωγή-του και όχι η οπωσδήποτε διατήρηση του βιολογικού συστήματος στο οποίο ανήκει.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

●
ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

●
ΒΑΣ. ΡΩΤΑ

ΔΕΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

●
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ
ΦΩΤΑΚΟΥ

(Α' υπασπιστού Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ)
ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΧΑΡ. ΜΠΟΥΡΑ
Σόλωνος και Ζωοδ. Πηγής 12-14
ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.37.668, 36.37.995

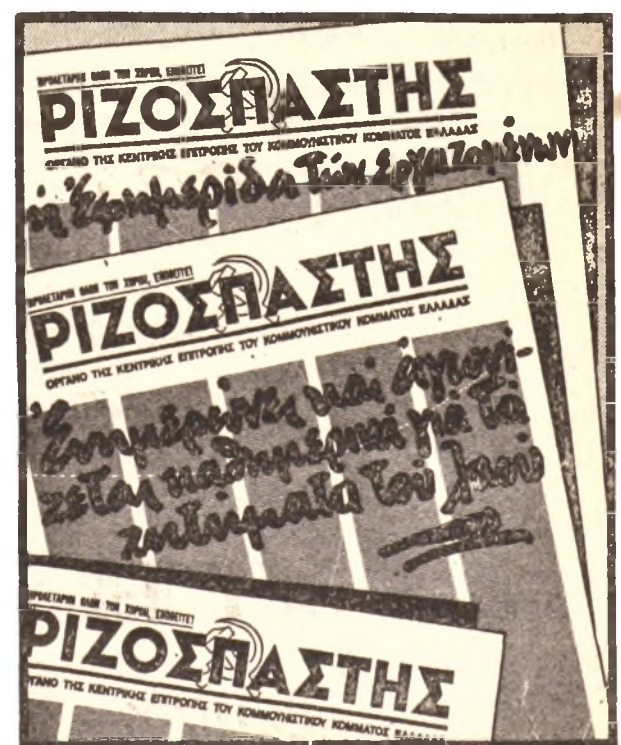
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Τό βιβλίο του Γιώργη Βασιλόπουλου «ΑΓΝΩΣΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» του 'Αντιστασιακού Περιοδικού «Καλλιτεχνικά Νέα». Τό περιοδικό κυκλοφορούσε τό '43-44 καί έγραφαν σ' αυτό άγωνιστικά κείμενα πολλοί πνευματικοί άνθρωποι. Στο «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ» δημοσιεύονται κείμενα γιά τόν Δ. Γληνό, Άγγελο Σικελιανό κ.α., πού είχάν φιλοξενηθεί στό περιοδικό.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΔΙΑΘΕΣΗ

Κύπρου 46, Τηλ. 8674.790
ΑΘΗΝΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΑ

του Γιάννη Ποττάκη

Το «φαινόμενο ΠΑΣΟΚ», πέρα από μία κατ' αρχήν — και όχι «επί της αρχής» — στάση ή θέση, αποτελεί για την Αριστερά ένα φαινόμενο προς διερεύνηση και, γιατί όχι, προς... εξερεύνηση. Στο βαθμό που το ΠΑΣΟΚ από ιδεολογική, πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική πλευρά τέμνεται ή έρχεται σε αντίθεση ή ακόμα και τροχοδρομεί κατά καιρούς σε μίαν παράλληλη πορεία με την αγωνιούσα για τον αυτοπροσδιορισμό-της αντιδογματική Αριστερά, παραμένει πέρα από αντικείμενο κριτικής και παράμετρος διαφοροποίησης, μια πρόκληση που δεν

αντιμετωπίζεται ούτε με την δογματική «εφ' όλης της ύλης» απόρριψή-του και ούτε βέβαια με την καιροσκοπική αποδοχή-του.

Το «φαινόμενο ΠΑΣΟΚ» εξακολουθεί ν' αποτελεί αντικείμενο και ταυτόχρονα πεδίο έρευνας — κι ίσως η αναγκαιότητα αυτή προβάλλει σήμερα πιο επιτακτικά από ποτέ για δυο λόγους:

ΠΡΩΤΟ, γιατί το ΠΑΣΟΚ έχει περάσει από το πεδίο της εκτός εξουσίας θεωρίας και πράξης στο πεδίο της δοκιμασίας-του σε συνθήκες άσκησης της εξουσίας.

ΔΕΥΤΕΡΟ, γιατί το ΠΑΣΟΚ — αντικειμενικά — δεν έχει «τελειώσει» αλλά βρίσκεται «εν εξελίξει» και στους δυο αυτούς τομείς.

● Το **ΑΝΤΙ** φιλοξενεί σ' αυτό το τεύχος ένα άρθρο του υφυπουργού Συντονισμού **Γιάννη Ποττάκη** που αναφέρεται — θεωρητικά — στη σχέση θεωρίας και πράξης και που αποτελεί (ένα) δείγμα του υπάρχοντος προβληματισμού μέσα στο ΠΑΣΟΚ και παράλληλα δηλωτική πολιτική πράξη... Το κείμενο αυτό ας σταθεί αφορμή — και πρόκληση ή πρόσκληση — για διάλογο και αντίλογο. **Π.Σ.**

«Εκείνο που ξεχωρίζει τον χειρότερο αρχιτέκτονα από την πιο έμπειρη μέλισσα, είναι ότι ο αρχιτέκτονας φτιάχνει πρώτα την κυρήθρα στο κεφάλι-του, πριν την φτιάξει στην κυψέλη»... «Αφετηρία-μας είναι η εργασία σε μια μορφή που ανήκει αποκλειστικά στον άνθρωπο». ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ: «ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ»

Στον αναγνώστη αυτών των αποσπασμάτων δημιουργούνται αμέσως τα ακόλουθα ερωτήματα:

● Τι τελικά «ξεχωρίζει» τον άνθρωπο από το ζώο, τον αρχιτέκτονα από τη μέλισσα; Το γεγονός ότι φτιάχνει πρώτα στο κεφάλι-του «το σχέδιο», όπως διαβάζουμε στην αρχή του αποσπάσματος, ή «η εργασία», σε μια μορφή που ανήκει αποκλειστικά στον άνθρωπο;

● Ποιά είναι η σχέση ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, αφού στη μεν αρχή του αποσπάσματος η προτεραιότητα φαίνεται να δίνεται στη θεωρία, («ο αρχιτέκτονας φτιάχνει πρώτα στο κεφάλι του την κυρήθρα (το σχέδιο, τη θεωρία) — πριν την φτιάξει στην κυψέλη — (πράξη)»), ενώ αντίθετα, στο τέλος του αποσπάσματος, η προτεραιότητα φαίνεται να δίνεται στην πράξη, («η εργασία (πράξη) είναι η αφετηρία μας»).

● Και, τέλος, τι «πρακτικές» συνέπειες μπορεί να έχουν αυτά τα «θεωρητικά» προβλήματα;

Ο Μαρξ στο παράδειγμα της μέλισσας και του αρχιτέκτονα, τονίζοντας τη διαφορά ανάμεσά-τους, — «ο αρχιτέκτονας φτιάχνει την κυρήθρα πρώτα στο κεφάλι-του» — δεν θέλησε βέβαια ξαφνικά, να προσχωρήσει στην ιδεαλιστική ερμηνεία, που θέλει, στην αρχή την ύπαρξη της ιδέας, και μετά την πραγματικότητα. Μπαίνει κατ' ευθείαν στο θέμα της «πηγής» της θεωρίας, — «αφετηρία-μας είναι η εργασία» —, και ασφαλώς θεωρεί γνωστά, γι' αυτό και δεν αναλύει ειδικότερα, ούτε τη διαφορά της ανθρώπινης εργασίας και τη μοναδικότητά-της, έναντι της δραστηριότητας του ζώου, ούτε τον «τρόπο» με τον οποίο φτιάχνει ο αρχιτέκτονας, όσο κακός κι αν είναι, (ο άνθρωπος), την κυρήθρα, πρώτα στο κεφάλι-του, κάτι που δεν το μπορεί η μέλισσα, (το ζώο), όσο έμπειρη κι αν είναι!!

Δεν θά 'ταν ίσως πολυτέλεια, εισαγωγικά, μια εντελώς συνοπτική αναφορά και στα δυο, η οποία τελικά σκοπό θά 'χει, να φωτίσει την πολιτική πράξη, και να την καταστήσει μια πράξη με επίγνωση.

Η ανθρώπινη πράξη και η ενέργεια του ζώου

Για τη διαφορά ανάμεσα στην ανθρώπινη πράξη και την ενέργεια του ζώου, δυο παρατηρήσεις:

● Η πρώτη: Στο ζώο, η μόνη χρονική απόσταση που μπορεί να υπάρξει ανάμεσα στη βούληση για την ικανοποίηση του ενστίκτου και στην πράξη ικανοποίησης, θα οφείλεται μόνο σε εξωτερικά εμπόδια και όχι σε εσωτερικές αναστολές. Ένα λιοντάρι π.χ., που αναβάλλει την ικανοποίηση της πείνας, όχι μόνο μέχρι τη σύλληψη του θηράματος, αλλά γιατί π.χ. νηστεύει ορισμένες ημέρες, είναι αδιανόητο!... Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με τον άνθρωπο. Ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει κερδίσει ένα *χώρο ελευθερίας*, μια αποδέσμευση από την πρόσδεση στο ένστικτο και την άμεση και χωρίς εναλλακτική λύση ικανοποίησή-του, μια χρονική απόσταση ανάμεσα στην ορμή και την ικανοποίησή-της, την ώθηση και την πράξη, στη διάρκεια της οποίας γίνεται αυτό που ο Φρόυντ ονομάζει «η δοκιμή της πράξης», «το είδωλο της πράξης», η μη άμεση δηλαδή πραγματοποίηση, αλλά μια ενέργεια, μια προσπάθεια μέσα στη σκέψη. (Probehandeln im Denken).

● Η δεύτερη παρατήρηση: Το ζώο είναι δεμένο με ορισμένο «πρότυπο», το οποίο, οι εμπειρίες από την επαφή με την πραγματικότητα δεν το αλλάζουν. Όση εμπειρία κι αν διαθέτει η μέλισσα, στο παράδειγμά-μας. Στον άνθρωπο αντίθετα, οι εμπειρίες από την πραγματικότητα, του υποδεικνύουν νέες δυνατότητες. Οι δυνατότητες είναι μέρος του πραγματικού, όπως λέει ο Γκαρντνέρ, (κι αυτό έχει μεγάλη σημασία, όπως θα δούμε στη συνέχεια). Αυτές, με τη σειρά-τους ξαναγυρίζουν στην πραγματικότητα, σαν νέες πιθανότητες, σαν ανοίγματα προς νέες δημιουργίες!

Πηγή της θεωρίας η πράξη

Αλλά και ο τρόπος που ο αρχιτέκτονας φτιάχνει την κυρήθρα στο κεφάλι-του, πριν την πραγματοποιήσει στην κυψέλη, μ' άλλα λόγια, ο τρόπος που φτιάχνει τη θεωρία στο μυαλό-του, — και βέβαια και την πολιτική θεωρία, αφού η πολιτική είναι «η αρχιτεκτονικωτέρα πασών» κατά τον Αριστοτέλη —, παραλείπεται στο παράδειγμα, σαν γνωστός.

Φυσικά, δεν δέχεται ο Μαρξ, ότι ο πανάρχαιος πρόγονός-μας, εντελώς ξαφνικά, είχε π.χ. μια ημέρα, καθώς καθόταν, την «ιδέα» του πλοίου, και επροχώρησε μετά στην κατασκευή-του, στην «υλοποίηση» της ιδέας-του.

Αντίθετα, θεωρεί ότι η ιδέα του πλοίου ήρθε μετά από μια μα-

κρά σειρά εμπειριών και παρατηρήσεων που του έδωσε η πραγματικότητα, η «ύλη», και η εργασία-του πάνω σ' αυτήν. Στο παράδειγμά-μας: Η εργασία-του πάνω σ' ένα κομμάτι ξύλο του έδωσε διάφορες εμπειρίες: ότι το ξύλο είναι σκληρό ή μαλακό, ότι τεμαχίζεται, ότι πλέει κτλ. Και ο ανθρώπινος εγκέφαλος, από τη σχέση ανάμεσα στο νερό, σ' ένα κομμάτι ξύλο που πέφτει στο νερό και πλέει, και σ' έναν άνθρωπο πάνω σ' αυτό το ξύλο, έβγαλε το λογικό συμπέρασμα, που τον οδήγησε στο καινούριο, που δεν υπήρχε, στην κατασκευή του πλοίου. Η εργασία, η επεξεργασία της φύσης και των αντικειμένων, οι πρακτικές εμπειρίες από την πραγματικότητα, δίνουν στη σκέψη την εικόνα, η οποία προτού ξαναγυρίσει στην πραγματικότητα, εκχέεται, συσχετίζεται με άλλες, ανασυντίθεται, δέχεται λογική επεξεργασία: έτσι παράγεται νέος κόσμος, που δεν υπάρχει ακόμα στην πραγματικότητα, το σχέδιο, η δυνατότητα του νου να φτιάξει θεωρία και να επιχειρήσει την εφαρμογή-της, οπότε και πάλι, η επαφή με την πραγματικότητα θα θέσει τα όρια, ή, θα προσαγάγει τις αποδείξεις της ορθότητας των εξαχθέντων συμπερασμάτων, ή της ανάγκης τροποποιήσεων και αναθεωρήσεων.

Πηγή λοιπόν της θεωρίας είναι η πράξη, η οποία γι' αυτό έχει στη φιλοσοφική-πολιτική-μας θεώρηση, κυριαρχική θέση. Η διευκρίνιση είναι αναγκαία για τη συναγωγή ορθών συμπερασμάτων σε δύο θέματα, με τα οποία θα ασχοληθώ στη συνέχεια: Την ερμηνεία της Ιστορίας και των «νόμων»-της, συνεπώς και των «νόμων» του Καπιταλισμού. Τη δημιουργία του «μέλλοντος», συνεπώς και του Σοσιαλισμού.

Αναγκαιότητα και Ελευθερία

Ολόκληρη η ιδεαλιστική φιλοσοφική παράδοση είναι γεμάτη από αναζητήσεις, στις οποίες η Ιστορία ερμηνεύεται σαν κάτι αυτονόητο: άλλοτε σαν αναδιπλώση της ιδέας (HEGEL), και άλλοτε σαν μια αναγκαιότητα, η οποία εξελίσσεται «μέσω» των ανθρώπων.

Αλλά και στη μαξιστική παράδοση δεν έλλειψαν οι παρεξηγήσεις. Γιατί κι εκεί πολλές φορές έγινε λόγος για «ιστορικούς νόμους», για «ιστορικές αναγκαιότητες», για τη διαδοχή του Καπιταλισμού από το Σοσιαλισμό «κατά ιστορική αναγκαιότητα» κτλ.

Για τον Αριστοτέλη, «η φύση είναι έτσι όπως είναι, κι όχι διαφορετικά, η Κοινωνία όμως, θα μπορούσε να ήταν και αλλοιώτικη»!

Και για τον ίδιο τον Μαρξ, δεν υπάρχει καμιά Ιστορία έξω και παράπλευρα από την ανθρώπινη δράση. Η Ιστορία είναι ανθρώπινη δημιουργία. Είναι τα αποτελέσματα της ανθρώπινης δραστηριότητας, της πλοκής και της αλληλεξάρτησης των ανθρώπινων σχέσεων, των πράξεων και των παραλείψεων των ανθρώπων.

Ενώ το φυτό φύεται με τον ίδιο πάντα τρόπο και το δέντρο ακολουθεί ορισμένη, την ίδια πάντα εξέλιξη, είτε είναι μόνο-του, είτε σε συστάδα, ενώ το ζώο αντιδρά ομοιότυπα στις επιταγές του ενστίκτου, είτε είναι μόνο-του, είτε είναι σε ομάδα, ο άνθρωπος, όπως αναφέραμε, έχει κερδίσει εξελικτικά, ένα χώρο ελευθερίας, τη δυνατότητα της επιλογής μιας εναλλακτικής λύσης. Ο άνθρωπος, όπως ο Μαρξ γράφει χαρακτηριστικά, πάνω στο «βασιλείο της αναγκαιότητας», της ανάγκης δηλαδή να παραχθούν τα απαραίτητα αγαθά, χτίζει το «χώρο της ελευθερίας-του», του τρόπου δηλαδή που θα παραχθούν αυτά τα αγαθά και των κοινωνικών σχέσεων που θα προκύψουν, τρόπου ο οποίος δεν παύει ποτέ να είναι ανθρώπινη επιλογή και ανθρώπινη ευθύνη. Και ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής, είναι ανθρώπινο δημιούργημα...

Εδώ όμως χρειάζεται μια ακόμα διευκρίνιση. Από το γεγονός δηλαδή, ότι δεν είναι δυνατή η μεταφορά των νόμων της Φύσης, του ντετερμινισμού της Φύσης, στην Κοινωνία, δεν έπεται ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα στερείται από δυναμική.

Ο Μαρξ μπόρεσε να δει την ανάπτυξη της δυναμικής του πυρήνα του καπιταλισμού, της παραγωγής εμπορευμάτων και όχι αγαθών, της ανάγκης για συσσώρευση και συνεχή επαύξηση της αξίας, και πολλές από τις προεκτάσεις και αναδιπλώσεις αυτού του πυρήνα στο εποικοδόμημα, όπως τη δημιουργία κεφαλαιουχικών εταιρειών, τη δημιουργία των μονοπωλίων, της παγκόσμιας αγοράς, του διεθνούς ανταγωνισμού κτλ., αλλά δεν έχασε ποτέ μπροστά από τα μάτια-του την αληθινή εικόνα:

● Ότι όσο κι αν η ανθρώπινη δραστηριότητα δημιουργεί σχέσεις, που έχουν τη δική-τους δυναμική και τη δική-τους τάση ή και αναγκαιότητα, προς ορισμένη συμπεριφορά, όσο κι αν «αυτονομούνται και στέκουν απέναντι στο δημιουργό-τους σαν ξένη δύναμη, που εργάζεται πίσω από τις πλάτες-του και τον επιτάσσει τι πρέπει να κάνει», πάντως ουδέποτε γίνονται *αναγκαιότητες της Ιστορίας*, και πολύ περισσότερο ουδέποτε μπορούν να καταστήσουν τον καπιταλισμό μια αναγκαιότητα της Ιστορίας.

Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής εμπεριέχει τάσεις και αναγκαιότητες σύμφυτες μ' αυτόν, δεν είναι όμως ο ίδιος μια αναγκαιότητα. Είναι ανθρώπινο δημιούργημα και γι' αυτό είναι δυνατό να αντικατασταθεί. Εκείνο που είναι δύσκολο να γίνει είναι να συμβιβάσουμε δύο εκ πρώτης όψεως ασυμβίβαστους στόχους. Να κάνουμε το σύστημα να λειτουργήσει «καλύτερα», σύμφωνα με τη λογική-του, και ταυτόχρονα να του επιβάλλουμε δεσμευτικούς κανόνες «καλής» κοινωνικής συμπεριφοράς, κανόνες δηλαδή αντίθετους με την ανάγκη λειτουργίας του βασικού-του πυρήνα!

● Αποτελεί επίσης παραποίηση του Μαρξισμού η άποψη, ότι η αντικατάσταση του Καπιταλισμού, θα γίνει κατά Ιστορική αναγκαιότητα από τον Σοσιαλισμό. Ο Μαρξ ποτέ δεν το είπε αυτό. Εκείνο που είπε, είναι τελείως διαφορετικό. Ότι δηλαδή, ο μοναδικός τρόπος για να αρθούν οι αντιφάσεις που φέρνει μέσα-της η Κοινωνία σήμερα, είναι να αντικατασταθεί ο Καπιταλισμός από τον Σοσιαλισμό. Αυτό είπε! Ότι αυτή η αντικατάσταση είναι η αναγκαία λύση! Όχι ότι θα 'ρθει με αναγκαιότητα! Αυτό μόνο η ανθρώπινη δραστηριότητα, — η ενεργός συμμετοχή του λαού σε όλες τις αποφάσεις που τον αφορούν, — μπορεί να το εγγυηθεί!...

Γι' αυτό, την αντικατάσταση του Καπιταλισμού από το Σοσιαλισμό, δεν την είδαμε ποτέ, και δεν τη βλέπουμε και σήμερα, σαν το αποτέλεσμα ιστορικών νόμων, ή το πλήρωμα μιας ιστορικής αναγκαιότητας, η οποία οπλίζει με υπονομή και παροπλίζει από την πράξη. Αλλά σαν το αποτέλεσμα της ενσυνείδητης δράσης του ανθρώπου, ο οποίος, αντί να περιμένει από την Ιστορία να του πει τι να κάνει, θα πει αυτός στην Ιστορία, τι πρέπει να γράψει!

Ενεργοποίηση της δυνατότητας

Από όσα ανωτέρω εκθέτουμε, είναι σαφές ότι δεν θεωρούμε ότι υπάρχει ένα αυτοαναπτυσσόμενο και αυτοπραγματοποιούμενο μέλλον, που έχει μέσα-του τη δική-του αναγκαιότητα και που αναπτύσσεται έξω από την ανθρώπινη πράξη. Το μέλλον προσδιορίζεται απ' αυτό που ήδη υπάρχει, κι απ' αυτό που πράττουμε σήμερα εμείς. Αυτό που υπάρχει όμως, δεν εξαντλείται ολοκληρωτικά σε ότι θεωρείται σαν «αντικειμενική πραγματικότητα», αλλά εμπεριέχει και την έννοια της «δυνατότητας». Και η δυνατότητα «υπάρχει» μέσα στο πραγματικό: και αναμένει την ενεργοποίησή-της.

Από την αντικειμενική «πραγματικότητα» και από την εμπεριεχόμενη σ' αυτήν «δυνατότητα» θα ξεπηδήσει το καινούριο. Αυτό όμως το «καινούριο», κι αυτό για να μην τρέφουμε αυταπάτες, όσο μένουμε μέσα στα όρια του καπιταλισμού, όπως έχουν ήδη χαρακτηριστικά σημειώσει και ο ADORNO και ο BENJAMIN δεν είναι πραγματικά καινούριο. Είναι απλώς μια εξέλιξη του παλιού, μια επέκταση του ποιοτικά πάντοτε ίδιου, μια συνεχής αναπαραγωγή-του. Μόνο όταν θα σπάσουμε

αυτόν τον κύκλο, θα έχουμε πραγματικά γνήσιο «καινούριο».

Γι' αυτό, το τι κάθε φορά είναι «πραγματικό», και το τι είναι «δυνατό», τι δυνατότητες δηλαδή ανοίγει η πραγματικότητα, είναι η πρώτη προϋπόθεση για τη σταθερή και χωρίς κλυδωνισμούς πορεία προς την αλλαγή. Γιατί, από το γεγονός και μόνο, ότι η Ιστορία είναι ανθρώπινη δημιουργία, και από το γεγονός και μόνο, ότι το μέλλον δεν είναι αιτιακή προέκταση του παρόντος, δεν έπεται βέβαια ότι όλα είναι δυνατά παντού και πάντα. Ιδιαίτερο ρόλο παίζουν, οι ιδιομορφίες κάθε τόπου, το στάδιο εξέλιξής-του, οι υπάρχουσες δομές και σχέσεις κτλ.

Είναι συνεπώς προφανές, ότι ο δικός-μας δρόμος για το Σοσιαλισμό, θα είναι καθαρά ελληνικός. Οι όροι-του θα προχωρούν βαθιά στην ελληνική πραγματικότητα, την Ιστορία της χώρας και την ψυχοσύνθεση του λαού-μας. Και σε κάθε-μας βήμα θα αξιώνουμε την όλο και πλατύτερη συγκατάθεση και την όλο και ενεργότερη συμμετοχή του λαού-μας.

Η προτεραιότητα στην πραγματικότητα

Και τώρα, μερικά συμπεράσματα, που δεν έχουν μόνο «θεωρητική» σημασία, αλλά και ουσιαστικές «πρακτικές» συνέπειες.

Ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, όπως κι ανάμεσα στο άτομο και την κοινωνία (τους θεσμούς-της), αναπτύσσεται μια σχέση διαλεκτική. Ο άνθρωπος, με την εργασία-του, με την πράξη-του, διαμορφώνει την πραγματικότητα, και την ίδια ώρα διαμορφώνεται κι ο ίδιος. Δέχεται τις εμπειρίες και απαντά όχι αυτόματα και αντανakλαστικά, αλλά αφού σχηματίσει «το είδωλο της πράξης» μέσα στη σκέψη-του. Η πράξη, του δίνει τη δυνατότητα να φτιάξει θεωρία, και να δοκιμάσει τη θεωρία-του, ώστε, μέσα από συνεχείς αναζητήσεις, προσπάθειες, επιτυχίες και αποτυχίες να εμπλουτίσει την πείρα-του και να γράψει την Ιστορία-του.

● Η προτεραιότητα λοιπόν ανήκει στην πραγματικότητα. Στις πραγματικές σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους.

Και το ερώτημα είναι: Γύρω από τι υφαίνονται οι πραγματικές σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους; Ποιός είναι ο συνεκτικός ιστός της Κοινωνίας; Ένας οικογενειακός νόμος του αίματος; Η αγιότητα; Ο ορθός λόγος; Ο ιπποτισμός; Η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων; Ή τι άλλο;

Την απάντηση σ' αυτό το ερώτημα δεν την αναζητούμε σε έτοιμα ιδεολογικά σχήματα, σε καλούπια, τα οποία προσπαθούμε να εφαρμόσουμε πάνω στην πραγματικότητα. Αλλά στην ίδια την πραγματικότητα, η οποία βέβαια είναι διαφορετική σε κάθε ιστορική Κοινωνία.

Έτσι, αν η έρευνά-μας αφορούσε μια παρωχημένη Κοινωνία πιθανόν να μην αρχίζαμε με την έννοια του «εμπορεύματος», αλλά με την έννοια του «αγαθού», ή κι ακόμα, πιθανόν να μην αρχίζαμε καν από την Οικονομία, αφού σε πολλές κοινωνίες, η Οικονομία δεν ήταν το στοιχείο που προσδιόριζε τις πραγματικές σχέσεις των ανθρώπων (ο Αριστοτέλης π.χ. ερευνά την Οικονομία στα Πολιτικά κι όχι αντίστροφα).

Η σημερινή όμως Κοινωνία, είναι η καπιταλιστική κοινωνία! Και όπως και άλλοτε έχουμε αναπτύξει, (Εισήγηση για τον προϋπολογισμό 1981, Έκδοση Εθνικού Τυπογραφείου), ο Καπιταλισμός:

«... Ετοποθέτησε στο κέντρο της κοινωνίας την Αγορά. Προσανατόλισε ακολούθως ολόκληρη την Οικονομία στην Αγορά, σε τρόπο ώστε να παράγονται «εμπορεύματα» και όχι «αγαθά», αξίες «ανταλλαγής» και όχι αξίες «χρήσης». Στη συνέχεια τροchioδρόμησε ολόκληρη την Κοινωνία στην Οικονομία, με τα γνωστά αποτελέσματα. Η Οικονομία έχει επικαλύψει ολόκληρη την Κοινωνία, έχει επεκτείνει και εκεί τους δικούς-της «νόμους», έχει μεταβάλλει τα κοινωνικά αγαθά (Παιδεία, Υγεία, κτλ.) σε εμπορεύσιμα αγαθά, έχει εγκαταστήσει το δικό-της μηχανισμό αξιολόγησης - μέτρησης της αξίας, και επιδοκιμάζει εκείνη τη συμπεριφορά που καταφάσκει το

δικό-της σύστημα αξιών, την οποία και επιβληθεί και αναπαράγει...».

Έτσι λοιπόν, οι πραγματικές σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους στην καπιταλιστική Κοινωνία, διαμορφώνονται από τη θέση που έχει ο καθένας στη διαδικασία της παραγωγής, και από τη μορφή και το περιεχόμενο αυτής της διαδικασίας. Και είναι εξίσου σπουδαία, και η μορφή και το περιεχόμενό-της (παραγωγή εμπορευμάτων αντι παραγωγής αγαθών) και γι' αυτό, κάθε προσπάθεια δημιουργίας σοσιαλιστικών σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους, που διατηρεί το ένα από τα δύο, είναι καταδικασμένη σε αποτυχία. Ο ίδιος ο Μαρξ άλλωστε μας διδάξε, ότι μορφή και περιεχόμενο είναι αλληλένδετα!

● Μια αντίρρηση στις σκέψεις που διατυπώνονται, θα μπορούσε να είναι η εξής: Η ιδεαλιστική φιλοσοφία, θεωρώντας την ιδέα σαν «αρχή ενότητας» για την πραγματικότητα, και μιλώντας συνακόλουθα για ιδέες αιώνιες και αναλώσιμες στο πέρασμα του χρόνου, έχει σύμφυτο βέβαια το δογματισμό και το φανατισμό, όμως δεν διατρέχει τον κίνδυνο να στερήσει τη σκέψη από συνοχή. Η αντίθετη άποψη, η δική-μας, που προτάσσει την πραγματικότητα, μας διαφυλάσσει βέβαια από το δογματισμό και το φανατισμό, που δημιουργούνται από την πίστη, ότι έχουμε στο μυαλό-μας έτοιμες και αιώνιες αλήθειες που «πρέπει» να τις «υλοποιήσουμε» με κάθε θυσία και κάθε βιασμό της πραγματικότητας, μήπως όμως στερεί τη θεωρία από συνοχή, αφού η πραγματικότητα συνεχώς μεταβάλλεται; Πώς μπορείς να στηριχτείς στη συνεχή μεταβολή;

Η θεωρία δεν είναι «συνταγές»

Αν και το ερώτημα φαίνεται «θεωρητικό», το κόστος που πλήρωσε η ανθρωπότητα μέχρι σήμερα, ούτε θεωρητικό, ούτε μικρό υπήρξε! Και γι' αυτό δεν θα ήταν άσκοπη μια εντελώς συνοπτική απάντηση:

Είναι αλήθεια ότι η πραγματικότητα συνεχώς μεταβάλλεται. Και είναι γεγονός ότι η θεωρία επιζητεί όσο περιγράφει σωστά την πράξη, και όσο κατανοεί την πραγματικότητα, υποδεικνύοντας τις δυνατότητες που εμπεριέχει. Η θεωρία έτσι δεν είναι ένα βιβλίο συνταγών με έτοιμες λύσεις, έτοιμες απαντήσεις και αλήθειες αιώνιες. «... Ένα βιβλίο συνταγών για τις ταβερνούλες του μέλλοντος...». Η θεωρία δεν μπορεί από τη φύση-της να είναι δόγμα!!!

Από την άλλη μεριά, η συνεχής αλλαγή της πραγματικότητας, η συνεχής ροή, δεν σημαίνει βέβαια ότι έχουμε ανάγκη, κάθε χρόνο, ή κάθε μήνα, ή και γιατί όχι κάθε λεπτό, από μια καινούρια θεωρία!...

Μια τέτοια άποψη, ανεξάρτητα από τον κίνδυνο που εμπερικλείει, να στερήσει από συνοχή τη σκέψη, παραγνωρίζει το γεγονός, ότι υπάρχει ένας βασικός συνεκτικός ιστός, ένας βασικός πυρήνας, ο πυρήνας του συστήματος (για τον καπιταλισμό, η παραγωγή «εμπορευμάτων» και όχι «αγαθών», η ανάγκη για συσσώρευση και συνεχή επαύξηση της αξίας), γύρω από τον οποίον υφαίνονται, πλέκονται, δομούνται, οι πραγματικές σχέσεις των ανθρώπων, ο οποίος εξελίσσεται, αναπτύσσεται, αναδιπλώνεται, επεκτείνεται, παίρνει κάθε φορά τις μορφές που εξυπηρετούν την καταστατική-του λειτουργία, αλλά τελικά παραμένει «ποιοτικά» ο ίδιος πυρήνας, που ακριβώς γι' αυτό πρέπει να αναζητηθεί, να μελετηθεί και να μετασχηματισθεί στην «ουσία»-του. Κάθε άλλη επέμβαση στις αναδιπλώσεις και διακλαδώσεις-του, θα φέρνει στην επικαιρότητα το μύθο της Λερναίας Ύδρας.

Κάθε φορά που η επέμβαση δεν γινόταν στη ρίζα, στον πυρήνα, η Λερναία Ύδρα έχανε ένα, αλλά αποκτούσε δύο κεφάλια!...

Με αφετηρία λοιπόν την πραγματικότητα, χωρίς δογματισμούς, χωρίς φανατισμούς, με συνοχή στη σκέψη και αποτελεσματικότητα στη δράση, είναι δυνατός ο μετασχηματισμός της κοινωνίας.

ΔΙΚΟΙ ΜΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΙ ΟΥΣ

στη νέα σειρά της ΕΣΤΙΑΣ

ΦΩΚΑΣ

ΔΑΡΑΚΗ

ΜΑΝΙΩΤΗΣ

ΜΟΥΝΤΕΣ

ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΜΑΤΕΣΙΣ

ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ

ΤΣΑΚΝΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε. • Σόλωνος 60 • Τηλ.: 3615077

Το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος

Η προηγούμενη Βουλή ψήφισε, λίγες βδομάδες πριν τις εκλογές, χωρίς συζήτηση και με «ομοφωνία των πτερύγων της», το νόμο 1218/1981, που αναμορφώνει το θεσμό του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου, μετονομάζοντάς-το, σε Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. Αν και ο νόμος αυτός έδινε μία λύση σ' ένα πάγιο αίτημα του χώρου των καλλιτεχνών είχαμε υποστηρίξει τότε ότι η αντιπολίτευση δεν θα έπρεπε να αποδεχθεί το νομοσχέδιο «ως έχει». Και αυτό γιατί μια μεγάλη μερίδα καλλιτεχνών είχε εκφράσει σοβαρές και έγκυρες επιφυλάξεις για διατάξεις του νόμου επισημαινώντας ότι προσδίνουν στο νέο θεσμό ένα χαρακτήρα έντονα συντηρητικό και ανελεύθερο. κύρια όμως γιατί, η αντίληψη που διαπερνάει το νέο νόμο και η οποία θα καθορίσει μακροπρόθεσμα τις εξελίξεις σ' ένα τόσο ευαίσθητο χώρο, συντελεί στο να δημιουργούνται αλλά και να ανανεώνονται οι κίνδυνοι μεταβολής του θεσμού σε τροχοπέδη στην ανάπτυξη των Εικαστικών Τεχνών.

Το υπόμνημα ομάδας 148 καλλιτεχνών με θέμα την αναμόρφωση του νόμου 1218/81 που επιδόθηκε στην κυβέρνηση επισημαίνει αναλυτικά τους κινδύνους, κάνει εύστοχες και τεκμηριωμένες παρατηρήσεις και προτείνει την τροποποίηση και την απόλωση ορισμένων διατάξεων, που περιλαμβάνονται στα άρθρα 2,3,4,5,8,9,10,11 και 12. Έχουμε τη γνώμη ότι η κυβέρνηση και ιδιαίτερα το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών τώρα, έχουν τις δυνατότητες και μπορούν να αντιμετωπίσουν το ζήτημα με διαφορετικούς όρους από εκείνους που το τοποθέτησε η προηγούμενη κυβέρνηση.

Η ύπαρξη και η δράση ενός Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών αφορά άμεσα την καλλιτεχνική δημιουργία, την ανάπτυξη της τέχνης στη χώρα-μας και την πολιτιστική δραστηριότητα. Είναι επόμενο, λοιπόν, οι αρχές και οι στόχοι-του να πρέπει να υπηρετούν την ανανέωση στο χώρο της τέχνης και να διαχωρίζονται από την κλειστή και συντεχνιακή αντίληψη για την τέχνη και τους καλλιτέχνες. Να παίρνει υπόψη-του τις διαφορετικές αντιλήψεις, να μην καλλιεργεί διακρίσεις και να μην αφήνει έδαφος για την ανάπτυξη και αναπαραγωγή νοσηρών φαινομένων, όπως οι διάφορες «κάστες». Να μεριμνά για τα επαγγελματικά συμφέροντα του συνόλου των καλλιτεχνών, μέσα σε συνθήκες απόλυτης ελευθερίας και με ισότητα προϋποθέσεων για όλους. Και τέλος να κατοχυρώνει την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής δημιουργίας, χωρίς παρεμβάσεις, που στο όνομα της «προστασίας»-της αρκετές φορές επιβάλλουν περιορισμούς.

Πιστεύουμε ότι το Υπουργείο Πολιτισμού θα δημιουργήσει τελικά τις πολιτικές προϋποθέσεις, για να μπορέσει αναμορφωμένος ο θεσμός του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών να παίξει έναν καταλυτικό ρόλο στις πολιτιστικές εξελίξεις στη χώρα-μας. Και ταυτόχρονα να συνοδευθεί η λειτουργία του νέου θεσμού με μια διαφορετική αντίληψη για την τέχνη, την καλλιτεχνική δημιουργία και τον πολιτισμό.

ΜΕΤΑΦΕΣΤΙΒΑΛΙΚΑ

Σε συνεργασία με την Εταιρεία Κινηματογράφου, Τέχνης και Πολιτισμού του Πειραιά, το ANTI πραγματοποίησε ένα διήμερο προβολών σειράς ντοκιμαντέρ. Με θέμα τη Χιλή είχαμε την ευκαιρία να παρουσιάσουμε δύο παραγωγές της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας: «Το λευκό πραξικόπημα» και «Η ση-

μερινή Χιλή». Επίσης μία παραγωγή του Βόρειου Βιετνάμ που απεικόνιζε όλη τη φρίκη του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού.

«Οι Γιαπωνέζοι ψαράδες» ήταν ο τίτλος της μικρής αλλά εξαιρετικής ταινίας, που μας διηγήθηκε την τραγική τύχη των Γιαπωνέζων ψαράδων στη δοκιμαστική έκρηξη του Μπικίνι.

Η ταινία «50 χρόνια αγώνων» σε σκηνοθεσία του Stanley Forman

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

● Η Πειραματική Σκηνή, ομάδα θεατρικής έρευνας, που λειτουργεί στη Θεσσαλονίκη στα πλαίσια της Μακεδονικής Καλλιτεχνικής Εταιρείας «Τέχνη», θα παρουσιάσει σε εναλλασσόμενο δραματολόγιο στην αίθουσα «Αιμίλιος Ριάδης» της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης τέσσερα έργα, από τις 20 Μαρτίου ως το τέλος Απριλίου. Τα έργα που θα παρουσιασθούν είναι:

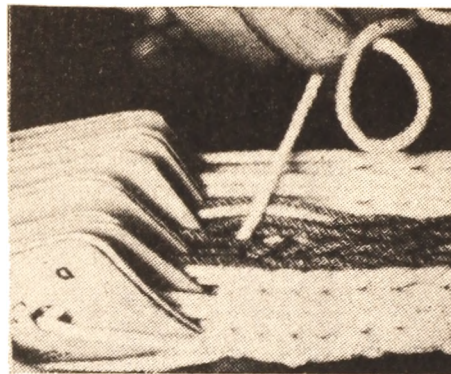
«Ο θείος Βάνιας» του Τσέχωφ.

«Περιμένοντας τον Γκοντό» του Σάμουελ Μπέκετ.

«Των ερώτων τα θαύματα», τρία μονόπρακτα του Λόρκα, και η

«Οδύσσεια», διασκευή του ομηρικού έπους για παιδιά και μεγάλους.

● Στην αίθουσα τέχνης «Άνεμος» στην Κηφισιά, οδός Κυριαζή 36, άνοιξε και θα

λειτουργήσει μέχρι τις 20 του Απριλίου, ομαδική έκθεση που οργανώνει συντεχνία χειροτεχνών.

● Ένα ακόμα βοήθημα με τίτλο «Ελλάδα-Ιστορία και Πολιτισμός» είδε το φως με τον πρώτο τόμο-του. Την έκδοση (ακολουθούν άλλοι 8 τόμοι) επιμελήθηκε ο εκδοτικός οίκος «Μάλλιαρης». Ο α' τόμος ασχολείται με τον ελληνικό χώρο και περιλαμβάνει μελέτες για τη μορφολογία του χώρου, την πανίδα, τη χλωρίδα — όλο δηλαδή το πλαίσιο όπου βίωσε το ελληνικό έθνος. Η έκδοση έχει συντάκτες πολλούς ειδικούς επιστήμονες και καθηγητές που η πλειοψηφία τους έρχεται από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

● Με θέμα «Κεφαλονιά-χώρος και άνθρωποι» ο Εξωραϊστικός Όμιλος Σάμης προκηρύσσει διαγωνισμό φωτογραφίας.

Οι όροι του διαγωνισμού είναι:

Συμμετοχή με 1 έως 5 φωτογραφίες, έγχρωμες ή μονόχρωμες, σε διαστάσεις 20 x 20 ή 20 x 25.

Στο πίσω μέρος κάθε φωτογραφίας θα αναγράφεται: ονοματεπώνυμο και διεύθυνση του φωτογράφου και το μέρος όπου τραβήχτηκε η φωτογραφία.

Οι φωτογραφίες πρέπει να σταλούν μέχρι τις 31 Μαΐου 1982 στον Εξωραϊστικό Όμιλο Σάμης, Σάμη, Κεφαλονιά.

Θα απονεμηθούν χρηματικά βραβεία και έπαινοι. Τα αποτελέσματα θα ανακοινωθούν τον Ιούνιο 1982.

● Ιδρύθηκε στην Αθήνα ένας καινούριος σύλλογος για ακροατές σταθμών βραχέων κυμάτων (DX-ERS), με την ονομασία Hellas Radio Club, με βασικούς σκοπούς:

διάδοση του χόμπυ στην Ελλάδα,

υποβοήθηση των προχωρημένων για υψηλότερες επιδόσεις και

η εκμάθηση στους αρχάριους των απαραίτητων γνώσεων.

Ήδη κυκλοφόρησε και το πρώτο τεύχος του περιοδικού του συλλόγου, η «ΕΠΑΦΗ», που εκδίδεται κάθε 45 μέρες.

Οι ενδιαφερόμενοι, μπορούν να επικοινωνούν με το σύλλογο στη διεύθυνση: Hellas Radio Club, C/O Χρήστος Λουλάς, Τ.Θ. 21, Αργυρούπολη, Αθήνα, ή στο τηλέφωνο 32.10.819.

● Ως τις 10 του Απριλίου είναι ανοιχτή η έκθεση του Βαγγέλη

Δημητρά με σχέδια, λάδια και κατασκευές στην Ομάδα Τέχνης 4+, στην οδό Αγ. Μελετίου αρ. 60.

● Μονόγραμμα είναι ο τίτλος της τηλεοπτικής εκπομπής που παρουσιάστηκε πρόσφατα από την YENED. Είδαμε ήδη τον μητροπολίτη Κισσάμου-Σελίνου Κρήτης Ειρηναίο, τη Μαρία Ιορδανίδου, τον Ηλία Ηλιού και τον Παύλο Παλαιολόγο να αυτοβιογραφούνται. Μία ενδιαφέρουσα σειρά που προσφέρει ένα πολύτιμο υλικό για τις προσωπικότητες που έχουν διαδραματίσει ένα ρόλο καίριο στην εποχή-μας. Θα ακολουθήσουν, κάθε Τρίτη στις 8 μ.μ. από την YENED, οι αυτοβιογραφικές παρουσιάσεις των: Βάλια Σεμερτζίδη, Σίμωνα Καρα, Κίτσου Μακρή και Μανόλη Χατζιδάκη.

Ο Μάριος Νικολινάκος γράφει για το βιβλίο της Βάσως Παπανδρέου: «Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες. Η περίπτωση της Ελλάδας». Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα 1981

Το βιβλίο της Βάσως Παπανδρέου έρχεται να προστεθεί σε μια σειρά μελετών πάνω στο ρόλο και στη θέση του ξένου κεφαλαίου στη χώρα-μας. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη και υποδειγματική μελέτη ως προς τη βιβλιογραφική πληρότητα, τη μεθοδολογική σαφήνεια, την απλότητα και πλαστικότητα της γλώσσας και το χειρισμό ενός πολυσυζητημένου θέματος. Επειδή στα ελληνικά σπανίζουν μονογραφίες ως προς τη γενική προβληματική των πολυεθνικών, θα ήθελα να συστήσω στον αναγνώστη το πρώτο μέρος της μελέτης αυτής που αναλύει τη γενικότερη θεματολογία των πολυεθνικών σε σχέση με τις αναπτυσσόμενες χώρες. Πρόκειται για μια πλήρη και σύντομη περιγραφική δουλειά που εισάγει με επιδέξιο τρόπο τον αναγνώστη που δεν γνωρίζει το θέμα στις γενικές-του διαστάσεις.

Το δεύτερο μέρος, στο οποίο αναλύεται η ελληνική περίπτωση, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μας. Εδώ εμφανίζονται στο ελληνικό κοινό, για πρώτη φορά από όσο ξέρω, ορισμένες σωστές απόψεις που ξεκαθαρίζουν το θέμα.

Αναφέρομαι π.χ. στην ενσωμάτωση μιας οικονομίας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας που πραγματοποιούν οι πολυεθνικές όχι μέσω της αγοράς, αλλά μέσω της «εσωτερικεύσης των αγορών μέσα στα πλαίσια της ίδιας της πολυεθνικής επιχείρησης» (σελ. 286).

Αναφέρομαι ακόμη στην υπογράμμιση της αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας «να προωθήσει μια δυναμική πολιτική ανάπτυξης της ικανότητας για τεχνολογία και έρευνα» (σελ. 294) σαν ενός βασικού στοιχείου της εξάρτησής-της από το εξωτερικό.

Θα ήθελα να τονίσω επίσης μια σωστή τοποθέτηση ως προς τη

φύση των πολυεθνικών. Πολύ σωστά η συγγραφέας τονίζει πως οι διαδικασίες διεθνοποίησης της ελληνικής οικονομίας δεν είναι αποτέλεσμα μιας «συνωμοσίας» των πολυεθνικών, αλλά αποτέλεσμα της λογικής, του τρόπου λειτουργίας-τους και της δομής του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος (σελ. 295).

Υπάρχει βέβαια και στην Παπανδρέου η ίδια αντίφαση που χαρακτηρίζει όλους όσους ασχολούνται με τα θέματα αυτά σε διεθνές επίπεδο. Είναι μια αντίφαση γενική που πηγάζει από τον τρόπο θεώρησης των προβλημάτων και από τη στόχευση μιας «αυτοκεντρωμένης» ανάπτυξης. Στο θέμα αυτό αναφέρομαι διεξοδικά σε μια μελέτη που περιέχεται σ' ένα συλλογικό τόμο που εκδίδεται σύντομα με τίτλο «Οι πολυεθνικές στην Ελλάδα». Εδώ θα ήθελα να παρατηρήσω μόνο τα εξής: Πρώτον, θεωρούμε τις πολυεθνικές PER SE, σαν να είναι κάτι το αυτόνομο, κι όχι σαν αποτέλεσμα των διαδικασιών και των εξελίξεων που έχουν λάβει μέχρι τώρα χώρα σε διεθνές επίπεδο. Οι πολυεθνικές όμως που έχουν ένα μέγεθος μεγαλύτερο από πολλές χώρες (σελ. 27-28), αποτελούν μορφές οργάνωσης της καπιταλιστικής επιχείρησης, και το μέγεθός-τους είναι αποτέλεσμα ιστορικών εξελίξεων, είναι συνάρτηση της συγκέντρωσης του κεφαλαίου, της ανάπτυξης της τεχνολογίας και του μεγέθους των αγορών. Οι πολυεθνικές δεν αποτελούν ένα «κατασκευάσμα» που το έφτιαξαν κάποιες για να απομυζήσουν τους λαούς! Είναι αποτέλεσμα των εξελίξεων μέσα στη λογική του καπιταλιστικού συστήματος, είναι η οργανωτική έκφραση της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων.

Δεύτερον, η διεθνοποίησή της παραγωγής είναι συνάρτηση και αποτέλεσμα των πάρα πάνω εξελίξεων. Τόσο ο Λένιν, όσο και η Ρόζα Λούξεμπουργκ, κι αυτός ο Χίλφερντιγκ είχαν αναλύσει τις εξελίξεις αυτές. Το κεφάλαιο είναι από τη φύση-του διεθνιστικό. Αν έτσι η διεθνοποίηση αποτελεί αντικειμενική εξέλιξη της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, το αίτημα ή η ιδέα μιας

«αυτοκεντρωμένης» ανάπτυξης είναι κιόλας αναχρονιστικά. Η ιδέα μιας «αυτοστηριζόμενης και αυτοκαθοδηγούμενης βιομηχανικής δυνατότητας» (σελ. 287) ανήκει στα μοντέλα οικονομιών που υπήρξαν μέχρι το 1960. Τα πράγματα έχουν αλλάξει ριζικά έκτοτε.

Οι πολυεθνικές έτσι δεν θέτουν προβλήματα αφ' εαυτού-τους, αλλά μόνο σε σχέση με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και της αντίφασης ανάμεσα στη διεθνοποίηση της παραγωγής από το ένα μέρος και στο εθνικό κράτος και τις εθνικές εργατικές τάξεις από το άλλο.

Αυτές οι παρατηρήσεις δεν μπορούν να αναλυθούν πιο πέρα, εδώ. Ήθελα μόνο να επισημάνω ένα αδιέξοδο στο οποίο έχει φθάσει η μαρξιστική οικονομική σκέψη με το στόχο της στρατηγικής για μίαν αυτόνομη ανάπτυξη. Αυτό το αδιέξοδο είναι γενικό, δεν αποτελεί ιδιαίτερο ελάττωμα της Παπανδρέου. Εκείνο που θέλω να τονίσω είναι, πως ο στόχος της κοινωνικής απελευθέρωσης και της ανεξαρτησίας δεν μπορεί να ταυτίζεται πια με την κατηγορία της «αυτόνομης» ανάπτυξης, η οποία στις μέρες-μας έγινε αδύνατη και πως είναι ανάγκη να ανακαλύψουμε νέους «διεθνιστικούς» τρόπους πολιτικής δράσης μέσα σε ένα περιβάλλον διεθνοποιημένης παραγωγής, που προσδιορίζεται από την υπεράνπτυξη της τεχνολογίας.

Η συγγραφέας, φτάνει λίγο ή πολύ, στα ίδια συμπεράσματα που έχουν φτάσει και άλλοι μελετητές ως προς το ρόλο του ξένου κεφαλαίου στη χώρα-μας (πρβλ. σελ. 181). Βρίσκω ιδιαίτερα ενδιαφέροντα τα στοιχεία που δίνονται ως προς το μέγεθος των πολυεθνικών στην Ελλάδα (σελ. 194-5), το βαθμό συγκέντρωσης (σελ. 204-5), τον έλεγχο της παραγωγής (σελ. 207 επ.), την αποδοτικότητα (σελ. 218-9), την παραγωγικότητα (σελ. 223-4) τη συμμετοχή-τους στις εισαγωγές (σελ. 260 επ.) και τις εξαγωγές (σελ. 265). Όποιος δεν θέλει να διαβάσει όλο το βιβλίο, μπορεί να βρει αριστοτεχνικά συμπυκνωμένα τα συμπεράσματα και τις διαπιστώσεις στο τελευταίο κεφάλαιο (σελ. 279 επ.).

Τέλος, μια γενική παρατήρηση. Κάποια σχετική αντίφαση πρέπει να υπάρχει στις τελευταίες παρατηρήσεις που κάνει η Βάσω Παπανδρέου στο βιβλίο-

της. Από το ένα μέρος διαπιστώνεται ότι οι ντόπιες επιχειρήσεις, επειδή δεν υπάρχει ελληνική τεχνολογία, εισάγουν τον κεφαλαιουχικό-τους εξοπλισμό (σελ. 282, 294). Από το άλλο ότι οι πολυεθνικές εγκαταστάθηκαν στο πλαίσιο της πολιτικής υποκατάστασης των εισαγωγών και εισήγαγαν κεφαλαιουχικά αγαθά και ενδιάμεσα (σελ. 291). Το συμπέρασμα είναι ότι αυτό ενίσχυσε τη «στρεβλή» ανάπτυξη. Στρεβλή ως προς τι; με ποιο κριτήριο; Αν είναι «στρεβλή» με κριτήριο την ισότητα στη διανομή του εισοδήματος ή την ισόρροπη ανάπτυξη κλάδων, τότε μιλάμε για κάτι έξω από τη δοσμένη ιστορική διαδικασία. Εξάλλου γιατί θα ήταν παράλογη ή «κακή» η εισαγωγή κεφαλαιουχικού εξοπλισμού από τις πολυεθνικές κι όχι από τις ντόπιες επιχειρήσεις, αφού οι τελευταίες δεν είχαν καμιά άλλη δυνατότητα;

Όπως πολύ σωστά σημειώνει πιο κάτω η συγγραφέας (σελ. 295) οι πολυεθνικές δεν έκαναν «συνωμοσία» για τις εξελίξεις που παρατηρούνται στην Ελλάδα. Ό,τι έγινε είναι συνάρτηση των οικονομικών συμφερόντων των τάξεων που είχαν την εξουσία μέχρι τώρα. Δεν καταλαβαίνω έτσι γιατί αυτές οι τάξεις είχαν «υποχρέωση» «να προωθήσουν την εκβιομηχάνιση της χώρας-μας σε στέρεες οικονομικές και κοινωνικές βάσεις» (σελ. 295). Αυτές οι τάξεις επιδίωξαν να πραγματοποιήσουν τα συμφέροντά-τους στο πλαίσιο της λογικής του καπιταλιστικού συστήματος. Δεν μπορούμε να τους ζητάμε να έχουν δράσει αντίθετα προς τα συμφέροντά-τους. Αυτό θα σήμαινε πως ζητάμε οι κοινωνικές τάξεις να συμπεριφέρονται με κριτήρια διαφορετικά από αυτά που πραγματικά προσδιορίζουν τις αποφάσεις-τους, οπότε δεν μιλάμε για τις ιστορικά υπάρχουσες τάξεις, αλλά για αφηρημένα κατασκευάσματα που δρουν άχρονα. Το «στρεβλή» και «υποχρέωση» είναι ηθικοί προσδιορισμοί, δεν βγαίνουν από την πολιτική οικονομία.

Το βιβλίο της Παπανδρέου μου ενίσχυσε τον προβληματισμό μου. Και το βρίσκω αυτό ένα μεγάλο προτέρημά-του. Γιατί εκφράζει ορισμένες απόψεις που αφήνουν περιθώρια για πάρα πέρα σκέψη, επειδή δεν είναι δογματικό.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Ο 15ος τόμος του «ΑΝΤΙ»

β' εξάμηνο 1981 (τχ. 181 - 195)

Το «ΑΝΤΙ» σε τόμους — ένα πολύτιμο απόκτημα

Ελληνισμός - Δύση - Ευρώπη Τρεις όροι αναζητούν περιεχόμενο

του Αλέξανδρου Γ. Ξύδη

Το κείμενο που ακολουθεί προοριζόταν για εισήγηση στο «Συνέδριο πάνω στον Ελληνικό Πολιτισμό» που έγινε το Σεπτέμβριο 1979 στη Λευκωσία. Στο Συνέδριο δεν μπόρεσα να μετασχω από α-

τύχημα. Ίσως το κείμενο να διατηρεί και σήμερα την επικαιρότητά-του, και ν' αποτελέσει έναυσμα για τη γόνιμη συζήτηση στην οποία απόβλεπε και τότε.

Θέλω να σας προτείνω, στο λίγο χρόνο που διαθέτω, να ξαναδούμε μαζί μερικές έννοιες τόσο απλές, τόσο κοινότοπες, τόσο αυτονόητες, όπως μας φαίνονται, που τις χρησιμοποιούμε συνήχεια και δεν τις σκεφτόμαστε ποτέ.

Έλληνες και Κύπριοι χρειαζόμαστε σ' αυτές τις κρίσιμες για την επιβίωσή-μας στιγμές να ξανασκεφθούμε ψυχραιμα τις έννοιες αυτές — και μερικές άλλες που ξεπερνούν το σημερινό θέμα — που τις προφέρουμε και τις διαβάζουμε πολλές φορές την ημέρα μηχανικά δίχως ούτε στιγμή να σκεφτούμε τι σημαίνουν πραγματικά και σήμερα. Νομίζω πως η πονεμένη τούτη γωνιά του Ελληνισμού είναι το καταλληλότερο σημείο για να προβούμε σ' αυτή τη σύντομη άσκηση αυτογνώσιας.

Οι έννοιες αυτές, και οι όροι που τις εκφράζουν, έχουν αποχτήσει μια δικιά-τους δυναμική, γίνανε καθοριστικοί καταστάσεων και εξελίξεων, παρακινούν ή προκαλούν σαν κόκκινα πανιά μάζες ολόκληρες, ενώ μου φαίνονται ολότελα κενές σε περιεχόμενο.

Οι όροι είναι τρεις: Ελληνισμός - Δύση - Ευρώπη.

Ελληνισμός:

Αναδιψώντας τα λεξικά βρίσκω πως μόνο προς τα τέλη του 19ου αι. αρχίζει να αποκτά ο ό-

ρος «Ελληνισμός» τη σημασία που του δίνουμε σήμερα. Ως τότε κρατάει τη σημασία που του έδιναν οι 70 μεταφραστές της Παλιάς Διαθήκης, από το ρήμα: ελληνίζω, της μίμησης των τρόπων των Ελλήνων. Με τη σημασία αυτή τον συναντούμε και στον Αθηναίο (200 μ.Χ.) για τη «βέβηλη» μή - χριστιανική παιδεία, και στον Ιουλιανό (363 μ.Χ.) για τη «θύραθεν παιδεία» των εθνικών ή ειδωλολατρών. Τον 6ο αι. ο Ιουστινιανός Κώδικας μιλάει για «την του Ελληνισμού δυσσέβεια». Το «ελληνίζειν», οι ελληνικοί τρόποι είναι αντίθετοι προς τους χριστιανικούς. Με τους αιώνες επήλθε, κυρίως στην παιδεία και στην τέχνη, η φυσιολογική μίξη των δύο στοιχείων που έδωσε τη μεγάλη άνθηση της Αναγέννησης. Χρειάστηκε να φθάσουμε στον 20ό αιώνα για να σκαρφιστούν στοχαστές της νεότερης Ελλάδας το νόθο πάντρεμα του ελληνοχριστιανισμού.

Τις τελευταίες λοιπόν δεκαετίες του 19ου αι. βρίσκουμε τη λέξη «ελληνισμός» ν' αποχτά καινούρια σημασία. Να έχει ξεχαστεί ολότελα η αρχική και να καλύπτει τώρα σ' όλη-της την εννοιολογική έκταση τη γεωγραφική, την παιδευσιακή, την ιστορική σημασία που το Λεξικό Ελευθερουδάκη (1927) περιγράφει, με κάποιαν ορολογική ευρύτητα «... το έθνος των Ελλήνων... αυτό το ελληνικόν το γένος...». Δηλαδή

η εξίσωση: Ελληνισμός ίσον ελληνικό έθνος αναδύεται από την ανερχόμενη εθνικοαστική τάξη της Ελλάδας, που θεωρούσε βέβαια τα πάντα από την αποκλειστική σκοπιά της Αθήνας — όποιος λέει σκοπιά λέει και κέντρο, θα ξαναγυρίσω σ' αυτό αργότερα —.

Από τη σκοπιά λοιπόν της Αθήνας ο όρος Ελληνισμός αγκάλιαζε όλους τους αλύτρωτους ελληνικούς πληθυσμούς, από την Κύπρο ως τη Χειμάρρα, καθώς και τις πιο μακρινές και παλιότερες ελληνικές παροικίες της Κριμαίας, της Αιγύπτου, της Παλαιστίνης και της Συρίας, δίχως να λησμονούμε τους συμπαγείς ελληνικούς πυρήνες στα παράλια της Ιωνίας και της Μαύρης Θάλασσας. Αυτός ήταν ο Ελληνισμός στα μάτια του Αθηναίου αστού του 1890, εννιά χρόνια μετά την προσάρτηση των πλησιέστερων ελληνικών επαρχιών της Θεσσαλίας και της Άρτας, 27 χρόνια μετά την επιστροφή της Εφτανήσου — εφτά μόλις χρόνια πριν την πρώτη καταστροφική περιπέτεια στην οποία οδήγησε ο άκρατος εθνικισμός όταν χρησιμοποιήθηκε για εσωτερικούς πολιτικούς λόγους, τον πόλεμο του 97.

Ο Ελληνισμός καλύπτει τότε μια γεωγραφική έκταση όχι πολύ συγκεκριμένη, πάντως όμως ευρύτατη, τις περιοχές όπου υπάρχουν Έλληνες έξω από τα βόρεια και τ' ανατολικά σύνορα του μικρού ελλαδικού κράτους. Καλύπτει επίσης μια παιδευσιακή έκταση πολύ μεγάλη, το σύνολο γλώσσας, παράδοσης, θρησκείας που διαμορφώθηκε ουσιαστικά στους βυζαντινούς αιώνες και ριζώνει μέσα στην αχλύ των αιώνων της σκλαβιάς για να το διαφυλάξουν, να το μοιραστούν και να το μεταδώσουν σαν αντίδωρο όσοι ελληνικοί πυρήνες και όσες παροικίες νεότευκτες (από το 17ο αι.) ονειρεύονται την απελευθέρωση και μια πολιτική ενοποίηση αυτού του πολύ δεμένου κοινωνικοπαιδευσιακά αλλά τόσο σκορπισμένου συνόλου. Οι πιο νοσταλγοί ήθελαν μάλιστα την ανασύσταση της ίδιας της βυζαντινής αυτοκρατορίας με πρωτεύουσα την Πόλη στην οποία θα μετείχαν όλοι οι Έλληνες και μόνοι οι Έλληνες. Γιατί η σκλαβιά είχε κάνει τους Έλληνες μισαλλόδοξους - πολύ κλεισμένους στον ελλαδικό εαυτό-τους. Πολλοί αιώνες χωρίζουν αλήθεια τον Ισοκράτη του «Έλληνες εισίν οι της ημετέρας παιδείσεως μετέχοντες» από το Ρήγα Φεραίο της «Χάρτας», το φωτισμένο εκείνο Θεσσαλό που οραματιζόνταν πρώτος και κήρυχνε τη συνεργασία όλων των λαών της Βαλκανικής.

Μέσα στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αι. το όνειρο της ενοποίησης του Ελληνισμού έκανε γιγάντια βήματα προς την υλοποίησή-του. Η ελεύθερη Ελλάδα

ενσωμάτωνε μέσα στα σύνορά-της το 1912-13 την Ήπειρο, τη Μακεδονία, τη Δυτική Θράκη, τα νησιά του Αιγαίου σχεδόν όλα, την Κρήτη το 1918-20 την Αν. Θράκη, το βιλαέτι της Σμύρνης - και ο ελληνικός στόλος ναυλοχούσε μπρος στην Αγία Σοφιά. Η επέχταση του ελεύθερου κράτους και η προσέγγισή-του σε ορισμένα σημεία προς τα σύνορα του Ελληνισμού έδινε ακόμα μεγαλύτερη σημασία στην Αθήνα. Όμως παράλληλα είχε αρχίσει και η αντίστροφη διαδικασία μιας βίαιης συρρίκνωσης του Ελληνισμού με τον αφανισμό και το ξερίζωμα ελληνικών πληθυσμών, αρχίζοντας (1906) από τις παροικίες της Βουλγαρίας, έπειτα της Β. Ηπείρου, και συνεχίζοντας (1915) με τις πιο απόμακρες, όχι όμως λιγότερο ανθηρές, στην ανατολική Μικρά Ασία. Οι Τούρκοι δεν περίμεναν το 1922 για να ασκήσουν τις γενοκτονικές-τους ορέξεις στους Έλληνες, στους Αρμένιους, στους Κούρδους.

Η διαδικασία του αγκαλισματος από την Ελλάδα όλου του Ελληνισμού ανακόπηκε στις όχθες του Σαγκάριου τον Αύγουστο 1922. Ραγδαία ακολούθησε η εξάλειψη των ελληνικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας και του Πόντου, και η καταφυγή όσων διασώθηκαν στην ελεύθερη αλλά εξουθενωμένη Ελλάδα.

Ο Ελληνισμός του 1922 λιγόστεψε τραγικά σε πληθυσμό, στένεψε φοβερά σε έκταση. Το ελλαδικό κράτος ξαναβρήκε περίπου τα όρια του 1918, χάνοντας Αν. Θράκη, Ίμβρο και Τένεδο, ενώ σε πληθυσμό είχε αυξήσει σχεδόν 50%, κι έτσι μπόρεσε να ενισχύσει τη δημογραφική-του ομοιογένεια. Η Β. Ήπειρος, τα Δωδεκάνησα, η Κύπρος έμεναν πάντα έξω από την ελεύθερη επικράτεια, καθώς κ' οι πολυπληθείς παροικίες της Μ. Ανατολής. Γι' αυτές όμως όχι πια θέμα ενσωμάτωσής-τους δεν θέτονταν, αλλά επιβιώσής-τους καλά-καλά μέσα στον εθνικισμό των αραβικών λαών που φούντωνε.

Μετά από το 1922 η έννοια Ελληνισμός άρχισε και ψευτιζόνταν από τον ελλαδικό αθηνο-κεντρισμό. Έπαιρνε τώρα μια αρρωστημένη κάπως σημασία αφού η Ελλάδα είχε καταντήσει τόσο ανίσχυρη μέσα στους συσχετισμούς των δυνάμεων, που δεν μπορούσε να διανοηθεί την απελευθέρωση, με δικές-της δυνάμεις ούτε της Β. Ηπείρου, ούτε της Δωδεκανήσου ούτε της Κύπρου. Κι όμως τα άρχοντα αστικά συντηρητικά στρώματα της κοινωνίας το διανοούνταν, όπως είδαμε με την εισβολή Παγκάλου στη Βουλγαρία το 1926, με τη στάση στη Λευκωσία που υποκίνησαν από την Αθήνα το 1931, που ζήμωσε σημαντικά τον μακροπρόθεσμο απελευθερωτικό αγώνα των Κυπρίων. Την αδυναμία του Ελλαδικού κράτους να πραγματοποιήσει την ενότητα του

Ελληνισμού μέσα στα σύνορά-
του ποτέ δεν τη νιώσαμε πιο ανά-
γλυφη παρά στο τέλος του 2ου
Παγκ. Πολέμου όπου παρά τον
ηρωισμό των Ελλήνων ενάντια
στους Ιταλούς, που επελευθέρω-
σε για μια σύντομη άνοιξη (για
δεύτερη φορά από το 1912) τη Β.
Ήπειρο, η ελληνική αυτή περιο-
χή κατακυρώθηκε οριστικά με
τις συνθήκες ειρήνης (1946) σε
άλλη χώρα. Τότε, στις διαπραγ-
ματεύσεις του Παρισιού, κινδύνε-
ψαν ακόμα και τα Δωδεκάνησα
να μη στεγαστούν όλα μέσα στα
σύνορα της νικήτριας Ελλάδας -
αποδόθηκαν τελικά παρά τις αν-
τιρρήσεις ορισμένων μεγάλων.
Περιττεύει βέβαια να μιλήσω για
την Κύπρο, που η μοίρα-της από
το 1946 είναι γνωστή, όχι όμως
πλέον συνειδητοποιημένη ακό-
μα σε όλες τις προεχτάσεις-της.
Ωστόσο η Αθήνα έβλεπε όλο
και περισσότερο τον εαυτό-της
σαν κέντρο όχι μόνο της Ελλά-
δας — παμφάγο μάλιστα και κα-
ταβροχθιστικό της υπόλοιπης
χώρας — αλλά και ολόκληρου
του εναπομένου Ελληνισμού.
Από το 1950, μετά τον εμφύλιο
πόλεμο, η τοποθέτηση της Ελλά-
δας προς την Κύπρο, που είχε
μείνει ο κυριότερος πυρήνας Ελ-
ληνισμού έξω από την ελλαδική
επικράτεια, αλλοιωνόταν σταθε-
ρά, στο μέτρο που μεταβάλλον-
ταν η ελληνική εξωτερική πολιτι-
κή. Αντί την ολοκλήρωση του
Ελληνισμού με το αγκάλιασμα
μέσα στα σύνορα του ελεύθερου
κράτους όσων γίνονται περισσό-
τερων ελληνικών πληθυσμών, έ-
θετε στόχο τη διατήρηση και την
κατοχύρωση των συνόρων που
είχαν ως τότε κατακτηθεί. Τούτα
ήταν βολικό να εκλαμβάνονται
και σαν σύνορα του Ελληνισμού.
Η Μεγάλη Ιδέα για την άρχουσα
τάξη είχε πραγματοποιηθεί με τη
μικρή Ελλάδα. Μ' αυτό το πλά-
σμα μετατρέπονταν και η πρωτεύ-
ουσα της Ελλάδας σε κέντρο του
Ελληνισμού, σε «εθνικό κέντρο».
Εξάλλου έτσι που είχε συρρικνω-
θεί ο έξω από τα σύνορα Ελληνι-
σμός, η μόνη σημαντική περιοχή
που έβλεπε η Αθήνα στην περιφέ-
ρεια του κέντρου που αποτελού-
σε, προς την οποία μπορούσε να
εκπέμψει τις δραστηριότητές-της
έμενε η Κύπρος. Οι Έλληνες της
Πόλης, της Ίμβρου, της Τενέ-
δου, ας ήταν και κατοχυρωμένοι
από τη Λωζάνη, ήταν δυσάρε-
στες περιπτώσεις που δεν έπρεπε
να ανακινούνται. Η Β. Ήπειρος
είχε από καιρό εγκαταληφθεί, τε-
λικά μάλιστα από τους εθνικό-
φρονες ελληνοχρηστianούς δι-
κτάτορες.
Η Κύπρος εδοκίμασε πικρά,
στις σάρκες-της και δοκιμάζει α-
κόμα, τις συνέπειες της δραστη-
ριότητας εκείνης. Το Ιουλιανό
πραξικόπημα της επισφράγιζε τη
χρεοκοπία της θεωρίας του «εθνι-
κού κέντρου». Έδειξε επίσης,
πως ο όρος Ελληνισμός είχε κε-
νωθεί από κάθε θετική σημασία.
Όσο και να είναι ντυμένος πά-

ντα τους παλιούς-του λαμπερούς
συνειρμούς, έχει καταντήσει έ-
νας όρος δίχως καμιά δυναμική,
με μόνη σημασία την ιστορική,
στερούμενος κάθε δυνατότητας
επηρεασμού και παρακίνησης
των σημερινών Έλλήνων.

Αν είναι να οριοθετήσουμε το
καινούριο περιεχόμενό-του θα
χρειαστεί να θυμηθούμε: πώς από
τους πιο αρχαίους χρόνους —
που δεν υπήρχε ο όρος — και
στους αιώνες της μεγαλύτερης α-
κμής οι Έλληνες ποτέ δεν ελέγ-
χθηκαν από ένα κέντρο, πώς η
κυριότερη προσπάθεια των Αθη-
ναίων να κάνουν την πόλη-τους
ένα τέτοιο κέντρο βούλιαξε με τη
συντριβή του Νικία στη Σικελία
(412 π.Χ.) πώς η αυτοκρατορία
του Μεγαλέξανδρου δε διοικήθη-
κε ποτέ από ένα κέντρο, αλλά α-
πό βραχυβίες αλληλοδιάδοχες
πρωτεύουσες όπου τύχαινε να
κατασκηνώνει ο κατακτητής·
πώς οι Έλληνες διάδοχοι του
Μεγαλέξανδρου δημιούργησαν
κράτη χωριστά με χωριστά κέ-
ντρα - πρωτεύουσες, αντιμαχό-
μενες η μια την άλλη. Στα χρό-
νια-τους γεννήθηκε και ο όρος
Ελληνισμός με την ολόπρωτη έν-
νοιά-του: μίμηση των τρόπων
των Ελλήνων, που δεν είχε καμιά
σχέση με την πολιτική. Να θυμη-
θούμε ακόμα πως το Βυζάντιο εί-
χε βέβαια ένα πολιτικό κέντρο,
αλλά πως η Κων/πολη ήταν το
κέντρο μιας ευρύτατης αυτοκρα-
τορικής περιοχής με πολυποίκι-
λους πληθυσμούς, που μέλη-τους
κάθισαν και στο θρόνο, που λέ-
γονταν ρωμαίοι ή Έλληνες μάλ-
λον με την έννοια του Ισοκράτη
παρά από την καταγωγή-τους —
Αρμένιοι, Σλάβοι, Άραβες: πώς
η Ελλάδα στους 11 αιώνες της
αυτοκρατορίας ήταν μια άσημη
απόμερη επαρχία, ένα μικρό «θέ-
μα» που πήρε κάποια μεγαλύτε-
ρη σημασία μόνο όταν η αυτο-
κρατορία διαλύονταν, και οι τε-
λευταίοι αυτοκράτορες κρατού-
σαν την Πελοπόννησο και τη
Ρούμελη σαν ορμητήριό-τους
προς την Πόλη.

Αλήθεια η ιστορία των Ελλή-
νων δεν είναι υπόδειγμα εθνικής
ενότητας, ούτε αναζήτησης μιας
κεντρικής αποτελεσματικής δι-
οίκησης. Η δύναμή-τους ήταν,
μάλλον, στον πολυκεντρισμό και
στην πολλαπλότητα των μορφών
ζωής και διακυβέρνησης που εί-
χαν αναπτύξει, ίσως κάτω από
την πίεση των συνθηκών όπου ζή-
σανε. Η παιδείση κι οι τέχνες άν-
θισαν μέσα στον πολυκεντρισμό
αυτόν. Ακόμα κι οι δυο γενιές
του έξω ελληνισμού, οι γεννημέ-
νες από το 1860 και που έζησαν
ως το 1922 έξω από την Ελλάδα
δεν είχαν ως μόνο κέντρο-τους
την Αθήνα. Ήταν ζωντανά κέν-
τρα η Θεσσαλονίκη, η Σμύρνη, η
Πόλη, η Αλεξάνδρεια, η Τεργέ-
στη.

Μόνη δυνατότητα να επιζήσει
ο Ελληνισμός, σαν ευρύτερη δυ-
ναμική έκφραση μιας ζωντανής
παιδείσης, και ενός ρωμαλέου

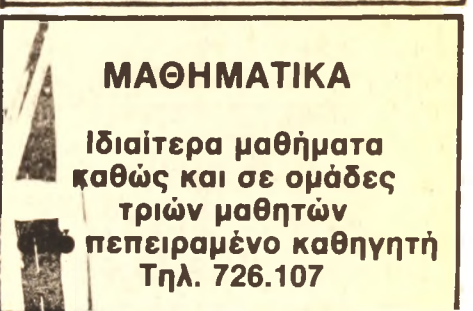
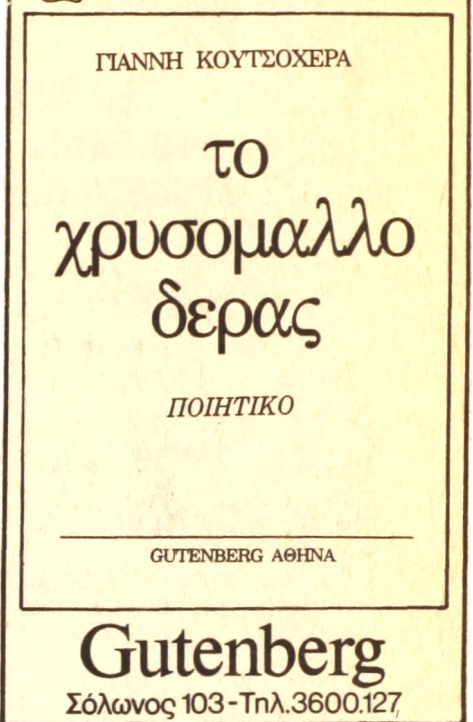
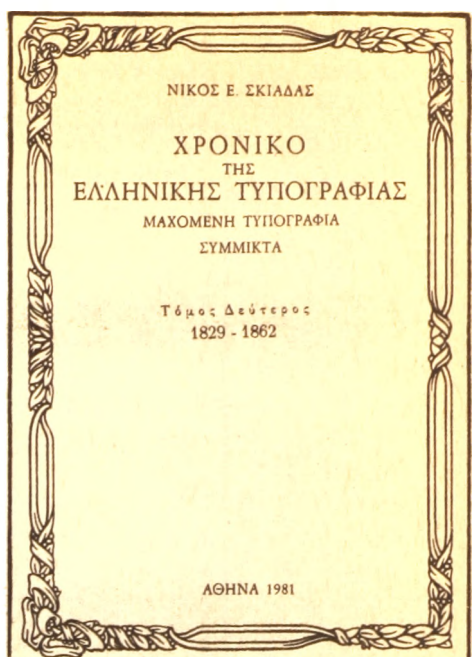
κοινωνικού - πολιτικού παράγο-
ντα στην Ευρώπη και στη Μεσό-
γειο είναι να δεχθούμε όλοι ότι τα
δυο απομένοντα κέντρα-του, η
Κύπρος και η Ελλάδα σαν κρίκοι
γερά ενωμένοι, αλλά κρίκοι ο
καθένας-τους πολιτικά ανεξάρ-
τητος και διατηρώντας την παι-
δευσιακή - κοινωνική ιδιοσυστα-
σία, θα μπορέσουν να κρατήσουν
ενεργή την αλυσίδα του Ελληνι-
μού όσο και νά 'χει κοντύνει.

Τα δείγματα πολιτικής αφρο-
σύνης που έδωσε ο συγκεντρωτι-
σμός, κι ένας ανεδαφικός πια
«πανελληνισμός» στην Ελλάδα
και στην Κύπρο τα τελευταία 20
χρόνια, πιο ολέθρια γιατί προέρ-
χονται από τα πιο «εθνικόφρο-
να» στρώματα της κοινωνίας,
μας αρκούν για να μας πείσουν,
ότι αλλού, σε διάφορες κατευθύν-
σεις, και όχι στο μονόδρομο της
κρατικής, διοικητικής ενοποι-
ησής-του έχει ακόμα δυνατότη-
τες ο Ελληνισμός. Ποιές είναι αυ-
τές οι κατευθύνσεις; Θα προσπα-
θήσω να τις ανιχνεύσω εξετάζον-
τας συνοπτικά τους επόμενους ό-
ρους:

Δύση:

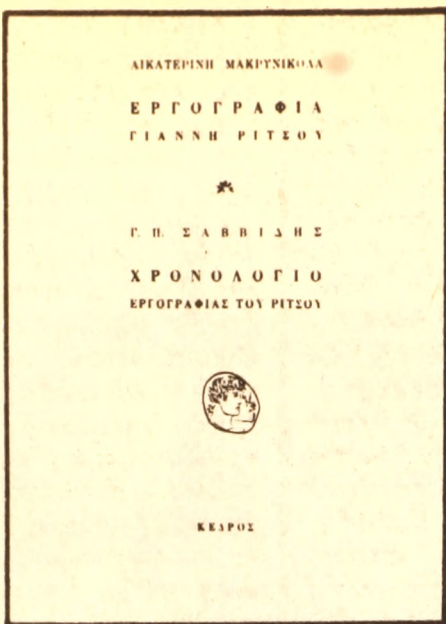
Αρχικά, δηλ. γύρω από το 13ο
- 14ο αιώνα, ήταν έννοια θρη-
σκευτική (σε αντιπαράθεση με το
ορθόδοξο Βυζάντιο, αργότερα α-
πό το 17ο αι., ως σήμερα παιδευ-
σιακή (σε συνάρτηση του Ανα-
γεννησιακού με τον αρχαίο ελλη-
νικό πολιτισμό), και τέλος ιστο-
ρικο-πολιτική (σε αντιπαράθεση
με την Ανατολική - Ρωμαϊκή Αυ-
τοκρατορία). Καθοριστική σκο-
πιά ήταν σχεδόν πάντα η ίδια η
Δύση (Ιταλία, Γαλλία, Γερμα-
νία). Μετά την Άλωση όλες οι
περιοχές που κατοικούνταν από
ελληνικούς πληθυσμούς και που
είχαν κατακτηθεί από τους Τούρ-
κους έγιναν για τη Δύση ακόμα
πιο «ανατολικές» και «ανατολι-
τικές» (levantines).

Όταν με το '21 οι Έλληνες α-
νάκτησαν την ελευθερία-τους,
Δύση από τη σκοπιά-τους αποτε-
λούσαν, όλες οι χώρες της Ευρώ-
πης που είχαν συμπαρασταθεί φι-
λελληνικά στον αγώνα-τους. Αυ-
τή η Δύση μετέδωσε την ιδεολο-
γία, τον πολιτισμό και την παι-
δευση-της στους Ελλαδίτες, πρό-
θυμους ν' αποτινάξουν όσα θεω-
ρούσαν ενθύμια της σκλαβιάς α-
πό τα τζαμιά ως τα ρούχα-τους.
Οι ελληνοράπτες αφήσαν σιγά -
σιγά τον τόπο ελεύθερο στους
φραγκοράπτες. Οι γνήσιες πα-
τροπαράδοτες τοπικές ενδυμα-
σίες απωθήθηκαν στα μακρινό-
τερα χωριά, και αντικαταστάθη-
καν από τις φραγκεμένες «στο-
λές» του Όθωνα και της Αμα-
λίας, που τις επιβάλανε πάνω α-
πό αιώνα στις βασιλικές αυλές
και φρουρές, οι βασιλιάδες. Οι
τρόποι, οι μόδες, οι τεχνικές-της
έγιναν τότε το παιδευσιακό και
κοινωνικό ιδεώδες όλων των Ελ-
λήνων, όπως πολιτικό ήταν η μί-
μηση των θεσμών-τους. Ποιά ό-
μως ήταν τότε αυτή η Δύση; Συ-

Κλασικό κι επίκαιρο έργο που
μαστιγώνει την κενότητα της
καπιταλιστικής φιλοσοφίας και
την απανθρωπιά των κάθε λο-
γής εξουσιαστών.
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112
τηλ.: 52.46.241

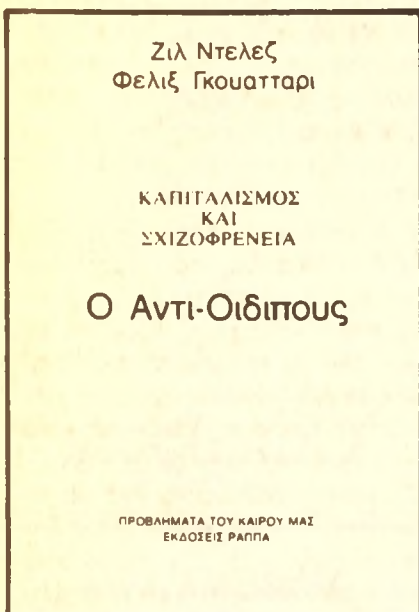
Τά βιβλία του μήνα

ΑΙΚ. ΜΑΚΡΥΝΙΚΟΛΑ

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

Χ.Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑΣ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

Ζιλ Ντελεζ
Φελίξ Γκουατταρι

ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΕΙΑ

Ο ΑΝΤΙ-ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ

ΖΙΛ ΝΤΕΛΕΖ
ΦΕΛΙΞ ΓΚΟΥΑΤΤΑΡΙ
Ο ΑΝΤΙ-ΟΙΔΙΠΟΥΣ

(Καπιταλισμός και σχιζοφρένεια)

ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ

Η ΜΑΡΙΑ ΠΕΡΙΗΓΕΙΤΑΙ
ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ
ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ

από τον Γιώργο Βαργάπο

ΚΕΔΡΟΣ

ΑΘΗΝΑ 1982

ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ
Η ΜΑΡΙΑ ΠΕΡΙΗΓΕΙΤΑΙ
ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ
(Μυθιστόρημα)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Η ΕΚΔΡΟΜΗ

ΚΕΔΡΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ
Η ΕΚΔΡΟΜΗ
(Τρίτη έκδοση)

ΑΛΚΗΣ Κ. ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ

ΞΕΝΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

ΚΕΔΡΟΣ

ΑΛΚΗΣ Κ. ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ
ΞΕΝΟΙ ΔΡΟΜΟΙ
(Ταξιδιωτικά)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γεωργίου Γενναδίου 6 (πάροδος 'Ακαδημίας)
Τηλ.: 36.15.783

νέπιπτε σχεδόν ακριβώς με την έννοια της γεωγραφικής Ευρώπης, άρχιζε δηλ. δυτικά με τη Γαλλία και την Αγγλία, και έφτανε ανατολικά ως την τσαρική Ρωσία και την αυτοκρατορική Αυστροουγγαρία, που ας μην το ξεχνούμε, έλεγχε ένα σημαντικό τμήμα των Βαλκανιών (τη σχέση Δύση - Ευρώπη θα τη συζητήσουμε πιο κάτω). Αυτά ίσχυαν περίπου ως το β' Παγκόσμιο Πόλεμο με αυξομειώσεις επιρροής κυρίως στον πολιτικό τομέα, πότε μιας δύναμης πότε της άλλης. Μετά τον πόλεμο η έννοια «Δύση», πάντα από την ελλαδική σκοπιά, κενώνεται σχεδόν ολότελα από το παιδευσιακό-της περιεχόμενο και επεχτείνεται πολύ πέρα από τη γεωγραφική Ευρώπη, σε μεγάλες περιοχές της οποίας έχει παύσει να εφαρμόζεται. Σήμερα οι έννοιες «Δύση» και «Δυτικός πολιτισμός» έχουν ελάχιστη σχέση με τη γεωγραφική ή την παιδευσιακή πραγματικότητα όπως τις έχουμε μάθει στα σχολεία. Έχουν γίνει καθαρά γεωπολιτικές έννοιες και για πολύ κόσμο ταυτίζονται με μια ομάδα χωρών που τα κυριότερα κοινά γνωρίσματά-τους είναι η προηγμένη κεφαλαιοκρατία, η μέγιστη βιομηχανική δύναμη, ο αντικομμουνισμός και ο συντηρητισμός. Είναι συντηρητικές ενός κατεστημένου που έχουν διαμορφώσει, και που φιλοδοξούν να επιβάλουν σε όλα τα κράτη-μέλη-τους. Και συμβαίνει το παράδοξο — πως ενώ η «Δύση» αυτή περιλαμβάνει χώρες της Άπω Ανατολής όπως η Ιαπωνία και η Αυστραλία, δεν ταυτίζεται με χώρες της Κεντρικής ή της Βόρειας Ευρώπης που μοιράζονται μαζί-τους μερικά τουλάχιστο απ' αυτά τα κοινά γνωρίσματα. Αυτή είναι η «Δύση» στην οποία από πολιτικο-στρατιωτική επιταγή «ανήκουμε» εμείς οι Ελλαδικοί. Με χαροποιεί η σκέψη, πως χάρη στην Κύπρο δεν ανήκει σ' αυτήν ο ευρύτερος Ελληνισμός.

Αν η Ελλάδα μετά το '21 απαρνήθηκε τις ανατολικές-της ρίζες — από μια φυσιολογική αποστροφή προς ό,τιδήποτε μπορούσε να της θυμίσει τη σκλαβιά — ίσως σ' αυτό να συντέλεσε το γεγονός πως πρώτα απελευθερώθηκαν οι δυτικότερες επαρχίες-της. Δεν πήρε καθόλου τον ίδιο δρόμο ο Ελληνισμός της Β. Ελλάδας ή της Μικράς Ασίας, που έμεινε ως το 1912 ή το 1922 κάτω από τουρκική κατοχή. Έζησε άλλα 100 χρόνια τρεφόμενος και με τ' ανατολικά στοιχεία που τα είχε ανανεώσει και αφομοιώσει από μια μακρότατη συμβίωση με άλλους υπόδουλους μη-ελληνικούς πληθυσμούς, που έπαιξαν κι εκείνοι ένα κοινωνικό-παιδευσιακό ρόλο σημαντικό στη διαμόρφωση των Βαλκανιών και του μικρασιατικού πολιτισμού που αφανίστηκε τελικά το 1922, μαζί με Σλάβους, Εβραίους, Αρμένιους, Άραβες.

Αν οι πρόσφυγες της Μικράς

Ασίας φέραν μαζί-τους στην Ελλάδα όλες τις εμπορικές και βιομηχανικές ικανότητες τις αναπτυγμένες σε μίαν αστική κοινωνία συγκριτικά πιο εξελιγμένη από την ελλαδική, και συμβάλαν έτσι στην οικονομική και κοινωνική-της ανάπτυξη, οι καλλιτέχνες με τις ανατολικές ρίζες, ο Κόντογλου, ο Διαμαντόπουλος, ο Απάρτης, ο Θεόφιλος δώσαν μια καινούρια αντινεοκλασική και μη-δυτική τροπή στις ελλαδικές τέχνες. Ο Γουναρόπουλος από τη Βάρνα, ο Τεριάντ από την τουρκοκρατούμενη Μυτιλήνη, ανακάλυψαν το φαινόμενο Θεόφιλος μαζί με το Σμυρνιό Σεφέρη και τον μισο-Ρώσο Εμπειρίκο. Μήπως κι ο Καβάφης δε βγαίνει κι αυτός από μια παιδευτική ρίζα κάθε άλλο παρά δυτική; Όλοι-τους ήταν βέβαια και Ευρωπαίοι, σπουδασμένοι ή εγκαταστημένοι οι περισσότεροι στη Γαλλία, δεν έγιναν όμως «δυτικοί» με την έννοια που έγιναν ο Γκύζης, ο Λύτρας, ο Μορεάς, περνώντας από μια νεοκλασική επαρχιώτικη Αθήνα.

Αν ο Σολωμός κι ο Κάλβος γλύτωσαν από τη ρητορεία και το στόμφο, είναι γιατί αναπτύχθηκαν και άνθισαν έξω από το κέντρο της μικρής Ελλάδας του 1850, κι είχανε πιο οργανική επαφή με τη δυτική παιδείυση.

Όποιος λέει «δύση» δεν μπορεί να ξεχνάει πως προηγήθηκε πάντα μια «ανατολή». Η παιδείυση κι ο πολιτισμός της Δύσης δεν μπορεί παρά να είναι στην προηγούμενη φάση-του παιδείυση και πολιτισμός της Ανατολής. Κι ο χώρος ο γεωγραφικός και ο χρονικός που καταλάμβαναν οι Έλληνες μέσα στους αιώνες βρίσκεται ακριβώς στο μεταίχμιο της μετάβασης από την Ανατολή στη Δύση. Ίσως να μεσουράνησε κάποτε ο ήλιος του πολιτισμού πάνω από την Αθήνα του Περικλή. Αν είναι όμως έτσι πρέπει να δεχθούμε: πρώτα ότι από τότε ο ήλιος σιγά - σιγά φεύγει από τον χώρο του Ελληνισμού κινούμενος προς δυσμάς, και πως σ' όλη αυτή τη διαδικασία αιώνων ο Ελληνισμός επέζησε και στους σκοτεινούς αιώνες τρεφόμενος από τις ρίζες που είχε ρίξει στην Ανατολή πριν μεταδώσει τους πολύτιμους χυμούς στη Δύση.

Σήμερα τις ρίζες αυτές τις έχουμε εγκαταλείψει ολότελα. Γινόμαστε «Δυτικοί» για λόγους καθαρά πολιτικούς, στρατιωτικούς και οικονομικούς που περιορίζονται στενά στον ελλαδικό χώρο, λησμονώντας τον ευρύτερο χώρο του Ελληνισμού. Για χάρη αυτής της πολύ περιορισμένης μέσα στο χώρο και στο χρόνο Δύσης αρνούμαστε και τις παιδευσιακές ρίζες που μας συνδέουν από αιώνες με χώρες όπως οι βαλκανικές, όπως η Πολωνία, όπως η Ουγγαρία, κι ας κείνται μερικές δυτικότερα από την Κέρκυρα.

Τον όρο Δύση πρέπει λοιπόν

ι τον ξαναδούμε, αν δε θέλουμε
αυταπατιόμαστε χρησιμοποιώ-
-ας-τον με το σημερινό-του πα-
-πειστικό περιεχόμενο.

Στην αναθεώρηση αυτή η Κύ-
ρος έχει πολλά να μας προσφέ-
-ει — ας είναι μόνο να κρατήσει
-ντανές τις επαφές που είχε από
-ν καιρό των Φοινίκων, των Ασ-
-υρίων και των Φαραώ με όλη
-ν πλούσια σε πολιτισμό και
-αιδευση περιοχή που εκτείνεται
-πό την Αντιόχεια ως τη Σεργιό-
-ολη στον Ευφράτη, ως την Πέ-
-ρα της Αραβίας, ως το Σινά και
-ο Ασσουάν, με όλους εκείνους
-ους ποικίλους Άραβες τους ο-
-οίους εμείς οι Ελλαδίτες τώρα
-όνο ανακαλύπτουμε πως δεν εί-
-αι «αραπάδες».

Δεν πιστεύω πως η Κύπρος
-ρέπει να γίνει «γεφύρι» της Ελ-
-άδας προς την Ανατολή — τα
-εφύρια είναι παθητικά κατα-
-κευάσματα — μάλλον ένας κρί-
-ος στην αλυσίδα του Ελληνι-
-μού που είναι και με τη Δύση
-τενά δεμένα, όχι μέσω της Αθή-
-ας, αλλά με τους δικούς-της α-
-γωγούς που φτάνουν ως την Αγ-
-λία. Στην Κύπρο, Δύση και Α-
-ατολή έχουν κρατήσει την αρχι-
-ή-τους μη-πολιτική, παιδευσια-
-ή σημασία-τους. Δεν έχουν αλ-
-ιωωθεί από πολιτικούς υπολογι-
-μούς και συμφέροντα. Μέσα
-τον νέο ορισμό του Ελληνισμού
-α μπορεί να συμβάλει η Κύ-
-ρος στη σωστότερη τοποθέτηση
-ου Ελληνισμού ανάμεσα Δύση
-αι Ανατολή, και να τον κρατή-
-ει στερεά αγκυροβολημένο
-προς τ' Ανατολικά. Αντίθετα η
-Δύση, αλλά ολόκληρη η ευρω-
-παϊκή Δύση πρέπει να παραμείνει
-α τον Ελληνισμό ο χώρος στον
-ποίο έχει προνομιακές προσβά-
-σεις η Ελλάδα, γιατί στις αρχές
-προωθήθηκαν οι λαοί-τους από
-τον αρχαίο πολιτισμό-της σε τέ-
-ιοιο σημείο που το παιδευσιακό
-κέντρο του κόσμου έχει μετατο-
-πισθεί πολύ δυτικότερα από την
-Αθήνα. Δουλειά του δυτικού κρί-
-ου του Ελληνισμού, της Ελλά-
-δας είναι να περιλάβει στη «Δύ-
-ση»-της πέρα από τις 9 χώρες
-της ΕΟΚ και τις 25 που τις λέμε
-πήμερα «ανατολικές» ή τις ξε-
-γνύμε στο κέντρο της ηπείρου-
-ας γιατί είναι είτε στρατιωτικά
-ιντίπαλές-μας είτε πολιτικά ου-
-δέτερες, και μικρές σ' έκταση
-αι πληθυσμό.

Ευρώπη:

Κι αυτό με φέρνει στις παρερ-
-ινησίες γύρω από την έννοια Ευ-
-ώπη. Εκτός από το ότι συγχέου-
-ε συνέχεια τη Δύση με την Ευ-
-ώπη, κάνουμε το σοβαρό λογι-
-κό λάθος να συγχέουμε το μέρος
-ε το όλο εξισώνοντας λίγα κρά-
-η-της με την Ευρώπη ολόκληρη.

Ο γεωγραφικός χάρτης της Ευ-
-ώπης δείχνει πως υπάρχουν σή-
-ια στην ήπειρό-μας 33 χώρες
-αι κάτι (η Αν. Θράκη της Τουρ-
-ίας). Ο πολιτικός χάρτης, έτσι
-ου διαμορφώθηκε μετά τον Β'
-Παγκόσμιο Πόλεμο, ανεβάζει τα

κράτη σε 35 προσθέτοντας Κύ-
-προ και Τουρκία. Σε καμιά περι-
-πτωση λοιπόν δε μπορεί να θεω-
-ρηθούν τα 9 κράτη της ΕΟΚ ότι ι-
-σούνται με το σύνολο της γεω-
-γραφικής ή πολιτικής Ευρώπης.
-Ούτε καν ολόκληρη τη Δυτ. Ευ-
-ρώπη δεν καλύπτουν αφού μέ-
-νουν έξω τρία ιβηρικά και τρία
-σκανδιναβικά. Για να επιτευχθεί
-η γεωγραφική και πολιτική α-
-παρτία της Ευρώπης πρέπει να
-προσθέσουμε 8 κράτη της λουρι-
-δας που σχηματίζει την Κεντρική
-Ευρώπη από τη Φιλανδία ως τη
-Μάλτα και τις 9 Ανατολικές ή
-Λαϊκές δημοκρατίες που τις λέμε
-«ανατολικές» αν και μερικές βρί-
-σκονται στο κέντρο της Ευρώ-
-πης, την Ελλάδα, και ελέω Ανατ.
-Θράκης και στρατιωτικού βά-
-ρους την Τουρκία. Τελευταία
-χρονικά άλλα όχι λιγότερο ση-
-μαντική είναι η Κύπρος που, α-
-φότου έγινε ανεξάρτητη προστέ-
-θηκε και αυτή στην πολιτική Ευ-
-ρώπη.

Αν περάσουμε από τα κακο-
-χωνεμένα μυθεύματα στο μύθο
-θα δούμε μιαν όψη της Ευρώπης
-που μου θυμίζει πολύ περισσότε-
-ρο αυτό που σήμερα πάει να δια-
-μορφωθεί, τουλάχιστο για τα 6
-ευρωπαϊκά κράτη που βρέχονται
-από την Ανατολική Μεσόγειο.

Η Ευρώπη γεννήθηκε στη χώρα
-Φοινίκη (δηλ. την Παλαιστίνη)
-κόρη της Τηλέφασσας πριγκίπισ-
-σας της Παλαιστίνης και του Α-
-γήνορα από την Αίγυπτο, γιού της
-Λιβύης και του Ποσειδώνα. Την
-απήγαγε από τις αχτές της Τύρου
-ο Δίας μεταμορφωμένος σε ταύ-
-ρο και πρωτοκοιμήθηκε μαζί-της
-στη Γόρτυνα της Κρήτης. Το βα-
-σίλειο της Ευρώπης εχτείνονταν
-λοιπόν από τη Φοινίκη, ως την
-Κρήτη, περιλαμβάνοντας ενδιά-
-μεσα και την Κύπρο, κι είχε στε-
-νούς οικογενειακούς δεσμούς με
-την Αίγυπτο και τη Λιβύη. Αυτή
-ήταν η Ευρώπη της 2ης χιλιετηρι-
-δας π.Χ. και δυτικότερη περιο-
-χή-της η Κρήτη. Δεν θά 'πρεπε να
-νιώσουμε κάποια συστολή όταν
-ονομάζουμε τα 9 κράτη της ΕΟΚ
-Ευρώπη, διαγράφοντας με μια
-μονοκονδυλιά όσα μεσολάβησαν
-στο χρόνο και στο χώρο αυτό σε
-ιστορία και πολιτισμό; Όταν ξε-
-χνούμε πού και πόσο παλιές έχει
-τις ρίζες-του ο Ελληνισμός;

Ποιά λοιπόν είναι η σημερινή
-Ευρώπη; Ο ντε Γκωλ την έβλεπε
-«από τον Ατλαντικό ως τα Ουρά-
-λια» σαν δυναμικά πολιτική έν-
-νοια όχι σαν στατικά γεωγραφι-
-κή. Ήταν ο τελικός στόχος για
-κάθε προσπάθεια ενοποίησης.
-Τούτη κατά τον ντε Γκωλ έπρεπε
-φυσικά να ξεκινήσει από τη Γαλ-
-λία και να καταλήξει σε μιαν ε-
-νωμένη ήπειρο που θα στέκονταν
-ισότιμη ανάμεσα Αμερική και Α-
-σία. Για τους περισσότερους Έλ-
-ληνες Ευρώπη είναι σήμερα ασυ-
-ζητητή η Δυτική Ευρώπη. Σ' αυτή
-φιλοδοξούμε να μοιάσουμε, μ'
-αυτήν να ενωθούμε, σ' αυτή «πά-
-με ταξίδι στην Ευρώπη», προδι-
-νοντας μια παλιά αίσθηση πως

δεν νιώθουμε απόλυτα Ευρω-
-παίοι. Δε θα το λέγαμε όμως αυ-
-τό αν πηγαίναμε στη Βουδαπέ-
-στη ή στη Βαρσοβία. Γιατί πολ-
-λοι από μας τρέφουν μια πολιτι-
-κοκοινωνική προκατάληψη που
-μας κάνει να ξεχνούμε πως εμείς
-οι ίδιοι είμαστε Ευρωπαίοι όσο
-και οι Ισλανδοί, και πως στο
-Βορρά γειτονεύουμε με Ευρω-
-παίους. Αυτούς τους θεωρούμε ό-
-χι μόνο άλλης φυλετικής και πο-
-λιτικής χροιάς, αλλά και κοινω-
-νικά «βαλκάνιους» ιδιότητα πε-
-ριφρονημένη για πολλούς. Οι
-Έλληνες που σκέφτονται έτσι α-
-ποθέτουν όλες τις ελπίδες-τους
-σε μια «Ευρώπη» που την παν τό-
-σο δυτικά ώστε να κινδυνεύει να
-πνιγεί στον Ατλαντικό. Και οδη-
-γούνται έτσι στην τρίτη άποψη
-για την Ευρώπη: σε μια Ευρώπη
-που όχι μόνο ταυτίζουν με τη Δύ-
-ση, αλλά σαν «Δύση» την πάνε
-προς Δυσμάς από τον Έλβα ως
-το Βλαδιβοστόκ, περνώντας από
-τις ΗΠΑ, μιλώντας για αξίες του
-ευρωπαϊκού πολιτισμού που τις
-υπερασπίζονται Νοτιοκορεάτες
-και Φορμोजάνοι. Διχοτομούν
-δηλ. για πολιτικοστρατιωτικούς
-λόγους την ήπειρό-μας, εξαιρών-
-τας ένα μεγάλο-της τμήμα. Ίσως
-αυτή η άποψη να διορθωθεί τώρα
-που στην Άπω Ανατολή προβάλλει
-πάλι η Κίνα σα μεγάλη δεξα-
-μενή δυναμικών πληθυσμών που
-σύντομα θα γυρέψουν να επεκτει-
-νουν το ζωτικό-τους χώρο θυμι-
-ζοντας μια μέρα στους Ρώσους
-και σε μας όλους πως τα παλιά
-σύνορα της Ευρώπης είναι πραγ-
-ματικά τα Ουράλια.

Ο καθένας από τους τρεις αυ-
-τούς ορισμούς της Ευρώπης
-προσδιορίζει κι έναν άλλο ορι-
-σμό της Ελλάδας, επομένως και
-του Ελληνισμού ως ένα σημείο.
-Η αντίληψη του τι σημαίνει σήμε-
-ρα Ελλάδα δεν έχει ξεκαθαρίσει
-αρκετά. Πιστεύω πως με τη βοή-
-θεια της Κύπρου θα προχωρήσει,
-κάπως η εθνική-μας αυτογνωσία,
-και θα φτάσουμε σ' ένα σφαιρι-

κότερο ορισμό του εαυτού-μας
-και της Ευρώπης. Μ' όλο που
-κείται στ' ανατολικότερο σύνορο
-του συρρικνωμένου Ελληνισμού
-η Κύπρος δεν έχει απεμπολήσει
-την ευρωπαϊκή-της ουσία που την
-έχει από κατ' ευθείαν και παλιά
-επαφή με την Ιταλία, με την Αγ-
-γλία. Τελικά δε δείχνει να υπόκυ-
-ψε σ' έναν ελλαδοκεντρισμό που
-αφομοίωσε π.χ. τα Εφτάνησα και
-τα μετάντρεψε σ' επαρχία της υ-
-δροκέφαλης Αθήνας, που προ-
-σπαθεί να κάνει το ίδιο με τη
-Θεσσαλονίκη, και που χρειάζο-
-νταν να μπούμε στο τελευταίο τέ-
-ταρτο του 20ου αι. για να πάρου-
-με είδηση πόσο είναι αρνητικός.

Σωστά η Κύπρος είναι σήμερα
-μέλος σ' όλους τους ευρωπαϊ-
-κούς οργανισμούς, πιο φυσιολο-
-γικά θά 'λεγα από την Τουρκία
-που δεν έχει αποβάλει ακόμα τις
-παλιές αντιδράσεις του στρατιω-
-τικού νομαδισμού που κουβάλη-
-σε πριν 8 μόνο αιώνες από τα βά-
-θη της Ασίας. Ευρύτατες πολιτι-
-κές δυνατότητες μέσα στους ορ-
-γανισμούς αυτούς περικλείει μια
-αληθινά ανεξάρτητη και αδέ-
-σμευτη Κύπρο, δυνατότητες όχι
-μόνο για τον εαυτό-της αλλά για
-ολόκληρο τον Ελληνισμό.

Το δυνάμωμα της αλυσίδας
-Ελλάδα - Κύπρος που αποτελεί
-σήμερα με ελάχιστους άλλους μι-
-κρούς και αδύναμους κρίκους το
-σύνολο του Ελληνισμού, θα βοη-
-θήσει και τους λαούς-μας να συ-
-νειδητοποιήσουν καθαρότερα
-την πραγματική σημασία των ό-
-ρων Ευρώπη και Δύση και να α-
-ναγνωρίσουν τις πραγματικές δυ-
-νατότητες ενός Ελληνισμού που
-θα δρα μέσα στην πολλαπλότητα
-των ανοιγμάτων και με την ιδιο-
-συστασία του κάθε μέλους-του
-προς τις μη-ευρωπαϊκές ηπείρους
-στ' ανατολικά και στα νότια, και
-για μια οργανικότερη από τη ση-
-μερινή συναρμολόγηση της Ελ-
-λάδας και της Κύπρου με την Ευ-
-ρώπη σα σύνολο.

□

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Ιδρύαρη 30 Θεσσαλονίκη

ΣΤΑΧΥ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

Κυρίως μουσική δωματίου

1. Συγκρότημα Βιβάλντι

Εξυπηρετούν ουσιαστικά τις μορφωτικές σχέσεις ανάμεσα σε δύο χώρες εκδηλώσεις όπως η συναυλία του υπέροχου ιταλικού Συγκροτήματος Βιβάλντι, πενταμελούς κλιμακίου των περιφημών «Βενετσιάνων Σολιστ» (I Solisti Veneti), σχηματισμού που τις ηχογραφήσεις-του ο μέσος φιλόμουσος ταύτισε με τη νέα ανθοφορία της μουσικής «μπαρόκ» τις τελευταίες δεκαετίες. Το συγκρότημα αποτελούν οι Πιέρο Τόζο (βιολί), Κλημεντίνη Χόγκεντορν - Σιμόνε (φλάουτο), Αλεσσάντρο Αλμπάνο (όμποε), Τζιάννι Κιαμπάν (Chiampan, τσέλο) και Ντανιέλε Ρόι (τσέμπαλο) που εναλλάσσονται σε διαφόρους συνδυασμούς ανάλογα με τα έργα του προγράμματος. Άψογη ατομική και ομαδική τεχνική, άξια να αντιμετωπίσει τους σκοπέλους της απαιτητικότερης δεξιοτεχνίας, όπως εκείνους του Καπρίτσιου από τη Σονάτα σε φα μείζ., έργο Ι, αρ. 12, του Φραντσέσκο Μαρία Βερατσίνι (1690-1768), για βιολί, τσέλο και τσέμπαλο που ο Τόζο διέπλεψε με έξοχη άνεση και, ιδίως τονική ακρίβεια. Οι 5 βιρτουόζοι τραγουδούν ομαδικά με υπέροχο συγχρονισμό, με ρυθμικό νεύρο που δε γίνεται ποτέ επιθετικό και μ' ένα σπάνιο κράμα ευφορίας, αυθορμητισμού και εσωτερικότητας που δεν ξεφεύγει από το κόσμιο ήθος της μουσικής δωματίου αλλά και αξιοποιεί με τον ωραιότερο τρόπο στοιχεία πιο «εξωτερικά» θα λέγαμε, όπως τα χρώματα των διαφόρων οργάνων. Μετά την αρχική Σονάτα σε ρε μείζ. του Ταρτίνι (1692-1770) για φλάουτο, βιολί, τσέλο και τσέμπαλο και το Βερατσίνι, τρία κοντσέρτα Βιβάλντι (σε φα μείζ., έργο Ρ. 99, σολ ελ., έργο Ρ. 107 και ρε μείζ. έργο Ρ. 94) εκθαμβωτικά παιγμένα μας μετέδωσαν όλο το αστείρευτο κέφι για ζωή του μεγαλοφυούς «Κοκκινομάλη Παπά» που τριγυρνούσε στην Ιταλία με δυο πανέμορφες ερωμένες κάνοντας μουσική και άλλα τινά και γράφοντας το Βατικανό στα αρχαιότερα των υποδημάτων-του! (Εκδήλωση Ιταλικού Ινστιτούτου, Ωδείο Αθηνών, 3.3.1982).

2. Πειραιϊκή βραδυά

Από τις πρώτες δοξαριές του Πολωνογάλλου εξ Ελβετίας και Κοσταρικής βιολιστή Γιαν Ντομπρζελέφσκι, καταλάβαμε τον ξεχωριστά προικισμένο μουσικό: πλατύ δοξάρι, πλούσιος ήχος κάπως «λευκωπός», ρυθμικός παλμός αλλά και σοβαρότητα που αναζητούσε την ουσία της μουσι-

κής και όχι το δεξιοτεχνικό πυροτέχνημα. Ιδιαίτερη ευαισθησία στις λεπτές διαφοροποιήσεις του «φόρτε» και του «πιάνου»: οι εκφραστικές αυτές αποχρώσεις αποκοτούσαν συχνά δραματικές προεκτάσεις. Από την άλλη μεριά όμως και ανησυχητική τονική αστάθεια: επισημάνθηκε στη μελωδικότατη Σονάτα, έργο 100 σε σολ μείζ. (1893) του Ντβόρζακ και αυξήθηκε ανησυχητικά στην 8η Σονάτα σε σολ μείζ. (1803) του Μπετόβεν. Σ' αυτήν αποδίδουμε κάποιες στιγμές αμηχανίας στη συνεργασία-του με την πιανίστα Αθηνά Καποδίστρια που μας έχει γνωρίσει τόσους θαυμάσιους ξένους ρεσιταλιστές κάνοντας μαζί-τους μουσική δωματίου. Οι στιγμές αυτές άφησαν ίχνη και στη Σονάτα του Ραβέλ (θέλαμε το «μπλουζ» με πιότερη ρυθμική τσαχινιά) μ' όλο που εδώ η τονική αστάθεια είχε υποχωρήσει. Τέλος, όσο κι αν οι φίνες εμπρεσιονιστικές — νεοκλασικές αρμονίες του Γιάννη Κωνσταντινίδη στη «Δωδεκανησιακή Σουΐτα» δικαιολογούν ένα τέτοιο πλησίασμά-της από ένα ξένο ερμηνευτή άμοιρο νεοελληνικής μουσικής, νομίζουμε ότι το διαμαντάκι αυτό της μουσικής-μας θέλει ένα διάβασμα πιο ευαίσθητο απ' εκείνο που θα ταίριαζε στην «Τσιγγάνα» του Ραβέλ. Πιο επιτυχημένη εκτέλεση της βραδιάς, το μυστικιστικό «Εγκώμιο στην Αθανασία του Ιησού», από το «Κουαρτέτο για το τέλος του χρόνου» του Μεσσιάν. Ήταν εντυπωσιακή η ανάβαση της μελωδίας του βιολιού προς ένα τρομακτικό εκστατικό κορύφωμα, πάνω στις επίμονα «ακίνητες» συγχорδίες του πιάνου. (Γαλλικό Ινστιτούτο Πειραιά, 5.3.1982).

3. Συμεωνίδης — Δριβάλα

Αγαθότερη εντύπωση από τη συναυλία αυτή της ΚΟΑ η 8η Συμφωνία του Μπετόβεν υπό τον Αλέξανδρο Συμεωνίδη. Με σπάνιας (για την ορχήστρα-μας) καθαρότητας ηχητικά περιγράμματα, σταθερό και πειθαρχημένο ρυθμικό παλμό και αβίαστο τραγούδι που φανέρωναν όλη τη «βιολογική» οργανικότητα και συνοχή της σκέψης του Τιτάνα. Ιδιαίτερα χαρήκαμε το β' (Αλλεγκρέττο) και γ' μέρος. Μικροατυχήματα: κάποιοι ανεξέλεγκτης νευρικότητας τονισμοί στο α' μέρος, τονικά αμαρτήματα στα χάλκινα (γ' μέρος). Αν η κολορατούρα Τζένη Δριβάλα, δεν ήταν κυρία γενικού διευθυντή της ΕΛΣ Τζών Μοδινού, θα την ακούγαμε ως σολίστ; «Τόδε εστί το ερώτημα» που θά 'λεγε και ο παλιός μεταφραστής του «Αμ-

λετ». Στο φοβερών εκφραστικών και δεξιοτεχνικών απαιτήσεων μοτέτο Exsultate, Jubilate, έργο Κ. 165 του Μότσαρτ, διάβασε μαθητικότατα και με μέτρια λεκτική άρθρωση τα δύο πρώτα μέρη και μόλις στο τελευταίο πλησίασε κάπως αυτό που ζητά το έργο σε ύφος και έκφραση. Η συναυλία είχε αρχίσει με την «Ευρυσάνθη» του Βέμπερ. Όμορφα χτισμένη εκτέλεση με εναλλαγές (τόπους - τόπους) τραχύτητας και όσης ηχητικής φινέτσας μπορεί να δώσει η ορχήστρα. («Ολύμπια», 8.3.1982).

4. Ι. Φλορύ — Α. Ερωδιάδου

Ευχόμαστε παροδική τη σοβαρή τονική αστάθεια και ηχητική καχεξία που παρατηρήσαμε τη φορά αυτή στη νεαρότατη Γαλλίδα βιολίστρια Ισαβέλλα Φλορύ — ιδιότητες που κάθε άλλο παρά χαρακτηρίζαν την προηγούμενη σύμπραξη-της με τη συνομήλική της Ελληνίδα πιανίστα Λένια Ερωδιάδου (βλ. κριτική-μας «Μεσημβρινή» 21.4.81, για την εμφάνισή-του της 26.3.81 στο «Ριάλτο»), και που τώρα επηρέαζαν αρνητικά και τη σύμπνοιά-τους. Πρόγραμμα φορτωμένο. Ας έλειπαν οι άχαρα δεξιοτεχνικές «Παραλλαγές» των Ταρτίνι - Κράισλερ, σ' ένα θέμα του Κορέλλι, ανώτερες των δυνάμεων της νέας Γαλλίδας. Φωτεινό σημείο της βραδιάς ο μαλακότατος και στιλπνός ήχος της νέας πιανίστας. Μαζί με το καθαρότατης άρθρωσης, βαθιά αισθαντικό (τραγουδούσε σα «ληντ» το Αντάντε της Σονάτινας σε ρε μείζ. έργο D. 384 του Σούμπερτ) και νοηματικά ξάστερο παιξιμό-της, διέψευσε όλους όσους επιμένουν να αποδίδουν σαν... ηχητικούς κοπρόλιθους την πυκνότητα της πιανιστικής γραφής και της μουσικής σκέψης του Μπράμς. (Σονάτα σε λα μείζ., έργο 100, 1886). Από νότα σε νότα και φράση σε φράση το παιξιμό-της μας καθηλώσε. Όπως και στη Σονάτινα του Ζαν Φρανσσιζ όπου περιέβαλε με υψηλό εκφραστικό ήθος μια ευφύεστατη συνθετική σκέψη άξια να κρύβει μια βαθύτερη ευαισθησία πίσω από μια επίφαση χαριτολογίας. Ανεκτίμητη όμως προσφορά των δυο κοριτσιών ήταν... η α' εκτέλεση έργου του Ορέστη Αργυρόπουλου (1888-1972) που ακούγαμε ποτέ — μιας «Μικρής Σουΐτας», έργο 6 (1940). Ποιός είναι, θα ρωτήσετε, ο Αργυρόπουλος; Ένας μηχανικός μεταλλείων, «ταλαντούχος ερασιτέχνης» (κατά Γιάννη Γ. Παπαϊωάννου), συνθέτης έντεκα μόνον έργων, προφανώς όμως... σημαντικότερων από εκείνα των Καρρέρ και Λαμπιλέτ από τους παλιότερους, του Δραγατάκη και άλλων από τους σύγχρονους! Τους οποίους ο κατά τα άλλα συμπαθέστατος μουσικο-

Οι Μεγάλοι της jazz

CHARLES MINGUS
JOE TURNER
KEITH JARVIS TRIO
ORNETTE COLEMAN
GROVER WASHINGTON, JR.

wea
μαγεία του ήχου

λόγος, με τα υποκειμενικότερα (κατ' ευφημισμόν...) των κριτηρίων εξοβέλισε από διεθνείς μουσικές εγκυκλοπαιδείες στις οποίες συνεργάζεται για να βιογραφήσει εν εκτάσει τον Αργυρόπουλο! Το εργάκι του άγνωστου τοις πάσι μεταλλειολόγου (ένα από τα έντεκα...) ήταν ένα άχρωμο, άοσμο και άγευστο ηχητικό παιχνιδάκι, ψευτομπάροκ, ψευτοκλασικό. Χαρτωσιά δεν πιάνει μπροστά στη «Σουίτα σε παλιό στυλ» του Παλλάντιου! Κύριε των δυνάμεων ή μάλλον των οικτιρμών, όπως θα έγραφε ο μακαρίτης Αιμίλιος Χουρμούζιος! (Γαλλικό Ινστιτούτο, 9.3.1982).

5. Ένα ακόμη Τρίο

Υποσχετική αρχή, δυνατότητες εξέλιξης — να οι εντυπώσεις μας από το νέο, ανώνυμο για την ώρα Τρίο: Φρόσω Πρωτοπαπά - πιάνο, Χάρης και Ντάνα Χατζηγεωργίου - βιολί και τσέλο, αντίστοιχα. Ήχος με υπόσταση, ικανός να γίνεται «μικρότερος» ή «μεγαλύτερος» ανάλογα με τη μουσική που ερμηνεύουν, αρκετή μουσικότητα και πιότερη τεχνική άνεση αποκτημένη σε ωδεία του Κιέβου ή της Βαρσοβίας χαρακτηρίζουν το νέο ελληνοπολωνικό ζεύγος που εργάζεται ήδη στην ορχήστρα της ΕΛΣ. Περισσότερο ίσως ο βιολιστής παρά η βιολοντσελλίστρια θα πρέπει να προσέξει την τονική-τρον σταθερότητα: οι τονικά «κουνημένες» νότες ήταν πάρα πολλές για να ανυψωθεί το πρόβλημα. Όσο για τη βιολοντσελλίστρια («Ιντερμέτζο» του Γρανάδος, «Σερενάτα» του Κασσαντό) πρέπει να δώσει μεγαλύτερη ποικιλία στο εκφραστικά κάπως μονοσήμαντο τραγουδι-της.

Ύστερα από αρκετά χρόνια ξαναβρήκαμε στη Φρόσω Πρωτοπαπά την υπεύθυνη μουσικό με την άσογη τεχνική και το διακριτικό μουσικό γούστο, φανερό όχι μόνο στο ωραίο-της «περλέ» αλλά και στις αττάκες, στο τραγούδι των φράσεων, στις προσεγμένες διαβαθμίσεις της δυναμικής-της. Βρίσκουμε ωστόσο ότι η ηχητική-της παρουσία μπορούσε να είναι λίγο αδρότερη. Οι τρεις καλλιτέχνες για την ώρα συμπορεύονται άνετα, πετυχαίνουν ωραία ισορροπία ηχητικών επιπέδων, δείχνουν πρόθυμοι να

ελέγξουν την ατομικότητά-τους για χάρη του συνόλου και διαφοροποιούν αρκετά τεχνοτροπίες όχι πάντα φανερά διαφορετικές μεταξύ-τους όπως του Χάυντν (Τρίο αρ. 1 σε σολ μείζ.) του Μότσαρτ (Τρίο αρ. 4 σε ντο μείζ.) και του Μπετόβεν (Τρίο αρ. 4, έργο II). Φυσικά έχουν ακόμη δουλειά μπροστά-τους. Με τις καλύτερες ευχές-μας! (Ισπανικό Ινστιτούτο, 15.3.1982).

6. Μια θλιβερή εμπειρία...

Δεν περιμέναμε κάτι τέτοιο από τη Γερμανία! Ο Κρίστοφ Σούπλερ (Christoff Schuppler) είναι ένας βαρύτονος με φωνή κούφια και πελιδνή (κακοτοποθετημένη;) κάποτε σουβλερή, όχι σπάνια φάλτσα και μερικές φορές κακόχη βροντώδη που θύμιζε... ογκάνισμα. Λεκτική άρθρωση μέτρια — συχνά ακούγονταν μόνο φωνήεντα: τα ανοιχτά «άλφα»-του θύμιζαν χασμουρητό απρεπέστατα ηχηρό. Η μουσικότητά του έσχατου στελέχους γερμανικής παιδικής προτεσταντικής χορωδίας ορεινού χωριού. Με τα «εφόδια» αυτά (άκουσον φιλέμου!) αποτόλμησε να ερμηνεύσει... «λύντ» (Lied) — τη συνισταμένη της εσωτερικότητας, της πνευματικότητας και της μουσικής παιδείας: τα 6 τραγούδια σε στίχους Γκέλλερτ, έργο 48 του Μπετόβεν, 8 από τα ωραιότερα «λύντ» του Σούμπερτ και τον κύκλο του Σούμαν «Ερωτας του Ποιητή» που δεν ακούσαμε γιατί μας έτρεψε σε άτακτη και πανικόβλητη φυγή. Ποτέ δε φανταστήκαμε ότι οι θείες μελωδίες του Σούμπερτ μπορούσαν να μεταβληθούν σε τέτοια πηγή πλήξης και κακογουστιάς: από το στροφικό (η ίδια μελωδία για όλες τις στροφές του ποιήματος) «Ο Ψαράς», στον αντίπαθητικά και νερόβραστα τραγουδημένο «Βασιλιά της Θούλης», στο αγνώριστα μακελεμένο «Τριανταφυλλάκι» ως τον ανελέητα κακοποιημένο «Οδοιπόρο» (στίχοι Schmidt von Lübeck) αριστούργημα και πεμπτουσία της ρομαντικής μουσικής και ποίησης. Η Λίλιαν Τσέντου στο πιάνο συνόδεψε με συμβατική μουσικότητα και κάποτε με λίγο... μιλιταριστικά μονοκόμματα ρυθμική. Αίσχος κ. Σούπλερ! («Παρνασσός», 16.2.1982).

Μια φορά και έναν καιρό υπήρχε η «Μεταπρωτοπορία» (Συμβολή σε μια Μυθογραφία)

Η αφίσα της έκθεσης.

της Ντόρας Ηλιοπούλου-Ρογκάν

Με αυτόν τον τίτλο οργανώθηκε στα πλαίσια του φεστιβάλ του «ΑΝΤΙ» μια πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση φωτογραφίας, μέρος από τη χαρακτηριστική δουλειά της κίνησης «Μεταπρωτοπορία». Η κίνηση αυτή ξεπήδησε στην Ιταλία, στη Ρώμη, στη Φλωρεντία, στη Νεάπολη, στο Μιλάνο στα 1970 σαν ένα ξέσπασμα - κατ'αλύτης που θα βοηθούσε τους νέους Ιταλούς δημιουργούς να διαμορφώσουν μια δική-τους προσωπικότητα αυτοδύναμη σε σχέση με τη διεθνή τέχνη.

Ήδη η «Μεταπρωτοπορία» απαριθμεί 10 χρόνια δουλειάς και έχει περάσει πολλά από τα ερεθισματά-της στην κίνηση «Νέα - Θεαματικότητα» που πήρε μορφή μέσα στην περασμένη χρονιά. Πολυπρισματικά ειπωμένες οι εκδηλώσεις της Μεταπρωτοπορίας ενορχηστρώνουν σε ένα κοινό θέαμα:

- Έκθεση φωτογραφιών που εξιστορούν χαρακτηριστικές «στιγμές» από τις εκδηλώσεις της κίνησης.
- Πρόγραμμα βίντεο διάρκειας μιας ώρας που μπορεί να αναπαράγεται και να δημιουργεί διάφορα εφέ.
- Συμβάντα και χάπενινγκς.

Η ουσιαστική συμβολή της κίνησης, στην οποία όσοι συμμετέχουν είναι διαφόρων ειδικοτήτων και επαγγελμάτων όπως π.χ. η Αλίκη Θρουμουλοπούλου που είναι αρχιτέκτων όπως και ο Κώ-

στας Γουζελής που διαμόρφωσε το χώρο και ο Αλεσάντρο Φιγκουρέλλι δημιουργός των φωτογραφιών, είναι ότι προσπάθησε και το κατόρθωσε να σπάσει το κατεστημένο της Επίσημης Θεατρικής Σκηνής στην Ιταλία. Στην προσπάθεια αυτή η κίνηση είχε ήδη προπομπούς το πολιτικό - σατιρικό θέατρο του Ντάριο Φο, (1960 έτος ίδρυσης του «Θέατρο του Δρόμου») και την πολυδιάστατη προσφορά του Καρμέλλο Μπένε.

Μέσα στους κύριους στόχους της κίνησης συγκαταλέγεται η συνεχής ανακύκλωση των μελών-της έτσι ώστε η κάθε εκδήλωση σε χώρους underground και αλλού να αποτελεί την ενορχήστρωση της δυναμικής, συλλογικής δουλειάς. Νοημένη σαν ένα πολυδιάστατο σύνολο από φωτογραφικά - καλλιτεχνικά ντοκουμέντα οπτικοακουστικά ευρήματα και συμβάντα, η Μεταπρωτοπορία συνεχίζει σήμερα στην Ιταλία τη δράση-της αναζητώντας ολοένα νέα ρεύματα και δημιουργικές προσπάθειες.

Στην Ελλάδα όσοι πήγαν στο Φεστιβάλ του Αντί είχαν την ευκαιρία να δουν και να εκτιμήσουν ένα μέρος από την ενδιαφέρουσα αυτή δουλειά των Ιταλών δημιουργών: την έκθεση με τις φωτογραφίες του Φιγκουρέλλι στις οποίες ο δημιουργός έχει εμψύσει μια πνοή αυθεντικής ποίησης. □

ΝΑΙ ΜΕΝ, ΑΛΛΑ...

ΝΑΙ ΜΕΝ

υπάρχουν κι άλλα έντυπα για Συλλέκτες
ΑΛΛΑ

ένα είναι τό πίο υπεύθυνο!

ή Συλλεκτική

Έπιθεώρηση

Εξόρμηση

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΑΚΡΥΝΙΚΟΛΑ
Εργογραφία Γιάννη Ρίτσου
Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ
Χρονολόγιο Εργογραφίας του Ρίτσου

Ανάπτυξη από το Αφιέρωμα
στον Γιάννη Ρίτσο

Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1982

Η σχολιασμένη Εργογραφία Γιάννη Ρίτσου, περιλαμβάνει τις αυτοτελείς εκδόσεις των ποιημάτων και τις πρώτες δημοσιεύσεις στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, από το Νοέμβριο 1924 έως τον Ιούνιο 1979.

Η συγκέντρωση του υλικού αυτού στάθηκε μια αργή και επίπονη εργασία γιατί, ολόκληρο σχεδόν το αρχείο του ποιητή κάηκε τον Ιανουάριο του 1945. Και με τις κατορινές εξορίες-του ήταν φυσικό τα χαρτιά-του να παρουσιάζουν μεγάλα κενά. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, είναι ευτύχημα ότι η εργασία έγινε με τη βοήθεια και καθοδήγηση του ίδιου του ποιητή κι έτσι μπορούμε να πούμε ότι εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή πληρότητα και ακρίβεια.

Πολύτιμο βοήθημα για το μελετητή αποτελεί επίσης και το Χρονολόγιο Εργογραφίας του Ρίτσου. Ο χρονολογικός πίνακας του καθηγητή Γ. Π. Σαββίδη μας βοηθεί να αποκτήσουμε, για πρώτη φορά, την πραγματική εικόνα της μακριάς ποιητικής πορείας του Ρίτσου.

ΜΑΝΟΣ ΧΑΡΙΤΑΤΟΣ
Βιβλιογραφία Πέτρου Χάρη
Τόμος Α'

Εργογραφία (1924-1981)

και κριτικά κείμενα για τα έργα
Εκδ: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο
Αθήνα 1981

Μια σημαντική συμβολή στη γνώση του έργου ενός συγγραφέα, είναι οπωσδήποτε η εργογραφία. Όταν μάλιστα πρόκειται για τα εξήντα χρόνια συγγραφικής δραστηριότητας του Πέτρου Χάρη, συνδυασμένης πάντοτε με την παρουσία της «Νέας Εστίας» εντείνονται οι δυσκολίες πραγματοποίησής-του αλλά και η αναγκαιότητά-του προβάλλει ακόμη μεγαλύτερη.

Το έργο αυτό στον πρώτο τόμο-του καταγράφει τις αυτοτελείς εκδόσεις των έργων-του σε βιβλία, ανάτυπα, αυτοτελείς μεταφράσεις σε ξένες γλώσσες και μεταφράσεις ξένων έργων του συγγραφέα που δημοσιεύτηκαν με μορφή βιβλίου, αλλά και κριτικά κείμενα για το έργο του Πέτρου Χάρη.

ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΕΞ
Αλλάζουμε;
Εκδ: Θεμέλιο, Αθήνα 1981

Η συγγραφέας με ζεστό και συγκινημένο γράψιμο παρουσιάζει έξι ιστορίες, που θα μπορού-

σαν να διαβαστούν και ξεχωριστά σαν αυτοτελή αφηγήματα. Παρουσιάζει τα διαδοχικά στάδια της ζωής ενός κοριτσιού από τα παιδικά-της χρόνια μέχρι που να γίνει ώριμη γυναίκα.

Η πρώτη έκδοση του μυθιστορήματος είχε γίνει το 1957 και έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από γνωστούς κριτικούς όπως ο Βάσος Βαρίκας, Άλκης Θρύλος και Πέτρος Χάρης, χαρακτηρίζοντάς-το μάλιστα σαν σταθμό της ελληνικής πεζογραφίας.

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΚΑΝΑΤΑΣ

Η παλιά Νικήτη

Έκδοση της Εκπολιτιστικής Εταιρείας Νέων Νικήτης ο «ΣΙ-ΘΩΝ», Θεσσαλονίκη 1981

Το βιβλίο είναι βασισμένο σε μαρτυρίες και έγγραφο υλικό υπερηλικών κυρίως, και απεικονίζει τη λαογραφική και την κοινωνική ζωή μιας εποχής που έχει περάσει. Ένα μεγάλο μέρος-του καλύπτεται από φωτογραφίες ιστορικού περιεχομένου, αλλά και τοπικών προσωπικοτήτων.

Η προσπάθεια είναι συλλογική, μικρή ενίσχυση προσέφερε το Υπουργείο Πολιτισμού για την ολοκλήρωση της έκδοσης. Αποτελεί αξιοσημείωτη συμβολή στην πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας-μας και ιδιαίτερα στη γνώση λαογραφικών στοιχείων.

ΓΙΩΡΓΟΣ Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Οι ελληνικές Κοινότητες της Τουρκοκρατίας

Εκδ: Αντ. Λιβάνης - «Νέα Σύνο-ρα», Αθήνα 1982

Πρόκειται για μια τεκμηριωμένη εργασία πάνω σε ένα ιστορικό ζήτημα που έχει πολλές προεκτάσεις ως τις μέρες-μας.

Το ενδιαφέρον στοιχείο στις Ελληνικές Κοινότητες της Τουρκοκρατίας εντοπίζεται στο ότι λειτούργησαν σε σημαντικό βαθμό ως θεσμός υποκατάστασης της κρατικής εξουσίας. Η μετάθεση στην κοινότητα της δημοσιονομικής αρμοδιότητας του Κράτους και συγχρόνως η ανάληψη από αυτή μιας σειράς από άλλες λειτουργίες συντέλεσαν στο να αναδειχθεί σε μια αυτάρκη, ως προς πολλές εκφάνσεις-της, πολιτειακή οντότητα. Παράλληλα η διόγκωση της εξουσιαστικής ευθύνης της Κοινότητας προκάλεσε αναγκαστικά μια μετατόπιση του πεδίου της πολιτικής δυναμικής, που — κάτω από τις συνθήκες του Οθωμανικού πολιτικού συστήματος — συνεπάγεται κατ' αρχήν την πολιτική συμμετοχή του κοινοτικού πληθυσμού. Αλλά όπως σημειώνει και ο συγγραφέας, «αναμφίβολα οι κοινότητες της τουρκοκρατίας δεν οδήγησαν στην αποδέσμευση του πεδίου της πολιτικής από την

εξουσία».

Η όλη προσπάθεια της ενδιαφέρουσας αυτής μελέτης προσκρούει ωστόσο, σε σημαντικές δυσκολίες, εξαιτίας της ανεπάρκειας υλικού και της ανυπαρξίας ερευνητικής υποδομής γύρω από πολλά προκαταρκτικά ζητήματα. Αποτελεί όμως μια εξαιρετικά σημαντική συμβολή και φιλότιμη προσπάθεια ιστορικής σύνθεσης.

Α.Γ. ΣΠΑΝΙΔΗΣ

Πως αυτοκαταλύθηκε η δημοκρατία του 1944

Εκδ: Παπαζήση, Αθήνα 1981

Τον Ιούνιο του 1965 ο αντιναύαρχος ε.α. Αθ. Σπανίδης, ανέλαβε, ύστερα από πρόσκληση του Παν. Κανελλόπουλου, γενικού διευθυντή της ΕΡΕ. Απ' αυτήν την υπεύθυνη θέση στην οποία παρέμεινε έως τις 21.4.1967, έζησε τα γεγονότα της τόσο πολυκύμαντης και καθοριστικής αυτής περιόδου, τα οποία και περιγράφει στο βιβλίο-του, χωρίς όμως να παραθέτει — δυστυχώς — σημαντικά καινούρια στοιχεία.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΟΥΔΗΣ

Προτάσεις. Δεκαπέντε γραμματολογικές δοκιμές

Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1981

Τα δεκαπέντε γραμματολογικά σημειώματα που περιλαμβάνει ο τόμος δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά ως «φιλολογικές» επιφυλλίδες του «Βήματος». Τρία απ' αυτά αναδημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Θέατρο». Στην αναδημοσίευση στον τόμο αυτό διορθώθηκαν μερικά λάθη της πρώτης γραφής και αποκαταστάθηκαν τα μικρά αποσπάσματα που είχαν αναγκαστικά θυσιαστεί στις απαιτήσεις του δημοσιογραφικού χώρου. Το βιβλίο περιλαμβάνει κείμενα για τον Καβάφη, Μπρέχτ, Βάρναλη, Ρίτσο και μελετήματα για τη νεοελληνική λογοτεχνία, το δημοτικό τραγούδι και τη λογοτεχνία της αντίστασης.

Οφείλουμε να επισημάνουμε τη φιλόδοξη και συστηματική συμβολή του Γ. Βελουδή στη γνώση-μας γύρω από ζητήματα λογοτεχνίας, που είναι φανερό σε κάθε προσέγγισή-του. Ακόμη και αυτά τα «γραμματολογικά γυμνάσματα», όπως ο ίδιος τα ονομάζει, υπερβαίνουν κατά πολύ την τρέχουσα επιφυλλιδογραφία και παρέχουν στον ενδιαφερόμενο αναγνώστη πλούσιο γνωστικό υλικό.

ΛΑΝΤΙΣΛΑΒ ΜΝΑΤΣΚΟ

Ο θάνατος λεγόταν Ένγκελχεν

Μετ: Διονυσία Μπιτζικέλη

Εκδ: Θεμέλιο, Αθήνα 1981

Ο Λάντισλαβ Μνάτσκο θεωρείται ένας από τους καλύτερους συγγραφείς της Τσεχοσλοβακίας. Πήρε ενεργό μέρος στην «Ανοίξη της Πράγας» και διώχτηκε για τη δράση-του.

Ο «θάνατος λεγόταν Ένγκελχεν» είναι το πρώτο-του μυθιστό-

ρημα και δημοσιεύθηκε στο τέλος του 1959. Το έργο είναι βασικά αυτοβιογραφικό και στηρίζεται στην προσωπική εμπειρία του συγγραφέα, όταν ήταν παρτίζανος στη Μοραβία κατά τους τελευταίους μήνες του πολέμου. Είναι μια δραματική αφήγηση το παρτιζάνικου πολέμου που περιγράφει ζωντανά τον πόλεμο, τη φρίκη και την απανθρωπιά-του. Αφήγηση αφιερωμένη στους «άγνωστους ήρωες παρτιζάνους».

Ι.Κ. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ ΑΙΝΙΑΝ

Ο Μακεδονικός Αγώνας

Εκδ: Δωδώνη, Αθήνα 1981

Ανατύπωση από τον 14ο τόμο της «Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους».

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΟΥΚΑΛΑ του Ζακυνθίου

Ιστοριογραφική Περιγραφή της Επαρχίας Φιλιππουπόλεως

Εκδ: Νέα Πορεία, Θεσσαλονίκη 1980

Εξαιρετικά επιμελημένη φωτογραφική ανατύπωση ενός σπουδαίου και με ιδιαίτερο ενδιαφέρον βιβλίου, που εκδόθηκε στη Βιέννη το 1851.

ΝΕΛΛΑ ΓΚΟΛΑΝΤΑ

Γλυπτική και αρχιτεκτονική

Εκδ: Ολκός, Αθήνα 1982

Μια πολυτελής έκδοση που έγινε με αφορμή την έκθεση εννέα γλυπτών της Γκόλαντα στην Αθήνα Τέχνης Αθηνών. Επιδίδει να καλύψει τα κενά που αφήνει μια έκθεση, με τον κατ' ανάγκη αποσπασματικό χαρακτήρα της.

ΥΒ ΜΠΟΝΦΟΥΑ

Οι τάφοι της Ραβέννας

Μετ: Χριστ. Λιοντάκης

Εκδ: Γνώση, Αθήνα 1981

Είναι ένα από τα ενδιαφέροντα δοκίμια του Γάλλου ποιητή και δοκιμιογράφου Υβ Μπονφουά. Με έντονα στοιχεία λυρικού στοχασμού είναι ταυτόχρονα και μια καταγγελία της εννοιοκρατίας. Ο ποιητής τη θεωρεί παγίδα και προτείνει να εγκαταλείψουμε τις ψευδαισθήσεις των εννοιοκρατικών συστημάτων και να στραφούμε στην αλήθεια των πραγμάτων. Έχουν μεταφραστεί ποιήματα του Μπονφουά στα ελληνικά από τους Τ. Σινόπουλο, Μ. Δημάκη και Χρ. Λιοντάκη.

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

Αφήγηση

Εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 1981

Ο συγγραφέας μέχρι τώρα είχε ασχοληθεί με τη λογοτεχνία για παιδιά. Με την «Αφήγηση» ερευνά τις δυνατότητές-του στο χώρο του πεζογραφήματος. Το έργο στηρίζεται σε μικρά κεφάλαια που συνδέονται με ένα ελεύθερο, αλλά όχι αυθαίρετο, τρόπο μεταξύ-τους. Αποτελεί μια προσπάθεια για αναζήτηση νέων τρόπων έκφρασης με συνοπτικό και έντονα φορτισμένο τρόπο γραφής.

• Το αφιέρωμα για την κατάληψη στη Νομική προκάλεσε αρκετό ενδιαφέρον και το ενδιαφέρον αυτό επεκτάθηκε με διευκρινίσεις και επιστολές σε πολλά επιμέρους σημεία.

Σε μια από τις επιστολές ο δικηγόρος Γρηγ. Ν. Κοσσυβάκης, γράφει:

Αγαπητοί φίλοι του «ΑΝΤΙ»,

Διάβασα με ενδιαφέρον στο τεύχος-σας αριθ. 199/19.2.82, την έρευνα για τα γεγονότα της Νομικής Σχολής του Φεβρουαρίου 1973, και ειδικά τη συζήτηση με συναδέλφους - μέλη της «επιτροπής κατάληψης», που πράγματι απέδωσε το σφυγμό και την πιστότητα, σε γενικές γραμμές, των στιγμών εκείνων.

Επειδή όμως, πιστεύω πως η συμμετοχή, σε τέτοιας σημασίας συμβάντα, αποτελεί τιμή και καύχημα για κάθε άνθρωπο που αγωνίζεται και πιστεύει σε ιδανικά, χρέος κάθε συναγωνιστή που αναλαμβάνει να εξιστορήσει τα γεγονότα είναι, ανάμεσα στ' άλλα, να μην αγνοήσει ή μειώσει την προσφορά και τη συμμετοχή του καθενός σ' αυτά.

Γι' αυτό και επειδή, (έχοντας μια πολύχρονη και συνεχή συμμετοχή στα φοιτητικά γεγονότα από το 1966 έως το 1973), έζησα τα γεγονότα της Νομικής στιγμή προς στιγμή, δικαιούμαι, πιστεύω, να επισημάνω μερικές παραλείψεις, στη συνέντευξη των συναδέλφων μελών της «επιτροπής κατάληψης» που με αφορούν προσωπικά. (Πολύ περισσότερο γιατί έχω κρατήσει λε-

πτομερειακό ημερολόγιο των γεγονότων...)

Είπε ο συνάδελφος - συναγωνιστής Γ. Μαντζουράνης ότι:

«Τη δεύτερη μέρα το πρωί (της κατάληψης) εμφανίστηκε ο Γρηγόρης Κοσσυβάκης που ήταν έξω (!!) και μας ενημέρωσε πως μας περιμένει ο Τούντας» κτλ. και ότι: «Αποφασίσαμε να βγουν και να πάνε στην Πρυτανεία η Κ. Κόντου, η Τ. Σαράτση, ο Ν. Μπίστης και εγώ!! (ο Γ. Μαντζουράνης)».

Θα έπρεπε ο συναγωνιστής Μαντζουράνης να θυμηθεί ότι όχι μόνον δεν «ήμουν έξω», όντας από την πρώτη στιγμή της κατάληψης στο κτίριο της Νομικής και όντας ο τελευταίος που έφυγε, αλλά και ότι στην αποστολή στην Πρυτανεία και στις συζητήσεις με τους καθηγητές πήγα και συμμετείχα και εγώ όπως και ο Γ. Βερνίκος, που πραγματικά δεν

είχε καταφέρει να μπει στη Σχολή το προηγούμενο βράδυ (επισυνάπτω φωτογραφία του «Athens News» που δείχνει τις δύο συναδέλφους της Φιλοσοφικής και εμένα ενώ πηγαίνουμε στην Πρυτανεία).

Το ίδιο συνέβη και στις 3.30 μ.μ. όταν ξαναπήγαμε στην Πρυτανεία τρεις (δηλ. Ν. Μπίστης, Γ. Μαντζουράνης και Γρ. Κοσσυβάκης) και γυρίσαμε μεταφέροντας την απαίτηση της Συγκλήτου «να βγούμε οπωσδήποτε στις 5 μ.μ.».

Επειδή οι πιο πάνω παραλείψεις επαναλήφθηκαν (αθέλητα θα ήθελα να πιστέψω...) και στην τηλεοπτική εκπομπή που έγινε την ημέρα της επετείου των γεγονότων, δεν έχω άλλο τρόπο να αποκαταστήσω την αλήθεια των γεγονότων, σε ό,τι μ' αφορούν τα πιο πάνω, παρά ζητώντας-σας τη δημοσίευση της επιστολής-μου ολόκληρης.

Φιλικά

Γρηγ. Ν. Κοσσυβάκης

ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ Παναγιώτης, δικηγόρος
ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ Διονύσιος, δικηγόρος
ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ Αριστόδημος, αποτ. αξιωματικός
ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ Ιωάννης, αποτ. αξιωματικός
ΤΣΑΤΣΟΣ Δημήτριος, καθηγ. Παν/μίου Βόννης
ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ Βιργινία, δημοσιογράφος
ΠΕΝΤΑΡΗΣ Σοφοκλής, φοιτ. Ιατρικής
ΡΑΠΤΗΣ Νικόλαος, φοιτ. Φυσικής

Το έγγραφο αναφέρει ότι οι παραπάνω αποτελούν «τον κύκλο των εξωπανεπιστημιακών παραγόντων στην υποκίνηση των φοι-

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΟΙ ΑΠ' ΕΞΩ

• Ένας άλλος αναγνώστης, ο φυσικός κ. Γ. Παπαδόπουλος παρατηρεί ότι στην παρουσίαση των γεγονότων της Νομικής από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν έγινε ειδική μνεία σε όσους συμπαράστηκαν στους φοιτητές, τότε, αλλά ήταν εκτός κτιρίου.

Η σημασία αυτής της συμπαράστασης φαίνεται, όπως παρατηρεί ο κ. Γ. Π. και από μian Απόρρητη έκθεση του ΕΑΤ/ΕΣΑ (Μάρτιος 1973) όπου αναγράφονται οι: ΒΓΟΝΤΖΑΣ Αντώνιος, δικηγόρος
ΑΛΑΒΑΝΟΣ Κων/νος, δικηγόρος
ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ Νικόλαος, δικηγόρος
ΠΑΠΠΑΣ Δημήτριος, δικηγόρος

τητικών επεισοδίων» και ακόμη ότι «η σύλληψή-τους αποτελεί σοβαρό λόγο της επελθούσης αναχαίτισεως».

Σας χαιρετώ

φιλικά

Γ. Ν. Παπαδόπουλος

Φυσικός

(Άλλος ένας «απ' τους έξω»)

Ο κ. ΒΟΥΖΙΚΑΣ

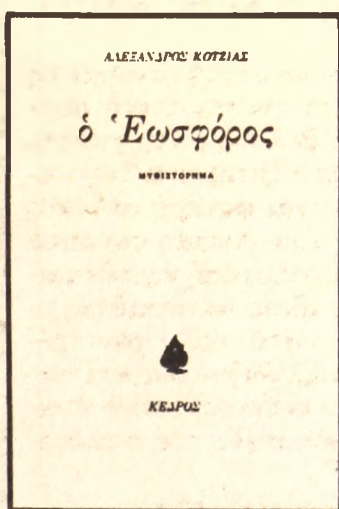
• Φίλος αναγνώστης μας επεσήμανε από την ειδησεογραφία των εφημερίδων (20-2) όσα πρότεινε ο πρόεδρος του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Βουζίκας, «να γίνει η ημέρα της Επετείου της κατάληψης της Νομικής αργία, για όλα τα Πανεπιστήμια».

Τώρα πώς νομιμοποιείται ο κ. Βουζίκας και στο όνομα ποιών,

Τα βιβλία του ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΤΖΙΑ στις εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
(δ' έκδοση)

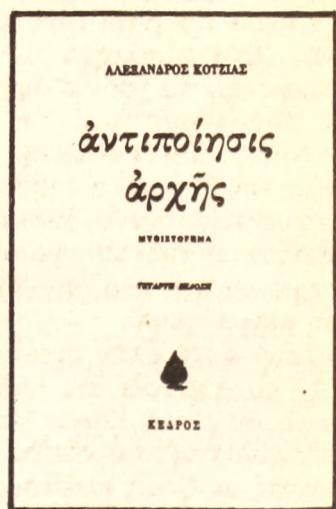
Ο ΕΩΣΦΟΡΟΣ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
(β' έκδ. αναθεωρημένη)

Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
(γ' έκδοση)

Ο ΓΕΝΝΑΙΟΣ
ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
(β' έκδοση)

ΑΝΤΙΠΟΙΗΣΙΣ
ΑΡΧΗΣ
(δ' έκδοση)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6 (Πάροδος 'Ακαδημίας) Τηλ. 36.15.783

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Τζών Ντιούι

Το σχολείο που μ' αρέσει

Ο δρόμος και ο αγώνας
για τη μεταμόρφωση
των παιδαγωγικών ιδεών

Εκδόσεις Γλάρος

«Λίγοι είναι εκείνοι που μπορούν να γράψουν κλασικά παιδαγωγικά βιβλία. Από τότε που ο Σπένσερ έγραψε τα δοκίμιά-του, δεν υπήρξε καμιά σημαντικότερη προσφορά στην παιδαγωγική μεταρρύθμιση απ' αυτή που προσφέρει το βιβλίο του Ντιούι *Το σχολείο που μ' αρέσει*».

Elementary School Journal

«Ο καθηγητής Ντιούι μας έδωσε ένα μικρό βιβλίο όπου παρουσιάζονται οι βασικές αρχές της νέας παιδαγωγικής, συνοψασμένες με εξαιρετικά ενδιαφέρουσες και διαφωτιστικές λεπτομέρειες... Το βιβλίο είναι πρότυπο μιας ξεκάθαρης διακήρυξης παιδαγωγικών ιδεών και ταυτόχρονα ένα ανεκτίμητο εργαλείο για όσους ενδιαφέρονται για τη βελτίωση της κοινωνίας και του σχολείου.

Illinois Society for child study

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ 36 18 457

προτείνει να τιμηθεί η φοιτητική νεολαία, είναι απορίας άξιο.

Οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών που με την εξέγερσή-τους ανάδειξαν τη Νομική σε σηματοδότη της ελευθερίας και της δημοκρατίας δεν έχουν ανάγκη για απόδοση τιμών από πρώην τιμητές-τους. Και ο κ. Βουζίκας πολλά έπραξε και καλή επίδοση σε υπηρεσίες προς τη χούντα είχε όπως αναφέρθηκε και στο αφιέρωμα του ANTI για τη Νομική (τχ. 198).

● Ο δικηγόρος Γ. Η. Παπαηλιού — και πάλι για την έρευνα για την κατάληψη της Νομικής — κάνει κάποιες διευκρινήσεις και επανορθώσεις:

Αγαπητό «ANTI»,

Στο τεύχος-σου της 19.2.1982, και ειδικότερα στο αφιέρωμά-σου για την επέτειο της κατάληψης της Νομικής, αναφέρονται ορισμένες λεπτομέρειες, που δεν ανταποκρίνονται απόλυτα στα πράγματα.

Συγκεκριμένα: Η σύνθεση της 10μελούς Επιτροπής της Νομικής, που εκλέχτηκε από τη Γενική Συνέλευση της Σχολής στις 25.10.1972, δεν ήταν αυτή που αναφέρεις, αλλά η εξής: Αλέξανδρος Αλαβάνος, Παντελής Καρκαμπάσης, Ιωάννα Καρυστιάνη, Άλκης Κούρκουλας, Γιάννης Μαντζουράνης, Νίκος Μεγγρέλης, Νίκος Μπίστης, Γιώργος Παπαηλιού, Γιώργος Σαββόπουλος και Ευάγγελος Τσεκούρας (βλ. Τα Νέα της 26.10.1972).

Από τη «δεκαμελή Επιτροπή» ΔΕΝ «παραιτήθηκαν οι Καρκαμπάσης, Παπαηλιού και Σαββόπουλος», όπως αναφέρεις. Παραιτήθηκε μόνο ο Παντ. Καρκαμπάσης για προσωπικούς λόγους (βλ. Το Βήμα της 3.11).

Η Επιτροπή με 9μελή σύνθεση λειτούργησε μέχρι και τη μέρα των εκλογών - παρωδίας του χουντικού Διοικητικού Συμβουλίου. Αυτό αποδεικνύεται από τις δημοσιευθείσες στον τότε Τύπο ανακοινώσεις-της και από τις ενέργειές-της στα πλαίσια της εντολής της δημοκρατικής πλειοψηφίας των φοιτητών της Νομικής. (βλ. Τα Νέα της 26.10.1972, της 27.10.1972, της 1.11.1972 και της 15.11.1972, Το Βήμα της 31.10.1972 και της 2.11.1972, κτλ.).

Για τις «εκλογές», που ετοίμαζε η διορισμένη από τη χούντα διοίκηση του φοιτητικού συλλόγου της Νομικής, είχε γίνει σχετική προεργασία και απ' την πλευρά της Επιτροπής, και, ειδικότερα, κατανομή των ρόλων των μελών-της. Αυτό προκύπτει από την ανακοίνωση της Επιτροπής, που πρότεινε υποψήφια μέλη της Εφορευτικής Επιτροπής, που θα διενεργούσε και θα επέτρεπε τις εκλογές, τους Γιάννη Μαντζουράνη, Γιώργο Παπαηλιού, Γιώργο Σαββόπουλο και Ευάγγελο Τσεκούρα (βλ. Το Βήμα και Τα Νέα της 15.11.1972) και από τη

θέση υποψηφιοτήτων για εκλογή στο Διοικητικό Συμβούλιο του φοιτητικού συλλόγου των υπόλοιπων πέντε μελών της Επιτροπής — Αλ. Αλαβάνου, Ι. Καρυστιάνη, Αλκ. Κούρκουλα, Ν. Μεγγρέλη και Ν. Μπίστη — και επιπρόσθετα των Γιάννη Βαρλάμη, Τάσου Σαπουνάκη και Όλγας Τρέμη (βλ. Το Βήμα και Τα Νέα της 21.11.1972).

Στη συνέχεια και μετά τις «εκλογές», απ' τις οποίες τελικά και για ευνόητους λόγους το αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα απέσχε, την εκπροσώπηση των φοιτητών της Νομικής Σχολής ανάλαβαν οι παραπάνω υποψήφιοι (βλ. Το Βήμα της 23.11.1972).

Με το ξαναφούντωμα του φοιτητικού κινήματος το νέο χρόνο 1973 — πριν τις στρατεύσεις και την κατάληψη — στη Νομική Σχολή εκλέγεται νέα Επιτροπή Αγώνα με οκταμελή σύνθεση αυτή τη φορά, τους: Αλ. Αλαβάνο, Γ. Βερνίκο, Ι. Καρυστιάνη, Αλκ. Κούρκουλα, Ι. Μαντζουράνη, Ν. Μεγγρέλη, Ν. Μπίστη και Στ. Τζουμάκα. Η συνέχεια είναι γνωστή και την καταγράφεις.

Αυτά, για το ξεκαθάρισμα των πραγμάτων και την άρση πιθανών λαθεμένων εντυπώσεων.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Γ. Η. Παπαηλιού

(Εξάλλου ούτε πρόθεση μεμονωμένης παραίτησης εκδηλώθηκε — όπως λαθεμένα αναφέρει ο Γιάννης Μαντζουράνης στη συζήτηση με το συνεργάτη-σου Στέλιο Κούλογλου, σ. 31).

ΔΙΚΑΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

● Συνηγορία σε σχόλιό-μας (τχ. 200, σελ. 13) από τον καθηγητή στη Νομική Σχολή Θεσσαλονίκης κ. Σπύρο Μεταλληνό:

Κύριε Διευθυντά,

Πολύ σωστά τονίζετε στο τεύχος 200 της 6.3.1982 ότι «κάθε κρατούμενος (...) θεωρείται εξ ορισμού αθώος, μέχρις αποδείξεως του εναντίου».

Το να λογίζεται ο κάθε κατηγορούμενος αθώος ως τη δικαστική απόδειξη της ενοχής-του αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα.

Ο Ρήγας Φεραίος το περιλαμβάνει στα «Δικαία του ανθρώπου» λέγοντας ότι «κάθε άνθρωπος οπου φαίνεται πως είναι αθώος, αν τον συκοφαντήσουν πως έπαισεν, εν όσω να βεβαιωθή πως είναι πταίστης, πως είναι ανάγκη να πιασθή από τους ανθρώπους του κριτηρίου, κάθε αυστηρότης, καθώς δέσιμον, υβρισμοί, δαρμοί όπου δεν είναι αναγκαία δια την κατακράτησιν του ανθρώπου εκείνου, εν όσω να κριθή, να ήγαι ημποδισμένα, και μόνον αφού αποδειχθή πταίστης, τότε να γίνε-

ται αρχή της τιμωρίας εις το υποκείμενόν-του καθώς διαλαμβάνει ο νόμος». Το Σύνταγμα της Τροϊζήνας το καθιερώνει ρητά (άρθρο 15: «έκαστος προ της καταδίκης-του δεν λογίζεται ένοχος»). Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 10.12.1948 το εντάσσει στα δικαιώματα που πρέπει να γίνονται σεβαστά, ορίζοντας ότι «κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος έως ότου διαπιστωθεί η ενοχή-του σύμφωνα με το νόμο σε ποινική δίκη κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλισθεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπισή-του εγγυήσεις».

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται και από το ισχύον δίκαιο: Το άρθρο 21 του Συντάγματος που ορίζει ότι «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωσιν της Πολιτείας» αναμφίβολα περιλαμβάνει και υποχρέωση θεωρήσεως και μεταχειρίσεως κάθε κατηγορουμένου ως αθώου ως τη δικαστική απόδειξη της ενοχής-του. Στο μέτρο μάλιστα που η μεταχείριση του κατηγορουμένου ως ενόχου συνιστά και προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, αυτή απαγορεύεται ρητά από το άρθρο 7/2 του Συντάγματος. Εξάλλου την υποχρέωση θεωρήσεως του κατηγορουμένου ως αθώου διατυπώ-

νει ρητά το άρθρο 62 της ευρωπαϊκής συμβάσεως της Ρώμης της 4.11.1950 «για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών», που έχει επικυρωθεί και από την Ελλάδα και σύμφωνα με το άρθρο 28/1 του Συντάγματος έχει αυξημένη τυπική δύναμη, ορίζοντας ότι «κάθε πρόσωπο κατηγορούμενο για αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο ως τη νόμιμη απόδειξη της ενοχής-του».

Επιπρόσθετα η νομοθεσία «περί Τύπου» απαγορεύει τη δημοσίευση οίωνδήποτε κρίσεων ή χαρακτηρισμών αφορώντων είτε στους διαδίκους είτε στην κατηγορούμενη πράξη και ιδιαίτερα κάθε κριτικής ως προς την ενοχή του κατηγορουμένου όταν εκκρεμεί ποινική υπόθεση και ως την έκδοση τελεσίδικης απόφασης, ανάγοντας μάλιστα την παράβαση της απαγορεύσεως αυτής σε αξιόποινο αδίκημα.

Προσβολή του θεμελιώδους αυτού δικαιώματος, όπως και άλλων ατομικών δικαιωμάτων, παρατηρείται δυστυχώς συχνά. Κι αυτό, γιατί οι πολλοί δεν έχουν συνειδητοποιήσει την κατοχύρωσή-τους αλλά και γιατί ελάχιστοι μόνο επιδιώκουν το σεβασμό-τους.

Με τιμή
Σπύρος Α. Μεταλληνός
Καθηγητής στη Νομική Σχολή
Θεσσαλονίκης

«ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ»

● Φίλος αναγνώστης σχολιάζει τον «ανθρωπισμό» της ηγεσίας των ΗΠΑ και δίνει μερικά αποκαλυπτικά στοιχεία:

Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Τα παρακάτω γράφτηκαν για να περάσουν, με τη βοήθειά-σου, στους συμπατριώτες-μας όχι τόσο σαν πληροφόρηση, όσο σαν βοήθημα στο να καταλάβουμε, όλοι-μας, την ποιότητα των ανθρώπων που ασκούν εξουσία πάνω στη γη καθώς κλείνει ο 20ός αιώνας.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 οι Αμερικάνοι άρχισαν, κρυφά, να ψεκάζουν το Λάος, με δηλητήρια, που στόχευαν να ξεράνουν τα φυλλώματα της βλάστησης της ζούγκλας για να μην κρύβονται, μέσα εκεί, οι εχθροί-τους, δηλαδή οι Βιετκόνγκ. Αργότερα ο ψεκασμός συνεχίστηκε και στο «συμμαχικό» Νότιο Βιετνάμ, στα φανερά όμως αυτή τη φορά.

Το τι αποτελέσματα είχαν οι ψεκασμοί αυτοί, είναι γνωστό. Και για μεν τους νεκρούς και τους μισο-σαπισμένους επιζήσαντες Βιετναμέζους, κανένας δεν στεναχωριέται, ούτε κάνει λόγο τόσα χρόνια.

Έλα όμως που μισο-σαπισμένοι επιζήσαντες υπάρχουν και Αμερικάνοι είτε γιατί ήρθαν σε ε-

παφή με τα χημικά κάνοντας τους ψεκασμούς, είτε με άλλο τρόπο. Έτσι αυτοί οι Αμερικάνοι, που πολλοί ξύπνησαν μετά από αυτό που τους βρήκε, ξεθάψανε αυτή την ιστορία του κρυφού ψεκασμού με δηλητήρια πάνω από το Λάος. Για να το πετύχουν αυτό χρησιμοποίησαν το νόμο FOIA, που θεσπίστηκε μετά από λαϊκή πίεση, όταν γινότανε ο αγώνας ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ μέσα στην ίδια την Αμερική (δες και σχετικά δημοσιεύματα στο ΑΝΤΙ) και που τώρα πασχίζει να τον περιορίσει ο Ρήγκαν.

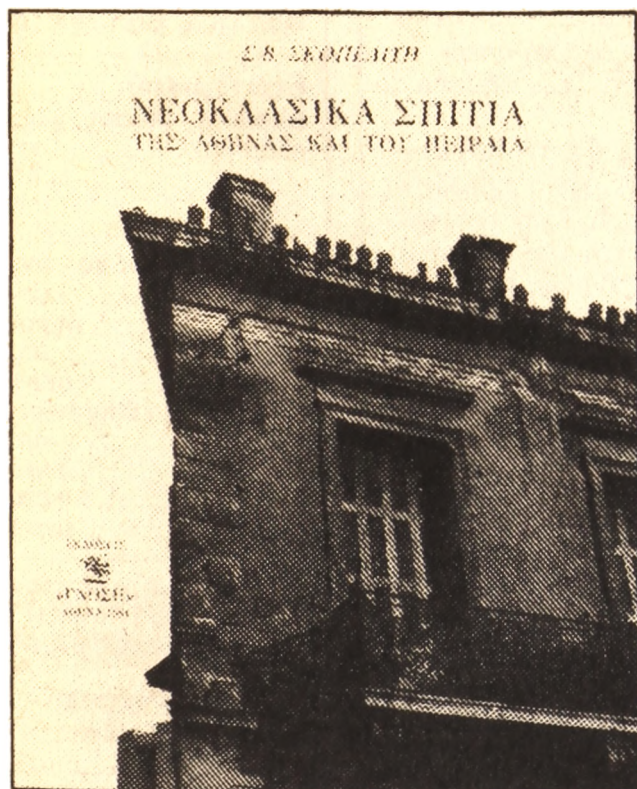
Τα στοιχεία από την ιστορία αυτή, όπως τα ξεθάψανε οι παραπάνω επιζήσαντες Αμερικάνοι, παρουσιάστηκαν στο Χέραλντ Τρίμπιουν στις 26 Γενάρη '82, δηλαδή μόνο πριν από έξι μέρες.

Από τα στοιχεία αυτά βγαίνει η παρακάτω εικόνα για έξι ανθρώπους που άσκησαν εξουσία την εποχή εκείνη. Η εικόνα βγαίνει με παράθεση των αποκαλύψεων των επισήμων εγγράφων, που αφορούν καθένα από αυτούς και των σημερινών-τους αντιδράσεων, όπως τις βγάζανε με συνευξείς οι δημοσιογράφοι μετά την αποκάλυψη των στοιχείων.

Να, ποιός ποιότητας άνθρωποι ηγούνται των συνανθρώπων-τους τον 20ό αιώνα:

Τα έγγραφα λένε ότι ο στρατηγός Γουέστμωρλαντ (ο γνωστός

τά βιβλία τής «γνώσης»

Σ.Β. ΣΚΟΠΕΛΙΤΗ:

ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ

Κείμενα: Σ.Β. ΣΚΟΠΕΛΙΤΗ - ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΑΡΟΥΧΗ

Μέ 350 φωτογραφίες

«Η ιστορία τών πόλεων είναι ή ιστορία τής ανθρωπότητας.

Μέσα από τή μορφή πού διατηρεί κάθε πόλη, διαβάζεις τίς αξίες, τήν παράδοση, τόν πολιτισμό πού τήν δημιούργησε. Τά κίνητρα τών ανθρώπων, τό σεβασμό ή τήν άσέβεια, τό θάρρος ή τόν έγωισμό αύτών πού τήν κατοίκησαν καί τήν κατοικούν».

Άριστομένης Προβελέγγιος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ», ΓΡΗΓ. ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ 26, ΙΛΙΣΙΑ,
ΑΘΗΝΑ 621, ΤΗΛ. 7794879-7786441

Τροc, είναι πιά γνωστό...

Είναι πιά γνωστά τὰ καταστήματα TROC. Είναι πιά γνωστό ότι στὰ TROC ντύνεστε μοντέρνα ή γέιτο μέ τό δικό σας προσωπικό γούστο. Είναι πιά γνωστό ότι στὰ TROC ντύνεστε φθηνά...

TROC

στά γνωστά σας μέρη
Ξενίας 17· Εβρου 24 Πλ. Μαβίλη

Μ. ΚΟΥΝΤΕΡΑ

ΤΟ ΑΣΤΕΙΟ

«Σε κάθε σελίδα αυτού του καταπληκτικού βιβλίου ακούγεται η φωνή του ώριμου καλλιτέχνη και πραγματικού ανθρώπου — αυτό είναι μεγάλη τύχη σ' αυτούς τους άτυχους καιρούς».

Glaude Roy,
(Le nouvelle observateur)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112
Τηλ: 52.46.241

ICO - ΚΟΝ-ΜΠΕΝΤΙΤ

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΩΝ
ΟΔΟΦΡΑΓΜΑΤΩΝ

(ΜΑΗΣ 1968)

ΠΑΡΕΥΟΕΡΟΣ

ΤΥΠΟΣ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

χασάπης του Βιετνάμ) είναι αυτός που ζήτησε να γίνει ο ψεκασμός με τα δηλητήρια «για να στερήσει στα στρατεύματα του εχθρού μέρη για να κρύβονται... επίσης επιθυμούσε (σ.σ. ο στρατηγός) την καταστροφή των σπαρτών για να στερήσει την τροφή στον εχθρό».

Σήμερα ο Γουέστμορλαντ ισχυρίζεται ότι δεν θυμάται να έδωσε διαταγή για ψεκασμό στο Λάος. Λέει, σήμερα: «Ίσως έγινε από ανθρώπους στο επιτελείο μου χωρίς δική μου ανάμειξη». Ο «γεναιός» Γουέστμορλαντ όχι μόνο λέει ψέματα (μικρό το κακό) αλλά με περίσσια δειλία καρφώνει και τους παρακάτω του.

Τα έγγραφα λένε ότι ο «μέγας» Μακ Ναμάρα ακόμα από το 1961 όταν συζητιόνταν το πράγμα «...συνέχιζε να κρατάει ανοιχτή τη δυνατότητα μεταμφίεσης του προγράμματος ψεκασμού, σαν μιας Νοτιο-Βιετναμέζικης επιχειρήσεως» (σ.σ. και όχι Αμερικάνικης).

Σήμερα, όταν ρωτήθηκε ο Μακ Ναμάρα είπε: «Σας εγγυούμαι ότι ποτέ δεν πρότεινα κάτι τέτοιο» και χαρακτήρισε την ιδέα για μεταμφίεση σαν «απαράφρονα» και «αλλόκοτη». Τέλος είπε ότι δεν θυμάται τις λεπτομέρειες του ψεκασμού ή ποιός έδωσε τη διαταγή ή την έγκριση.

Τα έγγραφα λένε ότι ο Αλέξ. Τσόνσον, αναπληρωτής υφυπουργός στο Στέιτ Ντηπάρτμεντ, πρότεινε να χρησιμοποιηθούν αμερικάνικα αεροπλάνα για να φέρουν σε πέρας «ένα εκτεταμένο πρόγραμμα ψεκασμού στο Νότιο Βιετνάμ», αν και τα αεροπλάνα θα έπρεπε να έχουν τα χρώματα του Νότιου Βιετνάμ και οι πιλότοι θα έπρεπε να φοράνε πολιτικά.

Δεν ξέρουμε τι ισχυρίζεται σήμερα ο Αλέξ. Τζόνσον, όμως ξέρουμε ότι ο άλλος «μεγάλος» ο Ντην Ρασκ, υπουργός τότε του Στέιτ Ντηπάρτμεντ και προϊστάμενος του Τζόνσον, λέει σήμερα ότι δεν θυμάται τίποτα τέτοιο, αλλά επειδή δεν «έχει τα έγγραφα δεν μπορεί να μιλήσει γι' αυτό».

Τα έγγραφα λένε ότι ο Φρέντερικ Ε. Νόλτιγκ τζούνιορ, που ή-

τανε πρεσβευτής της Αμερικής στη Σαϊγκόν υποστήριζε την κρυφή χρησιμοποίηση των δηλητηρίων και «εξέφρασε την επιθυμία» να τοποθετηθούν πάνω στους κάδους των δηλητηρίων ψεύτικες ταμπέλες με την ένδειξη «πολιτικό φορτίο» (σ.σ. και όχι στρατιωτικό) για να μπορέσει να περάσει το δηλητήριο από τον έλεγχο της Διεθνούς Επιτροπής Ελέγχου, που έλεγχε την πιθανότητα χρησιμοποίησης χημικών όπλων στο Βιετνάμ.

Σήμερα, ο Νόλτιγκ, τζούνιορ, σε τηλεφωνική συνέντευξη-του είπε ότι δεν θυμάται «να είχε ζητήσει να μεταμφιεσθούν τα στρατιωτικά χημικά σε Πολιτικό Φορτίο ή τίποτα άλλο για σχέδια κρυφού ψεκασμού». Αυτός ο Νόλτιγκ τζούνιορ σήμερα διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Βιρτζίνια. Το μάθημα που διδάσκει: «Η ηθική στο κράτος»!!!

Τα έγγραφα λένε ότι ο Ρόζγουελ Α. Γκιλπάτρικ, αναπληρωτής υπουργός άμυνας την εποχή εκείνη, υποστήριξε ότι ο ψεκασμός των σπαρτών των Μοντανιάρ, στο Κεντρικό Βιετνάμ «είναι σωστός από στρατιωτική άποψη» αλλά έκφρασε ανησυχία «ότι η χρήση χημικών για την καταστροφή εφοδίων διατροφής είναι ίσως η χειρότερη εφαρμογή για τα μάτια του κόσμου».

Σήμερα ο Γκιλπάτρικ είπε ότι δεν θυμάται να είπε τέτοιο πράγμα.

Τα έγγραφα λένε ότι ο Γουίλιαμ Π. Μπάντνι, ο ένας από τους περίφημους αδελφούς Μπάντνι, βοηθός του υπουργού Άμυνας, δηλαδή του Μακ Ναμάρα, είχε καταλήξει στο συμπέρασμα και είχε προτείνει στον Μακ Ναμάρα ότι «... από στρατιωτική άποψη το πρόγραμμα (σ.σ. του ψεκασμού) πρέπει να εφαρμοστεί».

Δεν ξέρουμε τι λέει σήμερα ο Μπάντνι.

Ξέρουμε όμως ότι τα παραπάνω έγγραφα λένε ότι ο πρόεδρος της Αμερικής Τ. Φ. Κέννεντυ ενέκρινε το σχέδιο του ψεκασμού με δηλητήρια στις 30 Νοέμβρη 1961.

Αυτοί είναι «οι άνθρωποι»!

Με εκτίμηση
N. P.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ: 72.32.713 · 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 601
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
Ιωάννης Δημητρόπουλος
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
NENH PA'Ι'Σ
- Μοντάζ:
ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑ'Ι'ΤΗΣ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 729.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 729.237
- Εκτύπωση:
«Εκδοτικά επιχειρήσεις»
N. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ» Α.Ε.
Πειραιώς 52, Μοσχάτο
Τηλ. 48.12.558 - 48.22.779

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα-του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 500 δρχ. - Ετήσια 1.000
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ: 3.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 20
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 40
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 27
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 53
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 35
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 70

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 40
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 60

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Στα γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 7232.713
- για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΥΠΕΞΕΔΟΤΗΓΕΙΟΝ - ΥΜΠΙΟΙΟ

για το μεσημερι και το βραδυ
MANTZAPOY 3 και ΣΟΛΩΝΟΣ

ΚΙΡΕΤΣΙΛΕΡ

εκτίμηση στην παράδοση

Παλάσκα μέ έκτυπο διάκοσμο. Μουσείο Μπενάκη.

Χρειάστηκε νά κυλήσει χρόνος πολύς, γιά νά αναδειχθεῖ ἡ ἀξία αὐτοῦ τοῦ ἔργου, πού βγήκε ἀπό τή φαντασία καί τά χέρια τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτη.

Ὅσοοι αὐτοί πού γνώριζαν τήν ἀλήθεια του, τό φύλαξαν εὐλαβικά, ἐκτιμώντας τή σπανιότητα τῆς δεξιοτεχνίας καί τῆς πηγαίας εὐαισθησίας.

Τό ἴδιο καί οἱ καπνοκαλλιεργητές τῆς Μακεδονίας καί Θράκης φύλαξαν τήν παράδοση τῆς εὐγενέστερης ποικιλίας καπνοῦ, τοῦ περιφήμου μπασμά, τοῦ λεπτοῦ χρυσοκίτρινου, μεταξένιου στήν ἀφή καπνοῦ, πού τόν ἔχει ἐπεξεργαστεῖ ἡ ἴδια ἡ φύση καί τόν ἔχει πλουτίσει μέ ξεχωριστή γεύση καί ἄρωμα.

Συνέχεια αὐτῆς τῆς παράδοσης εἶναι τό «Κιρέτσειλερ», τό μοναδικό αὐτό τσιγάρο τῆς ΣΕΚΑΠ πού προσφέρεται μόνο γι' αὐτούς πού γνωρίζουν τήν ἀλήθεια τοῦ καπνοῦ. Μέ τό «Κιρέτσειλερ» τῆς ΣΕΚΑΠ, τῆς

πιό σύγχρονης

καπνοβιομηχανίας τῆς Εὐρώπης, οἱ συνεταιρισμένοι καπνοπαραγωγοί ἀδελφώνουν τήν τεχνολογία μέ τήν παράδοση τοῦ καλοῦ καπνοῦ.

Κιρέτσειλερ

συνεχίζει τήν παράδοση

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Στόχος-μας είναι η προώθηση του παιδαγωγικού παιχνιδιού και στην Ελλάδα. Φέραμε τα ιταλικά παχνίδια «Danese» γιατί πιστεύουμε πως βοηθάνε το παιδί στην ανάπτυξη της ελεύθερης σκέψης, της δημιουργικότητας της μάθησης. Και αυτό γιατί δεν βασίζονται σε προκαθορισμένους κανόνες ή σχήματα αλλά ελεύθερα το παιδί δημιουργεί και γνωρίζει το περιβάλλον γύρω-του. Ορισμένα από τα παιχνίδια είναι:

ΠΡΟΣΘΕΤΩ - ΑΦΑΙΡΩ: Το παιδί προσθέτοντας και αφαιρώντας διαφανείς κάρτες δημιουργεί εικόνες ή θέματα γύρω από το φυσικό-του περιβάλλον. Ηλικία 3-8.

ΜΠΛΟΚ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ:

5 μπλόκ με διαφορετικό περιεχόμενο δίνουν τη δυνατότητα στο παιδί να εκφραστεί με διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι ζωγράφιζε ως τώρα...

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Με 48 έγχρωμες διαφορετικές εικόνες το παιδί μπορεί να δημιουργήσει ιστορίες ή θέματα γύρω από το φυσικό-του περιβάλλον. Ηλικία 3-7.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ:

Αποτελείται από 6 καρτέλες όπου και στις δύο πλευρές υπάρχουν διάφορα θέματα: ζώα, εικόνες απ' τη φύση, φρούτα, ήλιος, φεγγάρι. Με την κατάλληλη σύνθεση και τοποθέτηση των καρτελών έχουμε παραμύθια, εικόνες, ιστορίες...

ΤΟΠΟΘΕΤΩ ΤΑ ΦΥΛΛΑ:

Αποτελείται από δέκα είδη δένδρων με μαύρο χρώμα σε άσπρο φόντο. Επίσης 10 σφραγίδες από καουτσούκ μας παρέχουν τη δυνατότητα να σφραγίσουμε το σωστό φύλλο στο δέντρο που διαλέξαμε. Οι σφραγίδες με τα πουλιά και την φωλιά κάνουν το δέντρο κατοικήσιμο.

ΚΑΡΤΕΣ ΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΙΡΜΩΝ: Ηλικία 3-7.

ΑΛΦΑΒΗΤΟ & ΦΑΝΤΑΣΙΑ: Με κομμάτια μη τοξικού καουτσούκ μπορεί το παιδί να φτιάξει όλα τα γράμματα ελληνικού ή ξένου αλφαβήτου, εικόνες και διάφορα σχήματα. Ηλικία 4-8.

ΞΥΛΙΝΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Τα ξύλινα παιχνίδια "BERO", 200 είδη περίπου, προσφέρονται για παιδιά ηλικίας από 1 έως και 12. Μεγάλη ποικιλία συρόμενων - κατασκευών διαφόρων τύπων, αυτοκίνητα - φορτηγά - τραίνα και πολλά άλλα εκπαιδευτικά, όλα ακίνδυνα, μη τοξικά.

Ανάμεσα στις κατασκευές "bero" ξεχωρίζουν οι στρατιωτικές μηχανές αντίκες πλέον,

όπου το παιδί τις συνθέτει μόνο-του κολλώντας ξυλάκι - ξυλάκι δημιουργώντας έτσι κάτι μόνο-του, πύργο, κριό, καταπέλτη. Ηλικία 5-12.

Ανάμεσα στα εκπαιδευτικά της "bero" διακρίνονται:

ΕΥΛΑΚΙΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ:

Διευκολύνουν στην εξάσκηση των πρώτων πράξεων αριθμητικής διότι υπάρχουν σε μέγεθος από 1cm ως 10cm αντιστοιχώντας κάθε μέγεθος σε διαφορετικό χρώμα.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΤΡΕΝΟ:

Τα διάφορα αριθμημένα βαγόνια του τρένου αντιστοιχούν σε διαφορετικό χρώμα...

Κεντρική Διάθεση:

GIOCO DEL SOLE

Κ. ΣΠΥΡΙΔΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.

Ιθάκης 32 — Κυψέλη τηλ: 82.33.806 82.31.709

(μεταξύ Πατησίων και Ιω. Δροσοπούλου)